

Rapport fra arbeidsgruppe

Internasjonal barne bortføring

Rapport fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk,
organisering og behandling av barne bortførings saker i Norge

Til Justis- og beredskapsdepartementet

Arbeidsgruppen med mandat å gjennomgå regelverket og håndteringen av internasjonale barnebortføringssaker i Norge ble nedsatt 24. oktober 2012. Arbeidsgruppen skulle vurdere om den bistanden som ytes er tilstrekkelig effektiv og om det er behov for annet eller ytterligere regelverk. Det foreslås både strukturelle endringer og lovendringer for å bedre håndteringen av barnebortføringssakene i Norge.

Vi ønsker å takke departementet for oppdraget. Det har vært inspirerende og lærerikt.

Arbeidsgruppen avgir med dette sin rapport.

Oslo, 20. desember 2013

Torunn Elise Kvisberg
Leder

Kirsten Sandberg

Øivin Christiansen

Halvor Hjelm-Hansen

Ellen-Sofie Terland

Lene Smith Walaas
Sekretær

Innhold

1	Introduksjon.....	8
2	Oppnevning, sammensetning, mandat og arbeidsform.....	9
2.1	Oppnevning og sammensetning	9
2.2	Arbeidsgruppens mandat.....	10
2.3	Arbeidsform	13
3	Sammendrag	14
4	Terminologi.....	18
5	Noen sentrale tall.....	21
6	Regelverk om internasjonal barnebortføring.....	26
6.1	Innledning	26
6.2	Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980	26
6.2.1	Innledning	26
6.2.2	Tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980 – norsk godkjenning	27
6.2.3	Europarådskonvensjonen 1980	28
6.3	Barnebortføringsloven, Haagkonvensjonens regler i norsk rett	29
6.3.1	Innledning	29
6.3.2	Hovedregelen om tilbakelevering.....	30
6.3.2.1	Foreldreansvar	30
6.3.2.2	Bosted	32
6.3.3	Unntakene fra tilbakeleveringsregelen	32
6.3.3.1	Over ett år siden bortføringen, og barnet har funnet seg til rette	33
6.3.3.2	Alvorlig risiko for skade.....	33
6.3.3.3	Barnet motsetter seg tilbakelevering	34
6.3.3.4	I strid med grunnleggende menneskerettigheter	35
6.3.3.5	Unntaksregler som ikke er tatt inn i lovteksten	35
6.4	Forholdet mellom konvensjonsteksten og den norske lovteksten – arbeidsgruppens vurdering og forslag	35
6.4.1	Generelt.....	35
6.4.2	Domstolens plikt til å gjøre seg kjent med barnets mening.....	35
6.4.3	Unntaksregelen om at foreldreansvar ikke er utøvd	36

6.4.4	Unntaksregelen der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen	37
6.4.5	Unntaksregelen når det er gått mer enn ett år siden bortføringen - fristavbrudd	38
6.5	Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjonen og FNs barnekonvensjon	38
6.5.1	Mandatet.....	38
6.5.2	De aktuelle bestemmelsene	39
6.5.3	Anvendelsen av EMK artikkel 8 i saker om barnebortføring	40
6.5.4	Særlig om X mot Latvia.....	41
6.5.5	Forholdet mellom EMK artikkel 8, barnekonvensjonen artikkel 3 og Haagkonvensjonen 1980	44
6.5.6	Arbeidsgruppens vurdering	44
6.6	Det nordiske regelverket.....	45
6.7	Norsk barneretts regler om når en bortføring er ulovlig – arbeidsgruppens vurdering og forslag	46
6.7.1	Innledning	46
6.7.2	Barneloven – foreldreansvar avgjørende	46
6.7.3	Barnevernloven – avgjørende om omsorgen er overtatt	49
6.8	Norsk internasjonal privatrett på barnerettens område	51
6.8.1	Innledning	51
6.8.2	Jurisdiksjon	52
6.8.3	Lovvalg.....	53
6.8.4	Anerkjennelse	53
6.8.5	Fullbyrding.....	54
6.9	Haagkonvensjonen 1996 – arbeidsgruppens vurdering og forslag	54
6.10	Samvær gjennom Haagkonvensjonen 1980 artikkel 21	55
6.10.1	Innledning	55
6.10.2	Sentralmyndighetens oppgaver	57
6.10.3	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	59
6.11	Bortføring utenfor konvensjonene.....	60
6.11.1	Bortføring fra Norge til land utenfor konvensjonene.....	60
6.11.2	Bortføring til Norge fra land utenfor konvensjonene.....	61
6.12	Utstedelse av pass til barn	61
6.12.1	Innledning	61

6.12.2	Utstedelse av pass til norske barn som befinner seg i utlandet etter en bortføring	62
6.12.3	Særlig om pass til barn som har flere statsborgerskap	63
6.12.4	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	63
6.13	Internasjonal barnebortføring er straffbart	64
6.13.1	Innledning	64
6.13.2	Straffeloven 1902 § 216.....	65
6.13.3	Forholdet til den sivilrettslige siden av barnebortføring	67
6.13.4	Straffeloven 2005 § 261.....	68
6.13.5	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	69
6.13.5.1	Erklæring om henleggelse av sak eller om ikke å reise påtale.....	69
6.13.5.2	Bortføring fra barnevernet etter akuttvedtak om midlertidig plassering av barnet eller etter begjæring om omsorgsovertakelse mv.	69
6.13.5.3	Ikrafttredelse av straffeloven 2005 § 261	70
6.14	Rettskjelploven - dekning av utgifter til rettskjelp i barnebortføringssaker	71
6.14.1	Innledning	71
6.14.2	Nærmere om kriteriene for fri rettskjelp i barnebortføringssaker.....	71
6.14.2.1	Fri rettskjelp i barnebortføringssaker til Norge	74
6.14.2.2	Fri rettskjelp i barnebortføringssaker fra Norge.....	75
6.14.3	Hvilke utgifter kan dekkes	76
6.14.3.1	Utgifter til bistand av advokat.....	76
6.14.3.2	Dekning av andre utgifter	77
6.14.3.3	Dekning av saksomkostninger til motparten.....	77
6.14.4	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	78
6.14.4.1	Barnebortføringssaker bør være prioriterte saker etter rettskjelploven	78
6.14.4.2	Søknad om fri rettskjelp fra bortfører.....	79
6.14.4.3	Søknad om etterbevilling av rettskjelp	79
6.14.4.4	Dekning av utgifter til barnets hjemreise	80
6.14.4.5	Dekning av saksomkostninger til motparten.....	80
6.14.4.6	Bedre informasjon om praksis for innvilgelse av fri rettskjelp i barnebortføringssaker	80
6.15	Justisdepartementets rundskriv om barnebortføring, G-136/91 – arbeidsgruppens vurdering og forslag	80
7	Norske aktørers håndtering av barnebortføringssaker	81

7.1	Innledning	81
7.2	Sentralmyndigheten	82
7.2.1	Innledning	82
7.2.2	Organisering av sentralmyndigheten i andre land.....	83
7.2.2.1	Sverige	83
7.2.2.2	Danmark.....	84
7.2.2.3	Nederland.....	85
7.2.3	Sentralmyndighetens rolle og bistand - oversikt.....	86
7.2.4	Ressurser og mandat.....	87
7.2.4.1	Haagkonferansens anbefalinger	87
7.2.4.2	Norsk praksis.....	87
7.2.4.3	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	88
7.2.5	Samarbeid og kommunikasjon.....	89
7.2.5.1	Haagkonferansens anbefalinger	89
7.2.5.2	Norsk praksis.....	89
7.2.5.3	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	91
7.2.6	Bruk av skjemaer og standardisert informasjon	91
7.2.7	Rask saksbehandling.....	92
7.2.7.1	Haagkonferansens anbefalinger	92
7.2.7.2	Sentralmyndighetens bistand ved bortføring til Norge.....	92
7.2.7.3	Sentralmyndighetens bistand ved bortføring fra Norge.....	95
7.2.7.4	Ulovlighetserklæring etter Haagkonvensjonen 1980 artikkel 15	98
7.2.7.5	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	98
7.2.8	Åpenhet i saksbehandlingen	99
7.2.9	Videreutvikling av egne prosedyrer	100
7.2.10	Tiltak for å oppnå frivillig løsning	100
7.2.11	Plassering av sentralmyndigheten.....	101
7.2.11.1	Internasjonale anbefalinger	101
7.2.11.2	Norges plassering av sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980	102
7.2.11.3	Forutsetninger for arbeidsgruppens vurdering.....	102
7.2.11.4	Andre lands plassering av sentralmyndigheten	103
7.2.11.5	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	105

7.3	Utenriksdepartementet og utenriktjenesten.....	109
7.3.1	Innledning	109
7.3.2	Bistand i saker utenfor konvensjonssamarbeidet	111
7.3.3	Bistand i saker innenfor Haagkonvensjonen 1980	112
7.3.4	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	112
7.4	Domstolene	115
7.4.1	Innledning	115
7.4.2	Hovedtrekkene i domstolens saksbehandling	116
7.4.2.1	Rask saksbehandling.....	116
7.4.2.2	Domstolen på det sted barnet oppholder seg.....	118
7.4.2.3	Foreleggelse av begjæringen for bortfører	119
7.4.2.4	Rettsmøte.....	119
7.4.2.5	Barnets rett til å uttale seg.....	121
7.4.2.6	Oppnevning av sakkyndig	123
7.4.2.7	Hvordan tilbakelevering skal skje.....	124
7.4.3	Foreslåtte endringer i barnebortføringsloven	125
7.4.3.1	Kortere ankefrist – endring av barnebortføringsloven § 16	125
7.4.3.2	Høring av barn. Dekning av utgift til sakkyndig - endring av barnebortføringsloven § 17.....	126
7.4.3.3	Saksbehandlingsfrister - endring av barnebortføringsloven § 16.....	127
7.4.3.4	Tvangsgjennomføring av returavgjørelser - endring av barnebortføringsloven § 13	128
7.4.4	Kontaktdommere i barnebortføringssaker	129
7.4.5	Spørsmål om sentralisert jurisdiksjon	130
7.5	Politi og påtalemyndighet.....	135
7.5.1	Innledning	135
7.5.2	Tiltak i forebyggende fase	136
7.5.3	Tiltak i akutt fase	137
7.5.4	Internasjonal etterlysning av barn og bortfører.....	139
7.5.5	Andre mulige tiltak.....	141
7.5.6	Strafferettslig forfølging.....	141
7.5.7	Politi og påtalemyndighetens rolle ved barnebortføringer til Norge	142
7.5.8	Ordningen med sentrale kontaktpersoner for påtalemyndigheten og politiet....	143

7.5.9	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	143
7.5.9.1	Kunnskap om barnebortføring i politi- og påtalemyndighet	144
7.5.9.2	Sentralisering av politi- og påtalemyndighet i barnebortføringssaker	145
7.6	Namsmannen	145
7.6.1	Innledning	145
7.6.2	Den praktiske gjennomføringen	146
7.6.3	Særlig om faktisk tilbakeføring av et barn ut av landet	147
7.6.4	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	148
7.7	Advokat.....	150
7.7.1	Innledning	150
7.7.2	Advokatens rolle og oppgaver i barnebortføringssaker til Norge	151
7.7.3	Bistand ved gjennomføring av avgjørelse om tilbakeføring av barn til utlandet .	152
7.7.4	Advokatens rolle og oppgaver i barnebortføringssaker fra Norge.....	152
7.7.5	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	154
7.8	Barnevernet.....	156
7.8.1	Innledning	156
7.8.2	Bortføring fra norsk barnevern til utlandet – forebygging.....	157
7.8.3	Barnevernets rolle som part i barnebortføringssak i utlandet	157
7.8.4	Bortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet	158
7.8.5	Velferdssjekk og sosialrapport.....	158
7.8.6	Oppfølging av bortførte barn etter tilbakeføring til Norge.....	159
7.8.7	Bortføring til Norge.....	159
7.8.8	Om barnevernets mulighet til å ta midlertidig omsorg for barn under behandling av barnebortføringssaken i norsk domstol – barnebortføringsloven § 18 annet ledd	160
7.8.9	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	160
7.8.9.1	Bedre informasjon på nettsider som omtaler norsk barnevern	160
7.8.9.2	Utvidet varslingsplikt for barnevernet når barn bortføres fra barnevernet i Norge	161
7.8.9.3	Utvidet varslingsplikt til barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge	161
7.8.9.4	Utvidet varslingsplikt til barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge	162
7.8.9.5	Ivaretagelse av barnet i påvente av en avgjørelse i saken, jfr. Barnebortføringsloven § 18 annet ledd	162
7.8.9.6	Innhenting av sosialrapport.....	163

7.9	Familievernkontorene.....	163
7.9.1	Innledning	163
7.9.2	Lov om familievernkontorer	164
7.9.3	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	164
7.10	Det nasjonale samarbeidsforumet for barnebortføringssaker	165
8	Særskilt meklingsordning for barnebortføringssaker?	165
8.1	Innledning	165
8.2	Meklingsordningen i barnelovsaker	166
8.2.1	Mekling utenfor domstolen	166
8.2.2	Mekling i domstolen	168
8.3	Selvaags utredning fra februar 2013: Mekling i barnebortføringssaker	168
8.4	Andre lands meklingsmodeller	169
8.5	Arbeidsgruppens vurdering og forslag	173
8.5.1	En særskilt meklingsordning i domstolen	174
8.5.2	En særskilt meklingsordning utenfor domstolen.....	174
8.5.3	Forslag til ny modell for mekling i domstolen i barnebortføringssaker	175
8.5.3.1	Meklingsmodell for barnebortføringssakene	175
8.5.3.2	Utvalg av meklere i barnebortføringssaker	178
9	Representantforslag om endring av norske myndigheters håndtering av barnebortføringssakene.....	179
9.1	Stans av offentlige ytelser og barnebidrag i barnebortføringssaker	180
9.2	Beslaglegge bortførers formue	181
9.3	Et råd for å samordne innsats mellom norske myndigheter.....	181
9.4	Snevriere adgang til norsk statsborgerskap	183
9.5	Opprette en internasjonal domstol for barnebortføringssaker	184
9.6	Gi politiet utvidet adgang til å pågripe bortfører dersom personen returnerer midlertidig til Norge.....	185
10	Endringsforslag fra arbeidsgruppen med henvisninger.....	186
11	Økonomiske og administrative konsekvenser	191
12	Kilder	194
13	Vedlegg.....	199

1 Introduksjon

En internasjonal barnebortføring innebærer at et barn ved en mer eller mindre dramatisk ytre begivenhet blir rykket opp fra sitt hjem og bort fra en av foreldrene. Barnet mister ofte kontakten med denne forelderen for lang tid framover, og mister tilknytningen til øvrig familie, venner, skole/barnehage og nærmiljø i bostedslandet. En mor eller far sitter igjen etter at den andre har bortført barnet til et annet land. Kanskje vet ikke den gjenværende hvor barnet er. Hun eller han har begrensede muligheter til å få kontakt med barnet, og vet ikke om det noen gang kommer hjem igjen.

Bortføringssakene vekker sterke menneskelige følelser, både hos de direkte berørte og andre som hører deres historie. Noen av sakene får store medieoppslag.

Barnebortføring er jevnlig tema i den politiske debatten, både i form av reaksjoner på enkeltsaker og i diskusjon om hvordan myndighetene kan bidra til å avverge barnebortføringer eller, når en barnebortføring har funnet sted, få barnet hjem igjen.

Barnebortføring skjer ofte i «internasjonale familier», det vil si i familier som har tilknytning til flere land. En typisk situasjon kan være at foreldrene kommer fra hvert sitt land og har bodd i farens hjemland under ekteskapet, barna er født og har vokst opp der, og så blir det samlivsbrudd mellom foreldrene. Moren ønsker å ta med barna tilbake til sitt hjemland, mens faren ønsker at de skal bli boende i sitt hjemland. Eller det kan være at familien har flyttet mellom to land på grunn av studier og arbeid. Så blir det et samlivsbrudd, og foreldrene er uenige om hvilket land familien egentlig er bosatt i og hvilket land barna skal bo i framover. Det kan også være at familien har hatt tilknytning til bare ett land frem til samlivsbruddet. Etter bruddet vil en av foreldrene flytte utenlands sammen med barna, enten på grunn av en ny partner eller for å arbeide der.

Når foreldrene ønsker å bo i hvert sitt land fremover, kan det bli komplisert å finne en praktisk ordning for fast bosted og samvær som ivaretar barnas rett til kontakt med begge foreldre. Det kan derfor være vanskelig for foreldrene å avtale en løsning. Konflikten mellom foreldrene kan komme mer på spissen enn ved andre samlivsbrudd – og i enkelte tilfeller velger en av foreldrene i slike situasjoner å bortføre barnet til utlandet, eller å holde barnet tilbake i et annet land etter at en ferie eller et avtalt samvær der er over.

Arbeidsgruppen vurderer i rapporten både rettsregler og saksbehandling i internasjonale barnebortføringssaker.

På rettsområder som har tilknytning til flere land, er det viktig med internasjonale regelverk. Norge har tiltrådt internasjonale konvensjoner både i Haagkonferansen for internasjonal privatrett, Europarådet og mellom de nordiske land. I praksis er det

Haagkonferansens konvensjon om internasjonal barne bortføring fra 1980 som har størst betydning. Konvensjonens hovedregel er at barn som er ulovlig bortført, skal tilbakeføres til bostedslandet. Per i dag gjelder konvensjonen mellom Norge og 80 andre land.¹ Konvensjonen fastsetter at hver konvensjonsstat skal utpeke en sentralmyndighet som skal følge opp konvensjonen i det enkelte land. I Norge er dette Justis- og beredskapsdepartementets Sivilavdeling.

Både med hensyn til regelverk og saksbehandling er det stor forskjell mellom de bortføringer som reguleres av Haagkonvensjonen 1980 og de som gjelder andre land. Dette grunnleggende skillet vil avspeiles på mange punkter i rapporten. For bortføringer til land som ikke er tilknyttet konvensjonen, er det Utenriksdepartementet som kan bistå gjenværende i Norge.

Rapporten omfatter bortføringer både til og fra Norge. For bortføringer som omfattes av Haagkonvensjonen 1980, er regelverket det samme i begge tilfeller. Justis- og beredskapsdepartementet har rollen som sentralmyndighet for søknader både inn i og ut av landet, og bruker anslagsvis 90 % av tiden på bortføringer ut av Norge. Arbeidsgruppens vurderinger og forslag er – på samme måte som norske myndigheters kompetanse – avgrenset til å gjelde saksbehandling og avgjørelser i Norge.

2 Oppnevning, sammensetning, mandat og arbeidsform

2.1 Oppnevning og sammensetning

Justis- og beredskapsdepartementet nedsatte 24. oktober 2012 en arbeidsgruppe for å gjennomgå regelverket og håndteringen av internasjonale barne bortføringssaker i Norge.

Arbeidsgruppen har bestått av følgende medlemmer:

- Torunn Elise Kvisberg, dommer, Sør-Gudbrandsdal tingrett (leder)
- Kirsten Sandberg, professor, Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo
- Øivin Christiansen, forsker, Uni Helse Bergen
- Halvor Hjelm-Hansen, advokat, Advokatfirmaet Erbe & Co, Trondheim
- Ellen-Sofie Terland, politiadvokat, Kripos

---

¹ Informasjon hentet fra nettsiden: www.barne bortforing.no

Sekretær for arbeidsgruppen:

Lene Smith Walaas, seniorrådgiver, Justis- og beredskapsdepartementet

2.2 Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat:

Bakgrunn

Internasjonal barnebortføring omfatter tilfellene der et barn ulovlig tas ut av landet i strid med foreldreansvaret til gjenværende, eller et barn blir ulovlig tilbakeholdt etter et lovlig opphold i utlandet, for eksempel et ferieopphold.² Tilfeller der barn blir tatt til utlandet av en eller begge foreldrene etter at barnevernet har overtatt omsorgen for det, omfattes også. Flytting av barn fra et sted til et annet innenfor landegrensene omfattes ikke.

De to sentrale konvensjonene som regulerer behandlingen av internasjonale barnebortføringssaker er Haagkonvensjonen av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring (Haagkonvensjonen 1980) og Europarådskonvensjonen av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenopprettelse av foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980). Konvensjonene er implementert i norsk lovgivning ved Lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn av 8. juli 1988 (barnebortføringsloven). I tillegg er det en nyere Haagkonvensjon om beskyttelse av barn som delvis dekker samme område, Haagkonvensjonen av 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid når det gjelder foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen 1996).

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for barnebortføringssaker til/fra land innenfor konvensjonssamarbeidet. Utenriksdepartementet har ansvaret for barnebortføringssaker til land utenfor konvensjonssamarbeidet. De aller fleste sakene behandles etter Haagkonvensjonen.

Norge har ikke tiltrådt 1996-konvensjonen. Arbeidet med vurdering av tiltredelse og ratifikasjon av 1996-konvensjonen skjer i et samarbeid mellom Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet som ansvarlig departement.

Formålet med Haagkonvensjonen er at barn som er ulovlig bortført blir tilbakelevert til sitt opprinnelige bostedsland³ så raskt som mulig. På den måten

---

² Se Lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven) § 11

³ Begrepet «bostedsland» tilsvarer Haagkonvensjonens begrep «habitual residence».

blir den faktiske tilstanden før bortføringen gjenopprettet og beslutninger om blant annet foreldreansvar og bosted, kan treffes i bostedslandet. Formålet med Europarådskonvensjonen er å sikre at beslutninger blant annet om foreldreansvar og bosted, truffet i et konvensjonsland, anerkjennes og fullbyrdes i de andre konvensjonslandene. Dette vil kunne medføre at bortførte barn tilbakeføres til barnets opprinnelige bostedsland, men konvensjonen benyttes ikke i særlig utstrekning i barnebortføringssaker, blant annet fordi den er mer detaljert og mindre anvendelig i praksis, enn Haagkonvensjonen.

Justis- og beredskapsdepartementet er sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen og Europarådskonvensjonen. Sentralmyndighetens oppgave er å bistå for å sikre at formålet med konvensjonene blir ivaretatt. Landene som har tiltrådt Haagkonvensjonen har forpliktet seg til å følge bestemte fremgangsmåter for behandlingen av internasjonale barnebortføringssaker. Det viser seg likevel at enkelte konvensjonsland bruker lang tid etter de har tiltrådt konvensjonen på implementering av Haagkonvensjonen i lovverket og på opprettelse av en fungerende sentralmyndighet. Mangelfull implementering og lite kunnskap om Haagkonvensjonen kan føre til svært lang saksbehandlingstid og dårlig oppfølging fra sentralmyndigheten. Samtidig er kravene og forventningene til hva norske myndigheter skal kunne foreta seg i barnebortføringssaker høye både fra enkeltpersoner og fra offentligheten.

I saker som ikke er omfattet av konvensjonssamarbeid er det begrenset hva norske myndigheter kan gjøre utover å tilrettelegge for mekling mellom partene, formidle kontakt med lokal advokat og lokale myndigheter, og eventuelt utstede pass og hjelpe til i forbindelse med hjemsendelse dersom rettstilstanden gjør dette mulig.⁴

Med utgangspunkt i et representantskapsforslag fra 2002 (Dokument 8:96 (2002-2003)), har Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, KRIPOS og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet iverksatt ulike tiltak for å effektivisere saksbehandlingen av barnebortføringssakene.

I løpet av de siste årene er det

- utarbeidet en nettportal om barnebortføring (www.barnebortføring.no)
- utnevnt to kontaktdommere for barnebortføringssaker
- utpekt egen kontaktperson i påtalemyndigheten
- etablert en liste over advokater som har særlig kompetanse og kjennskap til barnebortføring
- foretatt en endring av rettshjelpsordningen for barnebortføringssaker ved å sentralisere behandlingen til Fylkesmannen i Oslo og Akershus

---

⁴ Se Stortingsmelding nr. 12 (2010–2011) Bistand til nordmenn i utlandet, kap. 5.8.

- foretatt en utvidelse av straffansvaret i barnebortføringssaker

Det er mer enn 20 år siden Norge tiltrådte Haagkonvensjonen (i 1989). Det er ikke foretatt en evaluering av hvordan konvensjonens forpliktelser etterleveres av norske myndigheter og norske domstoler. Det er derfor hensiktsmessig med en gjennomgang av regelverket og norske myndigheters behandling av saker om barnebortføring, og vurdere ytterligere tiltak for å få til en bedre behandling av dem.

Justis- og beredskapsdepartementet besluttet sommeren 2012 å nedsette en arbeidsgruppe som skal foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket, behandlingen av barnebortføringssaker, plassering av sentralmyndigheten mv. Arbeidsgruppen skal avgi en rapport med konkrete forslag til forbedringer.

Arbeidsgruppens oppgaver

Arbeidsgruppen skal foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket som gjelder barnebortføring; lov om barnebortføring med tilhørende rundskriv, straffelovens bestemmelse og bestemmelsene om rettshjelp i lys av de relevante internasjonale konvensjonene på området og komme med forslag til endringer i det norske regelverket.

Arbeidsgruppen skal foreta en vurdering av plasseringen av sentralmyndigheten for barnebortføringssakene. Den bør vurdere hvor og på hvilket organisatorisk nivå sentralmyndigheten for de to aktuelle Haagkonvensjonene⁵ bør ligge.

Sentralmyndighetens rolle og hvilken bistand som ytes er ulik i landene som er tilsluttet Haagkonvensjonen. Gruppen skal foreta en vurdering av hvilken bistand sentralmyndigheten kan og bør yte i barnebortføringssaker.

Gruppen skal se på de andre norske aktørenes håndtering av barnebortføringssaker, herunder politiet, domstolene, advokater, namsmannen, barnevernet og utenriktjenesten. Gruppen bør vurdere om den bistanden som ytes er tilstrekkelig effektiv og om det er behov for annet eller ytterligere regelverk.

Gruppen skal også se hen til forslag fremmet som representantforslag om endring av norske myndigheters håndtering av barnebortføringssakene, jf. representantforslag Dokument 8:115 S (2011-2012), Dokument 8:111 S (2010-2011), Dokument 8:77 S (2009-2010) og Dokument 8:38 (2008-2009). Forslagene er vurdert av Justis- og beredskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og

---

⁵ Haagkonvensjonen om de sivile sider av internasjonal barnebortføring av 25. oktober 1980 og Haagkonvensjonen av 1996 om foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn.

inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet. Forslagene og vurderingene følger som særskilte vedlegg til mandatet, og det bes om at arbeidsgruppen foretar en egen vurdering av disse.

Det skal sees hen til andre lands lovgivning og praksis, spesielt i de nordiske landene. Det er anledning til å forta studieturer innenfor tildelt budsjett.

Gruppen kan også peke på og vurdere andre tema som den finner det nødvendig eller ønskelig å utrede.

Arbeidsgruppen forutsettes å innhente nødvendig informasjon fra berørte departement, det vil si Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, ved behov. Arbeidsgruppen skal videre søke råd fra relevante fagmiljøer og interesseorganisasjoner for å innhente nødvendig kunnskap, herunder erfaringer fra prosjekter knyttet til temaet.

Arbeidsgruppen skal presentere sine vurderinger og forslag til tiltak i en rapport. Rapporten skal inneholde en vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser av de forslag som fremsettes. Rapporten skal fremsettes for Justis- og beredskapsdepartementet innen 31. desember 2013.

Arbeidsgruppen har i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 15. mai 2013 fått oversendt tre utredninger utarbeidet av tingrettsdommer Anne Marie Selvaag, norsk kontaktdommer for barne bortføring. Arbeidsgruppen er bedt om å komme med sine vurderinger og innspill til de problemstillinger som utredes av Selvaag.

2.3 Arbeidsform

Arbeidsgruppen har hatt 14 møter, hvorav to over to dager. Til disse møtene har følgende personer vært invitert:

- Elisabeth Brodtkorb
Advokat, Kindem & Co
- Mona Thormodsrud
Barnevernleder, Andebu kommune
- Geir Wågenes
Representant fra Bortførtnettverket
- Maj Nordskaug
Seniorrådgiver, Interpol Oslo/Kripos
- Hege Skaanes Nyhus
Seniorrådgiver, Fylkesmannen i Oslo og Akershus
- Wenche Bjørland
Avdelingsdirektør, Statens sivilrettsforvaltning

- Anne Line Hovland
Seniorrådgiver, Statens sivilrettsforvaltning
- Merethe Johansen
Spesialkonsulent, Social- og integrationsministeriet (sentralmyndigheten i Danmark)
- Ola Philblad
Kansliråd, Utrikesdepartementet (sentralmyndigheten i Sverige)
- Tove Friisø
Spesialrådgiver, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Trude Sveen
Seniorrådgiver, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
- Torunn Skard
Avdelingsdirektør, Utenriksdepartementet
- Guro Markussen Løvaas
Rådgiver, Utenriksdepartementet
- Wenche L. Kverneland
Avdelingsdirektør, Justis- og beredskapsdepartementet
- Kristin Ugstad Steinrem
Rådgiver, Justis- og beredskapsdepartementet

Arbeidsgruppen har i tillegg hatt telefonmøte med Sarah Cecilie F. Waters som selv har opplevd å bli bortført fra Norge.

Arbeidsgruppen har vært på studiereise til Nederland. Arbeidsgruppen gjennomførte møter med Haagsekretariatet til Haagkonferansen for internasjonal privatrett, Justisdepartementet som er sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1980 og med den nederlandske kontaktdommeren for barnebortføringssaker i domstolen i Haag.

3 Sammendrag

Arbeidsgruppen har i sitt arbeid lagt særlig vekt på å ivareta hensynet til barn som opplever å bli bortført. Arbeidsgruppens vurderinger og forslag bygger på et ønske om å se og styrke barnets stilling i en barnebortføringssak.

Barn kan oppleve bortføringen som dramatisk og sin nye livssituasjon som vanskelig, selv om dette vil variere avhengig av omstendighetene rundt reisen fra bostedslandet, hvordan barnet ivaretas i oppholdslandet og barnets alder. Barn vil ofte miste kontakten med gjenværende forelder, og noen barn lever i usikkerhet om hvor de skal bo fremover. Det at en bortføring gjerne skjer i sammenheng med et konfliktylt samlivsbrudd mellom foreldrene, kan bidra til å forverre barnets situasjon.

Ønsket om å ivareta barnets beste i forbindelse med internasjonale barne bortføringer, og å sikre at barn som bortføres ulovlig blir raskest mulig tilbakeført til hjemlandet, er bakgrunnen for Haagkonvensjonen om internasjonal barne bortføring fra 1980. Norge sluttet seg til konvensjonen i 1988. Konvensjonens hovedregel er at barn som er ulovlig bortført fra sitt hjemland, skal tilbakeføres dit raskest mulig. Det kan gjøres unntak fra tilbakeføring blant annet når dette ville medføre alvorlig risiko for å skade barnet, eller et større barn selv motsetter seg tilbakelevering. Konvensjonen har gitt grunnlag for et omfattende internasjonalt samarbeid, der per i dag 90 konvensjonsstater over hele verden deltar. Når barn bortføres fra en konvensjonsstat til en annen, vil mottakerstaten ha en folkerettslig forpliktelse til å tilbakeføre barnet, og hver konvensjonsstat har utpekt en sentralmyndighet som følger opp konvensjonen i sitt land.

Et slikt internasjonalt samarbeid er viktig fordi norske myndigheter har lovgivningsmyndighet og jurisdiksjon bare innenfor Norges grenser. Norske myndigheter kan ikke regulere eller gripe inn i hvordan utenlandske myndigheter behandler et krav om tilbakelevering av et barn som er bortført fra Norge til vedkommende land. Det er derfor regelverk, organisering og saksbehandling i Norge som er tema for arbeidsgruppens vurderinger og forslag.

Arbeidsgruppen mener at det i de fleste barne bortføringssaker vil være best om foreldrene selv avtaler en løsning. Det bør legges til rette for dette gjennom å tilby mekling i større grad enn det gjøres i dag. En ny meklingsordning kan bidra til at saker løses raskere, og at man finner bedre og mer langsiktige løsninger både for barnet og foreldrene.

Internasjonal familiemekling innebærer særskilte utfordringer. Derfor mener arbeidsgruppen at det bør opprettes et utvalg med internasjonale familiemeklere som kan bistå domstolen. En ordning med internasjonale familiemeklere kan trolig være nyttig også i barnelovsaker der familien har tilknytning til flere land. Arbeidsgruppen peker på at ordningen med internasjonale familiemeklere kan utvides til å omfatte saker der en forelder som er bosatt i utlandet søker å få fastsatt en samværsrett med barn som bor i Norge.

Hensynet til rask saksbehandling både i sentralmyndigheten og i domstolen er sentralt i barne bortføringssakene. Det er viktig at barnet ikke må leve lenge i en situasjon der det er uavklart om barnet skal tilbakeleveres eller bli boende i det landet det er bortført til. Er det gått lang tid, kan også tilbakeføringen oppleves vanskelig for barnet fordi det vil innebære et nytt oppbrudd. Arbeidsgruppen foreslår derfor tydeligere saksbehandlingsfrister for den norske sentralmyndigheten og kortere ankefrist i domstolen. I forslaget til ny meklingsmodell fremgår det også at domstolen skal

beramme rettsmøte raskt, og at en eventuell mekling ikke må forsinke behandlingen av tilbakeleveringsspørsmålet unødig.

Norske domstoler oppfyller ikke målsettingen i Haagkonvensjonen 1980 om at sakene skal avgjøres innen seks uker. Det kunne være et argument for å sentralisere jurisdiksjonen for denne sakstypen, slik at kun én tingrett har ansvaret for å behandle barnebortføringssaker i Norge. Arbeidsgruppen mener imidlertid at det er mange praktiske hensyn som tilsier at sakene bør behandles der barnet oppholder seg, blant annet at det er på dette stedet det er mest praktisk å høre barnet. Arbeidsgruppen mener at barnet i større grad enn i dag bør høres. Dersom det skal gjennomføres samvær mellom gjenværende og barnet, er det praktisk å gjøre det der barnet oppholder seg. De store geografiske avstandene i Norge vil gjøre det mer tungvint og kostbart med en sentralisering av jurisdiksjonen her i landet enn i mange andre land. Arbeidsgruppen mener at jurisdiksjonen ikke bør sentraliseres i Norge.

Arbeidsgruppen mener at barneverntjenesten bør få en utvidet rolle i barnebortføringssakene. En barnebortføring kan være en hendelse i et meget konfliktfylt forhold mellom foreldre. Mange barn som lever under en slik konflikt, er sterkt berørt av den. Barnebortføringen representerer en ytterligere belastning, og som nevnt kan også tilbakeføringen være belastende for barnet, spesielt der det har gått lang tid siden bortføringen.

Norsk barnevern har et videre mandat enn å beskytte barn mot overgrep og et mer omfattende sett av virkemidler enn plassering utenfor hjemmet. Arbeidsgruppen mener derfor at den lokale barneverntjenesten bør informeres når et barn kommer tilbake til Norge etter å ha vært bortført til utlandet. Norske myndigheter har et ansvar for å sikre at disse barna får god oppfølging. Arbeidsgruppen mener at barnevernet bør varsles også når et barn er bortført til Norge. Uavhengig av hvor lang periode barna er i Norge, har norske myndigheter et ansvar også for disse barna. En slik varsling til barnevernet innebærer ikke en konstatering av at det er mangler ved foreldrenes omsorg for barnet, men gir en mulighet til å undersøke barnets situasjon og ved behov tilby barnet og familien hjelp til å håndtere situasjonen.

Når et barn er bortført fra Norge, vil gjenværende i Norge ofte ha behov for bistand fra norske myndigheter for å fremme et krav om tilbakelevering av barnet overfor myndighetene i det landet barnet er bortført til. Hvordan gjenværende i Norge ivaretas vil ha betydning for barnets situasjon, da det kan bidra til å sikre en rask og god håndtering av barnebortføringssaken. Arbeidsgruppen mener at den norske sentralmyndigheten bør gjøre mer for å sikre at gjenværende i Norge får god bistand til å igangsette barnebortføringssaken og god oppfølging underveis. Gjenværende bør

tilbys et innledende møte med sentralmyndigheten, noe som vil sikre at sakene blir godt opplyst og at gjenværende får nødvendig råd og bistand.

Barn som bortføres fra barnevernets omsorg utgjør en særlig sårbar gruppe. Det å sikre at disse barna får god oppfølging vil være svært viktig, og arbeidsgruppen mener at den lokale barneverntjenesten i slike saker bør varsle det andre landets barnevern. For den norske barneverntjenesten er det viktig å få rask og god bistand fra norske myndigheter til å håndtere rollen som gjenværende. Rask behandling av en slik barnebortføringssak kan være avgjørende for å sikre barnet god oppfølging.

Justis- og beredskapsdepartementet har som sentralmyndighet i Norge en viktig rolle både i den direkte kontakten med gjenværende og som ansvarlig for å etterleve Norges forpliktelser etter Haagkonvensjonen 1980. I vurderingen av hvor sentralmyndigheten bør ligge, har arbeidsgruppen lagt vekt på at den har et særskilt ansvar for å følge opp de andre norske aktørene. Samtidig som det er viktig med god kompetanse innen norsk og internasjonal barnevern, er erfaring fra internasjonalt arbeid sentralt for å kunne håndtere kontakten på tvers av landegrensene i enkeltsaker og for å kunne representere Norge i internasjonale møter. Arbeidsgruppen mener at Justis- og beredskapsdepartementet utfører oppgavene som sentralmyndighet på en god måte, og er kommet til at departementet bør fortsette som sentralmyndighet. Det finnes imidlertid rom for forbedringer.

Gjenværende skal forholde seg både til mange ulike aktører i Norge og til et utenlandsk rettssystem som skal behandle barnebortføringssaken. Arbeidsgruppen mener at det er viktig for gjenværende å få gode råd og veiledning gjennom hele prosessen, og at det kan være nyttig at gjenværende får bistand fra en advokat med kompetanse på barnebortføring. Det bør foretas endringer i rettshjelpsordningen for å sikre at manglende økonomiske ressurser ikke hindrer partene i å få nødvendig juridisk bistand.

Internasjonal barnebortføring er straffbart etter norsk lov. Politi- og påtalemyndighet har ulike virkemidler som kan benyttes når et barn bortføres fra Norge, for eksempel etterlysning av barn og bortfører. De kan spille en sentral rolle i barnebortføringssaker, særlig i en akutt fase, og det er viktig at alle innen politiet og påtalemyndigheten som kan komme i befatning med barnebortføringssaker har tilstrekkelig kunnskap om dette feltet.

Barnebortføringer til land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 kan ofte være kompliserte fordi det mangler et folkerettslig regelverk for å kreve tilbakelevering av barnet. Arbeidsgruppen mener at Utenriksdepartementet bør styrke sitt arbeid i saker der barn blir bortført til et land utenfor konvensjonssamarbeidet. Gjenværende i Norge

er i slike tilfeller avhengig av å få rask og god informasjon om hva han/hun kan og bør foreta seg, både i Norge og i det andre landet. Derfor foreslår arbeidsgruppen at gjenværende skal få tilbud om et innledende møte med Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet i saker der et barn er bortført fra Norge til et land utenfor konvensjonssamarbeidet.

Arbeidsgruppens vurderinger og forslag er innarbeidet i rapportteksten. Rapportens kapittel 10 inneholder en oversikt over endringsforslagene med henvisning til omtale i rapporten.

4 Terminologi

I det følgende vil arbeidsgruppen presentere en del av begrepene som brukes i rapporten.

Anerkjennelse

Anerkjennelse av en utenlandsk avgjørelse innebærer at den legges til grunn her i landet og at den har bindende virkning og har samme rettsvirkninger her i landet som en norsk avgjørelse har.

Se nærmere i punkt 6.8.4.

Barnelovsak (barnefordelingssak)

En barnelovsak er en rettssak etter barneloven med spørsmål om foreldreansvar, hvem barnet skal bo fast hos eller samvær med barnet. Rettens saksbehandling i disse sakene reguleres av barneloven kapittel 7.

Ofte brukes betegnelsen «barnefordelingssak» om det samme.

Bortfører

Bortfører er den personen som ulovlig tar med seg barnet fra barnets bostedsland. Bortfører vil oftest være en av foreldrene. Bortfører kan også være andre, for eksempel en besteforelder.⁶

Bostedsland

Bostedslandet er det landet der barnet var bosatt før bortføringen.

Det er ikke avgjørende hvor barnet er registrert bosatt eller hvilket land barnet er statsborger av.

---

⁶ “..the person who removes the child [...] hopes to obtain a right of custody from the authorities of the country to which the child has been taken. The problem therefore concerns a person who, broadly speaking, belongs to the family circle of the child; indeed, in the majority of cases, the person concerned is the father or the mother.” Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention, Pérez-Vera Report, 1982

I Haagkonvensjonen 1980 brukes begrepet «habitual residence», som i praksis er sammenfallende med bostedsbegrepet i barneloven § 82.

Se nærmere i punkt 6.3.2.2.

Foreldreansvar

Barneloven har ingen legaldefinisjon av «foreldreansvar», men hovedinnholdet følger av barneloven § 30. Foreldreansvar omfatter foreldrenes rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold, og barnet har rett til omsorg og omtanke fra de som har foreldreansvaret. De(n) som har foreldreansvaret, har plikt til å gi barnet en forsvarlig oppdragelse og forsørgelse. I norsk rett følger foreldreansvaret enten direkte av lovreglene i barneloven, av avtale mellom foreldrene, barnevernsvedtak, eller av en rettsavgjørelse.

I Haagkonvensjonen 1980 brukes «rights of custody». Begrepet er definert i konvensjonsteksten, og omfatter «omsorgen for barnets person, herunder retten til å bestemme hvor barnet skal bo», jf. konvensjonens artikkel 1 bokstav c og 5 bokstav a. I forhold til konvensjonens regler er det denne internasjonale definisjonen av begrepet som er avgjørende, og ikke hvordan foreldreansvar defineres i det enkelte lands interne barnerett.

Konvensjonens «rights of custody» er oversatt i barnebortføringsloven til «rett til foreldreansvar», jf. barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a. I barnebortføringsloven må definisjonen i konvensjonen være avgjørende. I praksis vil det være oftest være sammenfall mellom barnebortføringslovens og barnelovens begrep.

I forhold til barnevernloven vil foreldreansvarsbegrepet i barnebortføringsloven også omfatte de tilfeller der barnevernet har overtatt omsorgen for barnet, uten at foreldreansvaret er overtatt. Etter en omsorgsovertakelse er det barnevernet som har rett til å bestemme om barnet skal flytte utenlands.

Se nærmere i punkt 6.3.2.1.

Fullbyrding

Fullbyrding av en utenlandsk avgjørelse her i landet innebærer at den tvangsfullbyrdes på samme måte som en tilsvarende norsk avgjørelse, og etter regler om tvangsfullbyrding som gjelder her i landet.

Gjenværende

Gjenværende er den som er igjen i bostedslandet og som får sitt foreldreansvar krenket ved barnebortføringen og krever tilbakelevering av barnet. Oftest er gjenværende en av

foreldrene. Det kan også være andre, for eksempel barnevernet der det har overtatt omsorgen for barnet.

Internasjonal privatrett

Internasjonal privatrett i snever forstand er de rettsregler og prinsipper som bestemmer hvilket lands rett et privatrettslig forhold skal bedømmes etter (lovvalgsregler).

Begrepet brukes også i en videre forstand, og omfatter da reglene om lovvalg, jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrding.

Jurisdiksjon

Jurisdiksjonsreglene fastsetter vilkårene for at et lands domstoler eller andre myndigheter har kompetanse til å behandle og avgjøre en sak som har tilknytning til flere stater.

Jurisdiksjonsreglene for barnelovsaker står i barneloven § 82.

Se nærmere i punkt 6.8.2.

I rapporten brukes begrepet også om en norsk domstols stedlige kompetanse internt i Norge, slik at «sentralisert jurisdiksjon» betyr at behandlingen av en sakstype sentraliseres til en eller flere spesielt utpekte domstoler.

Lovvalg

Lovvalgsreglene bestemmer hvilket lands lov som regulerer et rettsspørsmål.

Lovvalgsreglene for barnelovsaker står i barneloven § 84.

Se nærmere i punkt 6.8.3.

Mottakerland

Mottakerland er det landet barnet er bortført til. Det vil være det landet som barnet kreves tilbakelevert fra.

Samværsrett

Barn har rett til samvær med begge foreldrene, selv om de ikke bor sammen, og foreldre har et felles ansvar for at samværsretten blir oppfylt. Den av foreldrene som barnet ikke bor sammen med, har rett til samvær med barnet om ikke annet er avtalt eller fastsatt. Regler om samvær står i barnelovens kapittel 6. Er foreldrene uenige om samværsretten, kan saken bringes inn for domstolen.

Etter barnevernloven har barn og foreldre som hovedregel rett til samvær med hverandre når omsorgen er overtatt, jf. § 4-19.

Haagkonvensjonen 1980 definerer «samværsrett» til å omfatte retten til å bringe barnet til et annet sted enn der hvor barnet har sitt bosted for en begrenset periode, jf. artikkel 5 første ledd bokstav b.

Se nærmere i punkt 6.10.

Sentralmyndighet

Stater som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 skal utpeke en sentralmyndighet som har en rekke plikter etter konvensjonen til å bidra til å sikre at et bortført barn raskt blir returnert til sitt bostedsland. I henhold til barnebortføringsloven § 5 annet ledd er Justisdepartementet, Sivilavdelingen, utpekt som sentralmyndighet i Norge etter denne konvensjonen.

Straffbar barnebortføring

Etter norsk rett er bortføring fra den som har (del i) foreldreansvaret straffbart. Det er også straffbart å bortføre et barn fra barnevernet eller fosterforeldrene etter vedtak om omsorgsovertakelse.

Se nærmere i punkt 6.13.

Tilbakeholdelse

Ulovlig tilbakeholdelse oppstår når et barn ikke kommer tilbake til bostedslandet etter at et lovlig utenlandsopphold er over, typisk ferie eller samvær utenlands. Ulovlig tilbakeholdelse reguleres av de samme reglene som ulovlig bortføring og begrepet «barnebortføring» brukes derfor som et felles begrep for begge tilfellene.

5 Noen sentrale tall

Arbeidsgruppen har innhentet tall fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet og på bakgrunn av dette utarbeidet en del sentralt tallmateriale som blir presentert fortløpende i rapportteksten og danner et grunnlag for vurderingene og forslagene til arbeidsgruppen.

I det følgende ønsker arbeidsgruppen å presentere noen overordnede talloversikter.

Tabell 5.1 Antall registrerte nye saker om bortføring av barn i perioden 2005 til 2012

År	Registrerte nye barnebortføringer til Norge	Registrerte nye barnebortføringer fra Norge	Totalt
2005	20 barn i 12 saker	42 barn i 27 saker	62 barn i 39 saker
2006	15 barn i 12 saker	57 barn i 37 saker	72 barn i 49 saker
2007	31 barn i 18 saker	51 barn i 35 saker	82 barn i 53 saker
2008	15 barn i 10 saker	36 barn i 19 saker	51 barn i 29 saker
2009	26 barn i 18 saker	29 barn i 24 saker	55 barn i 42 saker
2010	29 barn i 20 saker	64 barn i 43 saker	93 barn i 63 saker
2011	27 barn i 21 saker	45 barn i 33 saker	72 barn i 54 saker
2012	14 barn i 11 saker	40 barn i 27 saker	54 barn i 38 saker

Tabellen ovenfor viser totalt antall registrerte nye saker om bortføring av barn i perioden 2005 til 2012, der enten Justis- og beredskapsdepartementet eller Utenriksdepartementet har bistått med behandlingen av saken. Tabellen viser ikke saker der kun politiet er involvert.

For Justis- og beredskapsdepartementet vil en ny sak om bortføring registreres på det tidspunktet det kommer inn en søknad om tilbakeføring av barn mellom Norge og et annet land som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring.

Utenriksdepartementet behandler kun saker om bortføring av barn fra Norge utenfor konvensjonssamarbeidet. En ny sak registreres når Utenriksdepartementet mottar en anmodning om bistand eller liknende fra gjenværende i Norge som gjelder barn bortført fra Norge til et land som ikke er omfattet av konvensjonene.

Det finnes ikke tall for barn som kan være bortført til eller fra Norge der det ikke er bedt om bistand fra enten Justis- og beredskapsdepartementet eller Utenriksdepartementet. I tillegg til tallene i tabellen, kan det derfor være mørketall med uregistrerte barnebortføringer. Disse har arbeidsgruppen ikke hatt noen mulighet til å få oversikt over.

Tabell 5.2 Antall registrerte nye saker om bortføring av barn fra Norge behandlet av henholdsvis Justisdepartementet eller Utenriksdepartementet i perioden 2005 til 2012

År	Saker behandlet av Justisdepartementet	Saker behandlet av Utenriksdepartementet
2005	18 saker	9 saker
2006	28 saker*	11 saker*
2007	22 saker*	15 saker*
2008	12 saker	7 saker
2009	21 saker*	4 saker*
2010	31 saker**	13 saker
2011	27 saker	6 saker
2012	18 saker	9 saker

*Det fremgår av den offisielle statistikken fra departementene, publisert på www.barnebortforing.no, at en eller flere saker har blitt behandlet både av Justisdepartementet og Utenriksdepartementet. Disse sakene er derfor dobbeltført i denne tabellen for å vise reelt antall saker hvert departement har behandlet.

**Én sak er dette året behandlet etter det nordiske regelverket.

Tallene i tabell 5.2 er utarbeidet på bakgrunn av tallene i tabell 5.1 og viser fordelingen av antall registrerte nye saker om bortføring av barn *fra Norge* som er behandlet av henholdsvis Justisdepartementet og Utenriksdepartementet.

For saker om bortføring av barn *til Norge* føres det kun statistikk for saker fra land som er med på Haagkonvensjonen 1980, og alle sakene behandles av Justisdepartementet, se tabell 5.1.

Tabell 5.3 Antall barn returnert til Norge per 30. juni 2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ⁷
Totalt antall barn bortført fra Norge registrert i JD og UD	51	36	29	64	45	40
Totalt antall barn som er returnert til Norge	23	22	13	37	19	7
Totalt antall barn som ikke er returnert til Norge	23	13	14	10	13	6
Totalt antall barn i registrerte saker som er pågående (per 30.6.13), dvs. der retur er ikke avklart	5	1	2	17	13	27
Av totaltallene:						
Antall barn registrert bortført fra Norge til land som er med på Haagkonvensjonen 1980	33	19	25	41	37	25
Antall barn returnert til Norge fra land som er med på Haagkonvensjonen 1980 (per 30.6.13)*	15	9	11**	26	17	3
Antall barn registrert bortført fra Norge til land som er utenfor konvensjonssamarbeidet	18	17	4	23	8	15
Antall barn returnert til Norge fra land utenfor konvensjonssamarbeidet (per 30.6.13)*	8	13	2	11	2	4

*Oversikten viser ikke på hvilket tidspunkt barnet ble returnert. Oversikten viser derfor ikke hvor lang tid det har tatt før et barn ble returnert.

**Det er ukjent for norske myndigheter om ett barn som er inkludert i tallene for avsluttede saker dette året, er returnert til Norge.

Tabellen viser hvor mange barn som er totalt returnert *til Norge* etter en bortføring til utlandet, og hvor mange av disse barna som er returnert fra et land som er med på Haagkonvensjonen 1980 og hvor mange barn som er returnert fra et land utenfor konvensjonssamarbeidet.

⁷ Tallene inkluderer kun barnebortføringssaker som er ferdigbehandlet i rettssystemet. Tallene er derfor lavere for 2012 fordi flere saker fremdeles er under behandling i utenlandske rettssystemer.

Tabell 5.4 Antall barn returnert fra Norge per 30. juni 2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ⁸
Totalt antall barn bortført til Norge registrert i JD	31	15	26	29	27	14
Totalt antall barn returnert fra Norge til utlandet*	29	6	13	16	18	5
Totalt antall barn som ikke er returnert fra Norge til utlandet	2	9	13	13	6	4
Totalt antall barn i registrerte saker som er pågående (per 30.6.13), dvs. der retur er ikke avklart	0	0**	0	0	3	5

*Oversikten viser ikke på hvilket tidspunkt barnet ble returnert. Oversikten viser derfor ikke hvor lang tid det har tatt før et barn ble returnert.

**2 barn i en sak som er berostilt

Det føres kun statistikk over bortføringer *til Norge* fra land som er med på Haagkonvensjonen 1980. I tabell 5.4 er det derfor kun relevant å se på antall barn som er *returnert fra Norge* i de sakene som er registrert i Justisdepartementet.

Kommentar til tabell 5.3 og 5.4

Departementene registrerer at et barn *faktisk* er returnert enten til Norge eller til utlandet etter en bortføring, men ikke hva som er årsaken til at barnet er returnert.

Det kan være flere årsaker til at et barn returneres etter en bortføring. For barna som er bortført mellom land som er med på Haagkonvensjonen 1980, kan barna være returnert uavhengig av om behandlingen av en søknad om tilbakelevering etter konvensjonen har ført frem i domstolen i det andre landet. Andre årsaker til at et barn er returnert kan være at foreldrene har blitt enige om at barnet skal returneres, at bortfører frivillig returnerer med barnet uavhengig av en avtale eller rettsavgjørelse eller at gjenværende på eget initiativ har hentet barnet og brakt det tilbake til bostedslandet.

Tilsvarende kan det være flere årsaker til at et barn ikke returneres til bostedslandet etter en bortføring. Det at et barn er registrert som ikke returnert betyr derfor ikke

⁸ Tallene inkluderer kun ferdigbehandlede saker i rettssystemet. Tallene er derfor lavere for 2012 fordi flere saker fremdeles er under behandling i norske domstoler.

nødvendigvis at en utenlandsk domstol har besluttet at barnet ikke skal returneres til Norge. Foreldrene kan ha blitt enige om at barnet skal bli boende i mottakerlandet.

6 Regelverk om internasjonal barnebortføring

6.1 Innledning

Arbeidsgruppen er i mandatet bedt om å:

«foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket som gjelder barnebortføring; lov om barnebortføring med tilhørende rundskriv, straffelovens bestemmelse og bestemmelsene om rettshjelp i lys av de relevante internasjonale konvensjonene på området og komme med forslag til endringer i det norske regelverket.»

Det finnes flere internasjonale regelsett som kan komme til anvendelse etter en internasjonal barnebortføring. Foruten Haagkonvensjonen om internasjonal barnebortføring fra 1980, er Norge bundet av Europarådskonvensjonen om barnebortføring fra 1980, den nordiske familierettskonvensjonen fra 1931 og den nordiske fullbyrdingsloven av 1977. Haagkonferansen for internasjonal privatrett har også utarbeidet en konvensjon om beskyttelse av barn fra 1996, men som Norge ikke har tiltrådt. Mellom EU-landene, med unntak av Danmark, gjelder en europeisk forordning om ekteskapsaker og foreldreansvar (Brussel II bis-forordningen).

Disse internasjonale regelverkene ligger fast. *Arbeidsgruppen* kommer i punkt 6.9 med noen vurderinger knyttet til om Norge bør tiltre Haagkonvensjonen 1996. For Haagkonvensjonen 1980, Europarådskonvensjonen 1980 og det nordiske regelverket har *arbeidsgruppen* lagt til grunn at Norge er folkerettslig forpliktet til å følge disse reglene. I det følgende vil det gis en oversikt over reglene i konvensjonene, som en bakgrunn for arbeidsgruppens videre vurderinger. Men siden det ligger utenfor arbeidsgruppens mandat å foreslå endringer i det internasjonale regelverket, har gruppen ikke gått inn i en detaljert vurdering av disse.

I kapitlet her gjennomgås hovedsakelig de sivilrettslige reglene om barnebortføring. De strafferettslige reglene om barnebortføring gjennomgås i punkt 6.13.

6.2 Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980

6.2.1 Innledning

På 1970-tallet ble det tatt initiativ for å få et internasjonalt regelverk om barnebortføringer både i Europarådet og Haagkonferansen for internasjonal privatrett.

I Europarådet førte arbeidet frem til Europeisk konvensjon av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenopprettelse av

foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980). Denne konvensjonen, som er en tradisjonell internasjonal privatrettslig konvensjon om anerkjennelse og fullbyrding av konvensjonsstatenes avgjørelser, har i praksis fått relativt liten betydning. Men den brukes til en viss grad for samværsavgjørelser.

Haagkonferansen for Internasjonal Privatrett er en global mellomstatlig organisasjon som utarbeider internasjonale konvensjoner på ulike rettsområder. Organisasjonen har et fast sekretariat i Haag som både forbereder og bistår under konvensjonsforhandlinger og følger opp statenes samarbeid om konvensjonen i ettertid.

I Haag framforhandlet man konvensjon av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring (Haagkonvensjonen 1980). Denne konvensjonen la opp til en mer praktisk og utradisjonell løsning, ved at bortførte barn raskt skal tilbakeføres til sitt bostedsland etter en hurtig saksbehandling, og med få og snevre unntak, slik at barnelovsaken kan avgjøres der. Konvensjonen har per desember 2013 90 tilsluttede stater, og har fått stor praktisk betydning både i Norge og internasjonalt.

Haagkonferansen arrangerer spesialistkonferanser for sentralmyndighetene og andre representanter for konvensjonsstatene med noen års mellomrom. Det er publisert en serie med «Guide to Good Practice» med råd om hvordan konvensjonsstatene bør implementere og følge opp konvensjonen. Konferansen har en informativ hjemmeside (www.hcch.net). Det er også en database med sentrale rettsavgjørelser etter konvensjonen fra de enkelte konvensjonsstatene (www.incadat.com).

Haagkonferansen har også utarbeidet en mer omfattende og generell konvensjon med internasjonal-privatrettslige regler på barnerettens område; Haagkonvensjonen 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid vedrørende foreldreansvar og tiltak for å beskytte barn (Haagkonvensjonen 1996). Norge har foreløpig ikke tiltrådt konvensjonen, men Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sendte 30. september 2013 ut på høring et forslag om å tiltre konvensjonen. Høringsfrist er 3. januar 2014.

6.2.2 Tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980 – norsk godkjenning

Haagkonvensjonen 1980 gjelder for bortføringer når både bostedsland og mottakerland er tilsluttet konvensjonen på tidspunktet for bortføringen.

Konvensjonen er åpen for ratifikasjon fra alle land som var medlem av Haagkonferansen da konvensjonen ble fremforhandlet i oktober 1980, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 37. Norge er automatisk bundet av konvensjonen i forhold til disse statene.

Konvensjonen er åpen for tiltredelse også fra andre stater. Men i forhold til disse statene gjelder konvensjonen bare når Norge uttrykkelig har erklært at norske myndigheter godkjenner tiltredelsen, jf. Haagkonvensjonen artikkel 38 fjerde ledd.

Det kan være vanskelig å vurdere om Norge bør godkjenne en ny tiltredelse. En slik godkjenning betyr at landet får en folkerettslig plikt til å returnere barn som bortføres fra Norge til landet. Men det betyr også at Norge får en tilsvarende plikt til å returnere barn som bortføres hit tilbake til landet.

Det er Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet som fortar vurderingen. Departementet innhenter informasjon om hvorvidt landet har opprettet en fungerende sentralmyndighet og om Haagkonvensjonen 1980 er implementert i landets interne rett. I noen tilfeller diskuteres spørsmålet på nordisk nivå.

Arbeidsgruppen har inntrykk av at det har variert noe hvor inngående hver ny konvensjonsstat vurderes, og hvilke vilkår som stilles før Norge godkjenner nye tiltredelser.

Arbeidsgruppen anbefaler at det foretas en konkret vurdering av hvert enkelt lands tiltredelse, og at norske myndigheter må innhente tilstrekkelig informasjon om landets barnerett og rettsprosess, og vurdere den som akseptabel før en tiltredelse godtas.

6.2.3 Europarådskonvensjonen 1980

Europarådskonvensjonen gjelder mellom konvensjonsstatene i Europarådet, og har tradisjonelle internasjonal-privatretslige regler om anerkjennelse og fullbyrding av rettsavgjørelser. Hovedreglene er tatt inn i lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn av 8. juli 1988 (barnebortføringsloven) kapittel II.

En avgjørelse om foreldreansvar eller samværsrett som er truffet i en annen konvensjonsstat, gjelder her i landet. Kan avgjørelsen danne grunnlag for fullbyrdelse i den stat hvor den er truffet, kan tvangsfullbyrding også gjennomføres her i landet, jf. barnebortføringsloven § 6. Begrepet «foreldreansvar» er tolket slik at det også gjelder avgjørelser om fast bosted.

Det er en rekke unntak fra denne plikten til å anerkjenne og fullbyrde utenlandske avgjørelser i barnebortføringsloven § 7 og § 8, og regler om stansing av fullbyrding i § 9. I konvensjonen er utgangspunktet at plikten til anerkjennelse og fullbyrding skal være mer absolutt etter ulovlige bortføringer enn i andre tilfeller. Det er likevel adgang til å reservere seg mot dette, slik at unntaksreglene gjelder også etter bortføringer. Norge har tatt en slik reservasjon.

Disse reglene brukes sjelden i praksis. Det er ikke hvert år Justis- og beredskapsdepartementet, som er sentralmyndighet også i henholdt til Europarådskonvensjonen, mottar søknader under konvensjonen, mens det andre år kan være en til to søknader. I arbeidsgruppens mandat heter det at konvensjonen ikke benyttes i særlig utstrekning i barnebortførings saker.

Arbeidsgruppen ser derfor ikke grunn til å komme med noen vurdering av saksbehandling eller regelverk, og om det er ønskelig med endringer.

Det kan nok spørres om det svært beskjedne praktiske behovet for Europarådskonvensjonen, gjør at det muligens bør vurderes å oppheve den. Dette ligger imidlertid utenfor arbeidsgruppens mandat, og *arbeidsgruppen* har ikke gått nærmere inn i problemstillingen.

6.3 Barnebortføringsloven, Haagkonvensjonens regler i norsk rett

6.3.1 Innledning

Når et barn er bortført *til Norge*, og er bosatt i et land som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980, gjelder reglene i lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven). Lovens kapittel III gjelder tilbakelevering av bortførte barn etter Haagkonvensjonen 1980. Disse reglene gjennomfører Haagkonvensjonens regler i norsk rett.

Justis- og beredskapsdepartementet som norsk sentralmyndighet tar imot tilbakeleveringsbegjæringer fra utlandet og oversender disse til norsk tingrett. Saksbehandlingsrutinene er behandlet i punkt 7.2. I kapitlet her behandles de materielle reglene i loven og konvensjonen.

Lovens kapittel II gjelder anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar mv etter Europarådskonvensjonen. Disse reglene er kort gjennomgått i punkt 6.2.3.

Når et barn er bortført *fra Norge* til et land som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980, er det konvensjonens regler slik de er innarbeidet i nasjonal lovgivning i mottakerlandet som gjelder. Det er altså ikke den norske bortføringsloven, men tilsvarende regler i konvensjonen og eventuelt mottakerlandets interne regler som gjelder. Justis- og beredskapsdepartementet som norsk sentralmyndighet vil ta imot tilbakeleveringsbegjæring fra gjenværende i Norge og oversende den til mottakerlandets sentralmyndighet. For øvrig har ikke norske myndigheter noen kompetanse til å avgjøre slike saker. Saksbehandlingsreglene er behandlet i punkt 7.2.

6.3.2 Hovedregelen om tilbakelevering

Barnebortføringslovens hovedregel er at barn som er ulovlig bortført til eller holdt tilbake her i landet, skal leveres tilbake straks, dersom barnet umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen hadde bosted i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980, jf. barnebortføringsloven § 11 første ledd og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 12 første ledd.

En tilbakeleveringsavgjørelse er ikke noen avgjørelse av en barnelovsak mellom foreldrene. Den innebærer ikke noen avgjørelse om foreldreansvar, fast bosted eller samvær fremover. Konvensjonen bygger på en oppfatning om at slike spørsmål skal avgjøres av domstolen i barnets bostedsland etter tilbakeleveringen. Det er domstolene der som er best egnet til å vurdere barnets beste fremover.

Konvensjonens regel gjelder for barn som er under 16 år, jf. barnebortføringsloven § 4 og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 4.

Ulovlighet er definert i barnebortføringsloven § 11 annet ledd, som lyder:

(2) Bortføring eller tilbakeholdelse er ulovlig dersom:

(a) bortføringen eller tilbakeholdelsen er i strid med rett til foreldreansvar som en person, en institusjon eller annen instans har, enten i fellesskap eller alene, ifølge loven i den stat der barnet hadde sitt bosted umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen, og

(b) foreldreansvaret faktisk ble utøvd på den tid bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted, eller ville ha blitt utøvd dersom bortføringen eller tilbakeholdelsen ikke hadde funnet sted.

Det er to begrep i denne hovedregelen som er helt sentrale og som har vært analysert inngående i rettspraksis, nemlig foreldreansvar og bosted.

6.3.2.1 Foreldreansvar

Foreldreansvar er et helt grunnleggende begrep og vilkår i konvensjonen. Det er en krenkelse av foreldreansvaret som gjør en bortføring ulovlig, og som utløser tilbakeleveringsplikt. Begrepet «rett til foreldreansvar» er en oversettelse av konvensjonens engelske begrep «rights of custody». Det heter i konvensjonen at rett til foreldreansvar omfatter retten til omsorg for barnets person og særlig retten til å bestemme hvor barnet skal bo, jf. artikkel 5 bokstav a.

Foreldreansvar slik det brukes i konvensjonen, er som nevnt et konvensjonsautonomt begrep. Det betyr at begrepet skal forstås «i konvensjonens forstand», og være et begrep som tolkes likt i alle konvensjonsstater og uavhengig av hvordan foreldreansvar er definert i hver konvensjonsstats interne rett.

I konvensjonspraksis er det lagt avgjørende vekt på retten til å bestemme over barnets bosted. Hvis gjenværende etter bostedslandets barnerett har rett til å nekte at barnet

flytter utenlands, har vedkommende rett til foreldreansvar. Dersom barnet flytter til et annet land uten samtykke av denne forelderen, er det en ulovlig bortføring, og gjenværende kan kreve barnet tilbakelevert. Derimot vil ikke en samværsrett være tilstrekkelig, dersom ikke samværsforelderen har rett til å nekte at barnet flytter utenlands.

Retten til foreldreansvar kan være tilkjent en person, en institusjon eller en annen instans, enten i fellesskap eller alene, ifølge loven i den staten der barnet hadde sitt bosted umiddelbart før bortføringen, jf. barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a. Rett til foreldreansvar kan i første rekke være et resultat av lovgivning eller av et juridisk eller administrativt vedtak, men også av en overenskomst med rettslig gyldighet i henhold til loven i den staten, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 annet ledd.

I en tilbakeleveringssak må domstolen i Norge vurdere om gjenværende har foreldreansvar etter barnets bostedslands rett. Dette kan være komplisert, og konvensjonen har lagt opp til fremgangsmåter for å forenkle dette. For det første kan sentralmyndigheten eller en annen kompetent myndighet i bostedslandet etter anmodning avgi en erklæring om landets lovgivning på området, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 8 tredje ledd bokstav f. Domstolen kan også kreve at gjenværende skaffer til veie et vedtak eller en annen erklæring om at bortføringen var ulovlig, jf. barnebortføringsloven § 15 annet ledd og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 15. Ved en bortføring *fra Norge*, kan domstolen på barnets siste oppholdssted i Norge avsi en kjennelse om at bortføringen var ulovlig, jf. barnebortføringsloven § 20.

Det er ikke tilstrekkelig at gjenværende formelt hadde del i foreldreansvaret, foreldreansvaret må også faktisk ha blitt utøvd, enten i fellesskap eller alene, på det tidspunkt barnebortføringen fant sted eller ville ha blitt utøvd dersom ikke bortføringen hadde funnet sted, jf. barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav b og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 første ledd bokstav b. Dette vilkåret viser at konvensjonen er ment å beskytte barnets faktiske situasjon, og ikke foreldres formelle rettigheter. I rettspraksis er det stilt beskjedne krav til at foreldreansvaret skal være utøvd. Oftest er det faktum at gjenværende krever tilbakelevering, ansett som tilstrekkelig. Det er dessuten opp til bortføreren å bevise at gjenværende ikke har utøvd foreldreansvaret. I praksis har derfor dette vilkåret hatt liten betydning.

I konvensjonsteksten er vilkåret om at foreldreansvaret skal utøves, både et ledd i ulovlighetsdefinisjonen i artikkel 3 første ledd bokstav b og en egen unntaksregel i artikkel 13 første ledd bokstav b. Unntaksregelen er ikke tatt inn i barnebortføringslovens ordlyd, se nærmere om dette i punkt 6.4.3.

6.3.2.2 Bosted

Barnets bosted har betydning på flere punkter i Haagkonvensjonen 1980. For det første gjelder konvensjonen bare for barn som er bosatt i en konvensjonsstat, for det andre skal bortføringens ulovlighet avgjøres etter bostedslandets rett, og for det tredje er det oftest dette landet barnet skal tilbakeleveres til.

Tolkningen av konvensjonens bostedsbegrep («habitual residence») og vurderingen av hvor et barn er bosatt er et av de spørsmålene som har vært oftest oppe i rettspraksis.

Bostedsbegrepet er ikke nærmere definert verken i Haagkonvensjonen 1980 eller barnebortføringsloven. Dette var et bevisst valg, fordi bostedet skal fastsettes etter en rent faktisk vurdering av barnets forhold, uten at en tolking av juridiske begrep eller vilkår skulle være avgjørende.

Etter norsk internasjonal privatrett har bostedsbegrepet to sider: Et objektivt vilkår om at personen faktisk har opphold i et land, og et subjektivt vilkår om at personen har til hensikt å innlede et relativt varig opphold der. Når barnets bosted skal vurderes i forhold til barnebortføringsloven, vil en rekke momenter både om barnet selv og familien være relevante. Man vil se på hvor lenge oppholdet har vart og er ment å vare, boligsituasjon, om barnet går på skole eller i barnehage, foreldrenes arbeidsforhold med videre. Subjektive forhold vil få størst betydning i de tilfeller der det er tvil om den faktiske tilknytningen er sterk nok. For barn vil hensikten til den eller dem som har foreldreansvaret, være avgjørende.

Midlertidige fravær på grunn av ferie, skolegang eller samvær endrer ikke barnets bosted.

En ulovlig bortføring endrer ikke barnets bosted. Det er innfortolket i bostedsbegrepet en forutsetning om at bostedet er lovlig etablert. Men det er likevel lagt til grunn at dersom den ulovlige bortføringen etablerer en faktisk situasjon som varer ved, kommer det til et punkt der de faktiske forhold må bli avgjørende, og barnet regnes som bosatt i det landet det er bortført til.

I praksis er bostedsbegrepet i barnebortføringsloven det samme som brukes i juridiksjonsregelen i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) § 82, med et unntak for Rt. 2011 s. 1564, se punkt 6.7.2.

6.3.3 Unntakene fra tilbakeleveringsregelen

Tilbakeleveringsregelen i Haagkonvensjonen og dermed i barnebortføringsloven er ikke absolutt. Konvensjonen inneholder flere unntak fra tilbakeleveringsplikten. Men unntakene tolkes snevert, slik at det skal mye til for at tilbakelevering nektes. Dessuten

er unntaksreglene «kan-regler», slik at domstolen har en skjønnsmessig adgang til å tilbakelevere barnet selv om et av unntakene er oppfylt.

6.3.3.1 Over ett år siden bortføringen, og barnet har funnet seg til rette

Tilbakelevering kan nektes dersom det da begjæring om tilbakelevering ble innlevert, er gått minst ett år fra den ulovlige bortføringen fant sted, og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav a og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 12 annet ledd.

Fristen avbrytes når tilbakeleveringssaken er innledet i domstolen i mottakerlandet. Det er ikke tilstrekkelig at kravet er fremmet overfor sentralmyndigheten. Dette følger av konvensjonens regel i artikkel 12 første ledd, men er ikke uttrykkelig sagt i den norske lovteksten. *Arbeidsgruppen* foreslår at dette tas inn i den norske lovteksten, se punkt 6.4.5.

Hvis det er gått over ett år siden bortføringen, må det vurderes konkret om barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø («settled in its new environment»). Det kan være relevant å legge vekt på hvor lenge barnet har vært i landet, hvor stabil situasjonen har vært, boforhold, om barnet går på skole eller i barnehage, eller om barnet har lært et nytt språk og glemst bostedslandets.

6.3.3.2 Alvorlig risiko for skade

Tilbakelevering kan nektes dersom det er en alvorlig risiko for at tilbakelevering vil påføre barnet fysisk eller psykisk skade, eller på annen måte sette barnet i en situasjon som ikke kan godtas, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav b og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav b.

Dette er den unntaksregelen som påberopes oftest. Men rettspraksis viser at unntaket tolkes restriktivt.

Unntaket innebærer ikke at det skal foretas en vurdering av om det vil være best for barnet å få bli i mottakerlandet. Høyesteretts kjæremålsutvalg har uttalt at «tilbakeføring ikke kan nektes ut fra en alminnelig vurdering av hva som vil være det beste for barnet. Det må kreves at en tilbakeføring vil være klart uheldig for barnet, og at det foreligger en relativt klar sannsynlighetsovervekt for dette», Rt. 1993 s. 881.

Konvensjonen legger opp til at barnets beste på lengre sikt skal vurderes av domstolen i barnets bostedsland i en barnelovsak etter at barnet er tilbake i bostedslandet.

I tilbakeleveringssaken skal det bare vurderes om tilbakeleveringen vil innebære en alvorlig risiko for skade for barnet på kort sikt. Det må legges til grunn at en tilbakelevering ofte vil innebære en belastning for barnet, og at det skal særskilte holdepunkter til for at tilbakelevering skal kunne nektes. I mange tilfeller er det barnets

hovedomsorgsperson som har bortført barnet. Hvis denne personen ikke kan eller vil returnere til bostedslandet sammen med barnet, kan det gjøre barnets situasjon ved en tilbakelevering vanskeligere. Det må da foretas en konkret vurdering av både bortførerens begrunnelse for ikke å reise tilbake, og om det er noe særskilt som gjør at barnet vil lide skade ved en tilbakelevering uten bortføreren.

Det legges til grunn en presumsjon om at myndighetene i bostedslandet vil ivareta barnet etter en tilbakelevering. Det kan innhentes informasjon om de ordninger som finnes i bostedslandet via sentralmyndigheten eller kontaktdommerne (om kontaktdommerordningen, se punkt 7.4.4).

I rettspraksis er det særlig i saker hvor det fremsettes påstander om vold eller seksuelle overgrep mot barnet og/eller bortføreren at vurderingene har vært vanskelige. Men unntaket har også vært vurdert når tilbakelevering skiller barn fra søsken, for barn som har særskilte behov, og der det er krig eller alvorlig krise i bostedslandet.

6.3.3.3 Barnet motsetter seg tilbakelevering

Tilbakelevering kan nektes dersom barnet motsetter seg tilbakelevering og han eller hun har nådd en alder eller modenhetsgrad som gjør det naturlig å ta hensyn til barnets mening, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav c og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 annet ledd.

Når vilkåret er at barnet motsetter seg tilbakelevering, er det ikke tilstrekkelig at barnet ønsker å få bli i mottakerlandet. Det kreves en sterkere overbevisning og mer aktiv motstand hos barnet for å nekte tilbakelevering enn for å legge vekt på barnets mening i en barnelovsak. Barnet skal motsette seg en tilbakelevering til bostedslandet. Barnets mening om hvem av foreldrene han eller hun ønsker å bo fast hos, skal vurderes i en senere barnelovsak.

Før retten avgjør et krav om tilbakelevering, skal den gjøre seg kjent med barnets mening når dette ikke er umulig, særlig i lys av barnets alder og modenhet, jf. barnebortføringsloven § 17. Den norske loven går lenger enn konvensjonsteksten i å pålegge domstolen å gjøre seg kjent med barnets mening. *Arbeidsgruppen* mener den norske lovregelen her gir en god regel, se nærmere i punkt 6.4.2.

Det må vurderes konkret om barnet har nådd en alder og modenhetsgrad som gjør det naturlig å ta hensyn til barnets mening. For norske domstoler vil det være naturlig å ta et utgangspunkt i når og hvordan barn høres i barnelovsaker.

6.3.3.4 I strid med grunnleggende menneskerettigheter

Tilbakelevering kan nektes dersom det ikke er forenlig med grunnleggende prinsipper her i landet om vernet av menneskerettighetene å beslutte tilbakelevering, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav d og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 20.

Dette unntaket er en snever sikkerhetsventil. For norsk rett følger det også av lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) § 3 at menneskerettigheter har forrang foran annen norsk lovgivning.

Unntaket er svært lite brukt i praksis.

Forholdet mellom Haagkonvensjonen 1980 og menneskerettighetene behandles nærmere i punkt 6.5.

6.3.3.5 Unntaksregler som ikke er tatt inn i lovteksten

I tillegg til de fire unntaksreglene som er tatt inn i barnebortføringsloven § 12, har konvensjonen ytterligere to unntaksregler: Tilbakelevering kan nektes når gjenværende ikke utøvde foreldreansvaret på tidspunktet for bortføringen, og når gjenværende har samtykket i eller senere har godtatt bortføringen, Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a. I norsk rett må disse unntakene innfortolkes i ulovlighetsvilkåret i barnebortføringsloven § 11. Unntakene gjennomgås nedenfor i punkt 6.4, der *arbeidsgruppen* foreslår å lovfeste unntakene også i norsk rett.

6.4 Forholdet mellom konvensjonsteksten og den norske lovteksten – arbeidsgruppens vurdering og forslag

6.4.1 Generelt

Reglene både i Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980 er transformert til norsk rett gjennom barnebortføringsloven. Lovteksten er betraktelig kortere enn konvensjonsteksten, og flere regler og detaljer i konvensjonen er ikke tatt inn i lovteksten. En slik lovgivningsteknikk medfører en viss risiko for uklarhet og motstrid mellom lovtekst og konvensjonstekst. *Arbeidsgruppen* skal peke på at det er noen ulikheter mellom den norske lovteksten og ordlyden i Haagkonvensjonen 1980.

6.4.2 Domstolens plikt til å gjøre seg kjent med barnets mening

Før retten avgjør et tilbakeleveringskrav, skal den gjøre seg kjent med barnets egen oppfatning når dette ikke er umulig, særlig i lys av barnets alder og modenhet. Det følger av barnebortføringsloven § 17. Noen tilsvarende regel står ikke i Haagkonvensjonen 1980. Der heter det at den juridiske myndighet kan nekte tilbakelevering av barnet dersom den finner at barnet motsetter seg tilbakelevering. Men konvensjonen pålegger ikke retten noen plikt til å undersøke dette av eget tiltak

(ex officio). Ordlyden i barnebortføringsloven er hentet fra Europarådskonvensjonen 1980 artikkel 15 første ledd bokstav a, og gjelder etter den norske lovteksten for saker både etter Europarådskonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1980.

Barnebortføringsloven går dermed lenger enn Haagkonvensjonen 1980 i å pålegge domstolen å gjøre seg kjent med barnets egen mening. Det er ikke noe i lovens forarbeider som tyder på at lovgiver har vært klar over denne forskjellen eller har ment at lovens regel skulle være annerledes enn Haagkonvensjonens.

I Justisdepartementets rundskriv G-136/91 understrekes betydningen av barnets forklaring, fordi saker om tilbakelevering har stor personlig og velferdsmessig betydning for barnet, og barnets forklaring kan få atskillig betydning som bevismiddel i saken. Justisdepartementet skriver at man som et veiledende utgangspunkt bør la barn fra 7 års alder få anledning til å uttale seg før tilbakeleveringsbegjæringen avgjøres (rundskrivet s. 54).

Arbeidsgruppen mener at lovens regel gir en god løsning som er i tråd med utviklingen i moderne barnerett, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt. En lignende regel gjelder også i Brussel II bis-forordningen som regulerer bortføringer mellom EU-statene. På et møte i Spesialkommisjonen i Haag i 2006 ble det anbefalt at barn bør få anledning til å uttale seg i tilbakeleveringssaker på vilkår som ligner den norske lovteksten.

Arbeidsgruppen mener derfor at den norske lovtekstens regel bør tas på ordet. Selv om det er ulikhet mellom lovtekst og konvensjonstekst, ser *arbeidsgruppen* ikke grunn til å endre lovteksten her. *Arbeidsgruppen* mener at det i noen tilfeller kan være grunn til også å høre yngre barn under 7 år.

6.4.3 Unntaksregelen om at foreldreansvar ikke er utøvd

Tilbakelevering kan nektes dersom gjenværende faktisk ikke utøvde retten til foreldreansvar på den tid da bortføringen fant sted, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a. Bakgrunnen er at det er barnets faktiske situasjon i bostedslandet som skal gjenoprettes ved en tilbakelevering. Dersom gjenværende ikke utøvde foreldreansvaret, faller derfor begrunnelsen for tilbakeleveringsplikten bort. Det er bortføreren som må påvise at foreldreansvaret ikke ble utøvd. I praksis er det stilt beskjedne krav til hva som kreves for å utøve foreldreansvaret, slik at denne unntaksregelen har liten praktisk betydning.

Den norske lovteksten har en oppregning av unntak fra tilbakeleveringsplikten i barnebortføringsloven § 12, men denne oppregningen er ikke fullstendig. Den norske lovteksten nevner ikke at det er unntak fra tilbakeleveringsregelen i de tilfeller foreldreansvaret ikke ble utøvd.

Kravet om at foreldreansvaret må være utøvd står som et ledd i definisjonen av ulovlig bortføring i § 11 annet ledd, og i forarbeidene mente departementet at det var tilstrekkelig (Ot.prp. nr. 52 (1987-88) s. 20).

Arbeidsgruppen mener det er uheldig at lovens oppregning av unntak ikke er fullstendig. Konvensjonens ordlyd er mer fullstendig og oversiktlig enn lovens. Forskjellen mellom ordlyden i konvensjonen og loven kan skape uklarhet, spesielt for utenlandske jurister som skal sette seg inn i det norske regelverket.

Arbeidsgruppen foreslår at unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a tas inn i barnebortføringsloven § 12.

6.4.4 Unntaksregelen der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen

Tilbakelevering kan nektes dersom gjenværende har samtykket i eller på et senere tidspunkt har godtatt bortføringen, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a. Det stilles ingen formelle krav til samtykket. Men det må være samtykket til en flytting, og ikke bare til ferie eller samvær utenlands. I praksis kan det være vanskelig å vurdere om samtykke er gitt, og om det i så fall er samtykket til at barnet flytter utenlands eller bare til et kortere utenlandsopphold. Det er bortføreren som må godtgjøre at samtykke er gitt.

Barnebortføringslovens regel om unntak fra tilbakeleveringsplikten i § 12 nevner ikke dette unntaket. I lovforarbeidene sies det at unntaket ikke er tatt inn i lovteksten, uten at dette er begrunnet nærmere. Departementet ser ut til å forutsette at bortføringen ikke kan anses ulovlig der gjenværende samtykket i bortføringen, og at det derfor ikke er behov for noen særskilt unntaksregel (Ot.prp. nr. 52 (1987-88) s. 20).

På bakgrunn av konvensjonens unntaksregel og uttalelsen i de norske forarbeidene må dette unntaket i norsk rett innfortolkes i ulovlighetsvilkåret i barnebortføringsloven § 11 første ledd. Det betyr at ulovlighetsdefinisjonen i § 11 annet ledd ikke kan anses uttømmende.

Det finnes flere lagmannsrettsavgjørelser der konvensjonens regel er innfortolket i den norske loven, blant annet Frostating lagmannsretts avgjørelse i LF 1995-425 og Gulating lagmannsrett i kjennelse 8. oktober 1997.

Arbeidsgruppen mener at det også i forhold til dette unntaket er uheldig at lovens oppregning av unntak i § 12 ikke er uttømmende. Dette gjør loven uoversiktlig, og kan skape uklarhet.

Det ligger også en realitetsforskjell i at det er en absolutt forutsetning for tilbakelevering at bortføringen var ulovlig, slik at domstolen skal avslå en

tilbakeleveringsbegjæring når vilkårene ikke er oppfylt, mens unntaksreglene er «kan»-regler, slik at domstolen har en skjønnsmessig adgang til å tilbakelevere et barn selv om en av unntaksreglene er oppfylt. Etter konvensjonen kan domstolen velge å tilbakelevere et barn selv om gjenværende samtykket til bortføringen. Etter den norske lovteksten har domstolen ikke den muligheten. *Arbeidsgruppen* mener at konvensjonen gir en god regel, slik at den bør lovfestes også i den norske lovteksten.

Arbeidsgruppen foreslår at unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a tas inn i barnebortføringsloven § 12.

6.4.5 Unntaksregelen når det er gått mer enn ett år siden bortføringen - fristavbrudd

Konvensjonen har en unntaksregel fra tilbakeleveringsplikten når det har gått minst ett år fra den ulovlige bortføringen fant sted, og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø, jf. barnebortføringsloven § 12 bokstav a og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 12 annet ledd.

Etter konvensjonen avbrytes fristen «på den tid da saken ble innledet hos den juridiske eller administrative myndighet i den konvensjonsstat der barnet befinner seg». Det er ikke tilstrekkelig at søknad om tilbakelevering er sendt sentralmyndigheten i bostedslandet, eller at den er oversendt sentralmyndigheten i mottakerlandet. Fristen avbrytes først når saken er innledet i retten, det vil si når tilbakeleveringsbegjæringen er sendt retten. I den norske lovteksten fremgår ikke dette tydelig, der står det at fristen avbrytes «når begjæring om tilbakelevering ble innlevert».

For å gjøre den norske lovregelen tydeligere, og i samsvar med konvensjonen, foreslår *arbeidsgruppen* at barnebortføringsloven § 12 bokstav a endres slik at fristen avbrytes når begjæring om tilbakelevering er fremsatt for retten.

6.5 Forholdet til Den europeiske menneskerettskonvensjonen og FNs barnekonvensjon

6.5.1 Mandatet

Arbeidsgruppen skal ifølge mandatet «foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket som gjelder barnebortføring; lov om barnebortføring med tilhørende rundskriv, straffelovens bestemmelse og bestemmelsene om rettshjelp *i lys av de relevante internasjonale konvensjonene på området* og komme med forslag til endringer i det norske regelverket» (arbeidsgruppens utheving). Det følger også av Utredningsinstruksen at det skal foretas vurderinger av hvordan forslagene forholder seg til Norges internasjonale forpliktelser som gjelder barn og foreldre, herunder menneskerettskonvensjonene.

De aktuelle menneskerettskonvensjonene er Den europeiske menneskerettskonvensjon med protokoller 4. november 1950 (EMK) og FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller 20. november 1989 (barnekonvensjonen). Spørsmålene som reiser seg er om en avgjørelse etter Haagkonvensjonen 1980 er i tråd med barnets rett til familieliv med hver av foreldrene, og om den er i tråd med gjenværende eller bortførende forelders rett til familieliv med barnet. Dessuten er det spørsmål om hvordan hensynet til barnets beste kommer inn i disse sakene.

6.5.2 De aktuelle bestemmelsene

Etter EMK artikkel 8 har barn og foreldre rett til familieliv med hverandre. Inngrep i denne retten kan etter artikkel 8 nr. 2 bare gjøres hvis det er i samsvar med loven, har et legitimt formål og er nødvendig ut fra dette formålet. Blant de legitime formålene er å beskytte helse eller moral og å beskytte andres rettigheter og friheter, og med henvisning til disse to er barnets beste blitt innfortolket som et legitimt formål. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har i flere avgjørelser vært inne på forholdet mellom artikkel 8 og Haagkonvensjonen 1980, som vi kommer tilbake til nedenfor.

Barn har dessuten rett til familieliv med begge foreldre etter barnekonvensjonen artikkel 16.⁹ Den er ikke formulert helt på samme måte som EMK artikkel 8 nr. 1, men for vårt formål er forskjellen uten betydning. Mulige unntak fra retten er ikke angitt i artikkel 16. Derimot beskytter barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1 barn mot å bli skilt fra sine foreldre mot deres vilje. Det siste tolkes som å gjelde ikke bare foreldrenes, men også barnets vilje. Artikkel 9 nr. 1 sier uttrykkelig at det kan gjøres unntak når atskillelse er lovhjemlet og nødvendig av hensyn til barnets beste. Bestemmelsen presiserer at dette kan skje i særlige tilfeller som for eksempel ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo. I artikkel 9 nr. 3 gis et barn som er atskilt fra en eller begge foreldre, rett til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene regelmessig, med mindre dette er i strid med barnets beste.

Disse bestemmelsene viser uttrykkelig til barnets beste. I tillegg inneholder barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 regelen om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser som angår barnet. Denne bestemmelsen er utdypet i barnekomiteens generelle kommentar nr. 14 (2013). Der oppfordrer barnekomiteen statene til å ratifisere og gjennomføre de ulike Haagkonvensjonene,

---

⁹ Artikkel 16 lyder slik: 1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme. 2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

som sies å lette anvendelsen av barnets beste og som gir garantier for at dette skjer for det tilfellet at foreldrene bor i forskjellige land.¹⁰ I fotnoten til denne uttalelsen nevnes blant annet Haagkonvensjonen av 1980.

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 har barnet rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som vedrører ham eller henne, og synspunktene skal tillegges behørig vekt. Dette innebærer etter artikkel 12 nr. 2 at i enhver rettslig eller administrativ saksbehandling som angår barnet, skal barnet gis anledning til å bli hørt. En sak om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 faller utvilsomt inn under dette, med en plikt for myndighetene til å sørge for at barnet får si sin mening.

6.5.3 Anvendelsen av EMK artikkel 8 i saker om barne bortføring

Formålet med Haagkonvensjonen 1980 er at barn som er ulovlig bortført, blir tilbakelevert til sitt opprinnelige bostedsland så raskt som mulig. På den måten blir den faktiske tilstanden før bortføringen gjenopprettet, og beslutninger om blant annet foreldreansvar og bosted kan treffes i bostedslandet. Derfor er hovedregelen at et barn som er ulovlig bortført til eller tilbakeholdt i et annet land, skal tilbakeleveres til bostedslandet.¹¹ Som tidligere nevnt brukes «bortføre» både om å bortføre og om å tilbakeholde. Unntakene fra denne regelen er snevre, og det skal ikke foretas en bred vurdering av om det er til barnets beste å bli tilbakelevert i det enkelte tilfellet.¹² En slik vurdering ville undergrave det nevnte formålet med konvensjonen. En annen virkning av konvensjonen er at foreldre ikke oppmuntres til å bortføre sine barn. Foreldre skal ikke kunne spekulere i å ta barnet ulovlig med seg ut av landet for deretter å få en avgjørelse fra retten i mottakerlandet om at det er best for barnet å være der.

Hovedregelen med snevre unntak ivaretar også retten for gjenværende og barnet til familieliv med hverandre. En sentral problemstilling er imidlertid hvordan disse reglene forholder seg til retten til familieliv for forelderen i mottakerlandet og for barnet til familieliv med denne. Saker har vært reist etter EMK både av gjenværende og av bortførende forelder, samtidig gjerne på vegne av barnet. EMD har i disse sakene behandlet forholdet til Haagkonvensjonen 1980.

De sakene som har vært reist av gjenværende, er vanligvis begrunnet med at reglene Haagkonvensjonen 1980 ikke har vært fulgt av mottakerlandet, til tross for at landet er part i konvensjonen. EMD har i samtlige av de sentrale syv sakene kommet til at retten til familieliv var krenket ved at mottakerlandets myndigheter hadde utvist passivitet overfor gjenværendes søknad etter Haagkonvensjonen 1980 eller på annen måte ikke sørget for at den ble behandlet raskt. I disse sakene trekker Haagkonvensjonen 1980 i

---

¹⁰ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), avsnitt 68

¹¹ Se punkt 6.3.2

¹² Se punkt 6.3.3

samme retning som retten til familieliv for den forelder som har reist saken, og barnets rett til familieliv med denne, og EMDs avgjørelse støtter opp under Haagkonvensjonen 1980. Disse sakene er dermed mindre problematiske enn de sakene som reises av bortføreren.

Der bortførende forelder bringer saken inn for EMD, hevder han eller hun at kravet om tilbakelevering av barnet er i strid med saksøkerens og barnets rett til familieliv med hverandre. Kravet om tilbakelevering er i flere av sakene hjemlet i Haagkonvensjonen 1980. Retten til familieliv etter EMK settes altså opp mot tilbakeleveringskravet etter Haagkonvensjonen 1980. Her har EMD kommet til ulike resultater. Et par av sakene er avvist, og i ett tilfelle var konklusjonen at retten til familieliv ikke var krenket. Men i flere dommer har EMD kommet til at en tilbakelevering som var berettiget etter Haagkonvensjonen 1980, utgjorde en krenkelse av retten til familieliv for bortførende forelder og barnet.

De to viktigste av disse dommene er Neulinger og Shuruk mot Sveits (2010) og X mot Latvia (2013), begge avsagt av EMD i storkammer.¹³

Neulinger og Shuruk mot Sveits skapte uro og usikkerhet rundt forholdet mellom Haagkonvensjonen 1980 og EMK i disse sakene. Den inneholdt prinsipielle uttalelser om anvendelsen av EMD artikkel 8 som kunne synes å undergrave Haagkonvensjonens klare utgangspunkt om umiddelbar tilbakelevering av barnet ved å legge opp til en helhetlig barnets beste-vurdering. I X mot Latvia klargjør storkammeret forholdet mellom de to konvensjonene på en måte som opprettholder både hovedregelen og de snevre unntakene i Haagkonvensjonen.

6.5.4 Særlig om X mot Latvia

Saken X mot Latvia ble avgjort ved dom i EMDs storkammer 26. november 2013. Den gjelder en jente født i Australia i februar 2005, som ble tatt med til Latvia av sin mor i juli 2008. Faren ble værende i Australia og tok raskt opp saken etter Haagkonvensjonen 1980. Tilbakeleveringskravet ble innvilget av latviske domstoler, og det var moren som reiste sak etter EMD, på vegne av seg selv, ikke barnet. Storkammeret i EMD kom til at det var skjedd et brudd på morens rettigheter etter artikkel 8 (dissens 9-8).

EMDs storkammer presiserer at i saker om internasjonal barne bortføring må EMK artikkel 8 tolkes i lys av Haagkonvensjonens og barnekonvensjonens krav. Dette innebærer at tolkingen av de internasjonale instrumentene må harmoniseres. Det bør ikke konstateres konflikt mellom dem, så lenge EMD er i stand til fullt ut å utføre sin

---

¹³ Tilgjengelig på EMDs nettside; <http://hudoc.echr.coe.int>

oppgave – å sikre statenes etterlevelse av sine forpliktelser – ved å tolke og anvende EMKs bestemmelser på en måte som gjør garantiene praktiske og effektive.¹⁴

Avgjørende er ifølge EMD om det er funnet en rimelig balanse mellom barnets interesser, foreldrenes interesser og hensynet til den offentlige orden, i betraktning av statenes skjønnsmargin. Det må imidlertid tas i betraktning at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og at formålene forebygging og umiddelbar tilbakelevering er i samsvar med barnets beste slik dette kan forstås. Faktisk uttaler EMD at det er bred enighet, også i internasjonal rett, om at barnets beste må gå foran alle andre hensyn ("must be paramount"). Her går EMD lenger enn barnekonvensjonen som sier at barnets beste skal være "a primary consideration".

EMD viser til at denne tankegangen er innebygd i Haagkonvensjonen 1980, som knytter barnets beste til gjenoppretting av status quo ved en beslutning om umiddelbar tilbakelevering til bostedslandet, samtidig som den tar hensyn til at unnlatt tilbakelevering noen ganger kan rettferdiggjøres ut fra objektive grunner som er i samsvar med barnets interesser. Spesielt gjelder dette der det er en alvorlig risiko for at tilbakelevering vil påføre barnet fysisk eller psykisk skade eller på annen måte sette barnet i en situasjon som ikke kan godtas. EMD viser til at også EU bygger på denne tankegangen i Brussel II bis-forordningen.

Dermed følger det direkte ikke bare av EMK artikkel 8, men også av Haagkonvensjonen 1980 selv, at tilbakelevering ikke kan bli beordret automatisk eller mekanisk. Men EMD presiserer at barnets beste ikke er identisk i barnelovsaker og saker etter Haagkonvensjonen 1980.

EMD skal ikke sette seg i de nasjonale domstolenes sted, men må forsikre seg om at den nasjonale beslutningsprosessen var rimelig og lot de involverte legge frem saken sin fullt ut, og at barnets beste ble fremmet. Retten uttaler at storkammeravgjørelsen i Neulinger og Shuruk er blitt lest som om det skal foretas en dyptpløyende undersøkelse av familiesituasjonen i sin helhet, og fastslår at dette ikke er tilfellet.

En harmoniserende tolking av EMK og Haagkonvensjonen 1980 innebærer at to vilkår må være oppfylt. For det første må de faktorene som kan utgjøre et unntak fra plikten til umiddelbar retur av barnet, tas seriøst i betraktning av den nasjonale domstolen, særlig hvis de er reist av en av partene. Denne domstolens avgjørelse må være tilstrekkelig begrunnet til at EMD kan prøve om spørsmålene er forsvarlig undersøkt. For det andre må disse faktorene vurderes i lys av EMK artikkel 8. På dette punktet vises det til Neulinger og Shuruk.

---

¹⁴ Tolkingen er fremstilt i dommens avsnitt 93-108.

Følgelig mener EMD at artikkel 8 pålegger de nasjonale myndigheter en særlig prosessuell forpliktelse: Domstolene må ikke bare vurdere begrunnede påstander om alvorlig risiko for barnet ved retur; de må også gi en særlig begrunnelse for sin avgjørelse i lys av sakens omstendigheter. Både en nektelse av å ta hensyn til innvendinger mot tilbakelevering som kunne falle inn under noen av unntakene i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 12, 13 eller 20, og utilstrekkelig begrunnelse for å forkaste slike innvendinger, vil være i strid med så vel EMK artikkel 8 som med Haagkonvensjonens formål. Det kan ikke gis en standardbegrunnelse, og begrunnelsen må være tilstrekkelig detaljert i lys av unntakene i Haagkonvensjonen 1980, som må tolkes snevert.

I den aktuelle saken hadde det gått kort tid.¹⁵ Ikke bare søknaden, men også avgjørelsen i de latviske domstolene og barnets retur, hadde funnet sted innen ett år etter bortføringen. Videre var det full enighet i de nasjonale domstolene om at barnet skulle returneres.¹⁶

Underinstansens begrunnelse ble funnet tilfredsstillende. Derimot fant EMD at ankedomstolens nektelse av å ta i betraktning morens påstand om alvorlig risiko for barnet ved retur var i strid med artikkel 8, når påstanden var underbygd av en sakkyndigerklæring. Erklæringen var blitt avvist av den latviske ankedomstolen fordi den egentlig gjaldt saken om fast bosted og foreldreansvar for barnet. EMD fant imidlertid at den var direkte knyttet til barnets beste ved at den viste at umiddelbar atskillelse mellom barnet og moren ville påføre barnet et psykologisk traume. Dermed hadde den nasjonale domstolen en prosessuell plikt til å undersøke påstanden om alvorlig risiko og treffe en begrunnet avgjørelse om dette.

EMD la til at selv om Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav b ikke er restriktiv når det gjelder karakteren av den alvorlige risikoen, herunder at barnet blir satt i en utålelig situasjon, kan den ikke leses slik at den omfatter alt det bryderiet en retur medfører. Unntaket gjelder bare situasjoner som går lenger enn det barnet med rimelighet må finne seg i. Når moren hadde oppfylt sin bevisforpliktelse ved å fremlegge rapporten, skulle den latviske ankedomstolen ha sjekket forholdene nærmere for å ta stilling til om unntaket var oppfylt.

Den skulle også prøvd om det var mulig for moren å følge datteren til Australia og opprettholde kontakten med henne. Det understrekes videre at ettersom EMK artikkel 8, som er del av latvisk rett og direkte anvendelig, utgjør «grunnleggende prinsipper i mottakerstaten om vernet av menneskerettigheter og grunnleggende friheter» etter

---

¹⁵ Her innskrenkes betydningen av Neulinger og Shuruk ytterligere ved at omstendighetene i denne omtales som spesielt uvanlige, særlig den meget betydelige tiden som var gått.

¹⁶ Anvendelsen av den generelle tolkingen på denne konkrete saken er behandlet i dommen avsnitt 109-119.

Haagkonvensjonen artikkel 20, kunne ankedomstolen under ingen omstendighet unnlate å foreta en prøving som nevnt i denne saken.

EMD minner om at selv om nasjonale domstoler må handle raskt, fritar ikke dette dem for plikten til å foreta en effektiv undersøkelse av påstander fra en part om at noen av unntakene i Haagkonvensjonen 1980 er oppfylt.

6.5.5 Forholdet mellom EMK artikkel 8, barnekonvensjonen artikkel 3 og Haagkonvensjonen 1980

Etter at Haagkonvensjonen ble vedtatt i 1980 har det skjedd en utvikling rettslig sett, både gjennom vedtakelsen av FNs barnekonvensjon i 1989 og praksis i henhold til denne, og gjennom EMDs etter hvert ganske utstrakte bruk av barnets beste i ulike sakstyper der barn er involvert. Men FNs barnekomité oppfordrer statene til å ratifisere Haagkonvensjonen 1980, nettopp fordi anvendelse av den generelt sett anses å være til barnets beste, se over.¹⁷ Haagkonvensjonens hovedregel med snevre unntak er egnet til å fremme interessene til de fleste av de barna som bortføres, og den er til fordel for de barna som ellers kunne befinne seg i risikozonen for å bli bortført. Unntakene kan anses å dekke de tilfellene hvor hensynet til barnets beste krever at dette nektes.

Etter EMDs avklaring i storkammeravgjørelsen i X mot Latvia er det heller ikke noen motsetning mellom EMK og Haagkonvensjonen 1980. For å oppfylle så vel Haagkonvensjonen 1980 som EMK artikkel 8 har de nasjonale domstolene en plikt til å undersøke begrunnede påstander om at noen av unntakene fra tilbakeleveringsplikten er oppfylt, og til å gi en tilfredsstillende begrunnelse for sin avgjørelse.

6.5.6 Arbeidsgruppens vurdering

EMK og FNs barnekonvensjon er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven § 2 og gjelder etter dens § 3 som norsk lov med forrang fremfor nasjonal lovgivning ved eventuell motstrid. Menneskerettighetene må tolkes i tråd med praksis fra de håndhevende organene. Praksis fra EMD etterlater ikke lenger den samme tvil om forholdet mellom Haagkonvensjonen, EMK og barnekonvensjonen som før dommen i X mot Latvia. Høyesterettspraksis synes å være på linje med EMDs synspunkter, se Rt. 2008 s. 829. I denne kjennelsen, som gjaldt en barnebortføringssak, kom Høyesterett til at det skulle vært holdt muntlig forhandling for å sikre sakens opplysning. Dette stemmer godt med undersøkelseskravet oppstilt av EMD i X mot Latvia. Høyesteretts kjennelse er nærmere behandlet i avsnitt 7.4.2.4 nedenfor. *Arbeidsgruppen* ser ikke grunn til å komme med forslag på dette punkt.

Barnets rett til å uttale seg etter barnekonvensjonen artikkel 12 er ivaretatt gjennom barnebortføringsloven § 17, som bestemmer at retten i utgangspunktet skal gjøre seg

---

¹⁷ Punkt 6.5.2

kjent med barnets mening. Unntak er gjort «der dette er umulig, særlig sett i lys av barnets alder og modenhet». Ordlyden samsvarer ikke helt med artikkel 12, som sier at barnet skal få si sin mening når det er «i stand til å danne seg egne synspunkter». Men § 17 kan sies å gå lenger enn artikkel 12 i å gi barnet rett til å bli hørt. Så sant unntaket i § 17 praktiseres etter sin ordlyd, skulle det følgelig ikke være grunn til å endre bestemmelsen. Etter artikkel 12 er det viktig at også barn under 7 år som er i stand til å danne seg en mening, gis anledning til å gi uttrykk for denne. Se mer om barnets mening i punkt 6.4.2.

6.6 Det nordiske regelverket

Mellom de nordiske land er det lang tradisjon for samarbeid på det familierettslige området.

Avgjørelser fra andre nordiske land anerkjennes etter reglene i konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll (den nordiske familierettskonvensjon). Reglene ble endret i 2001 i forbindelse med at Sverige og Finland tiltrådte EU-regelverket på området. Reglene gjelder bare for avgjørelser mellom foreldre som er eller har vært gift med hverandre, og fastsetter at avgjørelser som er truffet i tråd med konvensjonens jurisdiksjonsregler, skal anerkjennes i de øvrige landene, artikkel 8 og 22.

Fullbyrding av avgjørelser fra Sverige, Finland og Danmark reguleres av lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område (den nordiske fullbyrdingsloven).

Både Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980 gjelder mellom de nordiske landene, men slik at det nordiske regelverket har forrang foran Europarådskonvensjonen 1980, jf. barnebortføringsloven § 1 første ledd siste punktum.

I enkelte tilfeller vil det nordiske regelverket være mer effektivt enn reglene i Haag- og Europarådskonvensjonene.

Det er ingen regler om sentralmyndigheter i det nordiske regelverket, og Justis- og beredskapsdepartementet har derfor ingen rolle i dette regelverket. I praksis kan departementet gir råd til partene og andre dersom de mottar henvendelser om det nordiske regelverket.

Arbeidsgruppen har ikke funnet grunn til å gå nærmere inn i det nordiske regelverket, eller hvordan disse sakene behandles. Dersom det er ønskelig med en formalisert sentralmyndighetsrolle også i det nordiske regelverket, antar *arbeidsgruppen* at dette bør drøftes på nordisk nivå.

6.7 Norsk barneretts regler om når en bortføring er ulovlig – arbeidsgruppens vurdering og forslag

6.7.1 Innledning

Det er bostedslandets barnerett som er avgjørende for om en bortføring er ulovlig, og dermed for om et barn skal tilbakeleveres. Det betyr at når et barn er tatt med fra Norge, er det reglene i den norske lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) og lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester av (barnevernloven) som er avgjørende for om det er en ulovlig bortføring og om barnet kan kreves tilbakelevert til Norge.

Arbeidsgruppen har vurdert om norsk retts regler om når en bortføring er ulovlig, gir en hensiktsmessig avgrensning i forhold til Haagkonvensjonen 1980.

6.7.2 Barneloven – foreldreansvar avgjørende

For barn som er bosatt i Norge, følger foreldreansvaret enten direkte av reglene i barneloven, av avtale mellom foreldrene, av en rettsavgjørelse eller av et vedtak etter barnevernloven.

Barneloven kapittel 5 inneholder regler om foreldreansvar. Foreldre som er gift har felles foreldreansvar for felles barn. Gifter foreldrene seg etter at barnet er født, får de også felles foreldreansvar for felles barn. Samboere får felles foreldreansvar for felles barn. Dette gjelder for barn født etter 1. januar 2006. Før denne datoen måtte ugifte foreldre sende melding til folkeregisteret om at de skulle ha felles foreldreansvar, enten de bodde sammen eller ikke. Har de ikke sendt slik melding, har mor foreldreansvaret alene. Dersom foreldrene ikke har vært gift eller bodd sammen, har mor foreldreansvaret alene. Foreldrene kan likevel avtale at de skal ha felles foreldreansvar. Slik avtale må meldes til folkeregisteret for å være gyldig. Når foreldre som har felles foreldreansvar flytter fra hverandre, har de fortsatt felles foreldreansvar, med mindre de avtaler noe annet. Hvis de ikke blir enige om dette, kan hver av dem anlegge sak for retten slik at dette avgjøres ved dom.

Barneloven har regler om flytting til utlandet med barn i § 40 og «stuttare utanlandsferd» med barn i § 41. Dersom en av foreldrene har rett til å ta med barnet på et kortere utenlandsopphold og deretter holder barnet tilbake i utlandet etter at dette kortere oppholdet er over, blir det en ulovlig tilbakeholdelse som omfattes av konvensjonens tilbakeleveringsregler.

Barnelovens regel er at dersom en av foreldrene har foreldreansvaret alene, kan han eller hun flytte utenlands med barnet uten at den andre forelder kan motsette seg dette. Dersom foreldrene har felles foreldreansvar, må begge foreldre samtykke til at barnet skal flytte utenlands, jf. barneloven § 40 første ledd.

De fleste norske foreldre har felles foreldreansvar. Det betyr at for de fleste norske barn må begge foreldre samtykke til en utenlandsflytting.

Selv om en av foreldrene har foreldreansvaret alene, fastsetter loven et flytteforbud når foreldrene er uenige om foreldreansvar eller fast bosted. Da kan ikke barnet flytte ut av landet før saken er avgjort, jf. barneloven § 40 annet ledd. Høyesteretts kjæremålsutvalg har lagt til grunn at utenlandsflytting var ulovlig når foreldrene hadde vært til mekling og meklingsattest var utstedt, selv om stevning ikke var tatt ut da moren tok med seg barnet fra Norge, jf. Rt. 1996 s. 1332. Barne- og familiedepartementet har uttalt at utreiseforbud inntreir allerede når mekling er begjært, men slik at det må stilles krav om at den av foreldrene som reiser tvisten, utviser en viss aktivitet for å reise sak, jf. Rundskriv Q-18/97 s. 12-13¹⁸.

Arbeidsgruppen mener at dersom det er uenighet om foreldreansvar eller bosted, er den beste løsningen at dette avgjøres i barnets bostedsland før barnet eventuelt flytter fra landet. *Arbeidsgruppen* er derfor enig i dagens ordning der det er flytteforbud under en tvist, og i at forbudet inntreir når mekling er begjært.

Et praktisk viktig spørsmål er hvor lenge flytteforbudet varer. Når saken er rettskraftig avgjort, vil det lovbestemte flytteforbudet bortfalle. I forarbeidene til loven uttalte departementet at en midlertidig avgjørelse om at den ene av foreldrene skal ha foreldreansvaret alene, bør være tilstrekkelig til at vedkommende kan flytte utenlands med barnet (Ot.prp. nr. 56 (1996-97) s. 85).

Arbeidsgruppen mener at det er uheldig at en midlertidig avgjørelse om foreldreansvar anses tilstrekkelig til at en forelder lovlig kan flytte utenlands med barnet. En flytting innebærer at barnet forlater Norge permanent, mens en midlertidig avgjørelse per definisjon bare regulerer foreldreansvaret frem til en nærmere bestemt tidsfrist eller til barnelovsaken er endelig avgjort. Hvis barnet flytter utenlands, vil det ikke være noen realitet i at det bare er en midlertidig avgjørelse. Siden slik flytting anses lovlig etter norsk rett, vil gjenværende ikke kunne kreve tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 selv om den endelige dommen går ut på at gjenværende skal ha foreldreansvaret for barnet eller at barnet skal bo fast hos ham/henne.

Arbeidsgruppen foreslår at det lovfestes at en midlertidig avgjørelse om foreldreansvar bare gir rett til utenlandsopphold med barnet frem til det treffes endelig avgjørelse i saken, med mindre domstolen i den midlertidige avgjørelsen har tatt eksplisitt stilling til spørsmålet om utenlandsflytting.

---

¹⁸ Rundskriv Q-18/97 *Endringer i lov 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre (barnelova)*, 1997

Høyesterett har uttalt at utenlandsflytting uten at en samværsberettiget forelder er varslet på forhånd, i strid med varslingsplikten i barneloven § 42 og § 46, som hovedregel medfører at barnet i relasjon til barneloven § 82 om norsk jurisdiksjon fortsatt har bosted i Norge, jf. Rt. 2011 s. 1564. Derimot synes Høyesterett å forutsette at varslingsunntakelsen ikke medfører at flyttingen blir ulovlig i forhold til reglene i barnebortføringsloven, og barnet kan dermed ikke kreves tilbakelevert til Norge. Høyesteretts løsning kan være uheldig, fordi den medfører at norske domstoler og domstolene i barnets nye bostedsland kan få konkurrerende jurisdiksjon over barnet, med en risiko for at det fattes to motstridende avgjørelser over barnet. Et av formålene bak Haagkonvensjonen 1980 var nettopp å unngå slik konkurrerende jurisdiksjon, fordi det kan vanskeliggjøre samvær over landegrensene og øke risikoen for nye bortføringer.

Arbeidsgruppen mener at den lovbestemte varslingsplikten ikke innebærer at samværsforelderens har «rett til foreldreansvar» i henhold til Haagkonvensjonen 1980, og at en utenlandsflytting ikke er ulovlig etter Haagkonvensjonen 1980 selv om varslingsplikten er brutt. Samværsforelderens kan da ikke kreve barnet tilbakelevert til Norge. Etter *arbeidsgruppens* syn bør unnlatt varsling heller ikke innebære at barnet beholder bosted i Norge. Om nødvendig bør dette lovfestes for å unngå konkurrerende jurisdiksjon.

I mange land kan domstolen treffe en egen avgjørelse om at en forelder lovlig kan flytte utenlands med et barn selv om foreldrene har felles foreldreansvar, en såkalt «relocation order». Dette er det ikke hjemmel for i norsk barnerett. Høyesterett har fastslått at den norske barneloven ikke åpner for at en av foreldrene gis tillatelse til å flytte utenlands med barnet uten den andres samtykke når foreldrene har felles foreldreansvar, jf. Rt. 2000 s.185. Den som ønsker å flytte utenlands med barnet, må derfor ha foreldreansvaret alene.

Arbeidsgruppen vil peke på at denne løsningen er lite fleksibel, og kan innebære at en forelder må gå til sak for å få foreldreansvaret alene i tilfeller der vedkommende egentlig bare ønsker et samtykke til å flytte utenlands. Dette står i strid med utviklingen i barneretten ellers, som går i retning av at stadig flere foreldre har felles foreldreansvar. Det finnes eksempler på at felles foreldreansvar kan fungere selv om foreldrene bor i hvert sitt land, og at det bare er selve flyttespørsmålet som trenger en rettslig avklaring. Barneloven bør derfor legge til rette for en slik løsning der dette vil være til barnets beste.

Arbeidsgruppen foreslår at det bør innføres en regel i barneloven om at domstolen kan ta særskilt stilling til barnets utenlandsflytting selv om foreldrene har felles foreldreansvar. En slik regel er forslått i høringsnotat til Haagkonvensjonen 1996 som

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har ute på høring med høringsfrist 3. januar 2014.

6.7.3 Barnevernloven – avgjørende om omsorgen er overtatt

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 første ledd bokstav a og barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a at retten til foreldreansvar kan være tilkjent en «institusjon eller annen instans». Retten kan følge av et juridisk eller administrativt vedtak, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 annet ledd.

Retten til foreldreansvar følger av bostedslandets lovgivning. Det må derfor avgjøres etter dette landets regler hvem som har foreldreansvaret, og om det kan ligge hos en institusjon eller annen instans.¹⁹ Begrepet «foreldreansvar» i Haagkonvensjonen 1980 og barnebortføringsloven må her tolkes videre enn det tilsvarende begrepet i barneloven. «Rett til foreldreansvar» omfatter retten til omsorg for barnets person og særlig retten til å bestemme hvor barnet skal bo, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 5 bokstav a.

Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse for et barn etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven), er det barneverntjenesten som har rett til å bestemme hvor barnet skal bo. Barneverntjenesten vil følgelig inneha «foreldreansvaret» etter barnebortføringsloven i disse tilfellene, selv om foreldrene etter norsk rett normalt har beholdt en rest av foreldreansvaret. Det er da en ulovlig barnebortføring dersom foreldrene tar med seg barnet utenlands. Dette vil gjelde for eksempel hvis en forelder bortfører barnet under samvær. Det vil også gjelde når det er truffet et vedtak om omsorgsovertakelse, og foreldrene i stedet for å respektere vedtaket, rømmer utenlands med barnet.

Etter norsk rett vil det være ulovlig å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke dersom fylkesnemnda har fattet et av følgende vedtak:

- Omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven § 4-12
- Fratakelse av foreldreansvaret, jf. barnevernloven § 4-20
- Forbud mot flytting og omsorgsovertakelse når barnet bor utenfor hjemmet, jf. barnevernloven § 4-8
- Plassering og tilbakeholdelse i institusjon uten samtykke, jf. barnevernloven § 4-24

Det vil også være ulovlig å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke dersom fylkesnemndas leder, barnevernsleder eller påtalemyndigheten har fattet et av følgende vedtak:

---

¹⁹ Kvisberg, Torunn Elise: *Internasjonale barnfordelingssaker. Internasjonal barnebortføring*, 2009, punkt 10.3.7.12

- Midlertidig vedtak i akuttsituasjoner etter barnevernloven § 4-6 annet ledd eller § 4-25
- Foreløpig vedtak etter § 4-9

Det er ikke et krav om at vedtak etter barnevernloven er endelig eller rettskraftig. Det er imidlertid et krav om at det foreligger et gyldig vedtak. Det er ikke ulovlig dersom foreldrene tar med seg barnet utenlands før det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse eller vedtak om akutt plassering.

Barnevernlovens regler skiller seg fra barnelovens regler ved at utenlandsflytting er ulovlig først når det er fattet et formelt vedtak om omsorgsovertakelse med videre, før barnet forlater Norge. Foreldre med foreldreansvar har rett til å flytte fra Norge med barnet frem til det er truffet slikt vedtak. Dette gjelder selv om barneverntjenesten har innledet sak med sikte på omsorgsovertakelse. Det er ikke noe flytteforbud under en tvist, slik det er etter barneloven § 40 annet ledd.

Når utenlandsflyttingen er lovlig etter norsk rett, betyr det at barneverntjenesten ikke kan kreve tilbakelevering etter Haagkonvensjonens regler.

Etter *arbeidsgruppens* syn kan det være svært uheldig for barna at foreldre kan unngå barnevernets vedtak ved å ta med seg barna utenlands helt frem til vedtak om omsorgsovertakelse er fattet. Hensynet til å beskytte barna kan være enda mer tungtveiende når det forberedes sak om omsorgsovertakelse enn når det er en privatrettslig tvist mellom foreldrene.

Arbeidsgruppen mener at det bør innføres en regel i barnevernloven om at det er ulovlig i visse situasjoner å ta med seg barnet utenlands også før det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse. *Arbeidsgruppen* har vurdert nærmere på hvilket tidspunkt et slikt forbud mot utenlandsreise bør inntre. Et forbud mot utenlandsreise kan være inngripende overfor foreldrene, og det bør derfor ikke inntre allerede når barneverntjenesten har opprettet undersøkelsessak. *Arbeidsgruppen* foreslår at det innføres en lovregel om at foreldrene ikke kan reise utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd eller foreløpig vedtak etter § 4-9 eller § 4-25, og der begjæring om tiltak som nevnt i de første kulepunktene ovenfor er oversendt fylkesnemnda. Disse tilfellene bør etter *arbeidsgruppens* vurdering tilsi samme reaksjoner som om barnet var under barnevernets omsorg. *Arbeidsgruppen* foreslår i punkt 6.13.5.2 at dette også gjøres straffbart.

Norsk barnevern har i dag kun myndighet, jurisdiksjon, overfor barn så lenge de befinner seg i Norge. Det vil være nødvendig med en endring i jurisdiksjonsreglene, slik at barneverntjenesten i disse tilfellene beholder jurisdiksjon over barn som har

bosted her i landet også når barnet oppholder seg utenlands. Jurisdiksjonsregelen i barnevernloven § 1-2 er tolket slik at barneverntjenesten må avslutte saken dersom vedtak ikke er truffet før barnet forlater Norge, jf. Rt. 2004 s. 2034. *Arbeidsgruppen* skal i punkt 6.8.2 peke på at dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, må jurisdiksjon bygge på barnets bosted også i barnevernssaker.

Det følger av barnevernloven at fylkesnemndas vedtak faller bort dersom det ikke er satt i verk innen seks uker fra vedtakstidspunktet. Fylkesnemndas leder kan etter begjæring fra barneverntjenesten forlenge fristen når «særlige grunner» tilsier det, jf. barnevernloven § 4-13. Det følger av forarbeidene til bestemmelsen at fylkesnemnda har kompetanse til å forlenge fristen for å imøtekomme praktiske behov i særlige tilfelle, for eksempel der barnet holdes skjult og vedtaket derfor ikke kan iverksettes innen fristen.²⁰ Dersom barneverntjenesten får kjennskap til at foreldrene planlegger å ta med seg barnet eller har tatt med seg barnet til utlandet før vedtaket er iverksatt, er det etter gjeldende barnevernlov avgjørende at barneverntjenesten raskt fremsetter en begjæring om fristforlengelse overfor fylkesnemnda, slik at vedtaket ikke faller bort.

Dersom vedtaket faller bort, vil utenlandsoppholdet ikke lenger være ulovlig etter norsk rett, og tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 kan ikke kreves.

I de tilfellene foreldrene reiser utenlands med barnet, kan det i praksis være umulig å få satt vedtaket i verk innen seks uker. Det vil da være nødvendig å fatte nytt vedtak om omsorgsovertakelse hver sjette uke helt til barnet kommer tilbake til Norge.

Dersom det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet foreslår *arbeidsgruppen* at det innføres en regel i barnevernloven som sier at vedtaket gjelder for ett år av gangen. En slik regel vil forhindre at vedtak bortfaller og tilbakelevering dermed ikke kan kreves. *Arbeidsgruppen* mener det bør settes som vilkår at barnevernet har igangsatt en barnebortføringssak ved å sende en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 til Justis- og beredskapsdepartementet eller ha kontaktet Utenriksdepartementet og bedt om bistand til å igangsette en prosess i det andre landet.

6.8 Norsk internasjonal privatrett på barnerettens område

6.8.1 Innledning

Norsk rett har ingen særskilte regler for barn som er ulovlig bortført til Norge fra land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 eller Europarådskonvensjonen 1980. De alminnelige reglene i barneloven om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett gjelder dersom enten bortføreren i Norge eller gjenværende i barnets bostedsland anlegger sak her. Norske domstolars jurisdiksjon og lovvalg i saken er lovregulert i barneloven.

---

²⁰ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) punkt 4.12

Barneloven har ikke egne regler om anerkjennelse og fullbyrding dersom det er truffet en avgjørelse om foreldreansvar, bosted eller samvær i et annet land. Dette reguleres av de alminnelige reglene i norsk internasjonal-privatrett.

6.8.2 Jurisdiksjon

Jurisdiksjonsreglene i barnelovsaker er lovfestet i barneloven § 82. Norske domstoler har jurisdiksjon når saksøkte er bosatt i landet, når barnet er bosatt her, og når en barnelovsak tidligere er avgjort her i landet. Midlertidig avgjørelse kan treffes når enten barnet eller saksøkte oppholder seg her.

Det legges i utgangspunktet til grunn at et barn ikke får bosted i Norge når det er ulovlig bortført hit. Dersom en bortfører anlegger barnelovsak her, skal den derfor avvises, jf. Rt. 1993 s. 1144. Etter hvert som tiden går, og barnet får en fast tilknytning til Norge, vil imidlertid dette rettslige utgangspunktet vike for realitetene, slik at barnet anses bosatt her og norske domstoler vil ta jurisdiksjon over saken selv om barnet kom hit ved en ulovlig bortføring. Bostedsbegrepet behandles for øvrig i punkt 6.3.2.2.

Arbeidsgruppen mener at prinsippet om at en ulovlig bortføring i utgangspunktet ikke endrer barnets bosted, og dermed ikke påvirker jurisdiksjonsvalget for barnelovssaker, bør vurderes lovfestet. Haagkonvensjonen 1996 har en egen regel om jurisdiksjon etter ulovlige bortføringer i artikkel 7 første ledd, som kan tjene som et mønster.²¹

Ved bortføring fra Norge gjelder det samme prinsippet, slik at norske domstoler beholder jurisdiksjonen etter at barnet er ulovlig bortført fra Norge. I Rt. 2011 s. 1564 har Høyesterett lagt til grunn at norske domstoler beholder jurisdiksjonen også der en forelder som har foreldreansvaret alene, flytter utenlands med barnet uten å varsle en samværsberettiget forelder på forhånd, i strid med varslingsreglene i barneloven § 42 og § 46. *Arbeidsgruppen* mener at dette er en uheldig løsning, og at loven bør endres, se punkt 6.7.2.

Haagkonvensjonen 1980 bygger på en forutsetning om at barnelovsaker bør avgjøres i barnets bostedsland. Dette er også hovedregelen om jurisdiksjon i Haagkonvensjonen 1996.

---

²¹ Artikkel 7 første ledd lyder:

(1) In case of wrongful removal or retention of the child, the authorities of the Contracting State in which the child was habitually resident immediately before the removal or retention keep their jurisdiction until the child has acquired a habitual residence in another State, and

a) each person, institution or other body having rights of custody has acquiesced in the removal or retention; or

b) the child has resided in that other State for a period of at least one year after the person, institution or other body having rights of custody has or should have had knowledge of the whereabouts of the child, no request for return lodged within that period is still pending, and the child is settled in his or her new environment.

Arbeidsgruppen foreslår at dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, kan det være grunn til å innføre barnets bosted som eneste jurisdiksjonsgrunnlag i barnelovsaker, slik at reglene i barneloven § 82 første ledd bokstav a og c oppheves. Regelen om oppholdsjurisdiksjon for midlertidige avgjørelser må videreføres. Haagkonvensjonen 1996 har en særskilt regulering av jurisdiksjon etter ulovlig bortføring, og det bør vurderes om denne regelen bør gjelde ved bortføringer generelt, og ikke bare ved bortføringer fra land som er tilsluttet Haagkonvensjonene.

6.8.3 Lovvalg

Når norske domstoler har jurisdiksjon, avgjøres saken etter norsk rett, jf. barneloven § 84.

Dette prinsippet er i tråd med regelen i Haagkonvensjonen 1996.

6.8.4 Anerkjennelse

Anerkjennelse av en utenlandsk avgjørelse innebærer at den har samme rettskraft her i landet som en norsk avgjørelse.

Utgangspunktet i norsk rett er at utenlandske rettsavgjørelser ikke anerkjennes uten at det er særskilt hjemmel for dette, jf. lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 19-16. Hjemler for anerkjennelse av avgjørelser om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett finnes i Europarådskonvensjonen 1980 og den nordiske familierettskonvensjonen fra 1931.

Regelen innebærer at dersom et barn flytter lovlig til Norge, bortføres til Norge eller kommer hit på et midlertidig opphold, vil en utenlandsk rettsavgjørelse om foreldreansvar, bosted eller samvær for barnet ikke ha noen gyldighet her. Det er likevel slik at utenlandske avgjørelser om foreldreansvar i stor utstrekning vil bli lagt til grunn prejudisielt dersom det oppstår spørsmål om hvem som har foreldreansvaret for barnet, for eksempel hvem som kan samtykke til medisinsk behandling for barnet i Norge. Forutsetningen er at familien hadde nær tilknytning til landet der avgjørelsen ble truffet.

Når en utenlandsk avgjørelse ikke anerkjennes her, kan det virke uheldig når et barn er bortført til Norge, fordi den utenlandske avgjørelsen ikke vil hindre at bortføreren anlegger barnelovsak her i landet. I praksis har prinsippet begrenset betydning, fordi barnelovavgjørelser kan endres når særlige grunner tilsier det, jf. barneloven § 64.

Dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, innebærer det at norske myndigheter som hovedregel forplikter seg til å anerkjenne barnelovavgjørelser som er truffet i en annen konvensjonsstat som er barnets bostedsland.

Arbeidsgruppen anbefaler at det vurderes å innføre som generelt prinsipp at barnelovavgjørelser fra barnets bostedsland anerkjennes her i landet. Det vil i så fall være nødvendig med unntaksregler, som antakelig må være mer omfattende enn unntaksreglene i Haagkonvensjonen 1996.

6.8.5 Fullbyrding

Utgangspunktet i norsk rett er at en utenlandsk avgjørelse ikke fullbyrdes uten at det er særskilt hjemmel for det, jf. lov 26. februar 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdesloven) § 4-1 annet ledd bokstav f.

Hjemler for fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett finnes i den nordiske fullbyrdingsloven, Europarådskonvensjonen 1980 og implisitt i Haagkonvensjonen 1980.

Utenfor disse konvensjonene vil prinsippet i norsk rett innebære at dersom en forelder er tilkjent foreldreansvar eller fast bosted ved en avgjørelse i barnets bostedsland og den andre forelderen i strid med avgjørelsen ulovlig bortfører barnet til Norge, kan den utenlandske avgjørelsen ikke kreves fullbyrdes her. Forelderen i utlandet vil være henvist til å anlegge ny barnelovsak i Norge.

Dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, skal barnelovavgjørelser som er truffet i barnets bostedsland som hovedregel fullbyrdes i Norge.

Arbeidsgruppen anbefaler at det vurderes om det skal innføre som generelt prinsipp at barnelovavgjørelser fra barnets bostedsland fullbyrdes her i landet. En slik fullbyrding kan motvirke ulovlige bortføringer til Norge, og medføre at barn som er ulovlig bortført tilbakeleveres til gjenværende, også når de kommer fra land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980. Det vil i så fall være nødvendig med unntaksregler, som antakelig må være mer omfattende enn unntaksreglene i Haagkonvensjonen 1996.

6.9 Haagkonvensjonen 1996 – arbeidsgruppens vurdering og forslag

Haagkonvensjonen 1996 er en konvensjon med internasjonal-privatrettslige regler og gjelder beskyttelse av barn. Formålet med konvensjonen er økt beskyttelse for barn i saker med tilknytning til flere stater og økt internasjonalt samarbeid på dette området. Konvensjonen skal hindre konflikter mellom medlemsstatenes ulike rettssystemer og regler på barnerettens område.

Konvensjonen gjelder beskyttelsestiltak rettet mot barn, både tiltak rettet mot barnets person og barnets formue. Den vil omfatte både foreldreansvar, fast bosted, samvær, vergemål, plassering i fosterhjem og institusjon og forvaltning av barnets formue.

Konvensjonen har regler om jurisdiksjon og fastsetter at det som hovedregel er myndighetene i det land der barnet har bosted («habitual residence») som har

jurisdiksjon over barnet. Men den inneholder også særregler om midlertidige avgjørelser og hastevedtak som kan treffes i oppholdslandet, og om overføring av jurisdiksjon til andre land som er bedre egnet til å opplyse saken.

Når det gjelder lovvalg, fastsetter konvensjonen at hver konvensjonsstat som utgangspunkt skal anvende sin interne lov. Det gjelder også når foreldreansvar følger direkte av loven eller av avtale mellom foreldrene.

Konvensjonen pålegger konvensjonsstatene å anerkjenne og fullbyrde avgjørelser fra de andre konvensjonsstatene, med enkelte unntaksregler.

Konvensjonen utfyller og forsterker Haagkonvensjonen 1980 på flere punkter. Haagkonvensjonen 1996 artikkel 7 fastsetter at barnets bostedsland beholder jurisdiksjonen selv om barnet er ulovlig bortført derfra; en regel som likner prinsippet som legges til grunn i norsk barnerett. Haagkonvensjonen 1996 omfatter anerkjennelse og fullbyrning av samværsavgjørelser, mens Haagkonvensjonen 1980 artikkel 21 om samværsavgjørelser er for vag og generell til å gi en effektiv beskyttelse av samvær over landegrensene. Haagkonvensjonen 1996 vil medføre at i de tilfellene domstolen i tilbakeleveringsavgjørelsen setter vilkår om beskyttelsestiltak for barnet etter tilbakeleveringen, skal disse tiltakene fullbyrdes i bostedslandet.

Alle EU-land har tiltrådt eller er i ferd med å tiltre konvensjonen.

I høringsbrev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 30. september 2013 foreslås det at Norge tiltrer konvensjonen. Høringsfrist er 3. januar 2014.

Arbeidsgruppen mener at det internasjonale regelverket i Haagkonvensjonen 1996 kan bidra til å forebygge barnebortføringer, å sørge for at barn som er ulovlig bortført, kommer hjem til bostedslandet, og at eventuelle vilkår som er satt for tilbakeleveringen anerkjennes og fullbyrdes i bostedslandet. Konvensjonen kan være viktig for å sikre barnet mulighet til kontakt med begge foreldre selv om de bor i ulike land²². Ut fra vårt mandat vil derfor *arbeidsgruppen* anbefale at Norge tiltrer konvensjonen. Det faller utenfor mandatet å vurdere konvensjonens regler på andre områder av barneretten.

6.10 Samvær gjennom Haagkonvensjonen 1980 artikkel 21

6.10.1 Innledning

En samværsrett gir ikke grunnlag for å kreve tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980; det er et vilkår at gjenværende hadde rett til foreldreansvar (altså at han eller hun hadde rett til å nekte at barnet flytter utenlands). Men etter fortalen skal konvensjonen i tillegg til å sikre tilbakelevering av bortførte barn også sikre vern av samværsretten.

---

²² Se også punkt 6.9

Haagkonvensjonen 1980 skal etter sin ordlyd sørge for at rett til samvær effektivt respekteres i andre konvensjonsstater, jf. konvensjonens artikkel 1. Konvensjonen har et eget kapittel om samværsrett, men dette kapitlet har bare én artikkel, nummer 21, som lyder:

(1) En søknad om å få organisert samværsretten eller sikret at samværsretten faktisk kan utøves, kan sendes sentralmyndigheten i en konvensjonstat på samme måte som en søknad om tilbakelevering av et barn.

(2) Sentralmyndighetene er bundet av de forpliktelser om samarbeid som er nevnt i artikkel 7 med sikte på å oppnå at samværsretten kan utøves under rolige forhold og at de vilkår blir oppfylt som er satt for å utøve samværsretten. Sentralmyndighetene skal treffe tiltak for å fjerne, så vidt mulig, alle hindringer for å utøve samværsretten.

(3) Sentralmyndighetene kan, enten direkte eller ved mellommenn, ta initiativet til eller bistå ved innledningen av rettssaker med sikte på å organisere eller sikre samværsretten og vilkårene for å utøve denne.

En begjæring om organisering eller utøving av samværsrett kan fremsettes selv om det ikke er skjedd noen barnebertføring, eller som et alternativ til en tilbakeleveringsbegjæring. Det kan også fremsettes en begjæring om samværsrett etter at tilbakeleveringssaken er avgjort. Dersom retten har avslått tilbakelevering, og barnet blir boende i mottakerlandet, kan gjenværende senere be om bistand til å sikre samværsrett i mottakerlandet. Dersom barnet blir tilbakelevert, og bortføreren blir boende i mottakerlandet, kan bortføreren be om bistand til å sikre samværsrett i bostedslandet. Når søknad om bistand til å sikre samvær sendes sentralmyndigheten, er sentralmyndigheten bundet av de samme samarbeidsforpliktelsene som etter en søknad om tilbakelevering av et barn, jf. konvensjonens artikkel 7. Bestemmelsen om at sentralmyndigheten også skal kunne bistå ved rettergangsskritt med sikte på å organisere eller sikre samværsretten er tolket slik at den ikke forplikter konvensjonsstatene til å anerkjenne og fullbyrde samværsavgjørelser fra de andre konvensjonsstatene, men bare å legge forholdene til rette for at sak om fastsetting og nærmere regulering av samværsretten eventuelt kan reises i vedkommende stat.²³

Sentralmyndighetens forpliktelser er oppregnet i artikkel 7, der det fremgår i annet ledd bokstav f at sentralmyndigheten skal treffe alle nødvendige tiltak:

(f) for å innlede rettslige eller administrative forhandlinger, eller for å fremme at slike forhandlinger kommer i stand, i den hensikt å få barnet tilbakelevert og, om nødvendig, å organisere eller sikre reell utøving av samværsretten;

---

²³ Se Justisdepartementets rundskriv G-136/91 punkt 5.5.

De to reglene i artikkel 7 annet ledd bokstav f (arbeidsgruppens utheving) og artikkel 21 er ikke tatt inn i den norske barne bortføringsloven.

Oppbyggingen av konvensjonen, med formålsbestemmelsen og et eget kapittel om samvær, gir inntrykk av at konvensjonen gir en ganske likestilt beskyttelse av tilbakelevering på bakgrunn av foreldreansvar og samværsrett. I Justisdepartementets rundskriv G-136/91 vises det til at regelen i artikkel 21 er en kompromissløsning mellom ulike staters syn og «har mer preg av konvensjonsfestete ideelle målsettinger, enn av spesifikke juridisk bindende normer»²⁴.

6.10.2 Sentralmyndighetens oppgaver

Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen 1980 har også ansvar for å bistå i saker om samværsrett etter konvensjonen.

Arbeidsgruppen har innhentet tall fra departementet som viser antall registrerte nye saker om samvær departementet har mottatt i perioden 2005 til 2012.

Tabell 6.1 Antall registrerte nye saker om samvær etter artikkel 21 i perioden 2005 til 2012

År	Registrerte nye søknader om samvær til Norge	Registrerte nye søknader om samvær fra Norge	Totalt
2005	8 saker	1 sak	9 saker
2006	4 saker	1 sak	5 saker
2007	9 saker	3 saker	12 saker
2008	3 saker	2 saker	5 saker
2009	8 saker	0 saker	8 saker
2010	7 saker	1 sak	8 saker
2011	8 saker	1 sak	9 saker
2012	6 saker	3 saker	9 saker

Tabellen viser at departementet bistår i mellom fem og 12 samværs saker per år, og at nesten alle sakene gjelder søknad om samvær med barn som bor i Norge.

²⁴ Se Justisdepartementets rundskriv G-136/91 s. 36.

Det fremgår av departementets rundskriv G-136/91 at samme søknadsskjema som benyttes i saker om tilbakelevering av barn som er bortført til utlandet²⁵, kan benyttes av en forelder i Norge som ønsker samvær med barn i utlandet. På skjemaet skal forelderen krysse av om det er et krav om tilbakelevering eller et krav om samvær i henhold til artikkel 21. Departementet oppfordrer også særskilt om å gi opplysninger om hvordan samværsretten ut fra hensynet til barnet best mulig kan ordnes (omfang, tid og sted).

Søknader i henhold til Haagkonvensjonen artikkel 21 kan både komme fra en forelder i Norge som ønsker samvær med barn i utlandet, og fra en forelder i utlandet som ønsker samvær med barn som bor i Norge.

Dersom Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet mottar *søknad fra en forelder i Norge* som ønsker bistand til å sikre samvær med barn i en annen konvensjonsstat, vil departementet oversendes søknaden med nødvendige vedlegg, for eksempel en samværsavtale, til sentralmyndigheten i det andre landet. I oversendelsesbrevet oppfordres det til å bidra til å sikre samværsretten med henvisning til konvensjonens artikkel 21. Det etterspørres også informasjon om hvordan forelderen i Norge kan søke om fri rettshjelp og få kontakt med en advokat.

For tilfellene der sentralmyndigheten mottar *søknad fra en forelder i utlandet* som ønsker bistand til å sikre samvær med et barn som bor i Norge, vil departementet oversende søknaden til forelder i Norge med et brev der det oppfordres til at partene finner en minnelig løsning som kan sikre samværsretten til forelderen i utlandet. Forelderen i Norge bes om å gi en tilbakemelding til sentralmyndigheten som kan videreformidles til utenlandsk sentralmyndighet og den andre forelderen.

Overfor utenlandsk sentralmyndighet vil departementet gi opplysninger om den kontakten som er gjort overfor forelderen i Norge og gi informasjon om hvordan forelderen i utlandet kan gå frem for å søke om fri rettshjelp og komme i kontakt med en norsk advokat. Dersom forelderen i utlandet ønsker å reise en barnelovsak i norsk domstol, vil departementet også gi skriftlig informasjon om hvordan man kan gå frem, blant annet informasjon om den norske meklingsordningen.

Norsk sentralmyndighet skriver i sitt standardbrev til utenlandske sentralmyndigheter at de kan bistå med å videreformidle søknad fra en forelder som ønsker bistand til å få organisert samværsrett til den andre forelderen eller sikre at en allerede avtalt samværsretten faktisk kan utøves. Norsk sentralmyndighets bistand består imidlertid kun i å formidle informasjon om norsk regelverk og praksis knyttet til å igangsette en

---

²⁵ Skjemaet med tittelen «søknad om tilbakelevering/samvær» ligger tilgjengelig på nettsiden www.barne bortforing.no

ordinær barnelovsak i Norge. Sentralmyndigheten sender ikke samværssaken videre til en norsk domstol idet saken må igangsettes som en ordinær barnelovsak av en av foreldrene. Det er ikke særskilte regler for behandling av utenlandske begjæringer om samvær i norske domstoler. Ved søknad fra en forelder i utlandet som ønsker samvær med barn i Norge, vil sentralmyndigheten alltid først oppfordre forelderen i Norge til å finne en minnelig løsning, men sentralmyndigheten gjør ikke noe aktivt for å bidra til dette, annet enn å informere om den norske meklingsordningen etter barneloven.

Utover den informasjonen som gis innledningsvis til foreldrene og det andre landets myndigheter, vil ikke den norske sentralmyndigheten bistå ytterligere i saken med unntak av å eventuelt videreformidle informasjon som sendes mellom foreldrene (som en slags postkassefunksjon) og besvare eventuelle forespørsler fra det andre landets sentralmyndighet. Dersom det igangsettes en barnelovsak i norsk domstol kan sentralmyndigheten ønske å etterspørre informasjon om status i saken, slik at dette kan videreformidles til utenlandsk sentralmyndighet.

I samværssaker kan det derfor være mer effektivt å påberope seg reglene i Europarådskonvensjonen 1980.²⁶

Norsk sentralmyndighet foretar en intern registrering av antall søknader om samvær som mottas i departementet hvert år. Sentralmyndigheten vil registrere at en sak er avsluttet når den får beskjed om at foreldrene har kommet til en enighet, når en domstol har avgjort barnelovsaken eller saken er løst på annen måte.

6.10.3 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen tar utgangspunkt i at konvensjonen ikke pålegger statene noen forpliktelse til å iverksette tilbakelevering av barnet for å oppfylle samværsrett som følger av lovgivning eller avgjørelse i en annen konvensjonsstat. Artikkel 21 angir en minstestandard som binder konvensjonsstatene. Bestemmelsen tolkes og praktiseres forskjellig i de ulike konvensjonsstatene. I noen land har sentralmyndighetene en forpliktelse til å bringe samværssaker inn for domstolen i sitt land, og i enkelte stater brukes Haagkonvensjonen 1980 som hjemmel for å anerkjenne og fullbyrde utenlandske samværsavgjørelser.

Den norske sentralmyndighetens oppfølging av saker etter artikkel 21, som beskrevet ovenfor, fremstår etter *arbeidsgruppens* vurdering som å være i overensstemmelse med konvensjonens minimumskrav. Sentralmyndigheten bistår med informasjon om regelverk og annen informasjon, herunder om ordningen med fri rettshjelp og hvordan man kan finne en norsk advokat. Dersom sentralmyndigheten mottar en henvendelse

---

²⁶ Se punkt 6.2.3

om sikring av samværsrett fra en forelder i utlandet vil den også bistå med informasjon om hvordan man kan igangsette en barnelovsak i Norge for å få fastsatt en samværsrett.

Arbeidsgruppen vil peke på at den svake beskyttelsen av samværsrett i Haagkonvensjonens artikkel 21 er en svakhet ved konvensjonen. *Arbeidsgruppen* viser til forpliktelsene som følger av barnekonvensjonen artikkel 9 og 10 om barns rett til kontakt med begge foreldrene. Hvis foreldrene til et barn bor i forskjellig land, skal barnet ha rett til, unntatt under særlige omstendigheter, å opprettholde regelmessig, personlig forbindelse og direkte kontakt med begge foreldrene, jf. artikkel 10 nr. 2.

Arbeidsgruppen viser i denne sammenheng til forslaget i punkt 8.5.3 om å etablere en særskilt meklingsmodell for barnebortføringssakene, og forslaget om at en tilsvarende modell også bør vurderes for samværsakene etter artikkel 21.

Arbeidsgruppen peker på at modellen kan brukes også for samværsaker til Norge fra foreldre som er bosatt i et land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980.

Arbeidsgruppen mener at det er viktig å sikre barnets rett til samvær med foreldre også når de bor i ulike land. *Arbeidsgruppen* viser til at Haagkonvensjonen 1996 har regler som vil sikre dette, og at et av formålene med den nye konvensjonen nettopp var å sikre samværsrett bedre enn Haagkonvensjonen 1980 gjør. Etter *arbeidsgruppens* vurdering vil reglene i Haagkonvensjonen 1996 om anerkjennelse og fullbyrding av andre konvensjonsstaters samværsavgjørelser bidra til å sikre barnets samværsrett. Haagkonvensjonen 1996 pålegger dessuten statenes myndigheter å bistå hverandre i å sikre reell gjennomføring av samværsrett. Myndigheter i gjenværendes bostedsland kan bidra med å innhente opplysninger eller bevis, og kan ta stilling til om forelderen er skikket til å ha samvær og om vilkårene for slikt samvær. Regelen er ment å komplettere og forsterke Haagkonvensjonen 1980 artikkel 21.²⁷

Arbeidsgruppen mener at Haagkonvensjonen 1996 i langt større grad enn Haagkonvensjonen 1980 bidrar til reell og effektiv sikring av samværsrett over landegrensene, og at dette tilsier at Norge bør ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Se også punkt 6.9.

6.11 Bortføring utenfor konvensjonene

6.11.1 Bortføring fra Norge til land utenfor konvensjonene

Når et barn er bortført fra Norge til et land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980, gjelder det ingen særskilte regler for dette. Barnets rettsstilling i mottakerlandet vil reguleres av barnerett og internasjonal privatrett i det landet.

---

²⁷ Kvisberg, Torunn Elise: *Internasjonale barnefordelingssaker. Internasjonal barnebortføring*, 2009, punkt 13.3.3 som henviser til Lagarde-rapporten punkt 146

En ulovlig bortføring endrer i utgangspunktet ikke barnets bosted, slik at barnet fremdeles ansett bosatt i Norge, og norske domstoler har jurisdiksjon over barnelovsaken, jf. barneloven § 82 første ledd bokstav b. Gjenværende kan derfor anlegge barnelovsak i Norge og få en avgjørelse om foreldreansvar, fast bosted eller samværsrett her. Det vil bero på mottakerlandets rettsregler om en slik avgjørelse fra Norge vil bli anerkjent og fullbyrdet i mottakerlandet.

Justis- og beredskapsdepartementet har ingen rolle som sentralmyndighet i disse sakene. Utenriksdepartementet bistår gjenværende i Norge, og den norske ambassaden i mottakerlandet kan gi bistand, for eksempel med informasjon om mottakerlandets rettssystem og hjelp til å finne advokat der.

Arbeidsgruppen gjennomgår i punkt 7.3 den praktiske bistanden som gis i disse tilfellene.

6.11.2 Bortføring til Norge fra land utenfor konvensjonene

Når et barn er bortført til Norge og er bosatt i et land som ikke er tilsluttet konvensjonen, har norsk rett ingen særregler. *Arbeidsgruppen* er ikke kjent med at norske myndigheter har noen praksis for å behandle slike saker eller følge opp barnet eller foreldrene på noen særskilt måte.

Reglene som er gjennomgått i punkt 6.8 vil være avgjørende for barnets rettsstilling her i landet.

6.12 Utstedelse av pass til barn

6.12.1 Innledning

Norske barn må ha eget pass for å kunne reise utenlands. Dette gjelder også spedbarn.

Norske pass kan utstedes til norske statsborgere, jf. lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass (passloven) § 1. Til barn under 18 år er hovedregelen at det ikke skal utstedes pass uten skriftlig samtykke fra den eller dem som har foreldreansvar, jf. passloven § 4. Minst én forelder med foreldreansvar må være tilstede sammen med barnet når det skal utstedes pass.

Pass kan likevel utstedes til barn med bare den ene av foreldrenes samtykke i tilfelle der vedkommende i henhold til barneloven har anledning til å ta med barnet ut av landet uten den andres samtykke, jf. passloven § 4. Barneloven har regler om utenlandsreiser med barn i § 41. Foreldre som har felles foreldreansvar kan ta med barnet på kortere («stuttare») utenlandsopphold, typisk ferieopphold, jf. barneloven § 41 første ledd. Det vil si at når foreldrene har felles foreldreansvar, kan hver av dem, uten den andres samtykke, få utstedt pass til barna når de skal reise med barnet på kortere («stuttare») utenlandsopphold.

En forelder som ikke har del i foreldreansvaret for barnet kan ikke reise til utlandet med barnet uten samtykke fra den som har foreldreansvar, og kan dermed heller ikke få utstedt pass til barnet.

Dersom foreldrene har felles foreldreansvar og en av dem ønsker å hindre at barnet får utstedt pass, må forelderen begjære midlertidig utreiseforbud for barnet, jf. barneloven § 41 første ledd. Et slikt midlertidig utreiseforbud kan gjelde en enkeltreise eller generelt. Midlertidig utreiseforbud kan også gjelde inntil en barnelovsak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo eller samværsrett er endelig avgjort.

Dersom domstolen har nedlagt et midlertidig utreiseforbud for barnet, følger det av barnelovens regler at barnet skal føres ut av passet til den som vil forlate landet eller barnets pass skal inndras eller nektes utstedt, jf. barneloven § 41 annet ledd. Å stryke barnet fra passet til en forelder som vil forlate landet er ikke lenger aktuelt, siden passloven forutsetter at barnet har eget pass. Politiet har adgang til å nedlegge midlertidig utreiseforbud i akutte situasjoner, og informasjon om at det er utstedt et utreiseforbud kan også registreres i passregisteret (Passweb), se nærmere om dette i punkt 7.5.2.

Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet etter barnevernloven § 4-8 eller 4-12, kan samtykke til passutstedelse for barnet kun innhentes fra barneverntjenesten. Ved omsorgsovertakelse etter barnevernloven vil fortsatt foreldrene ha foreldreansvar for barnet, med mindre dette er uttrykkelig fratatt dem, jf. barnevernloven § 4-20. I slike tilfeller kreves det likevel ikke samtykke fra forelder med foreldreansvar for at barnet skal få utstedt pass.

6.12.2 Utstedelse av pass til norske barn som befinner seg i utlandet etter en bortføring

Barn som er bortført til utlandet og hvor utenlandsk domstol har besluttet at barnet skal tilbakeføres til Norge, kan ha behov for å få utstedt et norsk pass for å reise hjem. Forutsetningen for å få utstedt et norsk pass er at barnet er norsk statsborger.

Gjenværende kan i slike tilfeller kontakte norsk utenriksstasjon (ambassade eller konsulat) i det landet barnet oppholder seg og be om bistand til å få utstedt pass til barnet. Dersom gjenværende har foreldreansvaret alene er det ikke behov for samtykke fra bortfører. Dersom gjenværende er barnevernet er det ikke behov for samtykke fra foreldrene for å få utstedt pass til barnet, se ovenfor i punkt 6.12.2.

Dersom foreldrene har felles foreldreansvar for barnet må begge foreldrene samtykke. Dette kan by på problemer dersom bortfører nekter å samtykke, for eksempel fordi bortfører ikke ønsker at barnet skal reise tilbake til Norge. I slike tilfeller kan utenriksstasjonen benytte unntaksbestemmelsen i passloven om utstedelse av pass til

barn uten samtykke fra begge foreldre, jf. passloven § 4 tredje ledd. Etter denne bestemmelsen kan pass «i særlige tilfeller utstedes [...] uten samtykke dersom det er åpenbart ubetenkelig». I tilfeller der et norsk barn er bortført til utlandet av den ene forelderen og dette landets domstol har besluttet at barnet skal returneres til Norge, kan bestemmelsen benyttes til å sikre gjennomføring av domstolens beslutning.

6.12.3 Særlig om pass til barn som har flere statsborgerskap

Barn som har ett eller flere statsborgerskap i tillegg til det norske kan få utstedt norsk pass. Barnet vil også kunne få utstedt et utenlandsk pass på vedkommende lands ambassade.

Som nevnt ovenfor kan domstolen dersom det er en reell fare for bortføring av et barn, utstede et midlertidig utreiseforbud for barnet og norsk pass kan kreves innlevert eller nektes utstedt, jf. barneloven § 41 annet ledd.

Passlovens bestemmelse om inndragning av pass kan også benyttes i tilfeller det et barns pass skal inndras på bakgrunn av et utreiseforbud, jf. § 7 første ledd bokstav b, jf. § 5 første ledd bokstav c, jf. barneloven § 41, beskrevet ovenfor. Justisdepartementets Lovavdeling har vurdert at det også er folkerettslig adgang til å nedlegge utreiseforbud for barn med utenlandsk pass, og at folkeretten neppe er til hinder for at det utenlandske passet blir beslaglagt når utreiseforbudet for barnet blir nedlagt.²⁸ Reiser barnet på en forelders utenlandske pass, har Lovavdelingen vurdert at politiet kan gi det utenlandske passet en påskrift om utreiseforbud som er nedlagt.²⁹ Men politiet kan neppe føre barnet ut av forelderens utenlandske pass, for det ville harmonere dårlig med det alminnelige synspunkt at norske passmyndigheters kompetanse til å utstede, korrigere og tilbakekalle pass bare gjelder for norske pass.

6.12.4 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen mener at midlertidig utreiseforbud og inndragning av barnets pass kan være effektivt for å forebygge bortføring av barn i enkelte tilfeller. Et midlertidig utreiseforbud kan også hindre at barnet får utstedt en nytt norsk pass så lenge utreiseforbudet gjelder.

Dersom gjenværende ønsker å forhindre at barnet får utstedt norsk pass for å forebygge en potensiell bortføring av barnet, vurderer *arbeidsgruppen* at passregelverkets bestemmelser bidrar til dette på en tilstrekkelig måte. *Arbeidsgruppen* mener imidlertid at det kan være uheldig at en forelder med felles foreldreansvar har anledning til å få utstedt et pass til barnet uten at den andre forelderen behøver å samtykke, så lenge forelderen oppgir at det er for et kortere («stuttare»)

²⁸ Se nærmere i Backer, Kommentartutgave til barneloven, 2008, s. 374

²⁹ Se note 27

utenlandsopphold. *Arbeidsgruppen* foreslår at den andre forelderens i slike tilfeller skal underrettes før pass utstedes til barnet, slik at forelderens får anledning til å be om et midlertidig utreiseforbud for barnet. Dette mener *arbeidsgruppen* kan bidra ytterligere til å forebygge bortføring av barn.

Arbeidsgruppen vil også peke på det som er nevnt ovenfor om uttalelsene fra Lovavdelingen, som tilsier at det i medhold av passlovens regler også er adgang til å ilegge utreiseforbud for barn som har utenlandsk statsborgerskap, eventuelt dobbelt statsborgerskap, og at politiet i slike tilfeller kan beslaglegge barnets utenlandske pass eller føre inn i forelderens pass at det er ilagt et utreiseforbud for barnet.

Arbeidsgruppen vil likevel peke på at effekten av et midlertidig utreiseforbud er noe begrenset. Selv om det er lagt inn en melding om utreiseforbudet i passregisteret (Passweb), vil dette bare ha en reell effekt dersom utreisen skjer fra norsk territorium direkte til et land utenfor Schengenområdet³⁰, da det ikke foretas utreisekontroll ved reiser innen Schengenområdet. Se mer om dette under punkt 7.5.2.

6.13 Internasjonal barnebortføring er straffbart

6.13.1 Innledning

Foreldreansvaret er avgjørende for om man lovlig kan flytte med barnet sitt til utlandet. Har foreldrene felles foreldreansvar, følger det av barneloven § 40 at den ene forelderens ikke lovlig kan dra til utlandet med barnet uten samtykke fra den andre (med unntak av kortere ferieopphold). Å flytte med barnet uten samtykke fra den andre forelderens vil være ulovlig etter barneloven uavhengig av om forelderens som har flyttet er samværsforelder eller den forelderens barnet bor fast hos. På samme måte er det å ta barnet sitt ut av landet eller holde det tilbake i utlandet, uten samtykke fra en forelder som har foreldreansvar (felles eller alene) for barnet, belagt med straffeansvar. Tilsvarende er det straffbart å ta et barn ut av landet eller holde det tilbake i utlandet og ved det unndra det fra noen som har omsorgen for barnet etter barnevernloven.

Verken Haagkonvensjonen 1980 eller Europarådskonvensjonen 1980 har bestemmelser av strafferettslig karakter. Internasjonal barnebortføring fra Norge som faller inn under en av disse konvensjonene, vil imidlertid normalt også være en straffbar handling etter norsk straffelov. Omvendt vil det som kan være en straffbar barnebortføring ikke nødvendigvis falle inn under Haagkonvensjonen 1980, da denne bare gjelder bortføringer frem til barnet fyller 16 år, mens straffeansvaret i Norge gjelder barn under 18 år.

---

³⁰ Schengenområdet omfatter de europeiske landene som er med på Schengenavtalen. Per 1. januar 2013 var 26 land med på avtalen.

6.13.2 Straffeloven 1902 § 216

Straffansvaret for barnebortføring er regulert i lov av 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven 1902) § 216, som lyder:

§ 216. *Med fengsel inntil 3 år straffes den som bevirker eller medvirker til at en umyndig ulovlig unndras eller holdes unndratt fra sine foreldres eller andre vedkommendes omsorg. På samme måte straffes den som tar en umyndig ut av landet eller holder tilbake en umyndig i utlandet og ved det ulovlig unndrar eller medvirker til å unndra den umyndige fra noen som har foreldreansvar eller som har omsorgen etter barnevernloven.*

Under formildende Omstændigheder kan Bøder anvendes.

Offentlig påtale finner ikke sted uten fornærmedes begjæring med mindre allmenne hensyn krever det.

Det er første ledd annet punktum (arbeidsgruppens utheving) som særlig rammer internasjonal barnebortføring. Bestemmelsen rammer to situasjoner: selve det å ulovlig ta en umyndig, det vil si en person under 18 år, ut av landet fra noen som har foreldreansvar eller som har omsorg for personen etter barnevernloven, samt det å holde tilbake en umyndig i utlandet og på den måten foreta en ulovlig unndragelse. I sistnevnte tilfelle kan selve utreisen ha vært lovlig, for eksempel en avtalt ferietur, men barnet returneres ikke i henhold til det som har vært avtalt. «Ulovlig» henviser i begge tilfeller til lovverket for øvrig, det vil si reglene i barneloven og barnevernloven. Også forsøk på barnebortføring er straffbart, jf. straffeloven § 49.

§ 216 første ledd annet punktum ble tilføyd ved en lovendring i mai 2012³¹. Før dette tidspunktet rammet første ledd første punktum all barnebortføring, både nasjonal og internasjonal. Formuleringen i første ledd knytter imidlertid det straffbare forholdet til unndragelse fra foreldrenes (eller andre vedkommendes) omsorg, ikke til foreldreansvaret. Det innebar at før lovendringen i mai 2012 var ikke internasjonal barnebortføring straffbar når den som hadde den daglige omsorgen for barnet eller en av foreldrene når disse bodde sammen på bortføringstidspunktet, bortførte barnet, selv om bortføringen var ulovlig etter barneloven. Rettstilstanden ved internasjonal barnebortføring dersom barnet hadde delt bosted var ikke endelig avklart. Den nye ordlyden i straffeloven § 216 første ledd annet punktum rammer nå alle disse tilfellene med straffansvar.

Lovendringen, som også omfatter en tilføyelse om at offentlig påtale ikke er betinget av fornærmedes begjæring såfremt allmenne hensyn krever påtale (tredje ledd), medfører at det har blitt bedre samsvar mellom reglene i barneloven og straffeloven. En ulovlig

---

³¹ Lov 11. mai 2012 nr. 26 om endringar i straffelova mv. (internasjonal barnebortføring mv.)

internasjonal barnebortføring vil nå i de aller fleste tilfeller også være en straffbar internasjonal barnebortføring.

Som nevnt ovenfor, rammer § 216 første ledd annet punktum også bortføring fra noen som har omsorg for barnet etter barnevernloven, hvilket i praksis vil si fra barnevernsinstitusjon eller fosterforeldre. I henhold til gjeldende rett må det imidlertid foreligge et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8 eller § 4-12 for at en bortføring skal kunne rammes av straffeloven § 216. I en kjennelse av fra januar 2013³² kom Høyesteretts ankeutvalg til at et akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd ikke medfører at omsorgen for barnet blir overført til barnevernet på en måte som omfattes av straffeloven § 216. Selv om barnebortføringen i slike tilfeller ikke vil være belagt med straffeansvar, vil den likevel være ulovlig etter Haagkonvensjonen 1980. Antakelig vil det på tilsvarende måte ikke være straffbart å unndra et barn fra barnevernet etter at det er truffet vedtak etter barnevernloven § 4-9 om foreløpig vedtak etter § 4-8 annet ledd og § 4-24 om plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke, selv om det vil være en ulovlig barnebortføring etter Haagkonvensjonen 1980. Dette spørsmålet er imidlertid ennå ikke behandlet av Høyesterett.

Når det gjelder det første alternativet i § 216 første ledd annet punktum – det å ta en umyndig ut av landet – må overtredelse av det straffbare forholdet anses for å være fullbyrdet i det øyeblikk barnet ikke lenger befinner seg på norsk territorium. Dette vil nok i praksis ikke reise særlige tolkingsspørsmål. Når det gjelder det andre alternativet i bestemmelsen – det å holde tilbake en umyndig person i utlandet – oppstår imidlertid spørsmålet om hvor lenge unndragelsen må vare for at bestemmelsen skal få anvendelse. Selve lovbestemmelsen sier ikke noe om det. I kommentarutgaven av 1995 til straffeloven § 216, som omhandler barnebortføring generelt og ikke særskilt til utlandet, heter det at «Det er antatt at kidnappingen må ha en viss varighet. En forbigående unndragelse på et par timer rammes ikke».³³ Det er ingen rettspraksis som omhandler dette direkte, men Høyesterett har i en sak fra 1996³⁴ kommet til at en unndragelse på noen dager rammes av straffeloven § 216. Denne saken gjaldt imidlertid bortføring innenlands. Antakelig vil en slik kort tilbakeholdelse i utlandet på noen dager objektivt sett også rammes av bestemmelsen, men i realiteten vil disse tilfellene antakelig ikke anmeldes dersom barnet kommer tilbake innen kort tid og det dreier seg om et engangstilfelle.

Barnebortføring anses for å være en fortsatt forbrytelse. Det følger av forarbeidene til straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 5.6.1 Gjeldende rett) at straffeloven § 216 rammer det å unndra en umyndig fra omsorg, eller bevirke til at vedkommende

---

³² Rt. 2013 side 59

³³ Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus: Straffeloven med kommentarer, Anden Del, Forbrydelser, 1995

³⁴ Rt. 1996 s. 160

«holdes unndratt», det som omtales i Haagkonvensjonen 1980 som ulovlig tilbakeholdelse. Sistnevnte straffalternativ beskriver den straffbare atferden som en vedvarende tilstand (enhetsforbrytelse), og medfører at det vil foreligge en fortsatt forbrytelse så lenge unndragelsen består. Det er uten betydning for straffansvaret hva som er formålet med unndragelsen.

At barnebortføring anses for å være en fortsatt forbrytelse, får betydning med hensyn til når det straffbare forholdet foreldes. Strafferammen for barnebortføring er i dag inntil 3 års fengsel. I henhold til straffeloven § 67, jf. § 68 innebærer det at foreldelsesfristen er 5 år fra det tidspunktet det straffbare forholdet er opphørt. Ifølge høyesterettspraksis foreldes ikke noen del av det straffbare forholdet hva gjelder fortsatte forbrytelser, før den siste delen av forholdet blir foreldet. Dvs. at dersom et barn blir bortført og holdt tilbake i utlandet fra og med det er 10 år gammelt og ikke tilbakeføres slik at fristen for foreldelse begynner å løpe ved barnets fylte 18 år, så vil ikke selve bortføringshandlingen (som skjedde 8 år tidligere) heller foreldes før barnet fyller 23 år. Det vil si 13 år etter at den første delen av forbrytelsen fant sted.

6.13.3 Forholdet til den sivilrettslige siden av barnebortføring

Haagkonvensjonen 1980 omfatter barn som er under 16 år, mens straffebestemmelsen gjelder frem til barnet har fylt 18 år. Ved fylte 16 år må en barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980 avsluttes, men en fortsatt bortføring vil være straffbar frem til barnet fyller 18 år. En barnebortføring kan derfor være straffbar selv om det, på grunn av det bortførte barnets alder, ikke kan igangsettes sivil sak etter reglene i Haagkonvensjonen 1980.

En sivil barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980 kan pågå over lengre tid, også over flere år. At barnebortføring (ulovlig tilbakeholdelse i utlandet) etter straffeloven § 216 anses som en fortsatt forbrytelse, har også betydning for opprettholdelse av en eventuell internasjonal etterlysning av bortfører.

Internasjonal etterlysning³⁵ av bortfører og opprettelse av straffesak kan falle ulikt ut i ulike saker. Hvorvidt det bør opprettes straffesak og hvorvidt bortfører bør etterlyses, må derfor vurderes konkret i den enkelte sak. I enkelte land vil man erfaringsmessig oppleve at de lokale myndighetene ikke øver særlig trykk på saken dersom ikke bortfører er etterlyst og siktet for bortføringen. I andre tilfeller vil en etterlysning og siktelse minske sjansene for å få spørsmålet om tilbakeføring av barnet (den sivilrettslige siden av saken) løst, da disse tiltakene kan øke konfliktnivået mellom partene.

---

³⁵ Se punkt 7.5.4

6.13.4 Straffeloven 2005 § 261

Straffeloven 1902 § 216 er i hovedtrekk videreført i ny lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven 2005) § 261, som lyder:

§ 261. Omsorgsunndragelse

Den som alvorlig eller gjentatte ganger unndrar en mindreårig eller holder denne unndratt fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse skal ha den mindreårige boende fast hos seg, eller som urettmessig unndrar den mindreårige fra noen som har omsorgen etter barnevernloven, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år. På samme måte straffes den som tar en mindreårig ut av landet eller holder tilbake en mindreårig i utlandet og ved det ulovlig unndrar den mindreårige fra noen som i henhold til lov, avtale eller rettsavgjørelse har foreldreansvar eller som har omsorgen etter barnevernloven.

Grov omsorgsunndragelse straffes med fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om omsorgsunndragelsen er grov skal det særlig legges vekt på hvilken belastning den har påført barnet.

Bestemmelsen skjerper kravene for når handlingen er straffbar. Den rammer den som «alvorlig eller gjentatte ganger» gjør seg skyldig i en omsorgsunndragelse. Det heter i forarbeidene (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) punkt 16.5 på side 422):

«Selv om en umyndig er unndratt fra omsorg kommer straff bare til anvendelse dersom unndragelsen skjer 'gjentatte ganger', dvs. regelmessig forekommende, eller er 'alvorlig'. Sistnevnte sikter særlig til unndragelsens varighet. Også en enkeltstående men langvarig unndragelse vil således etter forholdene kunne være straffbar. Bortføring av et barn over landegrenser skal anses som alvorlig og utløser straffansvar.»

Bestemmelsen innfører en økning av strafferammen for barnebortføringer som medfører en *grov* omsorgsunndragelse. Det er tatt inn en ny bestemmelse om grov omsorgsunndragelse i bestemmelsens annet ledd. Strafferammen for barnebortføring hvor omsorgsunndragelsen ikke anses for å være grov er senket fra tre til to års fengsel mens den er øket til fengsel inntil seks år når omsorgsunndragelsen anses for å være grov. En internasjonal barnebortføring vil i de fleste tilfeller, men ikke alltid, anses for å medføre en grov omsorgsunndragelse. Barnebortføringer innenfor landegrensene vil trolig oftest anses som ikke å medføre en grov omsorgsunndragelse.

Det fremgår av forarbeidene at en viktig begrunnelse for skjerping av strafferammen for grov omsorgsunndragelse er at slik unndragelse er særlig alvorlig når barnet blir tatt med til et annet land.

Endringene i straffeloven 2005 § 261 er vedtatt av Stortinget, men det er ikke fastsatt ikrafttredelsesdato.

6.13.5 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

6.13.5.1 Erklæring om henleggelse av sak eller om ikke å reise påtale

Spesialkommisjonene til Haagkonferansen både i 2001 og 2006 anbefalte at påtalemyndigheten bør ta hensyn til hvilken virkning en straffesak mot bortføreren vil ha for barnet, når det vurderes om det skal reises påtale mot bortføreren eller om saken skal henlegges.³⁶ Spesialkommisjonen i 2006 uttalte i tillegg at i de tilfellene hvor et barn returneres frivillig, bør sentralmyndighetene samarbeide, så langt nasjonal rett tillater, med sikte på at eventuell påtale som er reist mot bortfører blir trukket.³⁷

Det finnes flere eksempler på at sentralmyndigheten i et annet land har vært motvillig til å bidra til tilbakeføring av et bortført barn til Norge så lenge det er reist straffesak mot bortfører i Norge, og det er en mulighet for at bortfører vil bli pågrepet og dømt til fengselsstraff dersom han eller hun reiser tilbake til Norge. Dette er begrunnet i hensynet til at det beste for barnet vil være å kunne være sammen med begge foreldre og at en fengselsstraff vil være til hinder for dette. Det finnes eksempel på at norsk påtalemyndighet i slike tilfeller har utstedt en bekreftelse på at en etterlysning for pågripelse og utlevering på bakgrunn av at det er reist påtale for barnebortføring vil bli trukket, dersom bortfører bringer det bortførte barnet tilbake til Norge, og at bortfører heller ikke vil bli pågrepet når han eller hun kommer til Norge.

Arbeidsgruppen anbefaler at når en tilbakeføring av barnet til Norge er betinget av at det ikke reises påtale eller at en allerede registrert straffesak blir henlagt, bør påtalemyndigheten i størst mulig grad medvirker til dette. Om nødvendig bør påtalemyndigheten utstede en erklæring om at dersom bortfører reiser tilbake til Norge med barnet vil saken bli henlagt eller påtale ikke bli reist.

6.13.5.2 Bortføring fra barnevernet etter akuttvedtak om midlertidig plassering av barnet eller etter begjæring om omsorgsovertakelse mv.

Som omtalt under punkt 6.13.2, medfører utvidelsen av straffansvaret i mai 2012 at de aller fleste ulovlige internasjonale barnebortføringer nå også er straffbare barnebortføringer. Etter høyesterettsavgjørelsen fra januar 2013³⁸ er imidlertid ikke en bortføring straffbar etter at det er truffet akuttvedtak i medhold av barnevernloven § 4-6 annet ledd, selv om det er en ulovlig barnebortføring etter Haagkonvensjonen 1980. Tilsvarende vil antakelig gjelde midlertidig vedtak etter § 4-9 og § 4-24.

---

³⁶ Anbefaling 5.2 fra Spesialkommisjonen i 2001: «*The impact of a criminal prosecution for child abduction on the possibility of achieving a return of the child is a matter which should be capable of being taken into account in the exercise of any discretion which the prosecuting authorities have to initiate, suspend or withdraw charges.*»

³⁷ Fra anbefaling 1.8.4 fra Spesialkommisjonen i 2006: «*In cases of voluntary return of the child to the country of habitual residence, Central Authorities should co-operate, in so far as national law allows, to cause all charges against the parent to be abandoned.*»

³⁸ Rt. 2013 s. 59

Arbeidsgruppen mener at dette er svært uheldig og foreslår at loven endres slik at internasjonal barnebortføring blir straffbart etter at det er truffet akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd. Dette begrunnes med at i mange saker er et akuttvedtak etter § 4-6 annet ledd første steg på veien mot vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Det som i praksis ofte skjer, er at foreldrene til barnet forstår dette og umiddelbart tar med seg barnet ut av landet. Ettersom en slik bortføring ikke er straffbar, er myndighetene i disse tilfellene avskåret fra å kunne etterlyse bortfører for pågripelse og utlevering eller barnet som savnet med anmodning om at barnet tas i forvaring, og en kan heller ikke benytte eventuelle aktuelle tvangsmidler etter straffeprosessloven.

Etter barneloven § 40 annet ledd er det forbud mot at barnet flytter til utlandet dersom det er uenighet om hvem som skal ha foreldreansvaret for barnet, inntil dette spørsmålet er avgjort. En flytting i strid med dette forbudet vil også være straffbart etter straffeloven § 216 dersom foreldrene har felles foreldreansvar³⁹ når uenigheten oppstår.

Arbeidsgruppen har i punkt 6.7.3 foreslått at det innføres en lovregel om at foreldrene ikke kan flytte utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i akutsituasjon etter barnevernloven § 4-6 annet ledd eller § 4-25, foreløpig vedtak etter § 4-9, og der begjæring om tiltak etter § 4-12 (omsorgsovertakelse), § 4-8 (flytteforbud og omsorgsovertakelse) eller § 4-24 (institusjonsplassering ved alvorlige atferdsvansker) er oversendt fylkesnemnda etter § 7-11. *Arbeidsgruppen* mener at overtredelse av slike forbud mot å flytte utenlands med barnet også bør gjøres straffbart, og foreslår derfor at straffansvaret for bortføring fra barnevernet bør utvides til å omfatte alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbud mot å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke. Dette bør lovfestes i straffeloven.

6.13.5.3 Ikrafttredelse av straffeloven 2005 § 261

Etter *arbeidsgruppens* syn er straffeloven 2005 § 261 en bedre straffebestemmelse enn straffeloven 1902 § 216. Oppbyggingen av straffeloven 2005 § 261 gjør det mulig å differensiere mellom forskjellige tilfeller i større grad, særlig med henhold til straffutmåling. *Arbeidsgruppen* anbefaler derfor at straffeloven 2005 § 261 trer i kraft så snart som mulig, og at den endres i tråd med anbefalingene i punkt 6.13.5.2 om at alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbud mot å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke, også gjøres straffbart.

---

³⁹ Hovedregelen etter barneloven § 34 og § 35 er felles foreldreansvar. Dersom foreldrene er eller har vært gift, eller bor sammen, har de felles foreldreansvar felles barn. Foreldre som ikke har vært gift eller bor sammen kan avtale at de skal ha felles foreldreansvar.

6.14 Rettshjelploven - dekning av utgifter til rettshjelp i barnebortføringssaker

6.14.1 Innledning

Det følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 26 at alle utgifter i forbindelse med en barnebortføringssak skal dekkes av mottakerstaten, herunder også utgifter til juridisk bistand. Medlemsstatene har imidlertid adgang til å ta forbehold mot å dekke kostnadene til rettshjelp i medhold av konvensjonenes artikkel 42. Norge har tatt et slikt forbehold. Dette betyr at Norge ikke er forpliktet til å betale kostnader til rettsforhandlinger eller juridisk rådgiver ved behandling av søknader etter konvensjonen, med mindre disse kostnadene kan kreves dekket etter reglene om fri rettshjelp, jf. lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (rettshjelploven).⁴⁰

I Norge er utgangspunktet at partene må dekke utgiftene til juridisk bistand selv. Fri rettshjelp gis med formål å sikre nødvendig juridisk bistand til personer som ikke selv har økonomiske forutsetninger for å kunne ivareta et rettshjelpsbehov av stor personlig og velferdsmessig betydning, og betales helt eller delvis av staten. Andre land har lignende ordninger for fri rettshjelp.

Fri rettshjelp ytes til fysiske personer. I barnebortføringssaker der gjenværende er barnevernet, vil deres utgifter til advokat og reise til utlandet for deltakelse i rettsmøter, ikke kunne dekkes av ordningen for fri rettshjelp. Barnevernets utgifter må i slike tilfeller dekkes innenfor kommunens budsjetter.

Håndteringen av søknader om fri rettshjelp i barnebortføringssaker er sentralisert til Fylkesmannen i Oslo og Akershus, som har ansvar for behandlingen av alle utenlandssakene. Statens sivilrettsforvaltning behandler klager over avslag på søknad om fri rettshjelp. Både Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Statens sivilrettsforvaltning deltar i det nasjonale samarbeidsforum for barnebortføring som ledes av Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg har de to etatene jevnlig egne særskilte møter om blant annet barnebortføringssakene. Sentralisert behandling og den styrking av faglig og juridisk kompetanse som er knyttet til dette, bidrar til lik praksis og rask behandling.

6.14.2 Nærmere om kriteriene for fri rettshjelp i barnebortføringssaker

Formålet med reglene om fri rettshjelp er å yte økonomisk bistand til personer som ikke selv har økonomisk evne til å dekke utgifter til juridisk bistand, jf. rettshjelploven § 1. Bare saker som anses å ha stor personlig og velferdsmessig betydning for den enkelte skal i utgangspunktet dekkes. Det kan innvilges fri rettshjelp både i forbindelse

---

⁴⁰ Se Justisdepartementets rundskriv G-136/91 punkt 5.2.

med saker som behandles i Norge og i utlandet. Utlendinger som søker om fri rettshjelp i Norge skal behandles på samme måte som nordmenn.

Utfyllende retningslinjer til rettshjelploven er gitt ved Justisdepartementets rundskriv G-12/2005 som i kapittel 8 beskriver nærmere kriterier som gjelder internasjonal fri rettshjelp. Rundskrivet har et eget kapittel med tittel «Barnebortføringssaker», kapittel 8.4, der det gis retningslinjer om behandlingen av søknader om fri rettshjelp i forbindelse med barnebortføringssaker.

Fri rettshjelp kan gis som *fri sakførsel* ved saker for domstol (jf. særlig § 16 og § 17), som *fritt rettsråd* utenfor domstolen (jf. særlig § 11), og dessuten som *fritak for rettsgebyr* (jf. § 25 og § 22).

Fri sakførsel omfatter hel eller delvis dekning av salær til prosessfullmektig, dvs. advokat, for saker som skal behandles i Norge. *Fritt rettsråd* omfatter nødvendige utgifter til rådgivning og bistand fra advokat i anledning en aktuell sak uten at det kan anses som fri sakførsel. *Fritak for rettsgebyr* omfatter behandlingsgebyrer og sideutgifter for den domstol eller det forvaltningsorgan bevillingen gjelder. Barnebortføringssaker er fritatt for rettsgebyr, jf. lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr (rettsgebyrloven) § 15 annet ledd bokstav b.

Noen sakstyper er i loven pekt ut som prioriterte med og uten økonomisk behovsprøving, jf. rettshjelploven § 11 første og annet ledd (fritt rettsråd) samt tilsvarende for fri sakførsel i domstolen i § 16 første og annet ledd (fri sakførsel). I prioriterte saker *uten* behovsprøving vil man ha et rettskrav på fri rettshjelp etter § 11 første ledd. I prioriterte saker *med* behovsprøving etter § 11 annet ledd, vil innvilgelse av fri rettshjelp bero på en vurdering av om søkeren fyller de økonomiske vilkårene for fri rettshjelp.

Rettshjelploven § 11 første ledd angir alle de prioriterte sakstyper hvor fri rettshjelp gis *uten* behovsprøving, Etter rettshjelploven § 11 annet ledd gis fri rettshjelp *med* behovsprøving til den som fyller de økonomiske vilkårene for fri rettshjelp og som har behov for juridisk bistand innenfor de saksfeltene som positivt er nevnt i denne bestemmelsen. Prioriterte saker med behovsprøving etter § 11 annet ledd gjelder for eksempel saker etter barneloven kapittel 5, 6 og 7.

Faller en sak utenfor de prioriterte grupper, beror det på unntaksbestemmelser i rettshjelploven § 11 tredje ledd og § 16 tredje ledd om det likevel kan gis rettshjelp i saken. Dette er såkalte «uprioriterte saker». For å få rettshjelp i de uprioriterte saker er lovens vilkår at de økonomiske vilkår om inntekt og formue skal være oppfylt og at ”saken objektivt sett berører søker i særlig sterk grad” (se § 11 tredje ledd og § 16 tredje ledd). Etter rettshjelploven § 11 fjerde og § 16 fjerde ledd kan det også i disse

uprioriterte sakene unntaksvis gis fri rettshjelp selv om de økonomiske vilkår ikke er oppfylt, ”dersom utgiftene til juridisk bistand blir betydelige i forhold til søkerens økonomiske situasjon”.

Når det gjelder de økonomiske vilkår for innvilgelse av fri rettshjelp, er grunnvilkåret per i dag at søker ikke må ha en bruttoinntekt over kr 246 000 (eventuelt maksimalt bruttoinntekt kr 369 000 for par i økonomisk felleskap), jf. rettshjelpforskriften § 1-1⁴¹. Formuesgrensen for fri rettshjelp er kr 100 000 i nettoformue.

Arbeidsgruppen har fått opplyst at fylkesmannen har en liberal praksis for å dispensere fra inntekts- og formueskravet for saker om barnebortføring, og at det legges til grunn som et generelt utgangspunkt at det normalt vil påløpe uforholdsmessig store utgifter for gjenværende i slike saker.

Arbeidsgruppen har innhentet tall fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus som viser innvilgelser og avslag av søknader om dekning av fri rettshjelp i barnebortføringsaker, både til og fra Norge.

Tabell 6.1 Innvilgelser og avslag av søknader om fri sakførelse for barnebortføringsaker til og fra Norge

År 2009-2012	Innvilgelser	Avslag	Begrunnelse for avslag
Totalt 35 søknader			
Bortføring <u>til</u> Norge: 30 søknader	20	10	Søker er bortfører eller søker har for høy inntekt
Bortføring <u>fra</u> Norge: 5 søknader	3	2	Søker er bortfører eller søker har for høy inntekt

⁴¹ Forskrift 12.12.2005 nr. 1443 til lov om fri rettshjelp (rettshjelpforskriften)

Tabell 6.2 Innvilgelser og avslag av søknader om fritt rettsråd for barnebortførings saker til og fra Norge

År 2007-2012	Innvilgelser	Avslag	Begrunnelse for avslag
Totalt 48 søknader			
Bortføring <u>til</u> Norge: 7 søknader	6	1	Søker er bortfører
Bortføring <u>fra</u> Norge: 41 søknader	33	8	Søker er bortfører, søker har for høy inntekt/formue eller søker må søke i annet land

Tabellene viser at de søknader om fri sakførsel eller fritt rettsråd som avslås gjelder saker der søkeren er bortfører eller har for høy inntekt/formue i forhold til de økonomiske vilkårene for fri rettshjelp.

Ved fylkesmannens behandling blir det lagt vekt på opplysninger innhentet fra søkeren, eventuelt dennes advokat, Justis- og beredskapsdepartementet og/eller Utenriksdepartementet. Fylkesmannen foretar en konkret vurdering av den enkelte sak. Det skal som hovedregel søkes om fri rettshjelp før den juridiske bistanden ytes, men det kan søkes om etterbevilling av fri rettshjelp.

Dersom det blir gitt avslag på grunn av for høy inntekt, har søker også mulighet til å kunne søke på nytt senere i prosessen dersom utgiftene viser seg å bli svært høye. Fylkesmannen vil i slike tilfeller foreta en vurdering av om påløpte utgifter er vesentlige i forhold til søkers inntekt.

6.14.2.1 *Fri rettshjelp i barnebortførings saker til Norge*

Verken barnebortføringsloven eller rettshjelploven har særlige regler om rettshjelp i barnebortførings saker *til Norge*. I rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2 er det imidlertid gitt en egen hjemmel om at den som har fått sitt barn ulovlig bortført *fra Norge* (gjenværende i Norge) kan få innvilget fritt rettsråd til bistand ved utenlandsk domstol eller forvaltningsorgan, jf. nedenfor.

Etter dagens regelverk vil fri rettshjelp for barnebortførings saker *til Norge* bero på de alminnelige regler i lovens § 11 tredje og fjerde ledd (fritt rettsråd) og § 16 tredje og fjerde ledd (fri sakførsel). En barnebortførings sak er av en slik karakter at den i alminnelighet må anses å berøre søker i særlig sterk grad. Når det gjelder dispensasjon fra de økonomiske grensene, vil dette bero på om utgiftene er uforholdsmessige store.

Det kan nettopp i barnebortførings saker ofte bli aktuelt å dispensere på grunn av utgiftsstørrelsen, jf. rundskriv G-12/2005 punkt 3.4.

Søknad om fri rettshjelp *fra bortfører* behandles etter rettshjelplovens alminnelige regler. Fylkesmannen i Oslo og Akershus behandler også søknader fra bortfører. Det føres en restriktiv praksis i disse sakene da det i alminnelighet er ansett å være urimelig at det offentlige yter bistand til personer som utfører en barnebortføring, jf. urimelighetsprinsippet i rettshjelploven § 12 og § 16. Tallene fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus viser at flere av avslagssakene er begrunnet med at søker var bortfører.

Det fremgår av rundskriv G-12/2005 punkt 8.4.1 siste avsnitt at det restriktive utgangspunktet kan stille seg annerledes i saker hvor det kan være berettiget spørsmål ved om det faktisk foreligger en ulovlig bortføring. Fylkesmannen i Oslo og Akershus opplyser imidlertid at dette er et snevert unntak fra den restriktive praksisen de fører.

I saker der bortfører vinner frem i domstolen, vil også han/hun ha anledning til å søke om etterbevilling.

6.14.2.2 *Fri rettshjelp i barnebortførings saker fra Norge*

Rettshjelploven har en *subsidiær karakter*. Det betyr at det er et krav om at den økonomiske bistanden ikke kan dekkes av andre ordninger som betaler eller erstatter juridisk bistand. Dersom søker ønsker å få dekket utgifter til juridisk bistand i utlandet, vil søker først måtte søke om fri rettshjelp i det landet saken skal føres i, før det kan søkes i Norge. Fylkesmannen vil i slike tilfeller se hen til om det er mulig for personen å søke om økonomisk bistand i det andre landet, og om personen da har søkt og fått innvilget dette. Ved behov vil fylkesmannen ta kontakt med utenriktjenesten og med eventuell advokat for å få klarhet i om det finnes slik ordning i det andre landet. Dersom søker får avslag i det andre landet eller det tar lang tid for søker å få svar på søknad om fri rettshjelp, vil fylkesmannen likevel behandle søknad om fri rettshjelp. Det stilles imidlertid som vilkår for bevilling om fri rettshjelp at den må tilbakebetales dersom søker senere å få dekket utgiftene til juridisk bistand gjennom ordninger i utlandet.

Bistand til saker i utlandet skal alltid gis som *fritt rettsråd*, jf. rettshjelploven § 4 annet ledd siste punktum, jf. § 12.

Om fritt rettsråd for saker med barn bortført fra Norge, sier lovens § 12 første ledd nr. 2 (arbeidsgruppens utheving):

§ 12 Fritt rettsråd ved utenlandsk domstol eller forvaltningsorgan.

Søknad om fritt rettsråd kan innvilges helt eller delvis til den som har inntekt og formue under bestemte grenser fastsatt av departementet, i følgende tilfeller:

1 for den som er part i sak som er tatt til behandling av Den europeiske menneskerettsdomstol,

2 for den som har fått sitt barn ulovlig bortført fra Norge, jf. barnebortføringskonvensjonen av 25. oktober 1980 art 3.

I andre saker for utenlandsk domstol eller forvaltningsorgan kan det unntaksvis innvilges helt eller delvis fritt rettsråd dersom de økonomiske vilkår i første ledd er oppfylt og særlige grunner taler for det.

I saker som nevnt i første og annet ledd, kan det innvilges fritt rettsråd selv om de økonomiske vilkår i første ledd ikke er oppfylt dersom utgiftene til juridisk bistand blir betydelige i forhold til søkerens økonomiske situasjon.

Det innvilges ikke fritt rettsråd etter første til tredje ledd dersom det er urimelig at det offentlige betaler for bistanden.

Etter rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2 er det et vilkår at det har skjedd en barnebortføring slik dette defineres i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3. Det kan også gis fri rettshjelp for barnebortføringssaker fra Norge utenfor konvensjonssamarbeidet etter bestemmelsens annet ledd.

Barnebortføringssaker der barn er bortført *fra Norge* i henhold til Haagkonvensjonen 1980, skal med andre ord håndteres som en prioritert sak med behovsprøving. I saker med slik behovsprøving gis fri rettshjelp etter en prøving av søkers inntekt og formuessituasjon, se ovenfor.

For barnebortføringssakene både innenfor Haagkonvensjonen 1980 og utenfor konvensjonssamarbeidet er det et vilkår at søker fyller de økonomiske vilkårene som er fastsatt.

En viktig unntaksregel følger av § 12 tredje ledd, der det fremgår at det kan gis fritt rettsråd selv om de økonomiske vilkår ikke er oppfylt, dersom utgiftene til juridisk bistand blir betydelige i forhold til søkerens økonomiske situasjon.

6.14.3 Hvilke utgifter kan dekkes

6.14.3.1 Utgifter til bistand av advokat

Etter rettshjelploven § 14 første ledd omfatter fritt rettsråd nødvendig juridisk rådgivning og bistand fra advokat i anledning et aktuelt problem. Det omfatter råd og veiledning i rettslige spørsmål, informasjon om rettsregler samt rettslig bistand overfor offentlige myndigheter og private. Fritt rettsråd ytes for rettshjelp utført av norsk advokat for norsk domstol eller forvaltningsorgan. Det ytes også bistand til å dekke utenlandsk advokat i utlandet dersom det er en sak om bortføring av barn fra Norge til et annet land.

I barnebortføringssaker *fra Norge* til utlandet innenfor konvensjonssamarbeidet har praksis vært at det foretas en konkret vurdering av behovet for norsk advokat i lys av at Justis- og beredskapsdepartementet alltid bistår parten med å oversende søknad til utlandet. Blant annet er det lagt vekt på det offentliges opplysnings- og veiledningsplikt, jf. rundskriv G-12/2005 punkt 8.4.2. Dersom søkeren mener det er nødvendig med bistand fra norsk advokat i slike tilfeller, må det søkes uttrykkelig om dette. Dette blir da behandlet i henhold til rettshjelploven § 11 tredje ledd, jf. også stykkpriskonferansen § 5 fjerde ledd⁴².

I saker utenfor konvensjonssamarbeidet vil det oftere være et større behov for norsk advokat og fylkesmannen vurderer slike saker mer liberalt.

6.14.3.2 Dekning av andre utgifter

Det kan søkes om dekning av andre utgifter enn utgifter til advokatbistand. Vilåret er at utgiftene er vesentlige og nødvendige i forbindelse med bistanden, jf. rettshjelploven § 22 annet ledd. Det gjelder for eksempel utgifter til oversettelser og tolk.

Utgifter til reise og opphold skal normalt ikke dekkes, men det kan være aktuelt å gi slik dekning av egne vesentlige utgifter etter lov om fri rettshjelp § 14 annet ledd (fritt rettsråd) og etter § 22 annet ledd (fri sakførsel). I denne forbindelse kan det gjøres slikt unntak dersom søker kan begrunne at personlig fremmøte var helt nødvendig for å ivareta søkerens og barnets interesse i saken, for eksempel innkalling til rettsmøte i utlandet, jf. rundskriv G-12/2005 punkt 8.4.2. Forutsetningen for å få dekket slike utgifter er at søker har fått innvilget fritt rettsråd.

I noen saker har ikke gjenværende økonomisk mulighet til å betale for barnets hjemreise. I enkelte særskilte tilfeller har fylkesmannen innvilget dekning av utgifter til hjemreise for barnet dersom det var avgjørende for å få gjennomført tilbakelevering. Dette er i strid med ordlyden i rundskrivets punkt 8.4.1 der det heter at utgifter til barnets hjemreise ikke skal dekkes.

I enkelte barnebortføringssaker vet man ikke hvor bortfører og barnet oppholder seg. Da kan det oppstå spørsmål om dekning av utgifter til privatetterforsker. Det fremgår klart av rundskriv G-12/2005 punkt 8.4.2 at utgifter til slik etterforskning ikke dekkes av rettshjelploven.

6.14.3.3 Dekning av saksomkostninger til motparten

Den domstolen som avgjør barnebortføringssaken, kan beslutte at den ene parten skal dekke motpartens saksomkostninger. Etter rettshjelploven § 22 fjerde ledd kan en bevilling til fri sakførsel helt eller delvis utvides til å omfatte saksomkostninger til

---

⁴² Forskrift 12. desember 2005 om salær fra det offentlige til advokater m.fl. etter faste satser (stykkprissatser) ved fri rettshjelp og straffesaker.

motparten. Vilkåret er at den som søker om å få dekket motpartens saksomkostninger, allerede har fått innvilget fri sakførsel og er ilagt saksomkostningene. Motparten kan ikke fremme søknad på eget initiativ. Regelen er en unntaksbestemmelse, og det må foreligge særlige grunner for å utvide en bevilling til fri sakførsel til også å dekke motpartens saksomkostninger. Det skal føres en restriktiv praksis i disse sakene.⁴³

6.14.4 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

6.14.4.1 Barnebortføringssaker bør være prioriterte saker etter rettshjelploven

Rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2 angir at barnebortføringssaker *fra Norge* til utlandet innenfor Haagkonvensjonen 1980 er en prioritert sakstype etter loven med behovsprøving. Bestemmelsen omtaler ikke barnebortføringssaker *til Norge* innenfor Haagkonvensjonen 1980, og heller ikke barnebortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet. Sistnevnte saker kan behandles etter unntaksbestemmelsen i rettshjelploven § 12 andre ledd.⁴⁴

Arbeidsgruppen har fått opplyst at Fylkesmannen i Oslo og Akershus har som praksis å håndtere alle søknader i barnebortføringssaker, også de som ikke er direkte nevnt i bestemmelsen, som prioriterte saker (fylkesmannen omtaler disse sakstypene som «prioriterte uprioriterte saker»).

Rettshjelploven åpner for unntak fra de økonomiske vilkårene knyttet til inntekts- og formuesgrensene. Ved vurderingen av de økonomiske vilkårene, mener *arbeidsgruppen* at fylkesmannen bør ta i betraktning alle kostnader som påløper. Noen saker er egnet til å bli veldig kostbare, typisk saker med bortføring til utlandet som går over flere år og hvor gjenværende har utgifter til advokat både i Norge og i utlandet. Gjenværende kan også pådra seg store utgifter til reiser langt fra Norge for å delta i rettsmøter. I denne vurderingen bør det også legges vekt på hvor alvorlig saken er for partene ut fra en helhetsvurdering.

Etter *arbeidsgruppens* syn fremstår det som lite gjennomtenkt med et skarpt skille mellom barnebortføringssaker *til Norge* og barnebortføringssaker *fra Norge*. Også saker med bortføring av barn *til Norge* kan bli både kompliserte og omfattende.

Arbeidsgruppen mener at det ikke er grunn til å skille prinsipielt mellom barnebortføringssaker til og fra Norge. *Arbeidsgruppen* mener at de sterke hensyn som foreligger i forhold til barn som offer for barnebortføring og behovet for en rask behandling av sakene, tilsier at man bør endre rettshjelplovgivningen slik at de aller fleste barnebortføringssaker til og fra Norge er prioriterte saker med behovsprøving med rett til fritt rettsråd (rådgivning) og fri sakførsel (i sak for domstol). *Arbeidsgruppen*

⁴³ Se Justisdepartementets rundskriv G-12/2005 kap. 7.1

⁴⁴ Se Justisdepartementets rundskriv G-12/2005 kap. 8.3 og 8.4

mener at barnebortføringssaker *til Norge* innenfor Haagkonvensjonen 1980, lovfestes i rettshjelploven § 11 annet ledd og § 16 annet ledd (som prioritert saksgruppe med behovsprøving). Disse barnebortføringssakene blir dermed behandlet likt som de sakstyper som i dag er opplistet i rettshjelploven § 11 annet ledd, blant annet barnelovsakene. *Arbeidsgruppen* foreslår at alle barnebortføringssaker *fra Norge* likestilles i forhold til reglene for fri rettshjelp, og foreslår at dette lovfestes i rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2.

Arbeidsgruppen mener at det i de tilfeller der søker har inntekt og formue over grensene for behovsprøving, må det være en liberal praksis for innvilgelse og at dette skjer etter en helhetsvurdering.

Arbeidsgruppen konstaterer at inntekts- og formuesgrensene i rettshjelpforskriften har stått uendret lenge. Dersom de økonomiske grensene heves, vil det i flere saker om barnebortføring kunne innvilges fri rettshjelp på et tidligere stadium i prosessen, noe som etter *arbeidsgruppens* syn kan bidra til bedre håndtering av disse sakene i startfasen.

6.14.4.2 Søknad om fri rettshjelp fra bortfører

Arbeidsgruppen har vurdert om man bør praktisere reglene så vidt strengt som i dag i forhold til søknad om fri rettshjelp fra bortfører, jf. den restriktive praksis som gjelder i forhold til rettshjelplovens § 16 og § 12, se punkt 6.14.2.1. Rettshjelploven § 16 siste ledd oppstiller et absolutt vilkår om at det ikke må være urimelig at det offentlige yter fri sakførsel. Hvis saken har sitt utspring i forhold som søker selv har ansvaret for, antas det i rundskrivet at det også vil kunne være urimelig å gi fri sakførsel. *Arbeidsgruppen* antar at dette har vært utgangspunktet for den strenge praksisen om ikke å innvilge fri rettshjelp til bortfører.

Arbeidsgruppen mener imidlertid at det fremstår som urimelig at bortfører ikke får innvilget fri rettshjelp i saker der hun/han får medhold i tingretten (det vil si at retten kommer til at det ikke var en ulovlig barnebortføring for eksempel på grunn av gjenværendes samtykke osv.). Det bør derfor i alminnelighet åpnes for i flere saker å innvilge rettshjelp til bortfører.

6.14.4.3 Søknad om etterbevilling av rettshjelp

Det følger av rettshjelploven at det også kan søkes om fri rettshjelp etter at en sak er ferdigbehandlet, jf. § 6. *Arbeidsgruppen* mener at det bør informeres bedre om at det kan søkes om etterbevilling av rettshjelp, og at både gjenværende og bortfører kan søke om dette i ettertid.

6.14.4.4 Dekning av utgifter til barnets hjemreise

Hjemtransport med barnet kan utgjøre en vesentlig økonomisk belastning for gjenværende som ønsker å hente barnet. *Arbeidsgruppen* peker på at fylkesmannen unntaksvis dekker utgifter til barnets hjemreise, i strid med rundskrivets ordlyd. *Arbeidsgruppen* støtter fylkesmannens praksis. *Arbeidsgruppen* mener det bør være grunnlag for å dekke slike utgifter etter rettshjelploven § 14 annet ledd og § 22 annet ledd og foreslår at det bør tydeliggjøres i rundskriv eller liknende at utgifter til barnets hjemreise kan dekkes innenfor fri rettshjelp.

6.14.4.5 Dekning av saksomkostninger til motparten

Arbeidsgruppen vil understreke at det kan være behov for at fri rettshjelp også inkluderer dekning av motpartens saksomkostninger når søker har fått innvilget fri rettshjelp. Slik rettshjelp kan gis som del av fri sakførsel i medhold av rettshjelploven § 22 fjerde ledd. Dette kan gjelde spesielt for utenlandsk søker fra land med lavere kostnadsnivå enn i Norge. I enkelte tilfeller kan det komme overraskende på søkeren at selv om han eller hun har fått innvilget fri rettshjelp, kan vedkommende bli ilagt motpartens saksomkostninger. *Arbeidsgruppen* mener at det er viktig at det opplyses om muligheten for å få dekket også dette gjennom ordningen med fri rettshjelp. *Arbeidsgruppen* mener at det gjennomgående vil foreligge særlige grunner for slik dekning av motpartens saksomkostninger i barnebortføringssaker når det er innvilget fri sakførsel.

6.14.4.6 Bedre informasjon om praksis for innvilgelse av fri rettshjelp i barnebortføringssaker

Arbeidsgruppen foreslår at det gis tydeligere retningslinjer i rettshjelps rundskrivet om den liberale praksisen for å dispensere fra inntekts- og formuesgrensene i saker om barnebortføring. Det er viktig med god informasjon til partene i barnebortføringssaken om dette. Det kan bidra til at flere gis anledning til å søke om å få dekket utgifter til advokat mv. i disse sakene.

6.15 Justisdepartementets rundskriv om barnebortføring, G-136/91 – arbeidsgruppens vurdering og forslag

Justisdepartementet utarbeidet i 1991 et rundskriv med tittelen «Europarådskonvensjonen og Haagkonvensjonen om barnebortføring om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv. og om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring.» Rundskrivet er skrevet med spesiell tanke på domstolene, fylkesmennene og advokater. Det er offentlig tilgjengelig på departementets nettside om barnebortføring.

Rundskrivet inneholder retningslinjer fra Justisdepartementet som gir uttrykk for departementets forståelse av konvensjonsbestemmelsene og sentrale begreper.

Rundskrivet inneholder også praktiske retningslinjer for behandlingen av saker om barne bortføring både til og fra Norge, herunder om sentralmyndighetens rolle og oppgaver. Rundskrivet er sitert i norsk rettspraksis ved flere tilfeller og har i praksis vist seg å ha betydning for både advokater og dommere som har håndtert saker om barne bortføring til Norge.

Rundskrivet er over 20 år gammelt og fremstår i dag utdatert på flere sentrale områder. Det inneholder flere steder direkte feil informasjon om hvordan saker om barne bortføring blir behandlet, herunder henvisning til namsrettene og utdaterte lovbestemmelser blant annet i tidligere tvangsfullbyrdelseslov og barnevernlov.

Etter at rundskrivet ble utarbeidet er det kommet nye lovregler, mange rettsavgjørelser, en nettside opprettet av norske myndigheter og en Veileder for dommere⁴⁵.

Arbeidsgruppen har vurdert om det er behov for å ha et rundskriv om barne bortføring i tillegg til den informasjonen som fremgår på myndighetenes nettside og i Veileder for dommere. *Arbeidsgruppen* mener at det er hensiktsmessig å ha et rundskriv som kan være et nyttig verktøy i arbeidet med saker om barne bortføring. *Arbeidsgruppen* ser av gjeldende rundskriv at departementet her gir normative føringer for så vel sin egen behandling av saker og barne bortføring som for domstolene. *Arbeidsgruppen* mener dette bør videreføres i et nytt rundskriv.

Når det er tatt stilling til arbeidsgruppens forslag til lovendringer og andre praktiske endringer, vil departementet ha et godt grunnlag for å kunne utarbeide et nytt rundskriv om barne bortføring.

Arbeidsgruppen foreslår at det på bakgrunn av vurderingene av forslagene i denne rapporten og informasjonen som fremkommer i Veileder for dommere, utarbeides et nytt rundskriv om barne bortføring. Dette kan eventuelt gjøres sammen med et rundskriv om Haagkonvensjonen 1996.

7 Norske aktørers håndtering av barne bortføringssaker

7.1 Innledning

Arbeidsgruppen er i mandatet bedt om å vurdere:

«Sentralmyndighetens rolle og hvilken bistand som ytes er ulik i landene som er tilsluttet Haagkonvensjonen. Gruppen skal foreta en vurdering av hvilken bistand sentralmyndigheten kan og bør yte i barne bortføringssaker.

---

⁴⁵ *Barne bortføringssaker for domstolen. En veileder*, Selvaag, Anne Marie, 2013

Gruppen skal se på de andre norske aktørenes håndtering av barnebortførings saker, herunder politiet, domstolene, advokater, namsmannen, barnevernet og utenriksstjenesten. Gruppen bør vurdere om den bistanden som ytes er tilstrekkelig effektiv og om det er behov for annet eller ytterligere regelverk.»

Teksten i dette kapittelet er basert på arbeidsgruppens informasjonsinnhenting, herunder møter og samtaler med representanter fra de fleste av aktørene innenfor barnebortføringsfeltet.

7.2 Sentralmyndigheten

7.2.1 Innledning

Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980 forutsetter at det skal være en sentralmyndighet i hver konvensjonsstat som skal ivareta de oppgavene som er pålagt staten etter konvensjonene. Det samme forutsettes i Haagkonvensjonen 1996.

Statene har gjennom konvensjonene påtatt seg gjensidige forpliktelser og har følgelig også visse rettigheter som må respekteres. Sentralmyndighetenes samarbeid er avgjørende for at konvensjonene skal virke etter sitt formål.

Haagkonvensjonen 1980 har i artikkel 7 og andre artikler utførlige bestemmelser om sentralmyndighetens oppgaver. Det samme har Europarådskonvensjonen i artiklene 3-5. I det følgende er det Haagkonvensjonens regler det vil bli vist til. En av sentralmyndighetens sentrale oppgaver etter Haagkonvensjonen artikkel 7 er å sørge for at saken fremmes for domstolene for å få en tvangskraftig avgjørelse om tilbakelevering av barnet. Sentralmyndigheten skal samtidig arbeide for at barnet leveres tilbake frivillig.

Barnebortføringsloven § 5 første ledd inneholder nærmere bestemmelser om sentralmyndighetens oppgaver. Sentralmyndigheten skal motta og formidle henvendelser etter konvensjonene, samarbeide med sentralmyndighetene i konvensjonsstatene og utføre de oppgaver som konvensjonene ellers pålegger den.

Sentralmyndigheten skal dels fungere som en samarbeidende og koordinerende instans i forholdet mellom konvensjonsstatene. Dels er sentralmyndigheten forpliktet til å sørge for at de øvrige konvensjonsforpliktelsene blir overholdt, blant annet ved å treffe alle nødvendige tiltak for at barn som ulovlig bortføres til Norge eller tilbakeholdes her, blir levert tilbake. Utførelsen av disse pliktene vil gjerne skje i nært samarbeid med andre organer. I Norge vil dette være domstolene, barnevernsmyndighetene, namsmannen og politiet.

Som et faktisk utgangspunkt kan nevnes at utfordringene for den norske sentralmyndigheten ikke ligger i saker til Norge, men i sakene fra Norge.

Sentralmyndigheten anslår at den totale tidsbruk i sakene om barnebortføring er 10 % i saker til Norge og 90 % i saker fra Norge.

7.2.2 Organisering av sentralmyndigheten i andre land

Arbeidsgruppen har hatt møter med representanter fra sentralmyndigheten i Sverige, Danmark og Nederland. Nedenfor gis en beskrivelse av hvordan de tre landenes sentralmyndighet organiserer sitt arbeid med barnebortføringssakene. Informasjonen er i stor grad basert på muntlige opplysninger fra møtene.

7.2.2.1 Sverige

Det svenske Utenriksdepartementet har som sentralmyndighet et samlet ansvar for alle saker om barnebortføring, både inn i og ut av Sverige.⁴⁶ Sentralmyndigheten har overfor arbeidsgruppen gitt uttrykk for at dette er positivt fordi alle sakene krever kontakt med myndigheter i andre land og at det er en fordel at det kan foregå diplomatisk.

Sentralmyndigheten har en allmenn juridisk støttefunksjon i barnebortføringssakene. Personene som jobber med sakene er både generalister og spesialister. I dag er de fire saksbehandlere og en sjef som jobber med barnebortføringsporteføljen, og det anslås at 85 % av deres arbeidstid benyttes til å håndtere disse sakene.

Når den svenske sentralmyndigheten mottar en sak om barnebortføring *til* Sverige, vil den som hovedregel oversende saken til en advokat på sin advokatliste og ikke til Stockholm tingrett (ansvarlig tingrett ettersom Sverige har sentralisert jurisdiksjon). Det vil så være advokatens oppgave å bringe saken inn for tingretten.

Den praktiske håndteringen av en sak om barnebortføring *fra* Sverige, både innenfor og utenfor konvensjon, starter med at sentralmyndigheten foretar en gjennomgang av saken for å vurdere om de formelle kravene er tilstede. Sentralmyndigheten bistår ikke med oversettelser, dette må gjenværende selv sørge for. Saksbehandler hos sentralmyndigheten har direkte kontakt med gjenværende eller dennes advokat, stort sett per telefon. Det er sjelden møter mellom sentralmyndigheten og gjenværende. Etter at saken er oversendt til det andre landets sentralmyndighet følger sentralmyndigheten opp saken, og det skjer via diplomatiske kanaler. Dersom det er en bortføringssak utenfor konvensjonssamarbeidet, anbefaler svenske myndigheter at gjenværende igangsetter en rettslig prosess i det landet barnet er bortført til, en barnelovsprosess. I tillegg vil svenske ambassader bistå, og der det er mulig vil de forsøke å mekle med bortfører og være relativt aktive. I saker etter Haagkonvensjonen 1980 vil ambassadene sjelden benyttes.

---

⁴⁶ Se svenske sentralmyndighetens nettside om internasjonal barnebortføring; <http://www.regeringen.se/sb/d/11446>

7.2.2.2 Danmark

Sosial-, barne- og integreringsdepartementet⁴⁷ er i dag sentralmyndighet i Danmark for både Haagkonvensjonen 1980 og 1996. Danmark skal fra 1. januar 2014 endre organiseringen av sin sentralmyndighet. Det blir opprettet en koordinerende enhet som inngår som en integrert del i det som i dag er sentralmyndigheten i Danmark. Den koordinerende enheten vil både få tilført ekstra økonomiske ressurser for å forsterke innsatsen i barnebortføringssaker, og det blir tilført tre nye årsverk til enheten. Totalt skal fem-seks personer ha ansvar for barnebortføringssakene. I dag er alle som jobber med barnebortføringssakene i sentralmyndigheten jurister, men nå vurderes det å ansette personer med andre kvalifikasjoner som ytterligere kan styrke arbeidet. De nye ressursene vil bidra til at myndighetene kan være mer proaktive og systematisere kunnskapsinnhenting til hjelp for foreldrene. Borgerne vil da få én instans de kan kontakte uansett om det er saker innenfor eller utenfor konvensjon, og uansett hva slags henvendelse det gjelder (til UD, politi, fylkesmann osv.). Den koordinerende enheten vil som utgangspunkt håndtere bortføringer ut av Danmark, men kan også bistå i saker til Danmark.

Modellen for arbeidet i den koordinerende enheten er at alle gjenværende foreldre i Danmark blir tilbudt et innledende møte med saksbehandler i den koordinerende enheten. Hver forelder vil få en saksbehandler som vil følge deres sak. Dersom saken gjelder bortføring til et land utenfor konvensjon vil Utenriksdepartementet trolig også være med på dette møtet. Den koordinerende enheten skal etter det arbeidsgruppen har fått opplyst, imidlertid ikke overta hele ansvaret for sakene som i dag håndteres av Utenriksdepartementet.

Gjenværende forelder vil få bistand av sin saksbehandler i den koordinerende enheten, men saksbehandleren skal ikke være advokat for forelderens. Det vil imidlertid være enkelte av oppgavene som en advokat tidligere bisto forelderens med, som nå vil ligge til den koordinerende enheten i form av den støtte- og rådgivningsfunksjonen de skal ha. Veiledningen fra den koordinerende enheten vil blant annet inkludere om forelderens bør igangsette en sak om foreldreansvar i Danmark, om politiet bør kontaktes, og hvordan man kan få advokat og fri rettshjelp. Sentralmyndigheten skal utarbeide en veileder for slike møter.

Myndighetene har også et ønske om å kunne være mer aktive overfor andre lands sentralmyndigheter. Det å reise ut og besøke andre lands sentralmyndighet kan bedre samarbeidet generelt, og det kan virke positivt for de konkrete sakene.

---

⁴⁷ På dansk: Social-, børne- og integrationsministeriet

For saker som gjelder bortføring til Danmark vil den koordinerende enheten prioritere generell opplæring av de ulike aktørene i Danmark, herunder politi, fylkesmann, kontaktdommer og advokater.

Sentralmyndigheten i Danmark har i en tid hatt en 24 timers åpen telefonlinje for barnebortføringssaker. Denne var opprinnelig tenkt som rådgivende tjeneste. I dag benyttes den mer for de akutte tilfellene. Med etableringen av den nye koordinerende enheten vil denne tjenesten bli opprettholdt. I tillegg har dansk politi døgnåpen tjeneste. Myndigheten publiserer også informasjon om barnebortføring på egen nettside om barnebortføring⁴⁸.

7.2.2.3 Nederland

Det nederlandske Justisdepartementet som sentralmyndighet håndterer barnebortføringssaker både innenfor Haagkonvensjonen 1980 og utenfor konvensjon, og er også sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen 1996. Sakene utenfor konvensjonssamarbeidet håndteres ofte i samarbeid med det nederlandske Utenriksdepartementet.

Tilfeller der barn bortføres til Nederland fra land utenfor konvensjonssamarbeidet, blir håndtert etter de samme prinsippene som saker innenfor Haagkonvensjonen 1980, også i domstolsystemet. Det har foreløpig ikke vært en eneste sak utenfor konvensjonssamarbeidet som har endt med retur av barnet fra Nederland.

Inntil 1. januar 2012 var sentralmyndigheten organisert slik at saksbehandlerne også var advokater for gjenværende i utlandet når saken skulle behandles i nederlandsk domstol. Etter en del kritikk av systemet ble det endret. I dag er det eksterne advokater som bistår foreldrene når en sak om barnebortføring skal bringes inn for retten. Sentralmyndigheten har i dag ikke ansvar for å håndtere enkeltsakene, men har et mer overordnet ansvar for å ha kontroll over sakshåndteringen og sikre god kvalitet på saksbehandlingen (beskrevet på deres nettside «to facilitate, to refer, and to inform»)⁴⁹. Det fremgår tydelig av deres nettside at de tilbyr bistand til både gjenværende og bortfører, blant annet mekling, lokalisering, oversettelse av dokumenter og kontakt med andre lands sentralmyndigheter.

Den praktiske håndteringen av enkeltsakene vil som hovedregel foregå ved at sentralmyndigheten mottar en sak om barnebortføring og foretar en første gjennomgang av om de formelle kravene er oppfylt etter Haagkonvensjonen 1980. For saker utenfor konvensjon vil de samme kriteriene bli lagt til grunn som om saken var innenfor konvensjonen. Sentralmyndigheten vil som en del av den innledende fasen

---

⁴⁸ Dansk sentralmyndighets nettside om internasjonal barnebortføring; <http://boernebortfoerelse.dk/>

⁴⁹ Informasjon hentet fra nederlandsk sentralmyndighets nettside: <http://www.government.nl/issues/children-and-children-s-rights/international-child-abduction>

(omtalt på deres nettside som «the intake phase») for saker *til* Nederland sende et formelt brev til bortfører i Nederland for å orientere som saken og be om tilsvarende. Deretter blir saken oversendt til gjenværendes advokat, gjerne en på advokatlisten. På dette tidspunktet blir partene oppfordret til å mekle. Dersom de ikke ønsker å mekle eller mekling ikke fører frem, blir saken oversendt til domstolen. Se mer om Nederlands meklingsordning i punkt 8.4. Den innledende fasen kan ta inntil seks uker før saken oversendes til domstolen.

På sentralmyndighetens hjemmeside vises det til Centrum IKO, the International Child Abduction Centre, som er subsidiert av Justisdepartementet og gir informasjon, råd og støtte. Centrum IKO har advokater som har erfaring med barnebortføring, og som kan gi den enkelte gjenværende konkrete råd i saken. De har også ansvar for meklingsordningen i barnebortførings saker.

For saker om bortføring av barn til Nederland har de utarbeidet en behandlingsprosedyre som omtales som en «accelerated procedure», en prosedyre som skal ta seks uker + seks uker + seks uker. Det vil si seks uker til innledende fase i sentralmyndigheten, seks uker til behandling i tingretten og seks uker til behandling i ankeinstansen. Sentralmyndigheten har en egen nettside om barnebortføring der det blant annet er lagt ut en skriftlig guide som beskriver sentralmyndighetens rutiner og saksgangen i en barnebortførings sak, inkludert den nevnte behandlingsprosedyren.⁵⁰ Det er også utarbeidet en egen rutine for tvangsgjennomføring av en returavgjørelse som er publisert samme sted.

7.2.3 Sentralmyndighetens rolle og bistand - oversikt

Sentralmyndigheten i Norge er Justis- og beredskapsdepartementet ved Sivilavdelingen, jf. barnebortføringsloven § 5 annet ledd.

I tillegg til enkeltsakene har Sivilavdelingen også ansvar for å følge opp lovgivningsarbeid knyttet til de internasjonale konvensjonsforpliktelsene og nasjonale lovendringer på barnebortføringsfeltet. Andre generelle oppgaver inkluderer ansvar for å følge opp godkjenning av nye lands tiltredelser til Haagkonvensjonen 1980, holde seg løpende oppdatert om den internasjonale utviklingen på feltet og delta på internasjonale møter og konferanser. Videre har sentralmyndigheten ansvar for å godkjenne advokater som ønsker å stå på departementets advokatliste og holde kurs for dem. Sentralmyndigheten skal også føre statistikk i samarbeid med Utenriksdepartementet, vedlikeholde nettsiden om barnebortføring (www.barnebortforing.no), holde kurs og seminarer og lede det nasjonale samarbeidsforum for barnebortføring. På sentralmyndigheten ligger dessuten en forpliktelse til å drive forebyggende arbeid,

---

⁵⁰ <http://www.government.nl/issues/children-and-children-s-rights/documents-and-publications/leaflets/2012/12/01/guide-to-the-international-child-abduction-procedure.html>

både generelt gjennom informasjon til allmennheten og ved å søke å avverge at bortføring skjer i enkeltsaker den blir kjent med.

Haagkonferansen for privatrett har i 2003 utgitt en *Guide to Good Practice*⁵¹ der det oppstilles en rekke «key operating principles» (sentrale gjennomføringsprinsipper) for sentralmyndighetens organisering og arbeid. Disse gir et godt grunnlag for å vurdere hvordan det enkelte landets sentralmyndigheter følger opp konvensjonen.

Arbeidsgruppen har valgt å ta utgangspunkt i hvert enkelt prinsipp og foreta en gjennomgang av hvordan dette er fulgt opp av den norske sentralmyndigheten. Nedenfor blir det i lys av prinsippene redegjort for hvilke rutiner og prosedyrer den norske sentralmyndigheten har for oppfølging av barnebortføringssakene, omtalt her som norsk praksis, og foretatt en vurdering. Dette er basert blant annet på informasjon fra møte med Sivilavdelingen.

7.2.4 Ressurser og mandat

7.2.4.1 Haagkonferansens anbefalinger

Haagkonferansen anbefaler at sentralmyndighetens mandat må være tilstrekkelig bredt, og lovgivningen og de administrative ordningene må legge til rette for at sentralmyndigheten kan oppfylle sine internasjonale forpliktelser på en god måte. Den skal ikke kun ha en «postkassefunksjon».

I *Guide to Good Practice* oppstilles det en rekke kriterier for sentralmyndighetens ansatte, både personlige og faglige. Sentralmyndigheten bør ha tilstrekkelig mange ansatte til å kunne håndtere saksmengden. Disse må være godt kvalifisert og ha fått god opplæring i å håndtere sakene i henhold til konvensjonen. De må være egnet til å samhandle med andre lands myndigheter, så vel som med foreldre i en vanskelig situasjon. De må være dedikerte og flinke i språk, og bør bli værende i jobben i en viss periode for å sikre kontinuitet.

I tillegg kreves at sentralmyndigheten har adekvate materielle ressurser, herunder moderne kommunikasjonsteknologi.

7.2.4.2 Norsk praksis

Sentralmyndighetens mandat etter barnebortføringsloven § 5 første ledd er tilstrekkelig bredt, ettersom det dekker alle de oppgavene konvensjonen pålegger den, som er langt mer enn å sende og motta søknader.

Sivilavdelingen er organisert i team. Internasjonalt team i avdelingen er blant annet ansvarlig for å ivareta sentralmyndighetsoppgavene etter Haagkonvensjonen 1980.

---

⁵¹ Tilgjengelig på Haagsekretariatets nettside; www.hcch.net/Publications

Teamets arbeidsmåte avviker noe fra det som er vanlig i en departementsavdeling, ved at det hovedsakelig håndterer enkeltsaker. Sivilavdelingen er i dag sentralmyndighet for en rekke konvensjoner som omhandler rettslig bistand over landegrensene, for eksempel Haagkonvensjonen om forkynning av rettslige og utenrettslige dokumenter på sivil- og handelsrettens område 15. november 1965 (forkynningskonvensjonen) og Den europeiske konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker 20. april 1959. I medhold av disse konvensjonene mottar departementet et stort antall anmodninger om rettslig bistand hvert år. Her har departementet en type postkassefunksjon ved at den mottar anmodninger og sørger for at de blir oversendt til rette mottaker i Norge eller i utlandet.

Sivilavdelingen er opptatt av å ha god kompetanse på internasjonal juss, herunder i rollen som sentralmyndighet. Avdelingen har mindre kompetanse på barnespørsmål og nasjonal og internasjonal barnerett. Det er i dag seks personer som har et særlig ansvar for å arbeide med barnebortføringssakene, hvorav fem jurister, og de seks er organisert i en egen barnebortføringsgruppe. Disse jobber imidlertid ikke kun med håndteringen av barnebortføringssaker, men også med generelle oppgaver og andre saksfelt. Alle som skal jobbe med barnebortføring gjennomgår et opplæringsprogram i avdelingen.

7.2.4.3 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

I følge informasjonen fra Sivilavdelingen er det relativt stor utskifting av de saksbehandlerne som har et særlig ansvar for å arbeide med barnebortføringssaker. I perioder har Internasjonalt team hatt for få personer til disse sakene, og de har vært hardt presset. Sivilavdelingen prøver på ulike måter å møte denne utfordringen, blant annet ved å sørge for god kompetanseoverføring.

Forutsatt at Sivilavdelingen fortsatt skal være sentralmyndighet for barnebortføringssaker (mer om dette under punkt 7.2.11), ser *arbeidsgruppen* det som en fordel at de personene som arbeider med disse sakene, også i noen grad behandler saker etter de andre konvensjonene nevnt ovenfor. Det gir den enkelte bredere erfaring med å håndtere internasjonale saker, og det gir teamet en fleksibilitet til å sette inn økte personalressurser i barnebortføringssakene i perioder med stor arbeidsmengde. Men departementet må samtidig påse at det til enhver tid er tilstrekkelig mange ansatte som har et særlig ansvar for disse sakene, om nødvendig ved å øke antall medarbeidere i Internasjonalt team. Departementet må også sørge for at barnebortføringssakene gis prioritet fremfor andre saker når det er nødvendig, slik at de ikke blir forsinket som følge av stort arbeidspress i teamet.

Arbeidsgruppen har ikke grunn til å tro at det er noen mangel på materielle ressurser til dette arbeidet.

7.2.5 Samarbeid og kommunikasjon

7.2.5.1 Haagkonferansens anbefalinger

I Guide to Good practice fremheves det at samarbeid, både med sentralmyndighetene i andre land og med myndigheter internt i et land, vil være svært viktig for om sentralmyndigheten utfører de oppgavene den er pålagt etter konvensjonen. God kommunikasjon utad fra sentralmyndigheten er fundamentalt for å få samarbeidet til å fungere.

Det fremgår av Haagkonvensjonen 1980 og av barnebortføringsloven § 5 første ledd bokstav b at en av hovedoppgavene til sentralmyndigheten er å samarbeide med sentralmyndighetene i de andre konvensjonsstatene. Dette vil først og fremst ha betydning for håndteringen av de enkelte sakene som sendes mellom landene. At landene har fungerende sentralmyndigheter som kan motta og videreformidle informasjon vil ha stor betydning for en rask håndtering av sakene og for å sikre rask tilbakelevering av barn.

Guide to Good Practice krever videre at sentralmyndighetens kommunikasjon med private parter og andre sentralmyndigheter skjer raskt, herunder at den straks sender beskjed til gjenværende om at søknaden er mottatt, og straks besvarer henvendelser fra andre lands sentralmyndigheter. Så langt mulig bør e-post benyttes.

7.2.5.2 Norsk praksis

Norge har et nært og godt samarbeid med sentralmyndighetene i de andre nordiske landene. Det arrangeres årlige nordiske møter om barnebortføring der sentralmyndigheten fra hvert land møtes. I tillegg deltar representanter fra landenes Utenriksdepartement og kontaktdømmerne. I møtene utveksler de nordiske myndighetene informasjon og erfaringer på området, både om håndteringen av barnebortføringssakene mellom de nordiske landene og med land utenfor Norden.

Samarbeidet med andre land som har tilsvarende rettssystemer som Norge, fungerer også godt. Overfor andre land hvor rettssystemene avviker sterkt fra det norske, eller som ikke har en fungerende sentralmyndighet eller lovgivning på plass, vil det være mer krevende å samarbeide med landets sentralmyndighet.

I hovedsak vil samarbeidet bestå i å utveksle informasjon, særlig om status i saksbehandlingen, om landets regelverk og rettssystem og om advokater og retts hjelp.

Til spørsmålet om henvendelser besvares raskt, opplyser Sivilavdelingen at saksbehandlerne skal prioritere disse sakene og svare så raskt det lar seg gjøre. Anslagsvis tar det en til tre virkedager å besvare en henvendelse fra et annet lands sentralmyndighet i en pågående sak. Tiden avhenger av om henvendelsen kommer

elektronisk per e-post eller fax eller i brev. Elektroniske henvendelser besvares som oftest samme dag. For øvrig avhenger tidsbruken av type forespørsel og hva som eventuelt må innhentes av informasjon.

I enkelte land vil myndighetene være part (representere gjenværendes side) i barnebortføringssaken når den behandles i domstolen i landet. Det medfører at det er det landets myndigheter og bortfører som er partene i saken. Gjenværende selv kan oppleve ikke å få status som part, men i stedet som et vitne som kan uttale seg skriftlig og/eller muntlig i saken. Det vil bety at det andre landets myndigheter har en langt mer aktiv rolle i saken enn gjenværende og den norske sentralmyndigheten, blant annet i vurderingen av de rettslige spørsmålene og vurderingen av anke.

Justis- og beredskapsdepartementet kan ikke påvirke utfallet av barnebortføringssaken overfor utenlandske domstoler. Departementet vil heller ikke ha en rolle i domstolens behandling av slike saker; for eksempel deltar departementet som regel ikke i rettsmøtene og kan heller ikke anke en avgjørelse på vegne av gjenværende. Departementet kan likevel bistå praktisk med for eksempel oversendelse av anke. Gjenværende kan i enkelte tilfeller ha behov for bistand fra norske myndigheter og også ønske deres deltakelse i rettsmøtene. Det er ingen fast praksis for at ambassaden bistår med dette, men det vil kunne vurderes i enkelte tilfeller. Ambassaden vil da kun ha en observatørrolle.

Norsk sentralmyndighet kan benytte norske utenriksstasjoner til å innhente informasjon om mottakerstatens rettsystem og annen nødvendig informasjon for saksbehandlingen. Dersom ikke sentralmyndigheten i det andre landet har en liste over advokater som kan bistå gjenværende, vil ambassaden kunne hjelpe til med dette.

Sivilavdelingen samarbeider med andre norske myndigheter i håndteringen av barnebortføringssaker både til og fra Norge. Som sentralmyndighet skal avdelingen fungere som et kontaktpunkt og ha en koordinerende funksjon mellom utenlandsk sentralmyndighet og andre norske instanser som blir involvert.

I barnebortføringssaker innenfor Haagkonvensjonen 1980 kan Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet instruere ambassaden i mottakerlandet om å gi bistand til norske myndigheter. Bare i et fåtall enkeltsaker innenfor Haagkonvensjonen 1980 vil det være behov for bistand fra en av Norges ambassader. Se nærmere om dette i punkt 7.3.3. I enkelte land er det imidlertid behov for bistand i større grad. I slike saker vil det i praksis være et nært samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Det er også generell kontakt mellom departementene om overordnede spørsmål knyttet til barnebortføring.

Videre vil departementet der det er nødvendig, i saker om bortføring *til Norge*, purre på norske myndigheter for å oppnå en rask retur av barnet etter at en avgjørelse om retur er fattet av norsk domstol.

Departementet samarbeider med barnevernmyndighetene ved behov, hovedsakelig når en barneverntjeneste har rolle som gjenværende i en barnebortføringssak, se punkt 7.8.3. Det er svært sjelden at en barneverntjeneste blir involvert i barnebortføringssaker, og det er derfor sendt ut et generelt brev med orientering om internasjonal barnebortføring til den kommunale barneverntjenesten og fylkesmennene fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

En viktig oppgave for sentralmyndigheten er å gjøre det som er nødvendig for å få lokalisert barn som er ulovlig bortført til Norge. Dette følger av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 7 bokstav a. Dersom det er ukjent hvor i Norge et barn oppholder seg, vil departementet etter dagens ordning kontakte Kripos for bistand. Det kan også være aktuelt å kontakte det sentrale folkeregisteret. Barn som bor på sperret adresse, har i henhold til barneloven verneting i Oslo. *Arbeidsgruppen* foreslår en tilsvarende bestemmelse i barnebortføringsloven, se punkt 7.4.2.2.

7.2.5.3 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Den norske sentralmyndigheten har etter det som er beskrevet et godt samarbeid med andre lands sentralmyndigheter og med andre norske myndigheter. *Arbeidsgruppen* vil likevel peke på at gjenværende i enkelte saker kunne ha behov for mer støtte fra norske myndigheter i forbindelse med rettssak i mottakerlandet enn det som blir gitt i dag. Det kan i enkelte saker være ønskelig at norsk ambassade i det aktuelle landet stiller som observatør og støtte for gjenværende i rettssaken.

7.2.6 Bruk av skjemaer og standardisert informasjon

Landene som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 er oppfordret til å utarbeide standardiserte søknadsskjemaer for begjæringer om tilbakeføring av barn.

Justis- og beredskapsdepartementet har utarbeidet standardiserte søknadsskjemaer for begjæringer etter Haagkonvensjonen 1980. Skjemaene er tilgjengelig på departementets nettside, www.barnebortforing.no, på norsk og engelsk. Samme sted kan man finne informasjon om utfylling av skjemaet og en liste over de vedlegg som skal følge søknaden.

Sivilavdelingen har ansvaret for å vedlikeholde nettsiden www.barnebortforing.no, og det er her lagt ut mye relevant informasjon for gjenværende, advokater og andre som kan ønske informasjon om barnebortføring. Nettsiden er nylig oppdatert i august 2013.

I sin korrespondanse utad benytter Sivilavdelingen egne interne maler og utarbeidet standardisert informasjon, blant annet for brev som sendes sammen med søknadskjemaene til andre lands sentralmyndigheter eller til norske domstoler. Det opplyses at malene revideres jevnlig.

Etter det *arbeidsgruppen* kan se, oppfylder Sivilavdelingen det som forventes av sentralmyndigheten på dette punkt.

7.2.7 Rask saksbehandling

7.2.7.1 Haagkonferansens anbefalinger

Rask saksbehandling er essensielt på alle stadier av behandlingen av en sak etter Haagkonvensjonen 1980, og saksbehandlingsrutiner som sikrer dette, må være på plass.

7.2.7.2 Sentralmyndighetens bistand ved bortføring til Norge

Generelt

Ved barnebortføringer til Norge fra et annet land som er omfattet av Haagkonvensjonen 1980, gir Justis- og beredskapsdepartementet som nevnt bistand som sentralmyndighet.

Når Justis- og beredskapsdepartementet mottar en søknad om tilbakelevering fra en annen konvensjonsstat, kontrollerer departementet at søknaden inneholder de opplysninger loven og konvensjonene krever, og at de nødvendige vedlegg og oversettelser er vedlagt. Er søknaden formelt mangelfull, vil departementet sørge for å innhente de manglende opplysninger eller vedlegg fra sentralmyndigheten i bostedslandet før saken sendes til tingretten.⁵²

Etter konvensjonen er det ikke noe til hinder for at søknad om tilbakelevering blir sendt direkte til en domstol eller til en advokat her i landet. De fleste sakene blir imidlertid sendt via sentralmyndighetene som foretar den forberedende behandlingen før saken behandles av en lokal tingrett i Norge.

Arbeidsgruppen har innhentet tall for alle saker om barnebortføring til Norge i perioden 2007 til 2012 for å se på saksbehandlingstiden hos sentralmyndigheten. Saksbehandlingstiden er regnet fra en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 er registrert mottatt i departementets arkivsystem til den er registrert sendt videre til tingretten i Norge.

Totalt har departementet behandlet 90 saker i perioden 2007 til 2012 som omhandler barnebortføring til Norge. Saksbehandlingstiden har variert fra 0 til 77 dager, dvs. fra 0 til 11 uker.

---

⁵² Rundskriv G-136/91 punkt 7.2.1

Tabell 7.1 Sentralmyndighetens saksbehandlingstid i barnebortføringssaker til Norge

Saksbehandlingstid sentralmyndighet	Prosentvis antall saker
Under 1 uke	33 %
1 -2 uker	39 %
2 - 3 uker	8 %
3 - 4 uker	8 %
Mer enn 4 uker	12 %

Tallene viser at sentralmyndigheten oversender over 70 % av sakene til tingretten i løpet av 2 uker. Ut fra *arbeidsgruppens* gjennomgang av de innhentede tallene kan det ikke avleses noen tendenser til at saksbehandlingstiden over tid har blitt kortere eller lengre.

Saksbehandlingstiden fra en sak kommer inn til Justis- og beredskapsdepartementet og til den sendes til tingretten i Norge, er avhengig av om det er nødvendig å innhente tilleggsdokumentasjon fra gjenværende i det andre landet via dette landets sentralmyndighet.

Det følger av Justis- og beredskapsdepartementets interne retningslinjer at oversendelse til tingretten og bekreftelse på mottatt søknad til det andre landets sentralmyndighet skal skje raskt, og innen fem dager. Sivilavdelingen opplyser at i praksis blir ikke alltid fristen overholdt, og i tider med stort arbeidspress og skifte av saksbehandlere, har det tatt vesentlig lengre tid. *Arbeidsgruppen* oppfatter det slik at dette også kan gjelde i saker hvor det ikke er nødvendig å innhente tilleggsdokumentasjon.

Sivilavdelingen har også opplyst at den har startet arbeidet med å lage en serviceerklæring som skal ligge på nett og som opplyser om de interne retningslinjene. Praksis vil i den forbindelse bli strammet inn slik at saksbehandlingstiden ligger innenfor de frister som settes i retningslinjene. Likevel vil det etter det opplyste alltid være slik at i særlige perioder (mye fravær, mange i permisjon osv.) må tidsfristene strekkes noe.

Innhenting av tilleggsinformasjon

Dersom det oppdages mangler ved søknaden, som for eksempel manglende dokumentasjon på foreldreansvar, manglende informasjon om lovhjemlene i bostedslandet eller liknende, tar saksbehandleren i Justis- og beredskapsdepartementet

kontakt med gjenværende, dennes advokat eller sentralmyndigheten i utlandet. Dette skjer i løpet av kort tid, anslagsvis 1-3 virkedager.

Det vil variere hvor raskt saksbehandler i Justis- og beredskapsdepartementet mottar svar på forespørsel om tilleggsopplysninger, og hvor raskt saksbehandler vil purre dersom svar ikke mottas.

Justis- og beredskapsdepartementet vil først sende en sak til norsk domstol når søknaden er komplett og med den informasjonen man mener må foreligge for å dokumentere at det har skjedd en ulovlig bortføring. Etter Justis- og beredskapsdepartementets oppfatning er dette viktig for den videre håndteringen av saken i domstolen.

I noen tilfeller kan bortførers eller barnets adresse være ukjent for gjenværende, eller barnet holdes bevisst skjult for å hindre tiltak med sikte på tilbakeføring. I slike tilfeller vil Justis- og beredskapsdepartementet kunne bistå med lokalisering av barnet ved å samarbeide med Kripos, eventuelt ved at barnet og/eller bortfører etterlyses som savnet. Dersom det først etter at saken er oversendt til tingretten, blir klart at barnets oppholdssted er ukjent, kan tingretten be departementet om bistand til etterlysning via Kripos.

Oversendelse til norsk tingrett

Når saken er ferdig forberedt av sentralmyndigheten, vil den uten opphold bli oversendt til tingretten i den rettskretsen hvor barnet oppholder seg. Departementet har ikke noen aktiv rolle så lenge saken er til behandling i domstolen, men mottar informasjon fra domstolen som behandler saken og videreformidler denne til bostedslandets sentralmyndighet. Departementet vil også følge opp eventuelle henvendelser fra det andre landets sentralmyndighet eller gjenværende og formidle informasjon til gjenværende fra domstolen. Domstolen kan i de tilfellene der gjenværende ikke er representert ved norsk advokat, ha behov for bistand til å få avgjørelser forkynt for gjenværende i utlandet. Departementet vil i slike tilfeller benytte en forenklet fremgangsmåte for forkyning ved å anmode sentralmyndigheten i bostedslandet om å forkyne avgjørelsen for gjenværende.⁵³

I de tilfellene der domstolen treffer kjennelse som innebærer at barnet skal tilbakeleveres til bostedslandet, vil departementet informere utenlandsk sentralmyndighet om avgjørelsen og om at dersom barnet ikke returneres i henhold til fristen satt av retten, kan gjenværende anmode om namsmannens bistand, se punkt 7.6. Tvangsfullbyrdelse av avgjørelsen etter tvangsfullbyrdelsesloven § 4-13 første ledd kan

---

⁵³ Beskrevet i Justisdepartementets rundskriv G-136/91 punkt 7.2.9 og *Barne bortføringssaker for domstolen. En veileder*. Anne Marie Selvaag, 2013.punkt 2.19

skje etter begjæring fra gjenværende direkte, eventuelt gjennom dennes advokat. Departementet kan også bistå gjenværende med formidling til namsmannen, noe som særlig er praktisk i de tilfellene der gjenværende ikke har norsk advokat. Sentralmyndigheten vil i slike tilfeller kunne bistå med å utveksle nødvendige opplysninger om barnets hjemreise, ankomsttid mv.⁵⁴

Departementet avslutter saken når det mottar bekreftelse om at et av følgende har funnet sted: Barnet er frivillig returnert til bostedslandet, foreldrene har kommet til en minnelig løsning, barnet er tilbakelevert i henhold til norsk kjennelse, eller det foreligger en rettskraftig avgjørelse om at barnet ikke skal tilbakeleveres.

7.2.7.3 Sentralmyndighetens bistand ved bortføring fra Norge

Generelt

Ved barnebortføringer fra Norge til et annet land som er omfattet av Haagkonvensjonen 1980, gir Justis- og beredskapsdepartementet bistand som sentralmyndighet. Ved bortføringer til et land som er utenfor konvensjonssamarbeidet, gir Utenriksdepartementet bistand. I dette punktet er det sentralmyndighetens bistand som behandles, mens Utenriksdepartementets bistand behandles i punkt 7.3.

Barnebortføringsloven inneholder få regler om sentralmyndighetens saksbehandling ved søknader om tilbakeføring av barn som er bortført fra Norge til en annen konvensjonsstat. Likevel er det disse sakene sentralmyndigheten bruker 90 % av sin tid på.

Justis- og beredskapsdepartementet mottar søknader fra gjenværende i Norge om bistand til å få tilbakelevert barn fra utlandet til Norge. Når departementet mottar en søknad om tilbakelevering, vil det kontrollere at søknaden inneholder de opplysninger som kreves og at de nødvendige vedlegg⁵⁵ følger med. Dersom det er mangler eller uklarheter i søknaden, vil departementet be gjenværende eller dennes advokat om å klargjøre dette før søknaden oversendes til utlandet. Departementet kan bare nekte å videresende søknaden til utlandet dersom det er helt klart at de vilkår som er fastsatt etter konvensjonene ikke er oppfylt.⁵⁶ Selv om det må anses tvilsomt hvorvidt søknaden vil føre frem, vil søknaden bli sendt videre til sentralmyndigheten i mottakerstaten.

Saksbehandlingstiden hos Justis- og beredskapsdepartementet avhenger etter det opplyste særlig av to faktorer. Før det første er det spørsmål om søknaden er komplett når departementet mottar den. Dersom det er behov for tilleggsdokumentasjon fra

---

⁵⁴ Justisdepartementets rundskriv G-136/91 punkt 8.6

⁵⁵ Det vil være dokumentasjon på foreldreansvar, barnets bosted og de faktiske omstendighetene rundt bortføringen.

⁵⁶ Må anses klart forutsatt i Haagkonvensjonen 1980, se artikkel 27, og Europarådskonvensjonen 1980 artikkel

gjenværende, vil departementet be om dette og vente med å sende søknaden til det andre landets sentralmyndighet til den anses komplett. For det andre er det spørsmål om det er behov for oversettelse av dokumenter. Mellom Norge, Sverige og Danmark sendes dokumenter på henholdsvis norsk, svensk og dansk. Noen land har akseptert at dokumentene sendes på engelsk. Til øvrige land må dokumentene i sakene oversettes til mottakerlandets språk. Dette tar som hovedregel en til tre uker, men tiden vil avhenge av hvilket språk dokumentene skal oversettes til. Justis- og beredskapsdepartementet har en rammeavtale med et oversettelsesbyrå for enkelte språk. Dersom det er behov for oversettelse til et språk som ikke er omfattet av rammeavtalen, vil departementet etter anbudsregelverket være pålagt å ha en minianbudsrunde for hver enkelt sak.

Arbeidsgruppen har innhentet tall for alle saker om barnebortføring *fra Norge* i perioden 2007 til 2012 for å se på saksbehandlingstiden hos sentralmyndigheten. Saksbehandlingstiden er regnet fra en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 er registrert mottatt i departementets arkivsystem til den er registrert sendt videre til sentralmyndigheten i mottakerlandet.

Tabell 7.2 Sentralmyndighetens saksbehandlingstid i barnebortføringsaker fra Norge

Saksbehandlingstid sentralmyndighet	Prosentvis antall saker
Under 2 uker	36 %
2-4 uker	26 %
4-6 uker	18 %
6-8 uker	11 %
Mer enn 8 uker	8 %

Totalt har departementet behandlet 99 saker i perioden 2007 til 2012 som omhandler barnebortføring fra Norge. Behandlingstiden har variert fra 0 til 163 dager. Over 60 % av sakene er oversendt til det andre landets sentralmyndighet innen fire uker et at sentralmyndigheten mottok saken. Ut fra *arbeidsgruppens* gjennomgang av de innhentede tallene kan det ikke avleses noen tendenser til at saksbehandlingstiden over tid har blitt kortere eller lengre. *Arbeidsgruppen* er ikke kjent med i hvilke av sakene det var nødvendig å innhente tilleggsdokumentasjon eller oversette dokumenter.

For innhenting av tilleggsinformasjon vil det som er sagt ovenfor om saker *til Norge* gjelde tilsvarende for saker *fra Norge*.

Oversettelse av dokumenter

Bortsett fra i saker til Sverige og Danmark, som utgjør ca. 15 % av antall barnebortføringssaker fra Norge hvert år, er det normalt behov for oversettelse i større eller mindre grad i alle sakene. Dette gjelder også i saker til engelsktalende land, hvor eventuelle vedlegg som oftest må oversettes. Det vil si at oversettelser er nødvendig i ca. 85 % av sakene fra Norge.

Erfaringen i Justis- og beredskapsdepartementet tilsier at det tar en til tre uker for å få oversatt dokumentene. Hvor lang tid oversettelsesfirmaet bruker, avhenger av hvilket språk det bes om oversettelse til, og antall sider som skal oversettes. Normalt mottar saksbehandler en oppdragsbekreftelse fra oversettelsesfirmaet som oversendes til gjenværende til orientering.

En minianbudsrunde med innhenting av tilbud tar anslagsvis fire dager. Tidsbruken avhenger av hva hvilket språk søknaden skal oversettes til, og hvor raskt leverandøren kan levere.

Når dokumenter må oversettes, tar det anslagsvis tre-fire uker fra saken kommer inn til departementet til den sendes ut som en komplett sak.

Oversendelse til mottakerstatens sentralmyndighet

Når søknaden er komplett med nødvendige oversettelser, oversendes den fra departementet til sentralmyndigheten i det landet barnet er bortført til, mottakerstaten. Dersom gjenværende ikke vet hvor i dette landet barnet befinner seg, vil departementet be sentralmyndigheten i mottakerstaten om bistand til å lokalisere barnet. Søknaden blir oversendt sammen med et brev fra departementet med en kort beskrivelse av faktum i saken og de norske bestemmelsene som tilsier at dette er en sak som omfattes av Haagkonvensjonen 1980.

Departementet vil både i forkant av at søknaden sendes til mottakerstatens sentralmyndighet og mens saken er til behandling i det andre landet, gi veiledning til gjenværende part og/eller dennes advokat. Slik veiledning kan bestå i informasjon om prosessen Haagkonvensjonen 1980 legger opp til, det andre landets rettssystem dersom dette er kjent, og videreformidle informasjon som mottas fra mottakerlandets sentralmyndighet om håndteringen av saken.

Etter at søknaden er sendt til mottakerstatens sentralmyndighet vil departementet både ha en veiledende og koordinerende rolle.

7.2.7.4 Ulovlighetserklæring etter Haagkonvensjonen 1980 artikkel 15

Når norsk sentralmyndighet oversender en søknad etter Haagkonvensjonen 1980 til utenlandsk sentralmyndighet, blir det normalt inntatt en passus som viser til de norske barnelovsbestemmelsene som tilsier at saken omfattes av konvensjonen. I enkelte tilfeller kan det andre landets sentralmyndighet eller domstol likevel be om en såkalt «ulovlighetserklæring» etter Haagkonvensjonen 1980 artikkel 15. Etter artikkel 15 kan den myndighet som påbyr tilbakelevering av et barn, dvs. landet barnet oppholder seg i, kreve at gjenværende skaffer til veie et vedtak eller annen erklæring fra myndighetene i den stat barnet har sin bopel om at bortføringen eller tilbakeholdelsen er ulovlig, jf. artikkel 3.

Dette er regulert i barnebortføringsloven § 20. Det følger av bestemmelsen at dersom et barn med bosted her i landet er bortført til utlandet eller tilbakeholdes i et annet land, så kan tingretten avsi kjennelse om at handlingen er ulovlig.

Det kan imidlertid være tilstrekkelig at en «ulovlighetserklæring» gis i form av en skriftlig erklæring fra sentralmyndigheten, og det vil være enklere og mindre tidkrevende enn å gå til domstolen. Dette kan være praktisk i saker der det ikke er heftet noe særlig tvil ved om bortføringen var ulovlig, og Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet kan i slike tilfeller bistå med å utforme en slik erklæring.

7.2.7.5 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen ser rask saksbehandling som helt sentralt for å ivareta konvensjonens formål og barnets beste i disse sakene. Den danske sentralmyndigheten har i møte med arbeidsgruppen opplyst at sakene både inn og ut av Danmark blir videresendt fra sentralmyndigheten i løpet av en til to dager dersom saken er komplett og alle oversettelser ligger ved når departementet mottar saken. *Arbeidsgruppen* mener at dette burde være mulig også for den norske sentralmyndigheten, og imøteser den nevnte serviceerklæringen som skal publiseres på nett, og innstrammingen av praksis i den forbindelse. *Arbeidsgruppen* mener likevel at i saker som er komplette når de kommer inn til Norge, og i saker ut av Norge uten behov for tilleggsdokumentasjon eller oversettelse, er fem dager for oversendelse av saken for lang tid. De interne retningslinjene bør revideres med sikte på at enhver innkommet sak straks skal vurderes med tanke på om ytterligere dokumentasjon eller oversettelse er nødvendig. Hvis dette ikke er tilfellet, må saken umiddelbart oversendes tingretten i Norge eller sentralmyndigheten i det andre landet. Praksis må legges om i samsvar med dette.

I saker hvor det er behov for tilleggsdokumentasjon eller oversettelse, er det vanskelig for *arbeidsgruppen* å vurdere om saksbehandlingen hos sentralmyndigheten skjer raskt nok. Fremskaffelse av tilleggsdokumentasjon vil nødvendigvis avhenge av andre enn

sentralmyndigheten. Hva angår oversettelse av dokumenter anser *arbeidsgruppen* det som en fordel at den norske sentralmyndigheten sørger for dette der det er nødvendig, noe som per i dag ikke gjøres for eksempel i Danmark. *Arbeidsgruppen* har imidlertid ikke forutsetninger for å vurdere om det kunne spares inn noe på tiden som brukes til dette. Det er likevel åpenbart at det vil ta ekstra tid å holde en anbudsrunde i de tilfellene hvor regelverket krever det, og *arbeidsgruppen* anbefaler at det om mulig gjøres unntak i regelverket for disse tilfellene, som er klare hastesaker.

I saker der et barn er bortført *fra Norge* kan viktige punkter avklares bedre og raskere i et møte mellom sentralmyndigheten og gjenværende på et tidlig tidspunkt, fremfor at det kommuniseres skriftlig frem og tilbake. En sentral virkning av å holde et innledende møte er at gjenværende vil oppleve å bli bedre ivaretatt. Dette bør derfor gjøres til en rett for gjenværende i alle saker som gjelder bortføring *fra Norge* (men ingen plikt). Det kan nevnes at man i Danmark etter opprettelsen av den nye koordineringsenheten fra 1. januar 2014 planlegger å holde et slikt møte i innledningsfasen i alle barnebortføringssakene.

Arbeidsgruppen foreslår at sentralmyndigheten i alle saker der barn er bortført *fra Norge*, gir gjenværende tilbud om et møte med sentralmyndigheten. Dette skal være et innledende møte i forbindelse med oppstart av saken, til informasjon og oppklaring av viktige punkter. Det foreslås ikke at gjenværende skal ha krav på flere møter. Se også punkt 7.3.4 der det foreslås at slike møter også holdes i barnebortføringssaker fra Norge utenfor konvensjonssamarbeidet.

I de senere år har sentralmyndigheten i økende grad oppfordret gjenværende til å benytte advokat, særlig i saker om bortføring av barn *fra Norge*. *Arbeidsgruppen* mener at barnebortføringssakene gjennomgående er så kompliserte at det er en fordel om advokat benyttes i de aller fleste tilfeller.

Arbeidsgruppen foreslår derfor at sentralmyndigheten i disse sakene bør oppfordre gjenværende til å bruke advokat, i saker om bortføring både fra og til Norge. I saker om bortføring *til Norge* er det en fordel om også den forelderen som befinner seg her (bortfører), benytter advokat, og sentralmyndigheten bør oppfordre bortfører til det.

7.2.8 Åpenhet i saksbehandlingen

Det anbefales at informasjon om saksbehandlingen er tilgjengelig for publikum og for søkerne.

Åpenhet i saksbehandlingen, både hos forvaltningen og i domstolen, er et grunnleggende prinsipp i Norge.

Det er en del av Sivilavdelingens rutine i håndteringen av barnebortføringssakene å ha kontakt med gjenværende eller det andre landets myndigheter for å informere om saksgang og norsk regelverk og prosedyrer. Dette blir fulgt opp med jevnlig kontakt og deling av informasjon som kommer inn til sentralmyndigheten.

Informasjon om saksbehandlingsprosessen i Norge fremkommer også på hjemmesiden www.barnebortforing.no og i Norges «country profile» på Haagsekretariatets hjemmeside⁵⁷.

Arbeidsgruppen mener at sentralmyndigheten oppfyller de kravene som stilles på dette punkt.

7.2.9 Videreutvikling av egne prosedyrer

Landene som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 er oppfordret til å evaluere og eventuelt foreta endringer i egne prosedyrer for håndteringen av barnebortføringssaker etter konvensjonen.

Justis- og beredskapsdepartementet ved Sivilavdelingen opplyser at deres interne maler for behandlingen av sakene, nettsiden og de interne rutinene mv. blir evaluert jevnlig.

I mandatet til arbeidsgruppen er det likevel vist til at:

«Det er mer enn 20 år siden Norge tiltrådte Haagkonvensjonen (i 1989). Det er ikke foretatt en evaluering av hvordan konvensjonens forpliktelser etterleves av norske myndigheter og norske domstoler. Det er derfor hensiktsmessig med en gjennomgang av regelverket og norske myndigheters behandling av saker om barnebortføring, og vurdere ytterligere tiltak for å få til en bedre behandling av dem.»

Arbeidsgruppens rapport innebærer en evaluering av regelverket og norske myndigheters behandling av disse sakene. Etter *arbeidsgruppens* syn bør sentralmyndigheten innføre som en rutine å evaluere rundskriv, interne retningslinjer og saksbehandlingspraksis med jevne mellomrom. Som en del av evalueringen bør det utarbeides løpende statistikk over antall saker inn og ut av Norge og innenfor og utenfor Haagkonvensjonen 1980, med opplysninger om saksbehandlingstid, saksbehandlingsskritt og sakens utfall.

7.2.10 Tiltak for å oppnå frivillig løsning

Det følger av Haagkonvensjonen artikkel 7 annet ledd bokstav c at sentralmyndighetene, enten direkte eller ved hjelp av mellommann, skal treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at barnet leveres tilbake frivillig eller for å få i stand en minnelig løsning. Dette gjelder ved bortføringer både inn i og ut av Norge.

---

⁵⁷ http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=5348&dtid=42

Arbeidsgruppen vil omtale dette nærmere i punkt 8 om mekling i barnebortføringssaker.

7.2.11 Plassering av sentralmyndigheten

7.2.11.1 Internasjonale anbefalinger

Sentralmyndigheten skal ivareta forpliktelsene og utføre funksjonene i konvensjonen. Den bør plasseres i et organ som har faglig tilknytning til innholdet i Haagkonvensjonen 1980. Erfaringer viser at den overordnede styringen av feltet og de praktiske funksjonene som en sentralmyndighet utfører, bør være nært knyttet sammen.

I de fleste land er sentralmyndigheten plassert på departementsnivå som Justisdepartement, Barne- og familiedepartement eller Utenriksdepartement. Alternativt kan den være plassert i en ikke-statlig organisasjon med tilsvarende ansvar for barnespørsmål. Eksempel på et slikt organ er The National Centre for Missing and Exploited Children (NCMEC) i USA, som utfører funksjoner for eller på vegne av sentralmyndigheten i landet.⁵⁸

Hvor sentralmyndigheten bør plasseres, er også avhengig av hvilke fullmakter og funksjoner staten beslutter å tillegge den. Sentralmyndigheten kan operere kun som «postkasse» for søknader, ved at søknadene mottas og sendes videre til andre offentlige organer, ikke-myndighetsorganer eller advokater som håndterer søknadene på vegne av sentralmyndigheten. Dersom man velger en slik ordning, må imidlertid sentralmyndigheten sørge for at den er kjent med søknadene som kommer inn, i tilstrekkelig grad til å være i stand til å oppfylle sine forpliktelser som sentralmyndighet etter konvensjonen.

Alternativt kan sentralmyndigheten være involvert i hele prosessen med å håndtere en søknad etter Haagkonvensjonen 1980, både administrativt og juridisk, og ha et vidt nettverk av organer som bistår i å utføre funksjonene etter konvensjonen.

Sentralmyndigheten bør ha nær tilknytning til justis- og velferdssystemet i landet. Behovet for samarbeid mellom sentralmyndigheten, domstolene, advokater, politiet og sosial- og velferdssystemet gjør det nødvendig å ha et nært samarbeid mellom disse organene.

Det følger videre av anbefalingene at sentralmyndigheten bør ha juridisk kompetanse. Det er sentralt for å kunne foreta en god gjennomgang av søknader som kommer inn og for å gi bistand til søkere og andre som ber om bistand til å forstå konvensjonene.

---

⁵⁸ Informasjon hentet fra Haagsekretariatets Guide to Good Practice 2003, punkt 2.3.2

Dersom det ikke er juridisk kompetanse blant de som jobber i sentralmyndigheten, bør det etableres kontakt med andre som kan bistå sentralmyndigheten med dette.

7.2.11.2 Norges plassering av sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980

Vurderingen av hvor sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 og Europarådskonvensjonen 1980 skulle plasseres, fremgår av forarbeidene til barnebortføringsloven, Ot.prp. nr. 52 (1987-88). Det er her vist til at hver konvensjonsstat skal utpeke en sentralmyndighet som skal sende og motta begjæringer etter konvensjonene. Begrunnelsen for plasseringen av sentralmyndigheten var at Justisdepartementet ved Sivilavdelingen pekte seg ut som egnet. Avdelingen hadde allerede ansvar for barneloven (med unntak av lovgivningsarbeidet) og behandlet saker om fri rettshjelp i barnebortføringstilfellene.

Etter at loven har trådt i kraft, har dette endret seg. I dag har departementet verken ansvar for barneloven eller behandler saker om fri rettshjelp i barnebortføringstilfellene. Ansvar for barneloven ligger hos Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet, og det er Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Statens sivilrettsforvaltning som håndterer saker om fri rettshjelp i barnebortføringstilfellene.

7.2.11.3 Forutsetninger for arbeidsgruppens vurdering

Arbeidsgruppen er bedt om å vurdere plasseringen av sentralmyndigheten for både Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har sendt på høring et forslag om at Norge skal tiltre Haagkonvensjonen 1996. Arbeidsgruppen har vurdert dette innenfor rammen av sitt mandat, og har i punkt 6.9 anbefalt at Norge tiltrer konvensjonen. Haagkonferansen⁵⁹ har anbefalt at sentralmyndigheten legges til samme sted for de to konvensjonene. De fleste av landene som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1996 har valgt å legge sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonene 1980 og 1996 til samme organ.⁶⁰

Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1996 bør inneha en del av den samme kompetansen som er skissert for Haagkonvensjonen 1980. Kompetanse innenfor barnereett og internasjonal juss vil være relevant, i tillegg til erfaring fra internasjonalt arbeid.

I høringsnotatet om Haagkonvensjonen 1996, har Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ikke behandlet spørsmålet om hvor sentralmyndigheten skal ligge. Dette vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet avklare sammen med andre berørte departement. Høringsnotatet gjør det likevel klart at

---

⁵⁹ Haagkonferansen for internasjonal privatrett, se punkt 6.2.1

⁶⁰ Informasjon hentet fra Haagsekretariatets nettside: www.hcch.net

sentralmyndigheten skal ligge samme sted etter Haagkonvensjonen 1996 og Haagkonvensjonen 1980.

Arbeidsgruppen er i mandatet bedt om å vurdere spørsmålet om «hvor og på hvilket organisatorisk nivå sentralmyndigheten for de to aktuelle Haagkonvensjonene bør ligge». Også her synes det å være forutsatt at den skal ligge samme sted.

Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil medføre at det må gjøres endringer i barneloven og barnevernloven. Fokuset på barn er med andre ord enda større i denne konvensjonen enn i Haagkonvensjonen 1980. Sentralmyndigheten bør også etter denne konvensjonen ha kompetanse både på barnerett og på internasjonal juss. Videre må den kunne håndtere internasjonal kontakt og samarbeid både i enkeltsakene og i forbindelse med deltakelse på møter.

Etter begge konvensjonene vil sentralmyndigheten ha et ansvar for å motta og videreformidle søknader og henvendelser. Det er derfor viktig at det er helt klart hvilket organ som skal kontaktes, og det må etableres gode kontaktlinjer til andre organer.

Antakelig vil mye av arbeidet være av samme karakter og ivareta mange av de samme hensynene, og det vil være de samme myndighetene man skal samarbeide med etter begge konvensjonene. Uten å ha hatt anledning til å foreta en dyptpløyende vurdering av spørsmålet, antar *arbeidsgruppen* at det mest praktiske vil være at sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonene av 1980 og 1996 legges til samme organ.

7.2.11.4 Andre lands plassering av sentralmyndigheten

Arbeidsgruppen har foretatt en gjennomgang av informasjonen på Haagsekretariatets nettside over sentralmyndigheten i landene som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1980.⁶¹ Informasjonen viser at 64 av 90 land har plassert sentralmyndigheten på departementsnivå. I Europa totalt har 34 av 42 land plassert sentralmyndigheten på departementsnivå, og 26 av disse har plassert den i Justisdepartementet. Alle de nordiske landene har plassert sentralmyndigheten på departementsnivå. I Sverige og Danmark har man plassert sentralmyndigheten i henholdsvis Utenriksdepartementet og Sosial-, barne- og integreringsdepartementet. I Island er den plassert i Innenriksdepartementet og i Finland i Justisdepartementet.

Av landene som har tiltrådt Haagkonvensjonen 1980 har 39 land også tiltrådt Haagkonvensjonen 1996, herunder Sverige, Danmark og Finland. Med kun noen få unntak har de 39 landene plassert sentralmyndigheten samme sted for begge Haagkonvensjonene. Både Sverige, Danmark og Finland har plassert sentralmyndigheten for begge Haagkonvensjonene samme sted.

---

⁶¹ Informasjonen er publisert på Haagsekretariatets nettside; www.hcch.net

I *Sverige* ligger sentralmyndigheten for Haagkonvensjonene 1980 og 1996 i Utenriksdepartementet. Sverige er også med på EU-forordningen Brussel II Bis. Sentralmyndigheten har i tillegg ansvar for å håndtere barnebortføringssakene utenfor konvensjonssamarbeidet. Det at barnebortføringssakene er plassert i et departement er spesielt for denne sakstypen, og departementet håndterer ikke andre enkeltsaker. Som i Norge har departementene i Sverige primært funksjon som sekretariat for politisk ledelse.

I 2010 ble spørsmålet om plassering av sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 og 1996, samt enkelte EU-forordninger, utredet i Sverige.⁶² Utredningen konkluderte med at det burde være samme sentralmyndighet for begge konvensjonene, og at denne sentralmyndigheten i tillegg burde håndtere saker som ikke er omfattet av konvensjonene. Videre utredet man om sentralmyndigheten kunne legges til et eksisterende myndighetsorgan eller om det burde opprettes et nytt organ, og det ble konkludert med at det burde etableres et nytt organ som kunne ha funksjonen som sentralmyndighet. Den nye sentralmyndigheten burde i større grad samarbeide med andre berørte etater i Sverige og arbeide mer med forebygging av barnebortføring gjennom informasjon og opplæring. Sverige har ikke endret sentralmyndighet siden dette, og *arbeidsgruppen* har oppfattet det slik at forslaget ikke lenger er aktuelt.

I *Danmark* ligger sentralmyndigheten for Haagkonvensjonene 1980 og 1996 i Sosial-, barne- og integreringsdepartementet⁶³.

Danmark har flyttet sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 flere ganger, senest i 2012. Sentralmyndigheten var inntil slutten av 2012 plassert i Ankestyrelsen, et uavhengig klageorgan som behandler ulike typer saker på velferdsområdet og som er administrativt underlagt Sosial-, barne- og integreringsdepartementet. Barnebortføringssakene er de eneste enkeltsakene på familieområdet som er flyttet inn i departementet igjen, da det ikke er vanlig at enkeltsaker håndteres på dette nivået i Danmark.

Som beskrevet i punkt 7.2.2.2 skal Danmark fra 1. januar 2014 etablere en ny koordineringsenhet for barnebortføringssakene i sentralmyndigheten, og denne enheten skal håndtere alle barnebortføringssaker, både innkommende og utgående, og også ta en del av ansvaret for sakene utenfor konvensjonssamarbeidet.

I *Nederland* er sentralmyndigheten for Haagkonvensjonene 1980 og 1996 plassert i Justisdepartementet i avdeling for juridiske og internasjonale saker (Department of

---

⁶² Ds 2010:16 «En myndighet för bortförda barn»

⁶³ På dansk: Social-, børne- og integrationsministeriet

Legal and International Affairs). Denne er også sentralmyndighet for Adopsjonskonvensjonen fra 1993 (Haagkonvensjon).

I *Storbritannia* er sentralmyndigheten lagt til en egen enhet for barnebortføring kalt The International Child Abduction and Contact Unit (ICACU). Dette er et myndighetsorgan som er etablert i Office of the Official Solicitor and Public Trustee. ICACU er også sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen 1996.

For saker utenfor konvensjon er det Foreign and Commonwealth Office (FCO) som bistår. Dette har en egen seksjon kalt FCO Child Abduction Section, som er døgnbemannet.

I *USA* er sentralmyndigheten lagt til Office of Children's Issues, Bureau of Consular Affairs, U.S. Department of State (USAs utenriksdepartement). I Haagsekretariatets Guide to Good Practice er The National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) trukket frem, sammen med Reunite i Storbritannia, som eksempler på frivillige organisasjoner som utfører oppgaver for eller på vegne av sentralmyndigheten. NCMEC utfører oppgaver på vegne av den amerikanske sentralmyndigheten.⁶⁴

7.2.11.5   *Arbeidsgruppens vurdering og forslag*

I mandatet bes arbeidsgruppen om å: «foreta en vurdering av plasseringen av sentralmyndigheten for barnebortførings sakene. Den bør vurdere hvor og på hvilket organisatorisk nivå sentralmyndigheten for de to aktuelle Haagkonvensjonene⁶⁵ bør ligge.»

Arbeidsgruppen har ikke forutsetninger for å vurdere hvor sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1996 bør ligge, siden en vurdering av denne konvensjonen i sin helhet ikke ligger innenfor arbeidsgruppens mandat. *Arbeidsgruppen* må derfor ved sin vurdering ta utgangspunkt i erfaringene med Haagkonvensjonen 1980. Det kan være andre hensyn som er mer tungtveiende for Haagkonvensjonen 1996. Dette har *arbeidsgruppen* ikke grunnlag for å vurdere.

Sentralmyndigheten for Haagkonvensjonen 1980 bør ha kompetanse innenfor barnerett og internasjonal juss. Det er også viktig med erfaring fra internasjonalt arbeid for å kunne håndtere den kontakt som går på tvers av landegrensene i enkeltsakene og for å kunne representere Norge i internasjonale møter.

---

⁶⁴ I Guide to Good Practice Part 1 – Central Authority Practice punkt 2.3.2 vises det til at NCMEC utfører «operation functions with respect to Hague Convention applications seeking return of or access to children in the United States»

⁶⁵ Haagkonvensjonen om de sivile sider av internasjonal barnebortføring av 25. oktober 1980 og Haagkonvensjonen av 1996 om foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn

Arbeidsgruppen vil først nevne at den ikke ser behov for å legge saker innenfor og utenfor konvensjonssamarbeidet til samme myndighet, ettersom sakene er svært forskjellige i måten de skal håndteres på. Barnebortføringssaker fra Norge til land utenfor Haagkonvensjonen 1980 behandles i dag av Utenriksdepartementet, og dette departementets rolle vil bli behandlet nedenfor under punkt 7.3.

Arbeidsgruppen har foretatt en grundig vurdering av på hvilket nivå sentralmyndigheten bør ligge. Det finnes argumenter både for å flytte den til direktoratsnivå og for å beholde den på departementsnivå.

Det viktigste argumentet for å legge sentralmyndigheten til et direktorat er den prinsipielle rollefordelingen mellom departement og underordnede organer i Norge. Departementene skal ha ansvar for den overordnede politikken og de store linjene på et felt, og bør jobbe ut fra en langsiktig og strategisk tankegang. Behandling av enkeltsaker krever mer operativ handleevne og kan bidra til utvanning av departementets rolle som sekretariat for politisk ledelse. Gjennom de siste par tiårene er enkeltsaker på stadig flere områder flyttet ut av departementene og over til direktorater.

Arbeidsgruppen ser at flytting av sentralmyndigheten – eller iallfall enkeltsakene – til et direktorat ville være i tråd med denne overordnede målsettingen. Vi vil likevel peke på at barnebortføringssakene ikke er enkeltsaker i tradisjonell forstand, fordi sentralmyndigheten ikke har ansvaret for å treffe avgjørelser i sakene. Sentralmyndighetens oppgaver er først og fremst å motta søknader, samle informasjon og videresende dette til rette instanser, gi informasjon til andre lands sentralmyndigheter og private parter, og samarbeide med andre lands sentralmyndigheter og med domstoler, politi osv. internt i eget land. Deler av disse oppgavene kunne i og for seg ligge lenger ned i systemet, mens samarbeidet med andre lands myndigheter egner seg godt til å ligge på departementsnivå (se nedenfor).

At disse sakene gjelder barn er et viktig premiss for vurderingen. Hensynet til barnerettslig og eventuelt annen barnefaglig kompetanse kunne tale for at sakene ble lagt til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), som allerede har ansvaret for saker etter Haagkonvensjonen av 1993 om internasjonale adopsjoner. Men slik kompetanse kan også sikres om ansvaret ligger på departementsnivå.

Det har vært nevnt at enkeltsakene bør plasseres lenger unna politisk ledelse, fordi politiske hensyn ikke skal være styrende i behandlingen av dem. *Arbeidsgruppen* mener imidlertid at dette argumentet ikke er særlig tungtveiende ettersom sentralmyndigheten ikke treffer avgjørelse i sakene.

Sentralmyndighetens behov for både barnerettslig og annen juridisk kompetanse, kunne ivaretas ved at den ble plassert i et direktorat hvor både Justis- og beredskapsdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ble gitt instruksjonsmyndighet. Men også om sentralmyndigheten er plassert på departementsnivå, kan den utrustes med begge typer kompetanse.

Det klareste argumentet mot å flytte sentralmyndigheten til direktoratsnivå er at den er avhengig av autoritet i sin samhandling med andre lands myndigheter. *Arbeidsgruppen* mener av denne grunn at det er utelukket å flytte alle sentralmyndighetsfunksjonene til direktoratsnivå. Deltakelse i internasjonale møter og samhandling med andre stater i prinsipielle spørsmål bør i alle fall bli liggende på departementsnivå.

Man kunne tenke seg en deling av sentralmyndighetsfunksjonene, slik at departementet beholdt de overordnede funksjonene (som lovgivningsansvar, anerkjennelse av nye land og deltakelse i internasjonale fora), mens enkeltsakene ble plassert i en underliggende etat. Bufdir er for eksempel sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen av 1993 om internasjonale adopsjoner, mens Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet blant annet involveres når det skal skje forhandlinger internasjonalt.

Arbeidsgruppen ser flere motargumenter mot en slik løsning. Hensynet til samhandling med andre lands myndigheter på et høyt nivå er sentralt også i enkeltsakene. Et organ på lavere nivå vil av mange lands myndigheter ikke bli ansett for å ha tilstrekkelig autoritet til å påvirke myndighetene i det aktuelle landet til å gjøre det som forventes etter konvensjonen, særlig overfor de land hvor sentralmyndigheten ligger i et departement. Dette gjelder som nevnt de fleste av konvensjonslandene.

I samme retning trekker at dette saksfeltet ikke har et stort omfang. Det dreier seg om for få årsverk til at det er hensiktsmessig å dele det opp i to nivåer. Ved en oppdeling vil det enten være behov for flere ansatte for å utføre den samme mengden arbeid, eller man risikerer at kvaliteten på arbeidet blir dårligere.

I tillegg kommer at det internasjonale samarbeidet i prinsipielle spørsmål henger tett sammen med enkeltsakene. Det vil være vanskelig å representere den norske sentralmyndigheten i internasjonale møter uten å ha inngående kjennskap til enkeltsakene, noe som vanskelig kan oppnås uten å arbeide med dem i det daglige.

Sentralmyndigheten har dessuten et visst ansvar for at andre land følger opp konvensjonen, og skal kunne bidra med opplæring og informasjon. Også dette er lettere hvis den ligger på departementsnivå.

Alt i alt er det grunn til å tro at den norske sentralmyndigheten møter større tillit i det internasjonale nettverket hvis den ligger på et høyt nivå og både har ansvar for enkeltsakene og for de prinsipielle spørsmålene.

Arbeidsgruppen er kommet til at sentralmyndigheten bør bli liggende på departementsnivå. Sakene har så stort innslag av internasjonalt samarbeid at hensynet til dette har veid tungt i arbeidsgruppens vurdering.

Av departementene anser *arbeidsgruppen* Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet for å være de aktuelle. I spørsmålet om hvilket departement som bør være sentralmyndighet, vil *arbeidsgruppen* peke på at sakene krever god kompetanse i internasjonal juss. Videre krever de kjennskap til domstolsystemet og evne til å samhandle med domstoler, politi og namsmyndigheter. Sentralmyndigheten har ansvaret for å godkjenne advokater for arbeid med disse sakene, og den samarbeider med Domstolsadministrasjonen vedrørende kontaktdommere. Alle disse oppgavene som er knyttet til justisvesenet taler for at sentralmyndigheten bør ligge i Justis- og beredskapsdepartementet som i dag.

Etter *arbeidsgruppens* vurdering utføres arbeidet som sentralmyndighet på en god måte av Justis- og beredskapsdepartementet. Sentralmyndigheten skal ikke inn i selve saken, og den har dermed ikke behov for barnefaglig kompetanse i forbindelse med materielle avgjørelser eller meklings. *Arbeidsgruppen* mener at sentralmyndigheten bør få en mer rendyrket rolle, som begrenses til å motta og videresende sakene og ellers utføre de formelle oppgavene med kontakten til andre nasjonale myndigheter, andre lands sentralmyndigheter og det internasjonale samarbeidet for øvrig. Utover den kontakten sentralmyndigheten må ha med foreldrene i den innledende fasen, bør ikke den praktiske håndteringen av dem og deres problemer i disse sakene ligge hos sentralmyndigheten. Foreldrene bør som nevnt ovenfor i punkt 7.2.7.5 oppfordres til å bruke advokat, noe departementet i økende grad anbefaler dem å gjøre. Kontakten med foreldrene kan dermed overlates til advokaten etter det innledende møtet som *arbeidsgruppen* foreslår, se punkt 7.2.7.5.

Barnerettslig kompetanse er likevel en forutsetning for arbeidet med disse sakene. For å forstå de rettsforholdene sakene gjelder bør sentralmyndigheten ha god kjennskap til barneloven og til dels til barnevernloven. Dette kan ha en viss betydning for håndteringen av den enkelte sak, men er først og fremst viktig på det overordnede plan i arbeidet med å skape gode løsninger generelt. Justis- og beredskapsdepartementet må gjennom rekruttering og opplæring sørge for til enhver tid å inneha denne kompetansen, slik det allerede har i dag, og ellers opprettholde god kontakt med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Utarbeidningen av en meklingsordning i disse sakene slik *arbeidsgruppen* foreslår i punkt 8.5.3, bør skje i

samarbeid mellom de to departementene. Tiltak til forebygging av barnebortføring må inngå i det alminnelige arbeidet som utføres av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for å forebygge foreldrekonflikter og hindre at de eskalerer.

Særlig for samarbeidet med andre nasjonale myndigheter ser *arbeidsgruppen* det som en fordel at sentralmyndigheten ligger i Justis- og beredskapsdepartementet. De nasjonale myndighetene som har oppgaver etter Haagkonvensjonen 1980, er i stor grad innenfor Justis- og beredskapsdepartementets område (se ovenfor). I den utstrekning det er instruksjonsmyndighet, er det Justis- og beredskapsdepartementet som innehar denne. Men også for eksempel for domstolenes del er det grunn til å tro at det er lettere for dem å forholde seg til Justis- og beredskapsdepartementet enn til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Det internasjonale samarbeidet har fungert godt med Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet. *Arbeidsgruppen* har likevel ingen grunn til å tro at dette vil fungere dårligere med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Arbeidsgruppen er kommet til at sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980 bør ligge i Justis- og beredskapsdepartementet som i dag.

7.3 Utenriksdepartementet og utenriktjenesten

7.3.1 Innledning

Utenriksdepartementet og ambassadene er gitt i oppgave å yte konsulær bistand til nordmenn i utlandet, jf. lov om utenriktjenesten § 1 første ledd nr. 2 og 3. Generelt innebærer konsulær bistand alle former for bistand som ytes til nordmenn i utlandet. Slik hjelp gis både som ordinær bistand av ikke-akutt karakter og i akutte saker som for eksempel ulykker, sykdom, dødsfall, tyveri og arrestasjoner, jf. omtale i Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011) *Bistand til nordmenn i utlandet*.

Konsulær bistand er noe som tilbys, men ingen har krav på å få slik bistand, og det vil alltid foretas en konkret vurdering av henvendelsen. Prioritet skal gis i konsulære saker der liv og helse står på spill, samt i saker som kan innebære brudd på menneskerettighetene og i saker som involverer mindreårige.

Norske utenriksstasjoner har i henhold til passloven § 2 myndighet til å utstede pass. Når det gjelder pass til mindreårige, skal det som hovedregel foreligge samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret. Det er i passloven § 4 likevel unntaksbestemmelser som kan gi grunnlag for utstedelse av pass uten slikt samtykke, se punkt 6.12.

Et eksempel på konsulær bistand i barnebortføringssaker er at norsk ambassade utsteder nødpass til barn, slik at barnet får reise hjem etter en barnebortføring. Når det gjelder utenlandske statsborgere, kan det i særlige tilfeller være aktuelt at utenriksstasjon utsteder andre typer reisedokumenter.⁶⁶

Ved Stortingets behandling av Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011), uttalte en samlet stortingskomité at barnebortføringer er ulovlige i henhold til norsk lov og at dette er svært viktige saker å bidra til en oppklaring i, av menneskelige og allmennpreventive hensyn.

Det er som nevnt Utenriksdepartementet som er tillagt ansvaret å følge opp barnebortføringssaker fra Norge til land som ikke er omfattet av Haagkonvensjonen 1980. Ambassadene og konsulatene (utenriktjenesten) kan også i enkelte tilfeller bli bedt om å gi bistand i barnebortføringssaker innenfor Haagkonvensjonen 1980. Utenriksdepartementet har i august 2012 utarbeidet en egen intern instruks for utenriksstasjonenes konsulære bistand i saker om barnebortføring fra Norge, både innenfor Haagkonvensjonen 1980 og til land utenfor konvensjonen.

Utenriksdepartementet samarbeider med blant annet Justis- og beredskapsdepartementet og Kripos i saker som gjelder barnebortføring.

I Utenriksdepartementet er barnebortføringssakene plassert i seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet som ligger i departementets Serviceavdeling. Tidligere ble sakene håndtert av administrativt personell, men det har vært en utvikling mot at sakene skal håndteres av personer med mer formalkompetanse, som jurister. I seksjonen har hver saksbehandler ansvar for sitt felt, det er ingen team eller faggrupper, og barnebortføringssakene inngår som en del av porteføljen til den saksbehandleren som håndterer saker som omhandler barn. I tillegg til barnebortføringssakene er det saker om barnevern, surrogati, tvangsekteskap osv.

Utenriksdepartementet har et døgnbemannet operasjonssenter (forkortet UD-OPS) der en sentral oppgave er å bistå publikum i utlandet. En av operasjonssenterets viktigste oppgaver er å håndtere henvendelser som rettes til utenriksstasjonene utenfor deres ordinære åpningstid. Operasjonssenteret har medført en styrking av departementets arbeid med konsulære saker, også barnebortføringssaker. De ansatte som jobber i operasjonssenteret vil på bakgrunn av opplæring de har fått og en intern oppslagsdatabase de har tilgang til, håndtere alle henvendelser så langt det lar seg

---

⁶⁶ Det følger av Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011) punkt 6.1 at utenriksstasjonene i særlige tilfeller også kan utstede andre typer reisedokumenter, men da først etter avtale med relevante norske myndigheter. For eksempel kan utenlandske statsborgere som har tapt sitt norske reisebevis for flyktninger eller utlendingspass under reise i utlandet, få utstedt passerbrev for enkeltinnreise til Norge.

gjøre. De har anledning til å kontakte den aktuelle norske ambassades vakttelefon ved behov.

Utenriksdepartementets registreringspraksis innebærer at nye saker om bortføring av barn til utlandet blir registrert i statistikken det året departementet blir involvert i saken. Utenriksdepartementet mottar hvert år en rekke henvendelser med spørsmål om barnebortføring. Alle henvendelser som mottas blir registrert i deres interne arkivsystem. Seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet vil deretter foreta en konkret vurdering av henvendelsenes innhold, før de beslutter om det skal registreres som en sak om barnebortføring fra Norge i den offisielle statistikken. Når det er besluttet at henvendelsen skal håndteres som en ny sak om barnebortføring, vil seksjonen tilby bistand til gjenværende i Norge.

7.3.2 Bistand i saker utenfor konvensjonssamarbeidet

Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011) gir omtale av norske myndigheters bistand i barnebortføringssaker.

I barnebortføringssaker utenfor Haagkonvensjonen av 1980 er det som nevnt Utenriksdepartementet som er gitt ansvaret for den internasjonale oppfølgingen. Departementets oppgaver er å motta henvendelser fra berørte foreldre, barnevernstjenester og andre. Utenriksdepartementet vil gjennom kontakt med gjenværende innhente all relevant informasjon om saken og gi informasjon om hva departementet kan bistå med. Departementet vil blant annet veilede om hvordan gjenværende kan gå frem for å få kontakt med lokal advokat, gjerne ved å henvise til å ta kontakt med ambassaden i landet som har liste over lokale advokater, dersom gjenværende vil igangsette en sak for lokal domstol eller få kontakt med lokale myndigheter i mottakerlandet. Departementet og ansvarlig ambassade kan også bistå ved en eventuell retur til Norge, for eksempel med utstedelse av reisedokument til barnet.

Utenriksdepartementet kan også gi informasjon om hvordan gjenværende kan gå frem for å anmelde saken til politiet for å få etterlyst barn og bortfører. Departementet vil imidlertid ikke gi konkrete råd om dette i den enkelte sak, blant annet fordi det å anmelde vil kunne motvirke minnelige løsninger.

Barnebortføringssaker som gjelder bortføring til land som ikke er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 eller andre internasjonale avtaler, er svært krevende barnebortføringssaker. Dette gjelder blant annet saker med land i Midtøsten og Nord-Afrika. Dette er land der også familieretten er svært forskjellig fra norsk rett.

Utenriksdepartementet vil i disse sakene informere gjenværende om at en fremgangsmåte kan være å forsøke å oppnå en minnelig ordning mellom partene.

Alternativet kan være å forsøke en rettslig løsning i mottakerlandet, men det vil ofte være vanskelig å få til en tilfredsstillende løsning, blant annet på grunn av langvarige og kompliserte rettsprosesser og fordi familielovgivningen kan avvike mye fra den norske. Det er også utfordringer knyttet til mulig korrupsjon hos myndighetene i mottakerlandet.

I saker utenfor konvensjonssamarbeidet er det derfor som regel begrenset hva norske myndigheter kan gjøre utover å tilrettelegge for kommunikasjon og mekling mellom partene, formidle kontakt med lokal advokat og lokale myndigheter, samt eventuelt utstede pass og hjelpe til i forbindelse med hjemreise, dersom rettstilstanden gjøre dette mulig.

Barnebortføringssakene kan være ekstra kompliserte dersom de involverte (foreldre og/eller barn), har flere statsborgerskap - slik situasjonen vil være når barnet, i tillegg til sitt norske statsborgerskap, har et annet statsborgerskap og oppholder seg i dette landet. Se mer om dette i punkt 6.12.3.

Utenriksdepartementet behandler ikke saker som gjelder bortføring av barn *til Norge* utenfor konvensjonssamarbeidet, se punkt 6.11.2.

7.3.3 Bistand i saker innenfor Haagkonvensjonen 1980

Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene gir i saker innenfor Haagkonvensjonen 1980 generell konsulær bistand ved behov, for eksempel i forbindelse med utstedelse av pass til barn.

Det er generelt mindre behov for bistand fra norsk utenriksstasjon i barnebortføringssaker innenfor Haagkonvensjonen 1980 enn i saker utenfor konvensjonssamarbeidet. I enkelte vanskelige barnebortføringssaker vil imidlertid norsk sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen 1980 kunne ha behov for bistand fra norsk utenriksstasjon i det landet barnet er bortført til.

I en barnebortføringssak der norsk sentralmyndighet har behov for bistand fra en utenriksstasjon, kan bistanden for eksempel bestå i å formidle kontakt med landets myndigheter, dersom det er vanskelig for sentralmyndigheten å få svar på henvendelser. Det kan også være aktuelt å få bistand til å videreformidle dokumenter.

7.3.4 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Å være gjenværende i en barnebortføringssak til et land utenfor konvensjonssamarbeidet kan oppleves som svært vanskelig. Slike saker kan også være meget krevende for norske advokater og Utenriksdepartementet. Det kan være tungt og komplisert å forholde seg til et annet land som ofte har en familielovgivning som er svært ulik den norske. I noen tilfeller vil lovgivningen i de to landene dessuten kunne

bygge på ulike prinsipper med hensyn til hvem av foreldrene som har ansvaret for barnet, noe som vil kunne gi en uklar rettssituasjon i forhold til om barnet kan tilbakeføres til Norge eller ikke.⁶⁷

Arbeidsgruppen mener at saker om barnebortføring utenfor konvensjonssamarbeidet utgjør en spesielt viktig sakstype, fordi fraværet av folkerettslige regler i stor grad kan vanskeliggjøre en tilbakeføring.

Arbeidsgruppen er blitt informert om at Danmark har oppnådd en høy løsningsprosent (60-70 %) i saker utenfor konvensjonssamarbeidet. Danske myndigheter har forklart for arbeidsgruppen at de positive resultatene sannsynligvis skyldes at man på en god måte har klart å formidle til bortfører hvilke konsekvenser bortføringen kan medføre. Blant annet har man i en slik dialog tilbudt fritt leide inn i Danmark til personer som står i fare for å miste sin oppholdstillatelse, eller lovet å unnlate strafforfølgning, dersom de returnerer til Danmark med barnet.

Når Danmark fra 1. januar 2014 endrer organiseringen av sin sentralmyndighet og etablerer en koordineringsenhet, som beskrevet i punkt 7.2.2.2, vil denne enheten også være kontaktpunkt for gjenværende i barnebortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet. Enkeltsakene vil fremdeles bli håndtert av dansk utenriksdepartement som beskrevet i forrige avsnitt, men koordineringsenheten i sentralmyndigheten overtar den nasjonale håndteringen av saken, det vil si bistand til gjenværende i dennes kontakt med andre danske myndigheter. Tilsvarende som i sakene innenfor Haagkonvensjonen 1980, vil det etableres en ordning der gjenværende får tilbud om et innledende møte med koordineringsenheten. Det danske utenriksdepartementet vil trolig rutinemessig delta på disse møtene.

Behandlingen av saker utenfor konvensjonssamarbeidet i det norske utenriksdepartementet er svært forskjellig fra behandlingen i Justis- og beredskapsdepartementets Sivilavdeling, som har egne saksbehandlere på saksfeltet. I Utenriksdepartementet blir barnebortføringssaker i dag håndtert i seksjon for konsulære saker og utlendingsfeltet med kun én til to saksbehandlere med et særskilt ansvar for dette området. Disse saksbehandlerne har ansvar for en rekke andre saker/områder i tillegg til barnebortføring.

Opplysninger som arbeidsgruppen har fått av danske og svenske myndigheter gir et klart inntrykk av at svensk og dansk utenriksdepartement har lagt inn mer ressurser i slike saker ved blant annet å ha etablert tilgang til et bredt fagmiljø. Med de begrensede ressurser som er i det norske utenriksdepartementet vil organiseringen av naturlige årsaker gi et sårbart system ved for eksempel reise- og sykdomsfravær.

---

⁶⁷ Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011) punkt 5.8

Arbeidsgruppen mener på denne bakgrunn at det er behov for at ordningen for håndtering av saker utenfor konvensjonssamarbeidet omorganiseres. *Arbeidsgruppen* mener at det bør vurderes hvordan arbeidet med saker som gjelder bortføring av barn fra Norge kan styrkes i Utenriksdepartementet. Det er *arbeidsgruppens* syn at det som minimum må skje en styrking med flere saksbehandlere. Etter *arbeidsgruppens* oppfatning bør det vurderes etablert en gruppe eller et team i Utenriksdepartementet for å håndtere denne saksporteføljen og andre saker som omhandler barn.

En styrking av Utenriksdepartementet vil indirekte også styrke utenriksstasjonenes innsats og lede til større handlekraft mot mottakerlandets myndigheter, og medføre mindre avhengighet av kapasiteten og fagkompetansen ved den enkelte utenriksstasjon. *Arbeidsgruppen* mener at Utenriksdepartementet også bør se hen til de arbeidsmetoder som dansk Utenriksdepartement benytter for å oppnå en høyere løsningsprosent i saker om bortføring av barn til utlandet. Det danske Utenriksdepartementet praktiserer en mer offensiv linje i sakene, blant annet ved å ha en oppsøkende virksomhet mot bortfører i mottakerlandet med bistand fra utenriksstasjonene. *Arbeidsgruppen* mener at det norske utenriksdepartementet bør vurdere om slik oppsøkende aktivitet kan være et nyttig virkemiddel for å finne gode løsninger i sakene.

Arbeidsgruppen mener videre at Utenriksdepartementet bør vurdere om det i større grad enn dagens praksis tilsier, skal bes om at mottakerlandet foretar en velferdsjekk av barnets situasjon (hvordan har barnet det, hvor befinner barnet seg osv.) etter at en bortføring har skjedd. Det kan etter *arbeidsgruppens* syn bidra til oppmerksomhet om saken hos det andre landets myndigheter.

Arbeidsgruppen anbefaler at det etableres en ordning der gjenværende i saker som gjelder bortføring ut av Norge, både i saker etter Haagkonvensjonen 1980 og i saker utenfor konvensjon, får tilbud om et innledende møte med Utenriksdepartementet og sentralmyndigheten. Dette tilbudet bør være begrenset til ett møte og foretas i regi av sentralmyndigheten, se også punkt 7.2.7.5.

Norske myndigheter kan bli møtt med en forventning, både fra gjenværende og fra det andre landets sentralmyndigheter, om å engasjere seg i saken mens den behandles i en domstol i mottakerlandet. I noen land kan det visstnok bli oppfattet som at Norge ikke er engasjert i saken eller at den ikke er prioritert av norske myndigheter, dersom de ikke er tilstede i rettsmøter under behandling av barnebortføringssaken. Norske myndigheter kan imidlertid ikke øve direkte påvirkning i en sak som går for domstolen i et annet land. Dersom det blir bedt om en uttalelse fra norske myndigheter i domstolen, vil norske myndigheter kun uttale seg generelt om norsk system og lovgivning, og ikke om den konkrete saken.

Arbeidsgruppen har mottatt opplysninger om at norsk sentralmyndighet eller norsk utenriksstasjon unntaksvis kan vurdere å være tilstede i et rettsmøte under behandlingen av en barnebortføringssak innenfor Haagkonvensjonen 1980. Norske myndigheters tilstedeværelse i rettssalen vil i slike tilfeller kun være som observatør og de vil ikke kunne vitne på vegne av en av partene i en barnebortføringssak.

Arbeidsgruppen har fått inntrykk av at det i visse saker kan være viktig at norsk utenriksstjeneste eller norsk sentralmyndighet har en observatørfunksjon.

Arbeidsgruppen anbefaler derfor at norske myndigheter stiller som observatør ved behandling av en barnebortføringssak i domstol i mottakerlandet når det vurderes å være behov for dette.

Arbeidsgruppen er kjent med at Utenriksdepartementet i 2012 utarbeidet en særskilt instruks til utenriksstasjonene om bistand i barnebortføringssaker. Denne gir utenriksstasjonene informasjon om hva barnebortføring er, og hvilken bistand som kan gis til gjenværende og norske myndigheter, både i saker innenfor og utenfor konvensjonssamarbeidet. *Arbeidsgruppen* har likevel inntrykk av at den bistand som gis til den enkelte gjenværende forelder og advokater kan variere. *Arbeidsgruppen* foreslår at instruksene revideres for å sikre at gjenværende får lik og tilstrekkelig bistand ved alle de norske utenriksstasjonene.

Utenriksdepartementets instruks til utenriksstasjonene omhandler ikke bistand i barnebortføringssaker der barnevernet har rolle som gjenværende, se nærmere punkt 7.8.3. *Arbeidsgruppen* legger til grunn at representanter for barnevernet i Norge også kan ha behov for bistand fra norsk utenriksmyndighet når de skal være part i sak om bortføring av barn i utlandet, for eksempel behov for at representant fra ambassaden er til stede som observatør i domstolen under den rettslige behandlingen. Også annen bistand kan være aktuell. *Arbeidsgruppen* anbefaler at Utenriksdepartementets instruks også bør inkludere informasjon om bistand til barnevernsrepresentanter i barnebortføringssaker.

7.4 Domstolene

7.4.1 Innledning

Når et barn er bortført til Norge og kreves tilbakelevert etter Haagkonvensjonen 1980, er det domstolen som avgjør tilbakeleveringskravet. Oftest er det Justis- og beredskapsdepartementet, som norsk sentralmyndighet, som oversender tilbakeleveringsbegjæringen til domstolen. Men gjenværende kan også fremsette et krav om tilbakelevering direkte for domstolen.

Det er ikke detaljerte saksbehandlingsregler verken i Haagkonvensjonen 1980 eller barnebortføringsloven. Når norske domstoler behandler tilbakeleveringssaker, gjelder

tvangfullbyrdelseslovens regler så langt de passer, jf. barnebortføringsloven § 11. Tvangfullbyrdelsesloven legger opp til en saksbehandling som er raskere enn tvistelovens system for sivile saker. Det kan holdes et rettsmøte for å behandle saken, men det avholdes ikke noen hovedforhandling. Saken avgjøres ved kjennelse, og ikke ved dom. Tidligere var det namsretten som behandlet saker etter tvangfullbyrdelsesloven. Sakene er nå lagt til tingretten. Unntaket er i Oslo, der saken behandles av Oslo byfogdembete og ikke Oslo tingrett.

I forbindelse med ikraftsettelsen av barnebortføringsloven ga Justisdepartementet en rekke anbefalinger om saksbehandlingen i rundskriv G-136/91. Rundskrivet henviser til den tidligere tvangfullbyrdelsesloven og barnevernloven, og er også på mange andre punkter utdatert. *Arbeidsgruppen* foreslår i punkt 6.15 å erstatte rundskrivet med et nytt rundskriv.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet og Domstolsadministrasjonen har tingrettsdommer Anne Marie Selvaag i 2013 utarbeidet en Veileder for dommeres behandling av barnebortføringssaker.⁶⁸ Hensikten med denne veilederen er å gi en praktisk innføring i ulike spørsmål dommere kan komme borti i håndteringen av en barnebortføringssak, særlig i forhold til saksbehandlingen og de materielle spørsmålene. Veileder for dommere er offentlig tilgjengelig på domstolenes hjemmeside, www.domstol.no, og myndighetenes hjemmeside, www.barnebortforing.no.

Arbeidsgruppen mener Veileder for dommere er et nyttig verktøy, ikke bare for norske dommere, men også for advokater og norske myndighetsorganer. Den inneholder oppdatert informasjon som på flere sentrale områder erstatter informasjonen i Justisdepartementets rundskriv G-136/91.

7.4.2 Hovedtrekkene i domstolens saksbehandling

7.4.2.1 Rask saksbehandling

Retten skal behandle tilbakeleveringskravet uten opphold. Dersom retten ikke har avgjort en begjæring innen seks uker etter at begjæringen ble innlevert, skal retten redegjøre for årsaken til forsinkelsen dersom saksøkeren ber om det, Haagkonvensjonen 1980 artikkel 2 og 11 og barnebortføringsloven § 16. Seksukersregelen gjelder for rettens behandling totalt, fra saken kom inn til retten og til den er endelig avgjort (eventuelt etter en anke). I praksis er dette vanskelig gjennomførbart, og de fleste saker tar lenger tid.

---

⁶⁸ *Barnebortføringssaker for domstolen. En veileder*, Selvaag, Anne Marie, 2013

Det er hensynet til barnet som gjør at tilbakeføring skal skje raskt, idet dette er et underliggende formål med hele konvensjonen. I den enkelte sak må vilkåret om rask saksbehandling avveies mot hensynet til forsvarlig saksopplysning, forsøk på å få til en frivillig løsning mellom foreldrene og en hensynsfull gjennomføring av tilbakeleveringen. Kravet til raske avgjørelser setter likevel grenser for hvor omfattende saksforberedelsene kan bli, slik Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte i Rt. 1993 s. 881.

Loven har ingen absolutte saksbehandlingsfrister. Et forslag om å lovfeste slike frister behandles i punkt 7.4.3.3.

Arbeidsgruppen har innhentet tall fra Justis- og beredskapsdepartementet, som viser saksbehandlingstiden for søknader til Norge i perioden 2007 til 2012.⁶⁹

Tabell 7.3 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i departementet og domstolene for saker om barne bortføring til Norge*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ⁷⁰
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i departementet	11	13	18	19	12	14
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingretten	41	60	97	95	75	55
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for saker som ble anket (til lagmannsrett og ev. til Høyesterett)	175	133	254	157	135	ingen
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid totalt i domstolen	100	97	141	114	105	53
Gjennomsnittlig total saksbehandlingstid for departementet og domstolen	109	110	158	131	106	63

*Tabellen viser gjennomsnittlig saksbehandlingstid i dager.

⁶⁹ Se vedlegg nr. 1

⁷⁰ Tallene inkluderer kun ferdigbehandlede saker i rettssystemet. Tallene er derfor lavere for 2012 da et større antall saker fremdeles er under behandling i domstolene.

Tabellen viser tiden departementet bruker på å gjennomgå saken før den sendes til domstolen og saksbehandlingstiden i domstolen frem til endelig avgjørelse. I tillegg er det regnet ut total saksbehandlingstid for departementet og domstolen.

Norske tingretter behandlet i perioden 2007 til 2012 totalt 88 saker om barnebortføring til Norge fra utlandet. Gjennomsnittlig tid fra *tingretten* mottar en sak om barnebortføring til kjennelse er avsagt har disse årene variert fra 41 til 97 dager. For hele seksårsperioden var gjennomsnittet 72 dager, eller vel 10 uker. Kun 28 % av de 88 sakene var behandlet av tingrettene innenfor 6 uker. I 57 % av sakene forelå kjennelsen maksimalt to måneder etter at saken var mottatt, 31 % av sakene tok to til fire måneder, mens 13 % tok mer enn fire måneder, herav fire saker der det gikk mer enn seks måneder fra saken ble mottatt av tingretten til kjennelse forelå.

Totalt ble 31 av de 88 sakene anket til *lagmannsretten*. Av de 31 sakene som ble anket, ble gjennomsnittlig 1 sak omgjort hvert år, dvs. 6 saker totalt. Totalt ble 6 av de 88 sakene anket til *Høyesterett*, men ingen er foreløpig omgjort (2 saker pågår).

For de sakene som er anket og avsluttet i rettssystemet, var den totale saksbehandlingstiden for domstolen i gjennomsnitt 170 dager. Enkelte ankesaker har hatt svært lang saksbehandlingstid. Disse drar gjennomsnittet betydelig opp. Ser en bort fra de tre sakene som har en saksbehandlingstid på over ett år, er gjennomsnittet 142 dager.

Tallene ovenfor viser at Norge ikke overholder seksukers-regelen som Haagkonvensjonen 1980 og barnebortføringsloven legger opp til.

7.4.2.2 Domstolen på det sted barnet oppholder seg

Krav om tilbakelevering skal fremsettes for tingretten på det stedet der barnet oppholder seg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 13-3 tredje ledd.

I noen tilfeller har barnet og/eller bortføreren sperret adresse. Formålet med slik sperret adresse er at oppholdsstedet ikke skal avsløres. Det er uheldig dersom saksbehandlingsreglene i bortføringssaken innebærer at barnets oppholdssted blir gjort kjent.

For barnelovsaker er det lovfestet en regel om at sak kan reises for Oslo tingrett dersom barnet bor på sperret adresse eller det er fremsatt søknad om eller gitt tillatelse til å benytte fiktiv identitet for barnet, jf. barneloven § 57.

Arbeidsgruppen mener det er viktig å beskytte barn som har fått sperret adresse mot at oppholdsstedet gjøres kjent i bortføringssaken.

Arbeidsgruppen foreslår at barnebortføringsloven får en regel som tilsvarer barneloven § 57, om at tilbakeleveringssak kan reises for Oslo byfogdembete dersom barnet bor på

sperrert adresse eller det er fremsatt søknad om eller gitt tillatelse til å benytte fiktiv identitet for barnet.

7.4.2.3 Foreleggelse av begjæringen for bortfører

Før retten avgjør saken, skal den så vidt mulig gi partene anledning til å uttale seg. I de fleste tilfeller vil retten forelegge tilbakeleveringsbegjæringen for bortfører, og be ham eller henne uttale seg om begjæringen med en frist på to uker, jf. tvangfullbyrdelsesloven § 13-6, jf. § 6-3. Som oftest vil bortføreren allerede være varslet om tilbakeleveringsbegjæringen i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet, som er sendt bortføreren samtidig med at saken ble oversendt til retten.⁷¹

Retten foreleggelse for partene kan unnlates der fullbyrdelsen ellers vil bli vesentlig vanskeligjort. I noen tilfeller kan det være en risiko for at bortføreren vil prøve å holde barnet skjult eller bortføre barnet videre til et nytt sted. På den annen side kan bortførers opplysninger bidra til at saken blir bedre opplyst. Der det er en fare for at forelderen vil holde barnet skjult, har retten kompetanse til å bestemme at barnevernet skal overta omsorgen for barnet til saken er endelig avgjort, jf. barnebortføringsloven § 18 annet ledd, se punkt 7.8.8.

7.4.2.4 Rettsmøte

Det er ingen regler i Haagkonvensjonen 1980 eller barnebortføringsloven som sier noe om det skal holdes rettsmøte slik at partene får uttale seg muntlig direkte for retten før tilbakeleveringsbegjæringen avgjøres. Tvangfullbyrdelseslovens utgangspunkt er at avgjørelser skal treffes på grunnlag av skriftlig behandling, og dette vil gjelde også tilbakeleveringssaker. Dersom det anses nødvendig kan det imidlertid holdes muntlig forhandling.

Når retten beslutter at det skal avholdes muntlige forhandlinger, vil gjenværende i utlandet og bortfører i Norge innkalles til rettsmøte. Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet vil kunne bistå domstolen med å oversende innkallinger til rettsmøter og avgjørelser, dersom gjenværende ikke har norsk advokat.

Partene har ikke plikt til å møte i rettsmøtet. Dersom de ikke møter, treffes avgjørelsen på grunnlag av sakens dokumenter. Gjenværende i utlandet vil ikke alltid ønske eller ha mulighet, økonomisk eller praktisk, til å møte i rettsmøte i Norge.

Det er heller ikke krav om at partene er representert ved en advokat under rettsprosessen for norsk domstol. Men for at retten skal kunne fatte sin avgjørelse så

---

⁷¹ Beskrivelse av dette fremgår i *Barnebortføringsaker for domstolen. En veileder*, Selvaag, Anne Marie, 2013, punkt 2.8.

raskt som mulig, vil det ofte være hensiktsmessig med bistand fra norsk advokat med relevant kompetanse, særlig for gjenværende som befinner seg i utlandet.

Der gjenværende ikke møter personlig i retten, bør det søkes å legge til rette for at gjenværende kan delta via bildeoverføring, eventuelt at vedkommende kan gi forklaring per telefon.

Dersom en eller begge parter ikke behersker norsk, oppnevner retten rettstolk, jf. domstolloven § 135. Kostnadene ved bruk av tolk dekkes av det offentlige når retten finner det rimelig, jf. tvistelovforskriften § 13 annet ledd⁷².

I en anbefaling fra Haagkonferansen heter det at for å sikre en rask prosedyre bør det vurderes å legge vekt på skriftlige bevis, slik at muntlig bevisførsel ikke er nødvendig, og at det bør vurderes om det vil forsinke saken at saksøkeren møter personlig.⁷³

For norske domstolars saksbehandling har Høyesteretts ankeutvalg gitt føringer i en tilbakeleveringssak der det verken var avholdt muntlig forhandling i tingretten eller lagmannsretten. Høyesteretts ankeutvalg opphevet lagmannsrettens avgjørelse fordi det var en saksbehandlingsfeil at det ikke var holdt muntlig forhandling for å sikre at saken ble best mulig opplyst. Ankeutvalget henviste til EMKs regel om rettfærdig rettergang i artikkel 6 nr. 1. Ankeutvalget la vekt på at gjenværende som ankende part anførte at han ikke hadde fått mulighet til å representere seg selv, se. Rt. 2008 s. 829. Ankeutvalget viste til en avgjørelse der det heter at «Det avgjørende er om det under en muntlig forhandling vil kunne frembringes noe av betydning for avgjørelsen som ikke like forsvarlig kan bedømmes etter en skriftlig behandling», se Rt. 2008 s. 257.

Tabell 7.4 Antall saker i tingrett og lagmannsrett /antall saker der det ble avholdt rettsmøte

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tingrett	17 / 8	9 / 4	15 / 7	19 / 12	18 / 10	10 / 5
Lagmannsrett	9 / 3	4 / 0	6 / 0	4 / 0	6* / 2*	0* / 0*

*ikke medregnet saker som fortsatt behandles i rettssystemet.

Tabellen viser at det årlig ble avholdt mellom 5 og 12 muntlige forhandlinger i tilbakeføringssaker for *tingretten* i perioden 2007 til 2012, det vil si i ca. halvparten av sakene. Gjennomsnittlig varighet av et rettsmøte i tingretten var én dag⁷⁴.

⁷² Forskrift 21. desember 2007 til tvisteloven (tvistelovforskriften)

⁷³ Guide to Good Practice, part II, Implementing measures, punkt 6.5.2 og 6.5.3.

I *lagmannsretten* avholdes muntlig forhandling mer unntaksvis. I seksårsperioden 2007-2012 har det skjedd i 5 av 29 saker.

Arbeidsgruppen mener at domstolene i hver enkelt sak må vurdere om det skal avholdes rettsmøte, og herunder ta hensyn til en forsvarlig opplysning av saken og at saken skal behandles raskt. *Arbeidsgruppen* foreslår ikke å endre gjeldende rett og dagens rettspraksis.

7.4.2.5 Barnets rett til å uttale seg

Før retten avgjør et krav om tilbakelevering av barn skal den gjøre seg kjent med barnets mening, når dette ikke er umulig, særlig i lys av barnets alder og modenhet, jf. barnebortføringsloven § 17. Forholdet mellom denne lovregelen og konvensjonen er nærmere behandlet i punkt 6.4.2.

Regelen har sammenheng både med barnets rett til å uttale seg, jf. barnekonvensjonen artikkel 12, at barnets forklaring kan være et viktig bevismiddel for å belyse faktum i saken, og at det er et unntak fra tilbakeleveringsplikten når barnet motsetter seg tilbakelevering, se nærmere i punkt 6.3.3.3.

Både i Justisdepartementets rundskriv G-136/91 og i *Veileder for dommere*⁷⁵ understrekes det at samtalen med barn i slike saker bør skje så skånsomt som mulig. Bortføringen kan representere et traume for barnet som det kan være vanskelig å snakke om. Samtalen må dessuten dreie seg om vilkårene som er relevante i tilbakeleveringssaken, og ikke hva som er barnets mening om fast bosted eller samvær fremover.

Dersom barnet ikke snakker norsk oppnevnes en rettsolk, jf. domstolloven § 135. Kostnadene ved bruk av tolk dekkes av det offentlige når retten finner det rimelig, jf. tvistelovforskriften § 13 (2).

Arbeidsgruppen har innhentet opplysninger fra Justis- og beredskapsdepartementets registrerte saker om barnebortføring *til Norge* fra 2007 til 2012 over hvor mange barn som er hørt per år, av henholdsvis sakkyndig og av dommer.

---

⁷⁴ Se vedlegg nr. 1

⁷⁵ *Barnebortføringssaker for domstolen. En veileder*, Selvaag, Anne Marie, 2013

Tabell 7.5 Antall barn hørt av sakkyndig eller dommer per år i tingretten

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hørt av sakkyndig	8	2	5	5	3	0
Hørt av dommer	3	0	5	1	3	0
Totalt	11	2	10	6	4	0
	(1 barn ble hørt av både sakkyndig og dommer)	(hvorav 1 barn under 7 år)	(hvorav 1 barn under 7 år)		(noen barn hørt både av sakkyndig og dommer) (1 barn under 7 år)	

I perioden 2007 til 2012 ble 33 barn hørt i forbindelse med tingrettens behandling av barnebortføringssaken. Av disse var 30 barn over 7 år og 3 barn under 7 år.

Av de 33 barna som ble hørt, ble 23 barn hørt av sakkyndig, 12 barn ble hørt av dommeren. Et fåtall barn ble hørt av både sakkyndig og dommer.

Det er relevant i denne sammenheng å se på alderen til barna som inngår i tallmaterialet.

Tabell 7.6 Aldersfordeling for barn i barnebortføringssaker til Norge 2007 til 2012

Aldersfordeling	Antall	%
0-1 år	12	9 %
2-4 år	40	30 %
5-6 år	28	21 %
7-9 år	29	22 %
10-12 år	15	11 %
13-15 år	8	6 %
Totalt	132	99 %

Tabellen viser aldersfordelingen for de 132 barna som inngår i tallmaterialet. Tallene her viser at barna i flertallet av barnebortføringssakene *til Norge* er under 7 år. 80 barn (60 %) er under 7 år og 52 barn (39 %) er 7 år eller eldre.

Arbeidsgruppen har merket seg at av 52 barn som var over 7 år, er 22 barn, det vil si 40 %, ikke hørt av retten før det treffes avgjørelse i tilbakeleveringssaken. *Arbeidsgruppen* stiller spørsmål ved om barnets rett til å bli hørt er godt nok ivaretatt i rettspraksis. *Arbeidsgruppen* understreker domstolens plikt til å høre barn i tilbakeleveringssaker, jf. barnebortføringsloven § 17.⁷⁶

7.4.2.6 Oppnevning av sakkyndig

Det er ikke regler om oppnevning av sakkyndige verken i barnebortføringsloven eller Haagkonvensjonen 1980. Domstolene har ulik praksis for om det oppnevnes sakkyndig i behandlingen av barnebortføringssakene.

Det er også ulikt hvilke oppgaver den sakkyndige får. I noen saker blir en sakkyndig bedt om å ha samtaler med barnet, og bringe barnets synspunkt inn for retten. I andre saker kan det foretas en sakkyndig vurdering av spørsmål som har betydning for domstolens avgjørelse, for eksempel barnets situasjon i bostedslandet, gjenværendes mulighet til å ta hånd om barnet etter en tilbakelevering, eller forholdet mellom barnet og bortføreren.

I noen saker kan det være nødvendig med en sakkyndig vurdering. I Rt. 2008 s. 829 hadde en mor ulovlig holdt tilbake et barn i Norge. Barnet hadde uttalt seg om tilbakelevering til en psykolog. Denne psykologen var betalt av moren og var ikke oppnevnt av retten. Faren mente at retten derfor måtte se bort fra psykologens vitneforklaring. Høyesteretts ankeutvalg uttalte at retten burde ha vurdert om det i lys av farens innvendinger mot den privat engasjerte psykologen, var behov for retten å oppnevne en sakkyndig.

Arbeidsgruppen har sett på bruk av sakkyndig i domstolen ved å gjennomgå samtlige avgjørelser fattet av norske *tingretter* i perioden 2007 til 2012.

Tabell 7.7 Antall saker der sakkyndig ble oppnevnt i forhold til alle saker med rettsmøte for tingretten

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Saker der tingretten har avholdt rettsmøte	8	4	7	12	10	5
Sakkyndig oppnevnt	4	2	4	3	2	0

⁷⁶ Se også punkt 6.4.2.

I seksårsperioden 2007 til 2012 ble det oppnevnt sakkyndig i 33 % av sakene der det har vært avholdt rettsmøte i tingretten.

Kostnadene ved oppnevning av sakkyndig er ikke regulert i barnebortføringsloven. Oppnevning av sakkyndig må skje etter tvisteloven kapittel 25, og det er da partene i saken som må dekke kostnadene til den sakkyndige. I praksis har det vært tilfeller der domstolen dekker kostnaden, antakelig etter en analogi fra bestemmelsene som gjelder for barnelovsaker, i barneloven § 61. *Arbeidsgruppen* vurderer et lovendringsforslag der tilsvarende regler skal gjelde også i barnebortføringssaker i punkt 7.4.3.2.

Arbeidsgruppen mener at ved vurderingen av om det skal oppnevnes sakkyndig må domstolen ta utgangspunkt i at det er viktig at saken kan behandles raskt, og at det ikke skal foretas noen fullstendig opplysning av saken med sikte på å vurdere hva som er barnets beste i et lengre perspektiv.

Arbeidsgruppen fremhever at det er viktig at en eventuell sakkyndigs mandat tydelig avgrenses til spørsmål som er direkte relevant for spørsmålet om barnet skal tilbakeleveres. Dersom det skal foretas en vurdering av barnets forhold ved tilbakelevering, må det presiseres at det skal vurderes om en tilbakelevering vil medføre alvorlig risiko for skade for barnet, og ikke om en tilbakelevering er til barnets beste.

7.4.2.7 Hvordan tilbakelevering skal skje

I rettens avgjørelse fastsettes det et tidspunkt eller frist for tilbakelevering av barnet. Dette kan skje på ulike måter. Ofte vil den beste løsningen være at bortføreren er med barnet tilbake til bostedslandet. Dersom dette ikke er ønskelig eller mulig, kan gjenværende komme til Norge for å hente barnet hjem. En tredje mulighet, som normalt vil være den minst ønskelige, er at namsmyndigheten gjennomfører tilbakeleveringen. Dette behandles i punkt 7.6.

For å sikre rask fullbyrding av avgjørelsen, vil retten ta stilling til fullbyrdingsmåten og sette korte frister for dette i tilbakeleveringskjennelsen. Det bør fremgå av kjennelsen at namsmyndigheten kan fullbyrde kjennelsen dersom bortføreren ikke samarbeider om tilbakeleveringen. Da unngår man at saken må bringes inn for retten på nytt for å ta stilling til tvangsfullbyrding.

Selvaag skriver i Veileder for dommere s. 22⁷⁷ at kjennelsen om tilbakelevering bør sendes namsmannen på stedet til underretning og forberedelse av fullbyrdingen.

Arbeidsgruppen understreker at det er viktig at fullbyrdingen kan skje på en måte som tar best mulig hensyn til barnet, og at det betyr at namsmyndighetene trenger tid til å

---

⁷⁷ *Barnebortføringssaker for domstolen. En veileder*, Selvaag, Anne Marie, 2013

planlegge fullbyrdingen. Samtidig er det ønskelig at gjennomføringen kan skje så raskt som mulig. Arbeidsgruppen har fått opplyst fra namsmyndigheten i Oslo at det i praksis er svært få kjennelser som tvangsfullbyrdes, se punkt 7.6. Dersom alle kjennelser oversendes namsmyndighetene, betyr det at namsmyndighetene får opplysninger om en god del avgjørelser der tvangsfullbyrding ikke blir aktuelt. *Arbeidsgruppen* mener likevel at både hensynet til å ivareta barnet og hensynet til rask gjennomføring tilsier at alle kjennelser bør oversendes fra domstolen til namsmyndighetene så snart de er avsagt.

Arbeidsgruppen mener at det bør innføres en regel i barnebortføringsloven om at tingretten skal oversende kjennelser om tilbakelevering av barn til namsmyndighetene så snart de er avsagt. Dette bør også fremgå av brevet sentralmyndigheten sender til tingretten i forbindelse med oversendelse av en søknad om tilbakelevering av et barn.

7.4.3 Foreslåtte endringer i barnebortføringsloven

Tingrettsdommer Selvaag har i utredningen «Hensiktsmessig behandling av barnebortføringssaker ved norske domstoler» datert februar 2013 kommet med forslag til hvordan barnebortføringssaker mest hensiktsmessig kan behandles ved norske domstoler. Arbeidsgruppen er i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet 15. mai 2013 bedt om å vurdere forslagene.

7.4.3.1 Kortere ankefrist – endring av barnebortføringsloven § 16

Barnebortføringsloven har ingen særregler om ankefrist. Fristen for å anke over kjennelser om tilbakelevering følger derfor den alminnelige regelen om anke av sivile kjennelser, der fristen er fire uker, jf. tvisteloven § 29-5.

Selvaag foreslår at ankefristen skal være kortere for barnebortføringsavgjørelser enn for andre sivile avgjørelser. Hun foreslår å begrense ankefristen til én uke der det besluttes tilbakelevering og 14 dager der det ikke besluttes tilbakelevering:

«Ankefristen for avgjørelse om tilbakelevering av barn er én uke. Ankefristen for avgjørelse der det ikke besluttes tilbakelevering av barn er 14 dager.»

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler i brevet av 15. mai 2013 at de er positive til denne lovendringen.

Arbeidsgruppen er enig i at det er grunn til å innføre kortere ankefrist i barnebortføringssaker. *Arbeidsgruppen* viser til at det er viktig at sakene behandles og avgjøres raskt. Det må kunne forventes at en forelder raskt kan ta stilling til om han eller hun vil anke en avgjørelse og i så fall fremme en slik anke. Men samtidig må forelderen ha noen dager på seg til å sette seg inn i rettens avgjørelse, eventuelt drøfte dette med sin advokat, og så fremsette anken. *Arbeidsgruppen* mener derfor at en ankefrist på to uker er passende.

Derimot støtter *arbeidsgruppen* ikke forslaget om at fristens lengde skal være forskjellig avhengig av om at det er besluttet tilbakelevering eller ei. En slik forskjell kan skape uklarhet og misforståelser for partene og risiko for fristoversittelse. *Arbeidsgruppen* er ikke kjent med at ankefrister på andre områder er avhengig av avgjørelsens resultat.

Arbeidsgruppen foreslår at det innføres en ankefrist på to uker i tilbakeleveringssaker, og at dette lovfestes i barnebortføringsloven § 16.

7.4.3.2 Høring av barn. Dekning av utgift til sakkyndig - endring av barnebortføringsloven § 17

Det er i dag ulik praksis for hvordan domstolen hører barn. Noen dommere snakker selv med barnet, mens andre oppnevner en sakkyndig som har samtaler med barnet og så bringer barnets uttalelser inn for retten.

For barnelovsaker er det lovfestet i barneloven § 61 nr. 4 jf. annet ledd at dommeren kan gjennomføre samtaler med barnet. Retten kan oppnevne en sakkyndig eller annen egnet person til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtale med barnet alene. Staten bærer kostnadene til den sakkyndige.

Selvaag foreslår at en tilsvarende regel innføres i barnebortføringsloven § 17. Hun foreslår videre en regel som presiserer at den sakkyndige har taushetsplikt om det som kommer frem om personlige forhold, men at taushetsplikten ikke er til hinder for at all informasjonen gis til retten:

«Dommeren kan gjennomføre samtaler med barnet. Retten kan oppnevne en sakkyndig til å hjelpe seg, eller la en sakkyndig ha samtale med barnet alene. Kostnadene ved bruk av sakkyndig til samtale med barnet dekkes av staten.

Sakkyndig oppnevnt etter annet ledd har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. Den sakkyndige kan uten hinder av taushetsplikten gi all informasjon som er framkommet til retten.»

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler i brevet av 15. mai 2013 at de er positive til denne lovendringen.

Arbeidsgruppen mener det skaper klarhet og forutberegnelighet å lovfeste hvordan barn skal høres. *Arbeidsgruppen* peker på at domstolene synes å høre barn i barnebortføringssaker på samme måte som det gjøres i barnelovsaker. *Arbeidsgruppen* mener det er god grunn til å lovfeste denne praksisen, og støtter forslaget til endring i barnebortføringsloven § 17.

Arbeidsgruppen peker på at barneloven § 61 endres ved lov 21. juni 2013 nr. 62 om endring i barneloven (i kraft fra 1. januar 2014) slik at staten dekker kostnadene til den sakkyndige også når det er oppnevnt en sakkyndig til å uttale seg om de spørsmål saken reiser. *Arbeidsgruppen* mener at barnebortføringsloven bør få en tilsvarende regel. Dersom retten finner grunn til å få en sakkyndig utredning av ett eller flere spørsmål i barnebortføringssaken, bør staten dekke utgiftene til den sakkyndige.

Arbeidsgruppen kan ikke se at det er grunn til å ha en annen ordning i barnebortførings saker enn i barnelovsaker.

7.4.3.3 Saksbehandlingsfrister - endring av barnebortføringsloven § 16

Både Haagkonvensjonen 1980 og barnebortføringsloven understreker at avgjørelser om tilbakelevering skal treffes raskt. Det er en regel om at retten på forespørsel skal gi en redegjørelse dersom saken ikke avgjøres innen seks uker, jf. barnebortføringsloven § 16 og Haagkonvensjonen 1980 artikkel 11. Men det er ikke lovbestemte frister for domstolenes saksbehandling.

Selvaag foreslår at det innføres en regel om saksbehandlingsfrister i barnebortføringsloven § 16 annet ledd:

«Tingretten skal avgjøre tilbakeleveringsbegjæring innen seks uker etter at den mottok begjæringen. Dersom tingrettens avgjørelse ankes skal lagmannsretten avgjøre anken innen fire uker etter at anken ble innlevert. Dersom avgjørelse ikke foreligger innen fristen, skal retten redegjøre for årsaken til forsinkelsen dersom en av partene ber om det.»

Etter *arbeidsgruppens* syn er det svært viktig at tilbakeleveringssaker avgjøres raskt, og at domstolene følger opp konvensjonens og lovens føringer og prioriterer disse sakene. *Arbeidsgruppen* er derfor enig i formålet med lovendringsforslaget. *Arbeidsgruppen* peker på at det fremgår av de innhentede tallene, se i punkt 7.4.2.1, at kun 28 % av de 88 sakene var behandlet av tingrettene innenfor seks uker. Etter *arbeidsgruppens* vurdering tar det i mange saker for lang tid før domstolen treffer sin avgjørelse.

Arbeidsgruppen støtter likevel ikke forslaget om at det innføres lovbestemte frister for domstolene. *Arbeidsgruppen* skal peke på at det ikke vil ha noen reell betydning dersom en slik foreslått frist oversittes. Det vil for eksempel ikke være slik at domstolen er avskåret fra å treffe en avgjørelse om tilbakelevering når fristen er ute, eller at vilkårene for å tilbakelevere et barn blir strengere etter en slik frist. *Arbeidsgruppen* mener derfor det kan være villedende både i forhold til sakens parter og allmenheten å lovfeste en frist som ikke har noen praktisk betydning utover at retten må redegjøre for årsaken til forsinkelsen. En slik redegjøringsplikt har retten dessuten allerede etter barnebortføringsloven § 16.

Arbeidsgruppen er ikke kjent med eksempler på at det er lovfestet frister for domstolene i lignende tilfeller. *Arbeidsgruppen* skal peke på at regelen i barneloven er at dommeren «skal påskjende saka så mykje som mogeleg» (barneloven § 59 første ledd) og ved overprøving av barnevernssaker skal «hovedforhandling berammes straks» og saken «prioriteres og behandles så hurtig som hensynet til en forsvarlig saksbehandling gjør mulig» (tvisteloven § 36-5 nr. 1 og 2).

Arbeidsgruppen er etter dette kommet til at barnebortføringsloven § 16 ikke bør endres på dette punkt.

7.4.3.4 Tvangsgjennomføring av returavgjørelser - endring av barnebortføringsloven § 13

En kjennelse om tilbakelevering av et barn er tvangskraftig når den er forkynt og en eventuell oppfyllelsesfrist er oversittet, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 4-13. Det betyr at kjennelsen kan tvangsfullbyrdes og barnet sendes ut av landet selv om ankefristen ikke er ute slik at kjennelsen ikke er rettskraftig.

Dersom kjennelsen påankes, kan retten beslutte at anken skal ha oppsettende virkning. Det vil si at kjennelsen ikke skal tvangsfullbyrdes før saken er rettskraftig avgjort, altså at ankesaken er behandlet og det foreligger en rettskraftig kjennelse, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 6-5 og tvisteloven § 19-13 tredje ledd.

I rundskrivet G-136/91 skriver Justisdepartementet at retten som et veiledende utgangspunkt bør vise tilbakeholdenhet med å beslutte oppsettende virkning i barnebortføringssakene.

Denne uttalelsen er ikke fulgt i praksis. I Rt. 1991 s. 1410 besluttet Høyesteretts kjæremålsutvalg oppsettende virkning fordi iverksetting av tilbakeleveringen ville ha inngripende følger for den kjærende part, og kjæremålsutvalgets avgjørelse i tilbakeleveringssaken ble antatt å foreligge om kort tid.

Disse momentene – at det vil være inngripende å tilbakelevere barnet før anken er avgjort, og at barnebortføringssaken vil avgjøres innen kort tid – vil være oppfylt i de fleste tilbakeleveringssaker.

Selvaag foreslår at det innføres en regel i barnebortføringsloven § 13 der utgangspunktet er at kjennelsen kan tvangsfullbyrdes først når den er rettskraftig, men slik at retten kan beslutte at den kan fullbyrdes når den er forkynt:

«En kjennelse om fullbyrding av avgjørelse om foreldreansvar som nevnt i § 6 eller tilbakelevering av barn etter § 11 kan begjæres tvangsfullbyrdet når kjennelsen er rettskraftig og en eventuell oppfyllelsesfrist er oversittet. Dersom det vurderes å være til barnets beste kan retten likevel beslutte at en kjennelse kan begjæres tvangsfullbyrdet når den er forkynt og en eventuell oppfyllelsesfrist er ute.»

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler i brevet av 15. mai 2013 at de er positive til denne lovendringen.

Arbeidsgruppen støtter dette forslaget. Det innebærer at lovens hovedregel vil være utsatt fullbyrding av kjennelsen, slik at det ikke er nødvendig med en begjæring om oppsettende virkning og at retten tar stilling til denne. Forslaget er i tråd med dagens praksis om utsatt fullbyrding, og innebærer en prosessuell forenkling.

7.4.4 Kontaktdommere i barnebortføringssaker

I mange av landene som er tilknyttet Haagkonvensjonen 1980 er det oppnevnt særlige kontaktdommere for barnebortføringssaker. Dette er dommere i vedkommende land som har et særskilt ansvar for å følge opp barnebortføringskonvensjonen.

Haagkonferansen for internasjonal privatrett har etablert et internasjonalt dommernettverk for kontaktdommerne. Per juli 2013 har 55 av 90 konvensjonsstater oppnevnt kontaktdommere (lison judges)⁷⁸.

Etter initiativ fra Justisdepartementet oppnevnte Domstolsadministrasjonen i 2007 første gang to særskilte kontaktdommere for barnebortføringssaker i Norge. Kontaktdommerne oppnevnes for tre år av gangen.

Når en søknad om tilbakelevering oversendes til norsk tingrett eller til utenlandsk sentralmyndighet, opplyser Justis- og beredskapsdepartementet om ordningen med kontaktdommere og gir ut deres kontaktinformasjon til bruk i barnebortføringssaken.

I praksis får kontaktdommerne flest henvendelser fra norske dommere som behandler tilbakeleveringssaker. Kontaktdommerne kan svare på spørsmål og gi generell informasjon om det norske regelverket og om hvordan et tilbakeføringskrav behandles i domstolen i Norge.

Kontaktdommerne kan også svare på spørsmål og gi generell informasjon til utenlandske dommere om det norske regelverket og hvordan et tilbakeføringskrav eller en barnelovsak behandles i domstolen i Norge. Det kan også gis informasjon om saksgangen i en konkret sak. Dersom en norsk dommer har behov for slik informasjon fra et annet land, kan kontaktdommeren innhente dette.

I noen tilfeller pågår det saker om samme barn/familie i flere land, for eksempel der domstolen i et land behandler barnebortføringssaken, mens domstolen i et annet land behandler eller vil komme til å behandle barnelovsaken. Kontaktdommerne kan da bidra til å utveksle relevant informasjon mellom de to domstolene.

Kontaktdommerne har jevnlig kontakt med den norske sentralmyndigheten, og deltar i møter og konferanser både i Norge og internasjonalt. *Arbeidsgruppens* inntrykk er at ordningen med kontaktdommere fungerer godt i Norge.

---

⁷⁸ Liste over navn på kontaktdommere fremkommer på Haagkonferansens hjemmeside; www.hcch.net. Denne er oppdatert per juli 2013.

7.4.5 Spørsmål om sentralisert jurisdiksjon

Tilbakeleveringssakene behandles i dag av tingretten på det sted i Norge der barnet oppholder seg. Det betyr at tingretter over hele landet behandler tilbakeleveringsbegjæringer. Det innebærer også at den enkelte domstol og dommer behandler svært få tilbakeleveringssaker.

Dette betyr at hver domstol opparbeider seg bare begrenset erfaring med prosedyrer og rettsregler. Det kan være en risiko for at dette innebærer lengre saksbehandlingstid enn nødvendig, og at avgjørelsene ikke blir i tråd med konvensjonens regler.

På denne bakgrunn har Haagkonferansen ved flere anledninger oppfordret konvensjonsstatene til å sentralisere jurisdiksjonen i barnebortføringssaker til en eller noen få domstoler i hvert land. I konferansens håndbok om implementering (Guide to Good Practice, Part II – Implementing Measures punkt 5.1)⁷⁹ heter det at fordelene er:

- Økt erfaring blant dommere, og som et resultat,
- Utvikling av gjensidig tillit mellom dommere og myndigheter i ulike rettssystemer
- Høy interdisiplinær forståelse av konvensjonens formål, spesielt forskjellen fra barnelovsaker,
- Mindre forsinkelser, og
- Større enhet i dommeres og advokaters praksis.

Det har også vært avholdt flere internasjonale dommerseminarer som har anbefalt sentralisering av jurisdiksjonen.

For norsk rett har tingrettsdommer Selvaag i sin utredning «Hensiktsmessig behandling av barnebortføringssaker ved norske domstoler» fra februar 2013 anbefalt sentralisering av jurisdiksjon også i Norge.

Arbeidsgruppen er i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet 15. mai 2013 bedt om å vurdere dette forslaget.

Arbeidsgruppen har sett på hvordan andre land har organisert jurisdiksjonen i barnebortføringssaker. Noen land har sentralisert disse sakene til én førsteinstansdomstol, for eksempel Sverige, England og Wales. Finland har lagt jurisdiksjonen til en ankeinstansdomstol, slik at alle bortføringssaker behandles direkte i andre instans. Andre land har begrenset jurisdiksjonen til et mindre antall førsteinstansdomstoler, for eksempel Tyskland der disse sakene er lagt til 24 førsteinstansdomstoler, og Frankrike som har lagt jurisdiksjon til en

---

⁷⁹ Tilgjengelig på Haagsekretariatets nettside; www.hcch.net

førsteinstansdomstol i hvert lagdømme. Det er også mange konvensjonsstater som ikke har sentralisert jurisdiksjon, for eksempel Danmark og USA.

Et viktig argument for å legge behandlingen til én domstol, er muligheten til å få raskere saksbehandling. Både fra Sverige og Nederland har arbeidsgruppen fått opplyst at saksbehandlingen ble betraktelig kortere etter at jurisdiksjonen ble sentralisert.

Det fremgår av tallene som arbeidsgruppen har lagt fram i punkt 7.4.2.1 at norske domstoler ikke oppfyller konvensjonens målsetting om at sakene skal avgjøres innen seks uker. Selvaag fremholder at saksbehandlingstiden er et viktig argument for sentralisering.

Arbeidsgruppen er enig i at saksbehandlingstiden i norske domstoler er for lang. *Arbeidsgruppen* skal likevel påpeke at saksbehandlingstiden er kortere i Norge enn gjennomsnittlig saksbehandlingstid i konvensjonsstatene.

Statistikk fra konvensjonsstatene for årene 1999, 2003 og 2008 viser⁸⁰ at saksbehandlingstiden varierer og at den har økt fra 1999 til 2008. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i domstolen fra en sak kom inn til det var fattet en beslutning om retur var 107 dager i 1999, 125 dager i 2003 og 166 dager i 2008. For sakene som endte med ikke-retur var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 147 dager i 1999, 233 dager i 2003 og 286 dager i 2008.⁸¹ Til sammenligning var saksbehandlingstiden i norske domstoler i 2008 på 97 dager, 60 dager i tingretten og 133 dager på saker som ble påanket. (Norsk statistikk skiller ikke mellom saker med retur og ikke-retur.)

En konvensjonsstat som nylig, i 2012, har sentralisert jurisdiksjonen for behandlingen av saker om barnebortføring er Nederland. I møte med tingretten i Haag har arbeidsgruppen blitt informert om at tingretten årlig behandler mellom 25 og 30 innkomne saker om barnebortføring til Nederland. Inntil landet gjennomførte sentralisering av jurisdiksjon for denne sakstypen var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i domstolen på 18 måneder eller mer. Fra 1. januar 2012 har Nederland sentralisert jurisdiksjonen i alle saker om barnebortføring til tingretten i Haag og de har begrenset ankeadgangen i sakene til kun én ankeinstans, dvs. ikke lenger adgang til å anke til Høyesterett. Dette har redusert saksbehandlingstiden i domstolen betraktelig og saksbehandlingstidene er nå lovfestet til maksimalt seks uker i tingretten og seks uker i ankedomstolen.

---

⁸⁰ Den engelske professoren Nigel Lowe har utarbeidet statistikk som blant annet viser hvor lang saksbehandlingstid landene har under Haagkonvensjonen 1980 basert på innhenting av tall i 1999, 2003 og 2008. Tilgjengelig på nettsiden til Haagsekretariatet:

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.publications&dtid=32&cid=24

⁸¹ Fordi tallene varierer betraktelig mellom saker med ulikt resultat, skiller statistikken mellom saker der det fattes en beslutning om retur, saker som ender med ikke-retur og saker som ender med frivillig retur.

Et annet argument for sentralisering, kan være hensynet til avgjørelsens kvalitet, fordi den dommer eller domstol som behandler flere saker, får bedre kunnskap om regelverk og prosedyrer. Selvaag peker på at dommerne i en sentralisert domstol vil få et tilstrekkelig antall saker til å oppnå erfaring samt vil få en oppfordring til å sette seg nærmere inn i saksfeltet. Det vil medføre flere korrekte avgjørelser.

Arbeidsgruppen har innhentet rettsavgjørelser avsagt av norske tingretter de siste to årene. Det er vanskelig for *arbeidsgruppen* å ha noen sikker oppfatning om avgjørelsens kvalitet. Men *arbeidsgruppen* vil peke på at rundt halvparten av tingrettenes avgjørelser er anket inn for lagmannsretten, og at svært få avgjørelser er blitt endret av lagmannsretten.

Tabell 7.8 Antall avsagte tingrettsavgjørelser, antall anker til lagmannsretten og antall saker som er omgjort av lagmannsretten

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antall tingrettsavgjørelser*	12	6	11	11	15	4
Antall anker til lagmannsretten	9	4	6	4	7	1
Antall saker omgjort av lagmannsretten	1	1	1	0	0	(ikke avgjort)

*kun realitetsavgjørelser, ikke hevingskjennelser eller rettslige forlik

I møter med representanter fra Sverige og Nederland ble det opplyst at verken antall anker eller antall avgjørelser som blir endret etter anke, har sunket merkbart etter sentraliseringen.

Etter *arbeidsgruppens* oppfatning tyder de få endringene i lagmannsretten på at tingrettenes avgjørelser i de aller fleste tilfeller er i samsvar med barnebortføringslovens regler.

Arbeidsgruppen kan derfor ikke se at det er nødvendig å sentralisere jurisdiksjonen for å sikre avgjørelsens kvalitet.

Det er etablert et internasjonalt nettverk av kontaktdommere tilknyttet konvensjonen. I en del saker kan det være aktuelt med direkte kontakt mellom dommere i ulike land, se nærmere i punkt 7.4.4. I Norge og andre land uten sentralisert jurisdiksjon foregår slik kontakt via kontaktdommerne. Det er også kontaktdommerne som representerer Norge i internasjonale dommerfora. Selvaag påpeker at det vil være lettere å få til et internasjonalt samarbeid for de landene som har sentralisert jurisdiksjonen i

barneborføringssaker slik at dommerne får erfaring med denne type saker og får kontakter i de andre konvensjonsstatene.

Arbeidsgruppen har inntrykk av at kontaktdommerordningen fungerer godt også i Norge og andre land uten sentralisert jurisdiksjon, slik at det internasjonale samarbeidet ivaretas.

Arbeidsgruppen mener at mange praktiske hensyn tilsier at saken behandles der barnet oppholder seg. Det er på dette stedet det er mest praktisk å høre barnet, jf. punkt 7.4.2.5. Dette vil gjelde uavhengig av om det er dommeren eller en sakkyndig som skal høre barnet. Tingrettene rundt i landet har knyttet til seg lokale sakkyndige, og vil derfor ha tilgang til sakkyndige som er vant til å ha oppdrag for retten og som raskt kan høre barnet. Bortføreren vil også oppholde seg på samme sted, slik at det vil være enkelt for ham eller henne å møte i lokal tingrett.

De store geografiske avstandene i Norge vil gjøre det mer tungvint og kostbart med en sentralisering av jurisdiksjonen her i landet enn i mange andre land.

Dersom gjenværende kommer til Norge for å delta i tilbakeleveringssaken, bør man forsøke å legge til rette for at gjenværende får samvær med barnet, eventuelt ved at retten treffer en midlertidig avgjørelse om samvær. For at slikt samvær skal kunne gjennomføres, må gjenværende komme til det sted i Norge der barnet oppholder seg. Samværet kan derfor enklest gjennomføres dersom rettsmøtet avholdes der barnet oppholder seg.

I de tilfeller det blir nødvendig med tvangfullbyrding av tilbakeleveringskjennelsen vil det ofte være behov for nærmere informasjon og samarbeid mellom retten og namsmyndigheten. Ved forberedelsen av gjennomføringen vil namsmannen kunne ha behov for kontakt med dommeren som har behandlet saken for å kartlegge konfliktnivået i saken, se nærmere i punkt 7.6.2. Dette vil være lettest å få til når saken er avgjort av tingretten på det sted der barnet oppholder seg.

I noen tilfeller anlegger bortføreren barnelovsak i Norge parallelt med at gjenværende krever tilbakelevering. I slike tilfeller skal det ikke treffes avgjørelse i barnelovsaken før tilbakeleveringskravet er avgjort, jf. barnebortføringsloven § 19 første ledd. Det vil være lettere å sikre dette dersom sakene behandles i samme domstol. Dersom barnebortføringssakene sentraliseres, bør den sentrale domstolen innføre rutiner for å varsle lokal domstol, slik at en eventuell barnelovsak stanses.

Arbeidsgruppen legger vekt på at Veileder for dommere vil gi dommere en praktisk og oppdatert oversikt over hvordan saken skal behandles, med eksempler på

standarddokumenter som kan benyttes. Dette vil bidra til en rask og korrekt prosedyre i tingrettene og lagmannsrettene.

Arbeidsgruppen legger også vekt på at når barnebortførings saker behandles og avgjøres lokalt, bidrar det til kjennskap til barnebortføringsloven og Haagkonvensjonen 1980. Det er viktig for regelverkets legitimitet at ordningen med rask tilbakelevering uten noen barnets beste-vurdering, og at barnelovsaker skal avgjøres i det landet der barnet bor, er en del av alminnelig norsk barnerett. Det kan derfor være uheldig at denne delen av barneretten legges til en spesiell domstol.

Arbeidsgruppen skal peke på at i flere av de landene som har sentralisert jurisdiksjonen, er det mer generelt i rettssystemet en spesialisering av domstolene. I mange land er barnebortføringsavgjørelsene lagt til særskilte familiedomstoler. Norske domstoler har derimot en generell portefølje og dommerne er generalister. Det er ingen tradisjon i norsk rettsvesen for å spesialisere domstolene eller konsentrere sakstyper til enkelte domstoler.

Arbeidsgruppen er etter dette kommet til at barnebortførings sakene fortsatt bør behandles av tingretten på det sted barnet oppholder seg, og foreslår ikke noen sentralisering av jurisdiksjonen.

Dersom det senere foretas mer generelle endringer i den norske domstolstrukturen, med innføring av familiedomstoler og større grad av spesialisering, mener *arbeidsgruppen* at spørsmålet bør vurderes på nytt. I slike domstoler vil dommerne ikke være generalister, men spesialisere seg i norsk familierett. Det er ikke gitt at slike domstoler vil være egnet til å behandle barnebortførings saker lokalt.

I et slikt tilfelle mener *arbeidsgruppen* det bør vurderes å utpeke en domstol i hvert lagdømme som behandler barnebortførings saker. En slik løsning vil innebære at disse domstolene får et noe større antall saker til behandling, samtidig som avstanden og de praktiske ulempene ved en slik mer begrenset sentralisering blir mindre enn en sentralisering til én domstol i Norge.

Dersom det bestemmes å sentralisere jurisdiksjonen til én domstol, vil *arbeidsgruppen* peke på at det totale antall saker i Norge er svært begrenset. I perioden 2007 til 2012 har det i gjennomsnitt vært brakt 14,5 saker inn for domstolene hvert år. Det er avholdt mellom 5 og 12 muntlige forhandlinger per år for tingretten med en gjennomsnittlig varighet av én dag.⁸² I tillegg kommer saksforberedelse og skriving av kjennelse. Dersom det innføres en meklingsordning, slik *arbeidsgruppen* foreslår i punkt 8.5.3, vil det i en del saker også bli holdt et eget rettsmøte til meklings av saken. Det må

---

⁸² Se punkt 7.4.2.4 og vedlegg nr. 1

forutsettes at en sentralisert domstol vil opparbeide erfaring slik at dette vil utføres effektivt. En sentralisert domstol vil da få anslagsvis en til to måneders arbeid med disse sakene. Det vil antakelig bety at en middels eller større domstol vil håndtere disse sakene innenfor normal variasjon i porteføljen.

Arbeidsgruppen mener at dersom barnebortføringssakene sentraliseres, bør de antakelig legges til Oslo byfogdembete. Arbeidsgruppen har vært i kontakt med Oslo byfogdembete som opplyser at de har etablert en egen gruppe med dommere som har et særskilt ansvar for å behandle barnebortføringssaker, bestående av mellom to og fire dommere. Dette er den domstolen i Norge som behandler flest barnebortføringssaker i dag, og arbeidsgruppen har fått opplyst at den mottar mellom tre og syv barnebortføringssaker per år.

De fleste advokatene som står på Justis- og beredskapsdepartementets advokatliste for barnebortføringssaker er også lokalisert i Oslo.⁸³

Oslo vil dessuten i de fleste tilfellene være det stedet det er enklest og rimeligst for gjenværende i utlandet å reise til dersom han eller hun skal delta i rettsmøtet. Det samme vil gjelde for foreldre som oppholder seg i Norge.

Det kan være en svakhet at Oslo byfogdembete ikke behandler barnelovsaker. Dette synes ikke å ha vært noe problem så langt. Men det kan antakelig være utfordrende dersom dommeren skal mekle mellom foreldrene. *Arbeidsgruppen* antar at dette kan avhjelpes ved at de dommerne som er i gruppen som behandler barnebortføringssakene, får opplæring i slik mekling. *Arbeidsgruppen* foreslår dessuten en ordning der dommere kan oppnevne eksterne meklere, se punkt 8.5.3.

Endelig er det et argument for å legge jurisdiksjonen til Oslo at det vil være en fordel å samle jurisdiksjonen for Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996. I Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets høringsnotat for Haagkonvensjonen 1996 foreslås det at Oslo tingrett skal være sentralt verneting for saker etter Haagkonvensjonen 1996.

7.5 Politi og påtalemyndighet

7.5.1 Innledning

Politi og påtalemyndighetens rolle i en internasjonal barnebortføringssak omfatter i utgangspunktet primært den strafferettslige siden av saken, der formålet er å få bortfører utlevert, tiltalt og straffet for barnebortføringen⁸⁴. Like fullt vil politi og påtalemyndighet også kunne bli involvert i den sivilrettslige siden av saken, der

---

⁸³ Se nettsiden www.barnebortforing.no

⁸⁴ Prop. 46 L (2011-2012) punkt 2.2.1.5

formålet er få barnet tilbakelevert. At politiet og påtalemyndigheten også er involvert i den sivilrettslige siden av saken er positivt for både den strafferettslige og den sivilrettslige siden, og vil kunne bidra til en bedre helhetlig håndtering.

Lokalt politi vil ofte være den første offentlige instansen gjenværende kontakter når han/hun søker hjelp i en barnebortføringssak. Hvilken hjelp og informasjon som blir gitt av politiet kan ha stor betydning for barnebortføringssaken i en forebyggende eller akutt fase, og i noen tilfeller også for det endelige resultatet. Rask og adekvat reaksjon vil kunne være helt avgjørende dersom for eksempel en barnebortføring er i ferd med å skje til et land som ikke er tilknyttet Haagkonvensjonen eller Europarådskonvensjonen, hvor barnebortføring kanskje ikke anses som straffbart, og hvor det ikke vil være mulig for norske myndigheter å få gjennomslag for en tilbakeføring. Det er derfor svært viktig at politiet og påtalemyndigheten har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om internasjonal barnebortføring, hvilke tiltak de er forpliktet til og/eller kan iverksette, samt at det reageres raskt.

Hva slags bistand politiet og påtalemyndigheten kan gi avhenger av hvilken fase barnebortføringen er i; om det er fare for at en bortføring skal finne sted (forebyggende fase), om en bortføring akkurat har funnet sted (akutfase), eller om det har gått noe tid siden en bortføring har skjedd.

7.5.2 Tiltak i forebyggende fase

Dersom en forelder ønsker å bortføre et barn til utlandet, vil det i de aller fleste tilfeller reelt sett være svært vanskelig å forhindre dette, også for rettshåndhevende myndigheter. Hvilke tiltak som kan iverksettes og effekten av disse er svært begrenset, men noen tiltak kan imidlertid forsøksvis iverksettes. Til en viss grad vil det også avhenge av de konkrete omstendighetene hva politiet og påtalemyndigheten kan gjøre. Med hjemmel i lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) § 7 nr. 3 har politiet en allmenn handlingsrett med henhold til å gripe inn for å forhindre eller stanse straffbare handlinger. Denne handlingsretten gjelder også barnebortføring.

Dersom det er reell fare for at en bortføring vil skje i nær fremtid, kan det utstedes midlertidig utreiseforbud for barnet og norsk pass kan kreves innlevert eller nektes utstedt, jf. barneloven § 41 første ledd. Dette forutsetter at barnet er norsk statsborger. *Arbeidsgruppen* vil også peke på det som er nevnt i punkt 6.12.3 om uttalelsene fra Lovavdelingen, hvoretter det i medhold av passlovens regler også er adgang til å ilegge utreiseforbud for barn som har utenlandsk statsborgerskap, eventuelt dobbelt statsborgerskap, og at politiet i slike tilfeller kan beslaglegge barnets pass eller føre inn i forelderens pass at det er ilagt et utreiseforbud for barnet. Det er i utgangspunktet domstolen som kan beslutte et midlertidig/varig utreiseforbud for barnet. Dersom

faren for bortføring er akutt og man ikke kan avvente en beslutning fra retten, kan politiet fatte en midlertidig avgjørelse om utreiseforbud, jf. barneloven § 41 tredje ledd.

Informasjon om at det er utstedt et utreiseforbud kan legges inn i Passweb⁸⁵, jf. passloven § 5 første ledd. Ved utreisekontroll på flyplassen kan passet da trekkes tilbake. Dersom barnet ikke har pass, kan det legges inn en melding i passregisteret om at det ikke skal utstedes norsk pass til barnet.

Selv om det er lagt inn en melding om utreiseforbudet i Passweb vil dette bare ha en reell effekt dersom utreisen skjer fra norsk territorium direkte til et land utenfor Schengenområdet. Ved reiser innen Schengenområdet foretas det ikke utreisekontroll. Dette begrenser effekten av et slikt tiltak betydelig, da de fleste utenlandsflightene fra norske flyplasser går til flyplasser i andre Schengenland. Videre vil det være mulig å omgå et utreiseforbud ved å legge flyreisen via et annet Schengenland, eller reise med tog, bil, buss eller båt ut av Norge (den eneste Schengenyttergrensen som kan passeres over landjorda og hvor det foretas utreisekontroll er mellom Norge og Russland på Storskog grensestasjon i Øst-Finnmark).

Besøksforbud kan være et praktisk tiltak for å forebygge barnebortføring i de tilfellene det er grunn til å tro at forelderen med samværsrett planlegger å bortføre barnet. Vilkårene for å ilegge besøksforbud med hjemmel i lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 222a er at det er grunn til å tro at personen ellers vil «begå en straffbar handling overfor en annen person». Et besøksforbud vil vanligvis innebære at selv det å ringe til barnet vil være straffbart.

7.5.3 Tiltak i akutt fase

Dersom barnebortføringen allerede har funnet sted, vil saken normalt registreres hos politiet som en anmeldelse etter straffeloven § 216 eller som en savnetmelding. Videre oppfølging fra politiet vil da kunne bestå i internasjonal etterlysning for å lokalisere barnet og bortfører i utlandet, eventuelt med begjæring om pågrepelse og utlevering av sistnevnte. Dersom bortføringen nettopp har skjedd, kan politiet også bistå med å varsle flyplasser mv. for om mulig å forhindre at barnet forlater Norge, eller reiser videre fra transitt på flyplass i annet land.⁸⁶ Et slikt tiltak har hindret videre flukt med barn som allerede har blitt ført ut av Norge, og som har befunnet seg i transitt på en internasjonal flyplass. Dette fordrer imidlertid en svært rask reaksjon fra politiet og påtalemyndighetens side.

Gjenværende må selv vurdere om han/hun ønsker å anmelde bortfører for barnebortføring etter straffeloven § 216. På bakgrunn av en anmeldelse, eller av eget

---

⁸⁵ Passweb er saksbehandlingsløsningen for passregisteret.

⁸⁶ Se www.barnebortforing.no «Akutt situasjon»

initiativ, kan politiet igangsette etterforskning dersom det er «rimelig grunn» til å undersøke om det foreligger straffbar barne bortføring etter straffeloven § 216, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd.⁸⁷

I saker som gjelder bortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet har man ikke de samme sivilrettslige virkemidler for å få barnet tilbakeført til Norge som innenfor konvensjonssamarbeidet. For gjenværende vil da en minnelig løsning eller en lokal rettssak om barnefordeling ofte være eneste mulighet for å få barnet tilbakeført til Norge. En anmeldelse vil i slike tilfeller kunne være et viktig virkemiddel for å påvirke bortfører til å medvirke til at barnet blir tilbakeført til Norge. En internasjonal etterlysning for pågrep og utlevering av bortfører vil også kunne bidra til å begrense personens mulighet til fritt å kunne forflytte seg selv og barnet mellom ulike land.

Gjenværende kan imidlertid på et senere tidspunkt ønske å trekke anmeldelsen av bortfører, for eksempel dersom bortfører skal bli med barnet tilbake til Norge etter en avtale mellom foreldrene.⁸⁸ Det kan også tenkes tilfeller der gjenværende ønsker å bruke lovnaden om at anmeldelse vil bli trukket, som et pressmiddel for å få bortfører til å levere barnet tilbake. Dersom påtale er reist etter fornærmedes begjæring (anmeldelse med begjæring om strafforfølgning fra gjenværende), vil dette i utgangspunktet kunne gjøres ved at påtalebegjæringen blir trukket tilbake. Etter lovendring i mai 2012⁸⁹ kan det offentlige nå imidlertid reise påtale av eget tiltak dersom «allmenne hensyn krever det». Hvorvidt påtale er påkrevd av allmenne hensyn beror på en skjønnsmessig vurdering av påtalemyndigheten.⁹⁰ Dersom gjenværende ikke ønsker at straffesak mot bortfører skal opprettholdes, skal det nok litt til for at påtalemyndigheten vil komme til at det foreligger allmenne hensyn som tilsier at saken allikevel bør straffeforfølges, se også punkt 6.13.5.1. En slik situasjon kan likevel ikke utelukkes, særlig hvis det dreier seg om en særdeles grov og langvarig bortføring og/eller gjenværende er truet til å trekke saken.

Det har vært tilfeller der gjenværende har blitt avvist av politiet når han/hun har villet inngi en anmeldelse om barne bortføring. En slik avvisning skyldes trolig uvitenhet hos enkelte polititjenestemenn om den strafferettslige siden av barne bortføring og hva politiet reelt sett kan bistå med i en slik situasjon. Dersom Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet blir kjent med et slikt tilfelle, vil det som regel kontakte det aktuelle politidistriktet og forklare at en barne bortføring også vil kunne være et straffbart forhold. Justis- og beredskapsdepartementet har imidlertid

---

⁸⁷ Prop. 46 L (2011-2012) punkt 2.2.1.5

⁸⁸ Se også arbeidsgruppens anbefaling under punkt 6.13.5.1

⁸⁹ Lov av 11. mai 2012 nr. 26 om endringer i straffelova mv. (internasjonal barne bortføring mv.)

⁹⁰ Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus: Straffeloven med kommentarer, første del, 2. utgave, 2003, s. 619.

ikke noen instruksjonsmyndighet overfor det enkelte politidistrikt, og hvordan saken blir håndtert er derfor helt og holdent opp til lokalt politi og påtalemyndighet.

Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet har, på generelt grunnlag, tatt opp denne problemstillingen med Riksadvokaten, Politidirektoratet og Kripos, og det har blant annet blitt foreslått at kunnskap om barnebortføring bør inngå i opplæringen ved Politihøyskolen. Sentralmyndigheten har opplyst til arbeidsgruppen at den vil følge opp dette videre.

I den akutte fasen av en barnebortføring er det viktig at mest mulig informasjon som kan hjelpe politiet til å finne barnet og bortfører formidles til lokalt politi. Avhengig av omstendighetene i det konkrete tilfellet kan politi og påtalemyndighet, med hjemmel i straffeprosessloven eller eventuelt på bakgrunn av nødrettsbetraktninger, også få sporet konto- og/eller telefonbevegelser til bortfører for på den måten å få informasjon om hvor de kan befinne seg.

Lokalt politi bør informere den som anmelder en barnebortføring eller melder et barn savnet på bakgrunn av en antatt barnebortføring om at vedkommende bør kontakte Justis- og beredskapsdepartementet (dersom barnet er antatt bortført til et konvensjonsland) eller Utenriksdepartementet (dersom barnet er antatt bortført til et land som ikke er med i noe konvensjonssamarbeid) for å sette i gang den sivilrettslige prosessen med å få barnet tilbakeført til Norge.

7.5.4 Internasjonal etterlysning av barn og bortfører

For at gjenværende med bistand av sentralmyndigheten skal kunne igangsette en prosess for å få tilbakelevert et barn, er man avhengig av å vite i hvilket land barnet befinner seg. Bistand fra politiet for lokalisering av barnet og bortfører kan derfor ha stor betydning for håndteringen av den sivilrettslige siden av barnebortføringssaken. Dette vil også kunne ha betydning for den strafferettslige siden av saken, da bortfører som regel vil oppholde seg samme sted som barnet.

For å kunne etterlyse et barn som saknet i forbindelse med en barnebortføringssak, må det enten være inngitt en saknetmelding eller en anmeldelse om barnebortføring. Det er det enkelte politidistrikt som beslutter om et savnet barn skal etterlyses internasjonalt. Et bortført barn kan også etterlyses nasjonalt, men det har liten betydning dersom man vet eller antar at barnet ikke lengre befinner seg i Norge. Det er imidlertid et generelt vilkår for å sende ut en internasjonal etterlysning at personen også er nasjonalt etterlyst.

Før et bortført barn blir internasjonalt etterlyst, vil politiet innhente dokumentasjon på foreldreansvar eller vedtak om omsorgsovertakelse fra barnevernet. Det blir også

innhentet en garantierklæring med henhold til hvem som skal dekke utgiftene for en hjemreise for barnet.

En saknet person kan etterlyses både innen Schengenområdet gjennom SIS II⁹¹, eller i enkelte land, nærmere bestemte områder, eller hele verden (192 land) gjennom Interpol. Tiltak det kan bes om er enten bistand til lokalisering av barnet, eller at barnet skal tas i forvaring, for eksempel av barnevernet, inntil spørsmålet om tilbakeføring av barnet er avgjort. Ved vurdering av om barnet skal tas i forvaring vil man se på behovet i den enkelte sak, typisk faren for at bortfører vil unndra seg videre med barnet, barnets alder og også hvilket land det kan være eller er bortført til. Hvor god bistand det gis til å lokalisere et barn varierer fra land til land, og også hvorvidt de vil ta barnet i forvaring dersom det er anmodet om dette.

En internasjonal etterlysning av et savnet barn bør i utgangspunktet ikke avlyses eller slettes før barnet er tilbake i Norge, særlig dersom returen er basert på frivillighet fra bortførers side. Dersom etterlysningen slettes mens barnet er på vei fra det andre landet, kan man risikere at barnet blir ført videre til et tredjeland i stedet for å bli tilbakelevert til Norge. På den annen side kan det oppstå problemer med hjemreisen dersom barnet fremdeles er etterlyst som saknet. Hvordan dette bør gjøres bør derfor vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

Dersom det foreligger en anmeldelse av bortfører, eller politiet har opprettet straffesak av eget tiltak, vil vedkommende kunne etterlyses via de samme kanalene som et bortført barn – SIS II og Interpolsamarbeidet. Bortfører kan etterlyses som saknet med den hensikt å lokalisere vedkommende eller for pågrepelse og utlevering. For at en person skal kunne etterlyses internasjonalt for pågrepelse og utlevering må vedkommende være siktet for en straffbar handling, det må være gitt forhåndssamtykke fra statsadvokaten og det må foreligge en pågripelsesbeslutning fra retten. I hastesaker kan imidlertid en slik pågripelsesbeslutning treffes av en politijurist inntil en anmodning om beslutning kan fremmes for retten (for eksempel om etterlysningen må sendes ut i løpet av en helg).

Etterlysninger registreres av lokalt politi, men Kripos kvalitetssikrer alle etterlysninger før de legges ut internasjonalt. Kripos er videre nasjonalt kontaktpunkt og bindeledd for det internasjonale politisamarbeidet som oppstår i forlengelse av en etterlysning dersom den som etterlyses blir lokalisert eller pågrepet.

Alle etterlysninger i SIS II er unntatt offentlighet, mens enkelte etterlysninger gjennom Interpol ligger offentlig tilgjengelig på deres hjemmeside. Vurderingen av om etterlysningen skal være offentlig tilgjengelig på Interpols hjemmeside blir tatt av

---

⁹¹ Schengen informasjonssystem

påtaleansvarlig i den enkelte sak, gjerne i samråd med gjenværende/dennes advokat. Det har ikke vært vanlig praksis i Norge å legge etterlysninger på barn som er bortført eller bortfører offentlig tilgjengelig på Interpols hjemmeside.

En internasjonal etterlysning for pågrepelse og utlevering er en anmodning til andre lands rettshåndhevende myndigheter om bistand til lokalisering og pågrepelse for å hindre at bortfører unndrar seg straffeforfølgning. En person skal ikke etterlyses internasjonalt for pågrepelse og utlevering dersom de myndighetene som etterlyser personen ikke har tenkt å sende en utleveringsbegjæring dersom personen blir stoppet i et annet land, og faktisk vil hente vedkommende tilbake til Norge for straffeforfølgning (eller straffullbyrding) her. En utleveringsbegjæring vurderes etter gjeldende utleveringsavtaler mellom de aktuelle landene. En utleveringsbegjæring vil kunne føre til at myndighetene i det aktuelle landet bidrar mer aktivt til å få tilbakeført et barn til Norge, men utlevering av bortfører skaper ingen plikt til å tilbakeføre barnet.

7.5.5 Andre mulige tiltak

I tillegg til de tiltakene som er nevnt ovenfor kan politiet beslutte innlevering og evt. beslag av pass for både bortfører og/eller det bortførte barnet jf. passloven § 7 første ledd bokstav b, jf. § 5 første ledd bokstav a. Vilåret i begge tilfeller er at vedkommende er etterlyst. Selv om barn og bortfører allerede har reist ut av landet, vil dette kunne ha en effekt ved at den beslutningen retter seg mot ikke lengre vil ha et gyldig reisedokument.

På anmodning fra lokalt politi kan også Kripas, via Interpolsamarbeidet, anmode det landet der barnet blir holdt om å utføre en såkalt velferds- og lokaliseringssjekk. Dette forutsetter imidlertid at man er kjent med hvilket land barnet oppholder seg i.

7.5.6 Strafferettslig forfølgning

Dersom bortfører kommer tilbake til Norge og er siktet for barnebortføring, enten gjennom anmeldelse fra gjenværende eller av påtalemyndighetens eget tiltak, kan det tas ut tiltale mot bortfører og han eller hun kan stilles for retten. I de tilfellene hvor det tas ut tiltale er det da rettsapparatet som tar endelig stilling til om bortfører skal kjennes skyldig i barnebortføring eller ikke. Som det fremgår ovenfor under punkt 6.13.2 er strafferammen for barnebortføring fengsel i inntil 3 år. Under formildende omstendigheter kan det imidlertid utstedes et forelegg (bot).

Som nevnt ovenfor under punkt 6.13.2 kan påtalemyndigheten reise påtale av eget initiativ dersom det foreligger allmenne hensyn som tilsier det. Dette kan være aktuelt i tilfelle gjenværende har blitt truet eller er redd for represalier fra bortfører. Videre kan man også tenke seg tilfeller der gjenværende kan bli truet til å trekke en anmeldelse, og

at det da kan være positivt at påtalemyndigheten har et eget grunnlag for å opprettholde straffeforfølgningen.

Dersom politiet blir kjent med at et barn har vært utsatt for grov barnebortføring, kan det være aktuelt for politiet å vurdere om det bør igangsettes etterforskning også etter at barnet er tilbakeført til Norge.⁹²

Det finnes ingen omfattende rettspraksis mht. utmåling av straff for internasjonale barnebortføringer. Den idømte straffen har i de fleste tilfellene vært fra 6 måneder til 1 års fengsel, hvorav det i noen tilfeller har blitt utmålt delvis betinget fengselsstraff. Bortføringen har i disse tilfellene vart fra 1 ½ måned til over 4 år. Helt unntaksvis har det blitt idømt bøtestraff på grunn av flere formildende omstendigheter.

7.5.7 Politi og påtalemyndighetens rolle ved barnebortføringer til Norge

Ved barnebortføring *til Norge* kan politiet for det første bistå med lokalisering av barn og bortfører. Dersom det er bedt om det, og det foreligger rettslig grunnlag etter norsk rett, kan barnet eventuelt tas i forvaring i påvente av avgjørelse av tilbakeføringsspørsmålet (se omtale om tilsvarende ved barnebortføring *fra Norge* under punkt 7.5.4).

Hvis bortfører er etterlyst for pågrepelse og utlevering, kan politiet og påtalemyndigheten bistå med å pågripe og fremstille bortfører for varetektsfengsling, eller ilegge meldeplikt, såfremt bortfører ikke er norsk statsborger⁹³. Den internasjonale etterlysningen vil da danne grunnlag for pågrepelse og varetekt (samt eventuell bruk av andre tvangsmidler) inntil formell utleveringsbegjæring er fremsatt⁹⁴. Bortfører som er norsk statsborger kan bare pågripes og fremstilles for fengsling, eller ilegges meldeplikt, dersom vedkommende ønskes utlevert (overlevert) til annet nordisk land⁹⁵.

Dersom et barn som er bortført til Norge tilbakeføres til det landet det bodde i før bortføringen fant sted, så vil dette som hovedregel enten skje på bakgrunn av at bortfører tar med seg barnet tilbake, eller etter avgjørelse i norsk domstol på bakgrunn av Haagkonvensjonen 1980. Det har imidlertid skjedd i noen tilfeller at barn har blitt tilbakeført ved hjelp av politi- og påtalemyndighet, samt andre myndigheter, til gjenværende i bostedslandet, uten at det har foreligget noen avgjørelse etter Haagkonvensjonen 1980, eller at bortfører frivillig har medvirket til dette. Dette kan for eksempel skje dersom bortfører begjæres utlevert til det landet barnet er bortført fra og

⁹² Se for øvrig anbefalinger fra arbeidsgruppen under punkt 6.13.5.

⁹³ Norsk statsborger kan som hovedregel ikke utleveres, jf. lov 13. juni 1975 om utlevering av lovbreakere m.v. (utleveringsloven) § 2.

⁹⁴ Jf. utleveringsloven § 20 nr. 1.

⁹⁵ Jf. lov 20. januar 2012 nr. 4 om pågriping og overlevering til og fra Norge for straffbare forhold på grunnlag av ein arrestordre (arrestordreloven)

vilkårene for slik utlevering er oppfylt etter utleveringsloven, og barnet da ikke vil ha noen omsorgspersoner igjen i Norge. Haagkonvensjonen 1980 er ikke til hinder for at landene kan bruke andre regler enn de denne oppstiller for å gjennomføre en tilbakeføring til bostedslandet.

7.5.8 Ordningen med sentrale kontaktpersoner for påtalemyndigheten og politiet

I 2007 ble det, på anmodning fra Justisdepartementet, besluttet å oppnevne en kontaktperson i påtalemyndigheten for barnebortføringssaker. Riksadvokaten har delegert til Det nasjonale statsadvokatembetet å oppnevne en slik kontaktperson. Siden ordningen trådte i kraft har oppgaven vært tillagt en politiadvokat ved Kripos. Kontaktpersonen skal bistå politidistriktene som fagperson og ressurs med råd i konkrete saker, samt formidle generell informasjon om feltet til andre instanser som er involvert i barnebortføringssaker.

Påtalemyndighetens kontaktperson har kun en rådgivingsrolle, og ikke instruksjons- eller beslutningsmyndighet overfor politidistriktene i den enkelte sak. Lokalt politi har ansvar for saken, men kan kontakte kontaktpersonen for eksempel for å få råd med hensyn til hva som bør gjøres eller for å diskutere rettslige sider av saken.

I tillegg til at påtalemyndighetens kontaktperson er lagt til Kripos har også Kripos lang og bred erfaring med barnebortføringssaker, særlig gjennom sine oppgaver som kontaktpunkt for internasjonalt politisamarbeid. Politidistrikter som håndterer en barnebortføringssak kan blant annet, i tillegg til for å få råd og veiledning, kontakte Kripos for å få bistand til å sende ut etterlysninger samt for rask varsling av relevante flyplasser i akutte situasjoner. Politiet og påtalemyndigheten i de enkelte politidistrikter benytter seg i mange barnebortføringssaker av den bistand som kan gis av Kripos og påtalemyndighetens kontaktperson.

I 2012 ble det også besluttet å oppnevne en kontaktperson i Politidirektoratet med spesielt ansvar for å følge opp politiet på barnebortføringsfeltet.

7.5.9 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Gjenværende som henvender seg til politiet i forbindelse med en barnebortføringssak kan oppleve at politiet ikke har kunnskap om barnebortføring og de strafferettslige sidene ved dette. Gjenværende blir i noen tilfeller avvist under henvisning til at barnebortføring er en sivilrettslig sak mellom to foreldre, eller bedt om å avvente og se om barn og bortfører kommer tilbake av seg selv. Særlig i de tilfellene der det dreier seg om en akutt situasjon er dette svært uheldig, og kan i verste fall få avgjørende betydning i negativ retning for å få barnet tilbakeført til Norge.

Det er vanskelig å si noe sikkert om hvor stort dette problemet er da det gjerne er slik at det er de tilfellene hvor man ikke får den hjelpen man burde hatt, som blir trukket frem, mens de tilfellene hvor systemet fungerer som det skal i liten grad blir omtalt. Det er imidlertid ikke grunnlag for å tro at det er et flertall som ved sine henvendelser til politiet ikke får den oppfølgingen de skulle hatt. Allikevel er det helt klart et problem som må tas alvorlig, og som det etter *arbeidsgruppens* vurdering må gjøres noe med.

Arbeidsgruppen har på bakgrunn av dette vurdert hva som kan gjøres for å bedre kunnskapen om barnebortføring i politi- og påtalemyndigheten, og om håndteringen av barnebortføringssaker i politi- og påtalemyndigheten bør sentraliseres.

7.5.9.1 Kunnskap om barnebortføring i politi- og påtalemyndighet

I brev fra Justis- og beredskapsdepartementet til riksadvokaten av 16. januar 2013 anmodet departementet om at internasjonale barnebortføringssaker skulle inntas i riksadvokatens rundskriv om mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen for 2013. I et foreløpig svar til departementet av 15. februar 2013 viste riksadvokaten til at dette ville vurderes, men at en annen løsning kunne være å gi spørsmålet en bredere omtale og sende ut en påminnelse i et eget brev. *Arbeidsgruppen* mener at et brev fra riksadvokaten som gir føringer for påtalemyndighetens håndtering av barnebortføringssaker vil bidra til økt oppmerksomhet og kunnskap om barnebortføring i påtalemyndigheten og politiet. *Arbeidsgruppen* anbefaler derfor at det gis slike føringer i form av brev eller rundskriv fra riksadvokaten.

Ved opprettelsen av ordningen i 2007 med en egen kontaktperson i påtalemyndigheten for barnebortføringssaker ble det orientert om dette og om barnebortføring generelt på flere påtalemøter⁹⁶. Etter oppfordring fra riksadvokaten til embetslederne ved statsadvokatembetene i et møte 5. mars 2013⁹⁷ har to (av totalt 10) regionale statsadvokatembeter satt temaet på dagsordenen for sine påtalemøter i 2013. *Arbeidsgruppen* anbefaler at alle de regionale statsadvokatembetene jevnlig setter barnebortføring som tema på sine påtalemøter, og at de statsadvokatembetene som ikke har gjort dette de seneste 4-5 årene gjør det så snart som mulig.

Videre er det viktig at politimestrene sørger for at det blir gitt tilstrekkelig og egnet informasjon i egne distrikt, slik at informasjonen ikke bare hovedsakelig når påtalemyndigheten i politiet, men også de polititjenestemenn og -kvinner som kan ha behov for dette i de arbeidsoppgavene de utfører. *Arbeidsgruppen* foreslår i denne sammenheng at alle politidistrikt skal ha en egen kontaktperson/koordinator for barnebortføring, slik man har på flere andre kriminalitetsområder. Det bør vurderes om

---

⁹⁶Årlige møter arrangert av de regionale statsadvokatembetene for alle påtalejuristene i de underliggende politidistriktene.

⁹⁷Fremgår av brev fra riksadvokaten til Justis- og beredskapsdepartementet av 6. mars 2013, som arbeidsgruppen har fått tilgang til.

en slik rolle skal legges til de allerede eksisterende familievoldskoordinatorene eller om en annen kontaktpersonordning er mer hensiktsmessig.

7.5.9.2 Sentralisering av politi- og påtalemyndighet i barnebortføringssaker

Et argument for sentralisering av politi- og påtalemyndighet i barnebortføringssaker er at håndteringen av og kunnskapen om barnebortføring da vil bli samlet på ett sted som vil ha god kompetanse om barnebortføringssakene og kunne følge disse opp på best mulig måte. På den annen side vil ikke den gjenværende normalt ha kunnskap om en slik sentralisering og uansett ta kontakt med lokalt politi for å inngi en savnetmelding og/eller anmeldelse. Dertil kommer at dersom problemet bunner i manglende kompetanse hos lokalt politi om at barnebortføring kan være straffbart, så vil den polititjenestemannen gjenværende møter neppe heller ha kunnskap om at politi- og påtalemyndighet i barnebortføringssaker er sentralisert. Videre vil det ha fordeler i en eventuell etterforskning av saken at den håndteres lokalt, der den bortførte har bosted, herunder kontakten med gjenværende (fornærmede).

På bakgrunn av dette har *arbeidsgruppen* kommet til at den ikke vil anbefale en sentralisering av politi- og påtalemyndighet i barnebortføringssaker.

7.6 Namsmannen

7.6.1 Innledning

Når en domstol har avgjort at et barn skal tilbakeføres til sitt opprinnelige bostedsland, er den beste løsningen at partene (foreldrene) frivillig samarbeider for å gjennomføre tilbakeføringen av barnet. Ofte vil bortfører frivillig returnere med barnet til bostedslandet, eller gjenværende kommer og henter barnet hjem. Men dersom bortføreren ikke etterlever domstolens avgjørelse, oppstår det behov for å tilbakeføre barnet ved tvang.

Namsmannens oppgave er å bistå gjenværende med å tvangsfullbyrde en rettslig avgjørelse om at et bortført barn skal tilbakeføres til bostedslandet, se punkt 7.4.2.7. Det er viktig at tilbakeføring av et barn med bistand fra namsmannen skjer så skånsomt som mulig for å ivareta barnet.

Det følger av tvangsfullbyrdesloven § 2-2 hvem som anses som namsmann i Norge. I namsfogddistrikter er namsfogden namsmann, som for eksempel i Oslo. I lensmannsdistrikter er lensmannen namsmann. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonssjefen namsmann.

Spørsmålene som oppstår ved tvangsfullbyrdelse av avgjørelser om barn, er vurdert i arbeidsgrupperapporten «Tvangsgjennomføring av avgjørelser om flytting av barn etter

barneloven» fra 2002.⁹⁸ Rapporten tar for seg tiltak som på en bedre måte kan ivareta barnets situasjon ved flytting mellom omsorgspersoner. Rapporten gjennomgår regelverket og systemet for tvangsgjennomføring av avgjørelser om flytting av barn. I rapporten er det en kort omtale av barne bortføringssakene, og det presiseres at dersom barn ikke tilbakeføres frivillig i henhold til rettsavgjørelse, vil saken behandles etter tvangsfullbyrdelsesloven.

Reglene om tvangsfullbyrding av en rettslig avgjørelse som går ut på at et barn skal flyttes fra en omsorgsperson til en annen omsorgsperson, omfatter både tilfellene der barnet skal flyttes innenfor Norges grenser og der barnet skal tilbakeføres til utlandet. Namsmannen vil i utgangspunktet håndtere begge tilfellene likt.

Arbeidsgruppen har vært i kontakt med Namsfogden i Oslo. Namsfogden opplyser at det ikke føres statistikk over antall saker om tilbakelevering av barn per år, men anslår at det kun er et par saker hvert år. Dette tallet omfatter både flytting av barn innenfor landegrensene og barn som skal tilbakeføres ut av Norge.

Det som skrives nedenfor, særlig i punkt 7.6.2, er basert på opplysninger innhentet fra Namsfogden i Oslo. Det finnes ikke tilsvarende opplysninger for hele landet. Arbeidsgruppen har derfor ikke kjennskap til lokale varianter.

7.6.2 Den praktiske gjennomføringen

Namsmannen vil ikke av eget tiltak fullbyrde avgjørelsen om å tilbakeføre et barn. For å få kravet om tilbakeføring tvangsfullbyrdet må gjenværende, eventuelt en person med fullmakt fra gjenværende, be om bistand ved å fremme en begjæring for namsmannen der barnet oppholder seg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 13-1.

Forberedelsene kan ta 3-4 dager fra namsmannen blir kontaktet og bedt om bistand. I forberedelsen til en slik tilbakeføring vil namsmannen på det stedet der barnet oppholder seg, kartlegge hvem som kan brukes som såkalt «medhjelper».

Namsmannen vil alltid ha med minst en person med barnefaglig kompetanse når det skal gjennomføres en tilbakeføring av et barn. Denne personen vil ha som sin eneste oppgave å ivareta barnet gjennom prosessen og vil ha en aktiv rolle, under ledelse av namsmannen, i selve gjennomføringen. I Oslo vil dette ofte være en person fra barnevernvakta. På andre steder i landet kan det være en person fra familievernkontor, en barnepsykolog eller en representant fra barnevernet. Dersom situasjonen utvikler seg negativt, for eksempel at bortfører fysisk motsetter seg at barnet tas fra ham/henne, vil den barnefaglige personen ha ansvar for å sørge for at barnet ivaretas.

---

⁹⁸ Arbeidsgruppe oppnevnt av Barne- og likestillingsdepartementet. Rapporten er tilgjengelig her: http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rapporter_planer/rapporter/2002/tvangsgjennomforing-av-avgjorelser-om-fl.html?id=105744

Namsmannen styrer hele prosessen og håndterer partene (foreldrene). I forberedelsesfasen vil namsmannen kunne ha behov for å ha kontakt med dommeren som har hatt saken for å kartlegge konfliktnivået i saken. Det vil være viktig for å vurdere hvordan tilbakeføringen best bør gjennomføres. Namsmannen vil så beslutte hvor det er mest tjenlig å gjennomføre overleveringen av barnet. Namsmannen vil om mulig unngå at overleveringen skjer i hjemmet der barnet oppholder seg, fordi det der lett kan oppstå en tilspisset situasjon som vil være ekstra belastende for barnet. En overlevering på barnets skole eller barnehage vil ofte, etter namsmannens vurdering, være bedre for barnet.

Namsmannen vil alltid ha kontakt med politiet i forbindelse med en overlevering av et barn. Som regel er politiet med på stedet. Namsmannen vil i så tilfelle be politiet stille i sivil og gjerne holde seg i bakgrunnen inntil det eventuelt blir behov for deres bistand.

Namsmannen vil gjennom hele tilbakeføringsprosessen forsøke å bidra til at bortfører frivillig returnerer barnet til bostedslandet, da dette vil være til det beste for barnet. Namsmannen vil som regel varsle bortfører om tid og sted for selve overleveringen av barnet, med mindre det er fare for at bortfører da kan gå i skjul med barnet. Formålet med å ta slik kontakt med bortfører er å søke å oppnå en dialog for å få bortfører til å medvirke til tilbakeføringen av barnet.

7.6.3 Særlig om faktisk tilbakeføring av et barn ut av landet

Tilbakelevering av et barn med bistand fra namsmannen vil oftest gjennomføres på det stedet der barnet oppholder seg. Gjenværende vil reise hit og være til stede for å overta omsorgen for barnet for deretter å reise tilbake til bostedslandet sammen med barnet.

Det kan imidlertid være tilfeller der gjenværende av praktiske eller økonomiske årsaker ikke har mulighet til å reise til Norge, og spørsmålet blir da hvem som kan ledsage barnet tilbake til bostedslandet.

Namsmannen vil i tilbakeleveringssaker se det som en stor fordel at forelderen som skal overta omsorgen for barnet, kommer dit man har avtalt overlevering av barnet. Namsmannen har ikke myndighet utenfor landets grenser og kan gjennomføre en tilbakelevering av et barn på en norsk flyplass, men har ikke myndighet til å reise til utlandet med barnet og tvangsfullbyrde tilbakeleveringen i utlandet.

I Justisdepartementets rundskriv G-136/91 vises det til at dersom barnets rettmessige omsorgsperson ikke er kommet til Norge for å hente barnet, bør så vidt mulig en annen person som har opptrådt på vegne av barnet i saken (hjelpeverge, setteverge, representant for barnevernet, sakkyndig medhjelper eller annen person barnet har tillit til) varsles og bes om å være til stede ved tilbakeføringen. Dersom barnet ikke blir hentet eller blir ledsaget av en voksen person på reisen, må det sørges for at

flyselskapet ordner med nødvendig eskorte for barnet både ved avreise og ankomst og under selve reisen. Alle større flyselskaper har rutiner for eskorte av barn som reiser alene.

7.6.4 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen mener at det er flere utfordringer knyttet til tilbakeføring av barn med tvang, og at det alltid vil være det beste for barnet om foreldrene kan samarbeide om en frivillig tilbakelevering av barnet. I de få tilfellene der tilbakelevering må skje med bistand fra namsmannen, vil det være spesielt viktig å ivareta barnet på et hvert steg i prosessen. For barnet kan en tilbakelevering med tvang fremstå både skremmende og utrygg dersom det ikke foregår på en skånsom måte. Gjennom kontakt med Namsfogden i Oslo er det *arbeidsgruppens* inntrykk at ivaretagelse av barnet er helt sentralt i planleggingen og gjennomføringen av en tilbakelevering av barn.

Det svært beskjedne antallet saker gjør det vanskelig å utarbeide en ensartet praksis og retningslinjer for gjennomføringen av tilbakelevering av barn som skal ut av landet.

Det er viktig at namsmenn som skal bistå i tilbakelevering av et bortført barn er godt kjent med hvordan en slik sak bør gjennomføres. Namsfogden i Oslo er ansvarlig for å gi overordnede retningslinjer til alle namsmenn i Norge, og det er viktig at dette følges opp. Dersom namsmenn som får en slik tilbakeleveringssak er usikre på gjennomføringen, for eksempel hvem de kan benytte som barnefaglig medhjelper, vil de ofte kontakte politiet for bistand. Da er man avhengig av at politiet gir god veiledning. Alternativt kan namsmenn kontakte Namsfogden i Oslo, som kan gi slik veiledning til namsmennene.

Namsmyndighetene har som nevnt ikke tvangsmyndighet utenfor landets grenser, og de kan trolig ikke påta seg å følge et barn tilbake til bostedslandet. Ut fra det som er beskrevet i Justisdepartementets rundskriv G-136/91, legger *arbeidsgruppen* til grunn at en annen person som har opptrådt på vegne av barnet, kan bistå med å følge barnet tilbake til bostedslandet. Det fremstår som en praktisk ordning som det vil måtte tas stilling til fra sak til sak.

Arbeidsgruppen mener det bør utarbeides bedre offentlig tilgjengelig informasjon om tvangsfullbyrding av tilbakeleveringsavgjørelser i saker om bortføring av barn. Den informasjonen som er offentlig tilgjengelig i dag, fremstår som mangelfull og lite tilgjengelig for gjenværende i utlandet og utenlandske sentralmyndigheter, som begge har behov for tilstrekkelig informasjon. Gjenværende vil riktignok få noe informasjon om tvangsfullbyrding gjennom domstolens slutning, men dette gir ikke tilstrekkelig veiledning dersom det blir nødvendig å be namsmannen om bistand.

Justis- og beredskapsdepartementet har et ansvar for å sikre at en avgjørelse om tilbakelevering av et barn blir gjennomført så raskt og på en så god måte som mulig. Departementet vil kunne bli kontaktet av gjenværende eller andre lands sentralmyndighet som ønsker informasjon om hvordan domstolens avgjørelse kan gjennomføres, herunder med bistand av namsmannen. Dersom departementet blir kontaktet av gjenværende i utlandet med spørsmål om tvangsfullbyrding av en rettsavgjørelse, vil de i utgangspunktet henvise gjenværende til å ta direkte kontakt med namsmannen på stedet der barnet oppholder seg, og eventuelt engasjere advokat til å bistå seg i Norge. I enkelte saker har departementet tatt direkte kontakt med namsmannen på vegne av en gjenværende, for eksempel i tilfelle hvor gjenværende ikke var representert ved norsk advokat og det var språklige utfordringer. Departementet har imidlertid ingen faste rutiner for hvilken informasjon som gis til gjenværende eller andre lands sentralmyndighet om gjennomføringen av rettsavgjørelser.

Arbeidsgruppen foreslår at sentralmyndigheten utarbeider skriftlig informasjon om hvordan en tilbakelevering av et barn kan gjennomføres, både med og uten bistand av namsmannen, og at det vil være en fordel om denne informasjonen gjøres tilgjengelig på nettsiden www.barnebortforing.no. Ved å ha informasjon tilgjengelig her, både på norsk og engelsk, vil gjenværende i utlandet, advokater og andre lands myndigheter, enkelt kunne skaffe seg klar og forutsigbar informasjon om det norske systemet for tvangsfullbyrding av barnebortføringssaker. *Arbeidsgruppen* viser i denne sammenheng til at man i Nederland har en egen «cooperation protocol for the enforcement of return decisions and international child abduction cases», utarbeidet av sentralmyndigheten i samarbeid med berørte etater og organisasjoner (Public Prosecution Service, the police, the Child Care and Protection Board, the Youth Care Agency, the legal profession). Informasjon om dette ligger tilgjengelig på den nederlandske sentralmyndighetens nettside.⁹⁹

I tillegg har arbeidsgruppen fått opplyst at det er informasjon tilgjengelig på politiets interne nettsider som også er tilgjengelig for alle namsmenn i Norge. *Arbeidsgruppen* legger til grunn at Namsfogden i Oslo, som *arbeidsgruppen* har forstått er ansvarlig for informasjonen om den sivile rettspleien på politiets interne nettsider, selv vurderer om det bør fremgå informasjon her om gjennomføringen av tilbakelevering av et barn, herunder de spesielle omstendighetene når et barn skal tilbakeleveres ut av Norge.

Arbeidsgruppen mener at sentralmyndighetens ansvar for å sikre at barnet leveres trygt tilbake, jf. Haagkonvensjonen artikkel 7 annet ledd bokstav h, innebærer at dersom et barn må sendes tilbake til bostedslandet uten følge av foreldre eller andre som ivaretar

---

⁹⁹ <http://www.government.nl/issues/children-and-children-s-rights/international-child-abduction>

barnet på deres vegne, må barnet følges av en voksenperson tilbake til bostedslandet. Dette må være en person som ivaretar hensynet til barnet på vegne av sentralmyndigheten. *Arbeidsgruppen* understreker at det normalt *ikke* vil være tilstrekkelig å sørge for at flyselskapet ordner nødvendig eskorte for barnet, slik det fremgår av Justisdepartementets rundskriv G-136/91.

Dersom gjenværende ønsker å hente barnet i Norge, men ikke har økonomisk mulighet til det, mener *arbeidsgruppen* det bør vurderes å dekke denne kostnaden etter rettshjelplovens regler. *Arbeidsgruppen* mener at det bør være grunnlag for å dekke slike utgifter etter rettshjelploven § 14 annet ledd og § 22 annet ledd, se punkt 6.14.4.4.

7.7 Advokat

7.7.1 Innledning

En part kan la seg representere av advokat i saker som gjelder barnebortføring, både i og utenfor rettsapparatet. I forholdet mellom advokat og klient gjelder de betingelser som følger av oppdragsavtalen.

Norske myndigheter - henholdsvis Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen 1980 og Utenriksdepartementet i barnebortføringssaker utenfor konvensjonssamarbeidet - vil i alminnelighet gi en part bistand og veiledning i barnebortføringssaker. Dette gjelder typisk for gjenværende i saker med barnebortføring fra Norge. I mange sammenhenger vil det imidlertid være behov for bistand av juridisk karakter utover det som norske myndigheter gir. Gjenværende i den enkelte sak vil ha individuelle behov som en advokat kan bidra til å fylle. Også for norske sentralmyndigheter er det ofte nyttig at gjenværende er bistått av en advokat. Sentralmyndigheten kan ikke gi konkrete råd om hvordan gjenværende bør forholde seg i saken, men det vil en advokat kunne gjøre.

Det er derfor naturlig og ønskelig at den enkelte forelder kan få bistand fra advokat, og i barnebortføringssaker kan dette behov gjøre seg gjeldende både i Norge og i utlandet.

Justis- og beredskapsdepartementet etablerte i 2009 en liste over norske advokater som har særlig kompetanse på barnebortføringssaker.¹⁰⁰ Advokatene på listen har deltatt på et heldagsseminar om barnebortføring. Listen inneholder ca. 20 navn på advokater geografisk spredt over hele Norge. Sommeren 2013 ble denne listen revidert og alle advokatene gjennomgikk nytt heldagsseminar. Tilsvarende advokatordning for barnebortføringssaker er opprettet i flere andre land som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980.

---

¹⁰⁰ Listen er publisert på nettsiden: <http://www.regjeringen.no/nb/sub/barnebortforing/bf/juridisk-bistand/liste-over-advokater-2.html?id=590331>

Justis- og beredskapsdepartementet har overfor arbeidsgruppen gitt uttrykk for at de som sentralmyndighet nå i større grad enn tidligere ser det som nyttig at partene har advokatbistand.

Norske advokater kan bli bedt om å bistå i barnebortføringssaker direkte fra gjenværende eller bortfører fordi de står på departementets liste, via krisesentre, domstoler, andre lands myndigheter eller på andre måter.

Norske utenriksstasjoner har lister over lokale utenlandske advokater som kan benyttes, og de vil også kunne bistå for øvrig med å finne advokat i utlandet.

7.7.2 Advokatens rolle og oppgaver i barnebortføringssaker til Norge

I barnebortføringssaker *til Norge* som behandles for norsk domstol, vil det være naturlig at gjenværende og bortfører har engasjert advokat til å representere seg i retten (prosessfullmektiger). Krav i henhold til barnebortføringsloven om retur av barn til bostedslandet, behandles etter tvangsfullbyrdelseslovens regler med tilhørende regelsett for partenes prosessfullmektiger i henhold til tvisteloven kapittel 3. En part har da rett til å la seg bistå av advokat.

Som vist til i punkt 7.4.2.4 er det ikke krav om at partene er representert ved en advokat under rettsprosessen for norsk domstol, men det er hensiktsmessig med bistand fra norsk advokat med relevant kompetanse. Dette gjør seg særlig gjeldende for gjenværende som befinner seg i utlandet. Advokaten vil kunne bidra til å belyse saken på vegne av sin klient, vil kunne motta innkallinger til rettsmøter og få forkynt avgjørelser¹⁰¹.

Haagkonvensjonen 1980 artikkel 25 slår fast at statsborgere og personer som er bosatt i en konvensjonsstat skal ha rett til juridisk hjelp og rådgivning om Haagkonvensjonen 1980 i en annen konvensjonsstat, på samme vilkår som om de var borgere eller bosatt i den andre staten (altså for eksempel Norge).

Arbeidsgruppen har innhentet opplysninger om tingrettsavgjørelser i saker om bortføring av barn *til Norge* i perioden 2007 til 2012 og utarbeidet en oversikt over om begge eller én av partene har benyttet advokat under domstolsbehandlingen i Norge.

---

¹⁰¹ Se blant annet tvisteloven § 13-2 (2)

Tabell 7.9 Gjenværende og bortførers bruk av advokat ved tingrettsbehandling

Har partene hatt norsk advokat?	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ja, begge	9	5	9	12	11	3
Kun gjenværende	0	1	0	1	1	3
Kun bortfører	5	2	4	4	2	2
Ingen av partene	2	1	2	3	4	2

Tabellen viser at det i perioden 2007-2012 ble benyttet advokat i 84 % av barnebortføringssakene, og i flertallet av sakene var begge parter representert ved advokat. Tabellen viser også at det i et mindre antall saker hvert år kun vil være den ene parten som er representert ved advokat, og at det da oftest er bortfører i Norge som har advokat mens gjenværende i utlandet ikke er representert ved advokat.

7.7.3 Bistand ved gjennomføring av avgjørelse om tilbakeføring av barn til utlandet

Også i prosessen med å sørge for tilbakelevering av barnet til utlandet, kan det være behov for bistand fra norsk advokat, for eksempel dersom gjenværende har språklige utfordringer. Advokaten vil kunne bistå med å få på plass en avtale mellom foreldrene om tilbakelevering, ha kontakt med namsmannen, eventuelt barnevernet og sentralmyndigheten for å sørge for den praktiske gjennomføringen av tilbakeleveringen. Se for øvrig punkt 7.6.

7.7.4 Advokatens rolle og oppgaver i barnebortføringssaker fra Norge

Når et barn er bortført *fra Norge*, vil gjenværende ta stilling til om det er behov for å engasjere norsk og/eller utenlandsk advokat.

I bortføringssaker etter Haagkonvensjonen 1980 vil Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet bistå med å motta og videresende søknad fra gjenværende og etterfølgende informasjon, koordinere kontakt mellom utenlandsk sentralmyndighet og involverte norske etater og gi generell veiledning og informasjon. Gjenværende kan ha behov for bistand i den innledende fasen med å fylle ut søknadsskjemaet og skaffe til veie all informasjon som er nødvendig for å få igangsatt en barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980. Informasjon om søknadskjema og tilleggskjema og tilleggsdokumentasjon som kreves er tilgjengelig på www.barnebortforing.no sammen med kontaktinformasjon til Justis- og beredskapsdepartementets Sivilavdeling. Gjenværende kan likefullt ha behov for norsk advokat i denne fasen, for eksempel dersom gjenværende ikke er norsk borger og har problemer med å få innhentet tilstrekkelig dokumentasjon til at sentralmyndigheten kan bistå i saken. Dersom gjenværende skal ha møte med

sentralmyndigheten eller Utenriksdepartementet, kan han/hun delta sammen med advokat.

Direkte råd og veiledning i valg av fremgangsmåte i den konkrete saken, faller normalt utenfor sentralmyndighetens rolle. Dersom gjenværende har behov for slik bistand må han/hun engasjere advokat.

Når en barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980 er oversendt fra norsk sentralmyndighet til sentralmyndigheten i mottakerlandet, vil gjenværende motta informasjon om saksgang og domstolsbehandlingen via sentralmyndighetene. Dersom det er behov for ytterligere opplysninger i anledning saken, vil norsk sentralmyndighet formidle dette til gjenværende og be om at dette fremskaffes. I denne fasen kan gjenværende få behov for advokatbistand, for eksempel dersom det bes om en avgjørelse etter barnebortføringsloven § 20 (en såkalt ugyldighetserklæring).

Når det gjelder advokat i utlandet (barnets mottakerland), vil advokatbistand som regel være nødvendig når saken ikke er blitt løst på frivillig måte og det skal tas rettslige skritt overfor domstol i mottakerlandet. Hvorvidt advokatbistand er nødvendig, vil avhenge av mottakerlandets rettssystem, se nedenfor. Men også på et tidligere stadium kan det være et behov for at en advokat i mottakerlandet kan gi gjenværende informasjon og rådgivning om landets rettssystem og saksbehandling. I saker der gjenværende har advokat både i Norge og i landet barnet er bortført til, vil advokatene oftest samarbeide om saken. Det mest vanlige er at den norske advokaten har kontakt med sentralmyndigheten i Norge.

Det kan være et særlig behov for både norsk og utenlandsk advokat også i saker innenfor konvensjonssamarbeidet, for eksempel i saker der det faktiske eller juridiske grunnlaget kan by på tvil om det oppfyller vilkårene for ulovlig barnebortføring. I slike tilfeller kan det være behov for ytterligere opplysninger eller juridiske argumenter fra norsk advokat og for bistand til å presentere saken for domstolen i det andre landet.

I forkant av domstolsbehandlingen i utlandet vil det bli avklart om gjenværende plikter å møte i retten og om gjenværende må være representert ved advokat. Enkelte land krever at gjenværende er representert ved advokat når barnebortføringssaken skal behandles av domstol eller forvaltningsorgan i landet. Det kreves da advokat med bevilling til å praktisere i det landet saken skal føres.

Haagsekretariatet¹⁰² ber alle land som tiltrer Haagkonvensjonen 1980 om å fylle ut et skjema med faktainformasjon om landets regelverk og rettssystem, kalt «country profile». Per oktober 2013 har 55 av 90 land fylt ut en slik «country profile».

---

¹⁰² Informasjon hentet fra Haagsekretariatets hjemmeside; www.hcch.net

Arbeidsgruppen har med utgangspunkt i informasjonen fra landenes «country profile», laget en oversikt over hvilke land som krever at partene er representert ved advokat i behandlingen av en barnebortføringssak.¹⁰³ I 20 av 55 land er det et krav om at partene er representert ved advokat for lokal domstol, og i ytterligere 21 land anbefaler myndighetene at partene benytter advokat. Hvilken type advokat gjenværende part kan la seg bli representert av, vil variere. I 9 av 55 land vil en statsadvokat/regjeringsadvokat representere gjenværende og i ytterligere 12 land vil sentralmyndighetens egne advokater bringe saken inn for domstolsbehandling. I disse landene vil gjenværende i utgangspunktet ikke ha behov for i tillegg å bli representert av en privat advokat. I 27 av 55 land er det adgang til å benytte privat advokat, enten alene eller i tillegg til statsadvokat/regjeringsadvokat/sentralmyndighetens advokat. *Arbeidsgruppen* legger til grunn at det trolig er adgang til å benytte privat advokat i flere enn de 27 landene som eksplisitt har svart dette i sin «country profile».

Selv om mottakerlandet ikke krever at gjenværende skal være representert ved advokat, kan gjenværende likevel ha behov for å engasjere en advokat i mottakerlandet for å bedre kunne holde seg orientert om saksgangen og domstolsbehandlingen der. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt i land som har kompliserte rettssystemer. Dersom gjenværende ønsker å være til stede under rettsmøte i mottakerlandet, kan det også være en fordel å ha med egen advokat selv om dette ikke er påkrevet av domstolen. Det er imidlertid da viktig at den utenlandske advokaten har kjennskap til håndteringen av en barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980. Det vil ikke alltid være mulig for gjenværende å få en advokat i mottakerlandet med slik kunnskap. Dersom gjenværende i tillegg har en norsk advokat til å bistå seg, vil det være viktig med god kontakt mellom advokatene. Den norske advokaten kan også bistå med informasjon om det norske retts- og velferdssystemet, temaer som gjerne kan komme opp i barnebortføringssaker.

Dersom bortføringen skjer til et land som *ikke* er tilsluttet en konvensjon om barnebortføring vil det ofte være ytterligere behov for advokathjelp, både i Norge og i det andre landet.

7.7.5 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen mener at såvel partene (gjenværende og bortfører) som myndigheter har nytte av at advokater bistår i barnebortføringssaker. *Arbeidsgruppen* har merket seg at Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet i større grad enn tidligere ser at det er behov for advokatbistand. *Arbeidsgruppen* ser det derfor som viktig at det legges til rette for at partene kan la seg bistå av advokat.

---

¹⁰³ Se vedlegg nr. 2

I konvensjonssakene er det en klar fordel at partene har en advokat som kjenner til Haagkonvensjonen 1980, det gjelder både advokat i Norge og advokat i utlandet.

Arbeidsgruppen mener at foreldre i Norge bør velge en advokat fra den offisielle advokatlisten for barnebortføringssaker som er tilgjengelig på myndighetenes nettside¹⁰⁴. Dette bør etter *arbeidsgruppens* syn komme klart frem av et nytt rundskriv om barnebortføring.

En advokat fungerer både som rådgiver/prosessfullmektig og som støttespiller og kontaktpunkt. Saksbehandlingssystemene og rettsreglene som gjelder barnebortføring, herunder forholdet til den øvrige barnelovgivningen og barnevernlovgivningen, gir uttrykk for et til dels komplisert saksområde der partene kan trenge juridisk veiledning.

Også når det er aktuelt å mekle i og utenfor domstolene, vil advokatene kunne ha en viktig veiledningsrolle for sin klient.

Sentralmyndigheten vil ikke kunne gi konkrete råd i enkeltsakene. *Arbeidsgruppen* mener derfor at gjenværende ofte har behov for å la seg støtte av en advokat som kan gi konkrete råd om hvordan vedkommende best bør håndtere sin egen sak. Gjenværende kan dessuten ha behov for norsk advokat på grunn av begrensede ressurser og språkproblemer, ved sin kontakt med myndigheter osv. Den enkelte forelder som trenger slik bistand, vil dermed ha behov som går utover det sentralmyndigheten er i stand til å gi.

Sentralmyndigheten har overfor arbeidsgruppen uttalt at det i praksis vil være en fordel om foreldrene bistås av advokat i større utstrekning enn rundskriv G-136/91 legger opp til. *Arbeidsgruppen* foreslår derfor at sentralmyndigheten bør oppfordre gjenværende til å bruke advokat i barnebortføringssakene, både til og fra Norge. I saker om bortføring til Norge er det en fordel om også den forelderen som befinner seg her (bortfører), benytter advokat, og sentralmyndigheten bør i disse tilfellene oppfordre også bortfører til å benytte advokat. *Arbeidsgruppen* mener at dette bør komme klarere til uttrykk, både på nettsiden www.barnebortforing.no og i et nytt rundskriv om barnebortføring. Se punkt 7.2.7.5. En slik oppfordring fra sentralmyndigheten om bruk av advokat vil være lite problematisk dersom *arbeidsgruppens* forslag i punkt 6.14.4 om endringer for dekning av utgifter til rettshjelp følges opp.

Arbeidsgruppen skal peke på at behovet for advokat til en viss grad vil avhenge av organiseringen av sentralmyndigheten. Til sammenligning skal Danmark fra 1. januar 2014 omorganisere sin sentralmyndighet, og opprette en koordineringsenhet som skal ha møte med gjenværende og deretter vil holde løpende kontakt med denne, antar

---

¹⁰⁴ Listen er publisert på nettsiden: <http://www.regjeringen.no/nb/sub/barnebortforing/bf/juridisk-bistand/liste-over-advokater-2.html?id=590331>

arbeidsgruppen. I Sverige har sentralmyndigheten lite direkte kontakt med gjenværende, men til gjengjeld oppnevnes det i alle saker en advokat. *Arbeidsgruppen* har vurdert hvordan gjenværendes behov for juridisk veiledning, praktisk rådgivning og støtte best kan ivaretas i det norske systemet. *Arbeidsgruppen* foreslår at gjenværende har rett til et møte med sentralmyndigheten, jf. punkt 7.2.7.5. *Arbeidsgruppen* antar at det i mange saker vil være en fordel at gjenværende møter sammen med sin advokat i dette møtet.

Det er imidlertid viktig at valget om å bruke advokat ikke blir dominert av om man har økonomisk evne til dette. Dette kan få uheldige rettssikkerhetsmessige utslag. Rettshjelpsordninger bør bøte på dette behovet, se punkt 6.14 om rettshjelp. Etter dagens regelverk er det ikke obligatorisk i Norge å ha med seg norsk advokat som prosessfullmektig i barnebortføringssaker *til Norge*. Etter *arbeidsgruppens* syn vil det være en klar fordel at begge parter er representert av advokat i slike saker. Når parten eventuelt ikke har med seg advokat i domstolen, er det viktig at dommeren gir god veiledning under rettsprosessen.

7.8 Barnevernet

7.8.1 Innledning

Som det fremgår ovenfor i punkt 6.7.3 følger det av Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 første ledd bokstav a og barnebortføringsloven § 11 annet ledd bokstav a, at retten til foreldreansvar kan være tilkjent en «institusjon eller annen instans». Retten kan følge av et juridisk eller administrativt vedtak, jf. Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 annet ledd. Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse for et barn etter barnevernloven, er det barneverntjenesten som har rett til å bestemme hvor barnet skal bo, se punkt 6.7.3. Barneverntjenesten vil følgelig inneha «foreldreansvaret» etter barnebortføringsloven i disse tilfellene, selv om foreldrene etter norsk rett normalt har beholdt en rest av foreldreansvaret. Begrepet «foreldreansvar» i Haagkonvensjonen 1980 og barnebortføringsloven må her tolkes videre enn det tilsvarende begrepet i barnevernloven.

Hvilke vedtak i henhold til barnevernloven som gjør det ulovlig å ta et barn ut av Norge uten barnevernets samtykke, er det nærmere gjort rede for i punkt 6.7.3.

Arbeidsgruppen har innhentet tall fra Justis- og beredskapsdepartementet som viser at det i perioden 2005 til 2012 er registrert ca. 20 bortføringer fra barnevernet der barnets biologiske foreldre selv eller ved hjelp av andre, har tatt med barnet *fra Norge* uten samtykke fra barnevernet. Det er ikke registrert saker der barn er bortført fra barnevernet i utlandet *til Norge*.

7.8.2 Bortføring fra norsk barnevern til utlandet – forebygging

Bortføringer skjer som oftest under foreldres samvær med barnet. Dersom barnevernet frykter at barn som er under barnevernets omsorg skal bli bortført av sine foreldre i forbindelse med samvær, vil de kunne benytte tiltak for å forsøke å forhindre dette. Fylkesnemnda kan bestemme at samvær overhode ikke skal skje eller kun skal skje under tilsyn. Samvær under tilsyn innebærer at en tilsynsfører oppnevnt av barneverntjenesten er til stede under hele eller deler av samværet. Tilsynsfører kan være en representant fra barnevernet, en annen person med særskilt barnevernskompetanse eller en person barnet og familien har kontakt med. I enkelte kommuner har de egne leiligheter for samvær som kan benyttes, også med tilsyn.

Barnevernet kan også i tilfeller der det er grunn til å frykte for at barn kan bli bortført, ta kontakt med lokalt politi og få utstedt utreiseforbud. Det kan også vurderes om barnet skal bo på skjult adresse, men det kan by på praktiske utfordringer å holde et barn som går i barnehage eller på skole skjult. I tillegg vil det være u hensiktsmessig over tid fordi det oftest er ønskelig med en viss kontakt mellom barn og foreldre selv om det er frykt for bortføring.

7.8.3 Barnevernets rolle som part i barnebortføringssak i utlandet

Dersom et barn blir bortført *fra Norge* etter at barnevernet har overtatt omsorgen for det, vil den lokale barneverntjenesten ha rolle som gjenværende part i barnebortføringssaken. Det vil da være barneverntjenesten som kan be om bistand fra sentralmyndigheten eller Utenriksdepartementet til å starte en sak om tilbakeføring av barnet fra mottakerlandet. Barneverntjenesten kan videre anmelde forholdet til lokalt politi og be om at barnet og bortfører etterlyses internasjonalt.

Det vil være utfordrende for alle involverte myndigheter å håndtere en barnebortføringssak fra barnevernet. Det vil kreve kunnskap om barnevernsfeltet både hos sentralmyndigheten og hos advokaten som skal bistå barnevernet, og det vil kreve omfattende arbeid for det kommunale barnevernet som blir involvert.

Den lokale kommuneadvokaten eller en privat advokat som kommunen har avtale med, vil bistå barneverntjenesten i alle rettssaker i Norge, samt i barnevernssaker for fylkesnemnda for sosiale saker.¹⁰⁵ I tillegg vil advokaten kunne gi generell juridisk bistand. *Arbeidsgruppen* kjenner ikke til at involverte barnevernstjenester har benyttet advokatene på Justis- og beredskapsdepartementets advokatliste. Det kan imidlertid være gode grunner for at også barnevernet bør vurdere å benytte disse advokatene, da de har særskilt kunnskap om barnebortføringssaker og Haagkonvensjonen 1980.

---

¹⁰⁵ Med unntak av Oslo der slike saker håndteres av jurister ved Barne- og familieetaten i Oslo kommune.

Dersom barneverntjenesten har behov for advokatbistand i utlandet, vil de på lik linje med en gjenværende kunne engasjere privat advokat i landet barnet er bortført til. Kostnader til advokat vil da måtte dekkes av den aktuelle kommunen. Det er ingen sentral finansieringsordning for barnebortføringssaker i tilfeller der barnevernet har rollen som gjenværende. Advokatutgifter, kanskje i to land, og reise- og oppholdsutgifter i forbindelse med deltakelse i rettsmøter kan bli kostbart for den enkelte kommunen.

Barneverntjenesten kan bli bedt om å delta i rettsmøter i det landet barnet er bortført til. I rettsmøtene kan representantene fra barnevernet bli bedt om å redegjøre for det norske barnevernssystemet, de ulike vedtakene i barnevernssaker og prosessen med fylkesnemndsbehandling. Dette kan by på utfordringer å få formidlet, spesielt i land som har et system og en kultur som tilsier at det offentlige skal være svært tilbakeholdne med inngripen i den private sfære.

Spesielt i saker der barnet og begge foreldrene er statsborgere av det landet barnet er bortført til, vil det kunne by på utfordringer for barnevernet å nå frem i en sak etter Haagkonvensjonen 1980. Det kan resultere i at det andre landets domstol finner at vilkårene for en ulovlig barnebortføring objektivt sett er til stede, men at barnet likevel ikke skal tilbakeleveres til barnevernet i Norge fordi det vil innebære at barnet overlates til det offentliges omsorg og ikke til en av foreldrene.

7.8.4 Bortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet

Utenriksdepartementet vil kunne bistå barnevernet på tilsvarende måte som de kan bistå foreldre i barnebortføringssaker, ved å gi råd og veiledning, formidle juridisk bistand og yte øvrig konsulær bistand, se punkt 7.3.2.

7.8.5 Velferdssjekk og sosialrapport

Når et barn er bortført fra Norge, kan enkelte lands myndigheter og domstoler i forbindelse med behandlingen av en barnebortføringssak etter Haagkonvensjonen 1980, etterspørre en sosialrapport eller hjemrapport fra norske myndigheter med henvisning til konvensjonens artikkel 7 og 13 tredje ledd. Rapporten brukes i forbindelse med vurderingen av om barnet skal returneres til Norge, trolig ved vurderingen av unntaksbestemmelsene i Haagkonvensjonen artikkel 13.

I Norge er det ikke etablert et eget system for å innhente sosialrapporter og gjennomføre velferdssjekk hos gjenværende i barnebortføringssaker, og det er ikke regulert i barnebortføringsloven eller annen lovgivning, eller omtalt i departementets rundskriv hvordan dette skal gjøres i den enkelte sak.

Når Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet, mottar slike henvendelser fra utenlandsk sentralmyndighet, vil det ta kontakt med det lokale

barnevern der gjenværende bor for å be om bistand til å utarbeide en sosialrapport eller gjennomføre en velferdssjekk. Hva velferdssjekken skal omfatte, er avhengig av hva det andre landets myndigheter krever i den enkelte sak.

En sosialrapport i barnebortføringssaker vil kunne inneholde en beskrivelse/vurdering av blant annet gjenværendes boforhold, økonomi, arbeidsforhold, sosiale nettverk, samt gjenværendes evne til å ta vare på barnet, mulighetene for oppfølging av barnet på helsestasjon mv. Det kan også bli bedt om at det foretas et hjemmebesøk hos gjenværende for å dokumentere forholdene.

7.8.6 Oppfølging av bortførte barn etter tilbakeføring til Norge

I forbindelse med behandlingen av en barnebortføringssak hos sentralmyndigheten og det andre landets domstol, kan det komme frem informasjon om barnets situasjon som reiser spørsmål om behov for oppfølging av barnet etter retur til Norge. Det kan for eksempel gjelde barn som har vært bortført i en lengre periode og som ikke har vært tilstrekkelig ivaretatt i det andre landet. Oppfølging av barn som har vært bortført fra Norge er ikke særlig regulert i norsk lovgivning. I praksis vil norsk sentralmyndighet avslutte barnebortføringssaken etter at det er bekreftet at barnet er tilbakeført til Norge.

Det vil ikke gå en varsling til barnevernet eller andre når et bortført barn blir returnert til Norge. Sentralmyndigheten har imidlertid varslingsplikt til barnevernet etter barnevernloven § 6-4, dersom det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Barn som har vært bortført, vil på linje med andre barn som har levd i belastende situasjoner, kunne ha behov for særlig oppfølging. Slik praksis er i dag, forutsettes det at slike behov fanges opp av foreldrene selv, barnehage, skole eller helsevesen, eventuelt ved at disse melder fra til barnevernet.

7.8.7 Bortføring til Norge

Barnevernet kan også bli involvert i saker om bortføring fra utlandet til Norge. Barn kan bli bortført fra barnevernet i utlandet og tatt med til Norge av sine foreldre. Det kan også tenkes situasjoner der det er alvorlige mangler ved bortførers omsorg for barnet i Norge. I slike tilfeller kan barnevernet bli varslet av utenlandsk barnevern, gjenværende, sentralmyndigheten eller bortfører selv, og må vurdere om det er behov for å sette inn tiltak overfor barnet etter de alminnelige regler i barnevernloven.

7.8.8 Om barnevernets mulighet til å ta midlertidig omsorg for barn under behandling av barne bortførings saken i norsk domstol – barne bortførings loven § 18 annet ledd

Barne bortførings loven § 18 annet ledd inneholder en særregel om at retten kan bestemme at barnevernet skal overta omsorgen for barnet mens barne bortførings saken pågår. Vil kåret er at det ikke er «tilrådelig» at barnet er hos en av foreldrene mens saken behandles, noe som må vurderes konkret ut fra forholdene i den enkelte sak. Vil kåret kan være oppfylt i tilfelle der man frykter at barnet vil lide overlast, men også der det må antas at den av foreldrene som har barnet, vil kunne skjule det eller bortføre barnet til en tredje stat, og på den måten vanskeliggjøre eller umuliggjøre en tilbakeføring.¹⁰⁶

Det vil være opp til retten i det enkelte tilfellet å avgjøre om det er behov for å sikre barnet mens saken pågår. Andre tiltak, som inndragning av barnets pass og midlertidig utreiseforbud, kan også være aktuelt å be retten ta stilling til dersom det kan være fare for at barnet skal bli tatt med ut av Norge før saken er avgjort her.

Retten kan videre beslutte at barnevernet skal ha midlertidig omsorg for et barn etter en rettsavgjørelse om tilbakeføring av barnet. Dette for å sikre at barnet ikke blir tatt med ut av landet før gjenværende får anledning til å hente barnet.

Når retten har truffet en beslutning om å gi barnevernet midlertidig omsorg for barnet, er det barneverntjenesten som bestemmer hvordan barnet skal plasseres, jf. barnevern loven § 4-15.

7.8.9 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

7.8.9.1 Bedre informasjon på nettsider som omtaler norsk barnevern

Et offentlig barnevern med et bredt ansvar for å yte hjelp til utsatte barn og med mandat til å intervenere i forhold til omsorgssvikt slik det er i Norge, er ikke like vanlig i alle land. I flere land er ideologien og politikken at det offentlige skal være svært tilbakeholdne med å gripe inn i den private familiesfæren. Å formidle det norske barnevern systemet overfor myndigheter, domstoler og privatpersoner i disse landene, vil være utfordrende.

Norske myndigheter gir informasjon om norsk barnevern både på nettsiden www.barne bortforing.no og hjemmesiden til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. *Arbeidsgruppen* mener denne informasjonen i enda større grad kan formidle hvilke verdier og mandat som barnevernet forvalter, og som i enkelte land vil være fremmed. Informasjonen bør blant annet bygge på erfaringene norske myndigheter gjør seg gjennom håndteringen av saker der barn er bortført fra norsk

¹⁰⁶ Se Ot.prp. nr. 52 (1987-1988) kap. IV og Justisdepartementets rundskriv G-136/91 punkt 7.2.6

barnevern til utlandet. *Arbeidsgruppen* mener at sentralmyndigheten bør utarbeide informasjon om norsk barnevern til bruk i barnebortføringssaker. Informasjonen bør gjøres offentlig tilgjengelig på de aktuelle nettsidene, og bør være tilgjengelig på flere språk.

7.8.9.2 Utvidet varslingsplikt for barnevernet når barn bortføres fra barnevernet i Norge

Når et barn bortføres fra barnevernet, bør den lokale norske barnevernstjenesten etter *arbeidsgruppens* mening ha en plikt til å varsle lokale myndigheter v/barneverntjenesten i mottakerlandet og be om bistand til å sjekke barnets situasjon. Sentralmyndigheten må bistå barneverntjenesten med å oversende slike meldinger. Barnets situasjon har i disse tilfellene vært slik at det har gitt grunnlag for omsorgsovertakelse eller andre tiltak fra barnevernets side. Det kan være grunn til alvorlig bekymring for barnets situasjon når det deretter ulovlig bortføres til utlandet.

For andre barn som bortføres og som barnevernstjenesten i Norge har kjennskap til, må det vurderes i hvert enkelt tilfelle om det er en så stor grunn til bekymring for barnets situasjon ved bortføringen at en skal sende en bekymringsmelding til barnevernsmyndighetene i det landet barnet er bortført til.

7.8.9.3 Utvidet varslingsplikt til barneverntjenesten etter at et barn er returnert til Norge

I Haagsekretariatets «Guide to Good Practice»¹⁰⁷ pekes det på sentralmyndighetens ansvar for barn som returneres fra utlandet. Norsk praksis er i dag at Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet avslutter en barnebortføringssak når departementet får beskjed om at barnet er tilbake i Norge. Det er verken plikt til eller praksis for å varsle lokale myndigheter om at et bortført barn er tilbake i kommunen.

Justis- og beredskapsdepartementet har på lik linje med andre offentlige myndigheter, en plikt til å melde til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt osv., jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd.

Arbeidsgruppen foreslår at sentralmyndigheten pålegges en plikt til å underrette barneverntjenesten i barnets bostedskommune i alle tilfeller når et barn returneres etter en bortføring til utlandet. En barnebortføring er oftest en hendelse i et meget konfliktfylt forhold mellom foreldre. Mange barn som lever under en slik konflikt er sterkt berørt av den. Barnebortføringen representerer en ytterligere belastning, og det er videre en utbredt erfaring at returen heller ikke er ukomplisert for barnet.

---

¹⁰⁷ Tilgjengelig på Haagsekretariatets hjemmeside; www.hcch.net

Arbeidsgruppen mener at det samme bør gjelde for barn som er returnert til Norge etter en bortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet. Utenriksdepartementet har ansvaret for sakene og vil normalt få beskjed når et barn er returnert til Norge etter en bortføring, se tabell 5.3 med kommentar. *Arbeidsgruppen* foreslår at når Utenriksdepartementet mottar beskjed om at et barn er returnert til Norge, videreformidler departementet denne informasjonen til sentralmyndigheten som igjen vil varsle barneverntjenesten i barnets bostedskommune. Sentralmyndigheten har dermed ansvar for å varsle barneverntjenesten i alle tilfeller der et barn returneres til Norge etter en bortføring til utlandet.

Norsk barnevern har et videre mandat enn å beskytte barn mot overgrep og et videre sett av virkemidler enn plassering utenfor hjemmet. At barnevernet rutinemessig orienteres om at et barn har returnert etter en barnebortføring, innebærer ikke en konstatering av at det er mangler ved gjenværendes omsorg for barnet, men en mulighet til å undersøke barnets situasjon og ved behov tilby barnet og familien hjelp til å håndtere situasjonen. Barneverntjenesten vil kunne vurdere å benytte egne hjelpetiltak eller å henvise til annen relevant tjeneste.

7.8.9.4 Utvidet varslingsplikt til barneverntjenesten når et barn er bortført til Norge

En bortføring kan oppleves mer eller mindre dramatisk for et barn, avhengig av blant annet omstendighetene rundt reisen fra hjemlandet og barnets alder. Barnet vil ofte få mindre kontakt med gjenværende. Det kan også oppleves vanskelig for barnet i perioden det er bortført, hvis barnet er usikker på hvor han/hun skal bo. Det at mange bortføringer skjer i sammenheng med et konfliktfylt samlivsbrudd mellom foreldrene, vil ytterligere kunne bidra til å forvanske barnets situasjon.

For å sikre at barn som er bortført til Norge blir sett og ivaretatt i tiden frem til en tilbakeføringssak er avgjort, foreslår *arbeidsgruppen* at sentralmyndigheten rutinemessig pålegges en plikt til å underrette den lokale barneverntjenesten der et barn oppholder seg når sentralmyndigheten mottar en søknad om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980. For barnet vil det innebære mulighet for støtte og tilpasset hjelp dersom det er behov for det. For barneverntjenestene vil det utgjøre et svært begrenset antall henvendelser (gjennomsnittlig 22 barn i perioden 2005 til 2012 fordelt på hele landet, se tabell 5.1).

7.8.9.5 Ivaretagelse av barnet i påvente av en avgjørelse i saken, jfr.

Barnebortføringsloven § 18 annet ledd

Barnebortføringslovens § 18 annet ledd som gir mulighet for retten å bestemme at barnevernet skal overta omsorgen for barnet i påvente av en avgjørelse i barnebortføringssaken, blir etter det arbeidsgruppen har fått opplysninger om, sjelden benyttet. Dette kan skyldes at vilkårene for omsorgsovertakelse, slik bestemmelsen er

utformet, fremstår som uklare («ikke tilrådelig» og «at barnet vil lide overlast»). Men det kan også skyldes at retten vurderer omsorgsovertakelse som et svært inngripende virkemiddel.

Ut fra tall arbeidsgruppen har innhentet om saksbehandlingstiden for domstolen, kan det ta flere måneder før en sak er endelig avgjort av retten dersom saken ankes til lagmannsretten. Det å beslutte at et barn skal plasseres under omsorgen av barnevernet vil i slike tilfeller bety et lengre opphold vekk fra forelderen, og det kan være svært inngripende for barnet.

Selv om en ikke finner grunnlag for omsorgsovertakelse ved slike omstendigheter, mener *arbeidsgruppen* det er grunn til å anta at flere barns utvikling og velvære er truet i perioden en bortføring pågår. Disse barna bør sikres hjelp fra barnevernet eller andre relevante tjenester etter en konkret vurdering. *Arbeidsgruppen* viser i denne sammenheng til forslaget om utvidet varslingsplikt i punkt 7.8.9.4.

7.8.9.6 Innhenting av sosialrapport

Som beskrevet i punkt 7.8.5 mottar Justis- og beredskapsdepartementet som sentralmyndighet henvendelser fra andre lands myndigheter der det anmodes om å få utarbeidet en sosialrapport vedrørende situasjonen for gjenværende i Norge i tilknytning til saker om bortføring av barn fra Norge. Det vil i slike tilfeller være en avgrenset sosialrapport med henblikk på vurdering av tilbakeføringsspørsmålet som skal utarbeides av barneverntjenesten.

Arbeidsgruppen foreslår at det utarbeides en lovbestemmelse i barnebortføringsloven som regulerer hvordan sentralmyndigheten skal håndtere anmodninger om innhenting av sosialrapporter. Videre mener *arbeidsgruppen* at det bør utarbeides skriftlige retningslinjer for hvordan sentralmyndigheten og lokal barnevernstjeneste skal behandle slike anmodninger.

I medhold av Haagkonvensjonen 1996 gis det regler om innhenting av sosialrapporter. *Arbeidsgruppen* antar at dersom Norge tiltrer denne konvensjonen, vil antallet forespørsler om sosialrapporter øke betraktelig. Det vil da være nødvendig å etablere et system for å ivareta denne oppgaven.

7.9 Familievernkontorene

7.9.1 Innledning

Det blir stadig flere ekteskap og samboerskap der partene kommer fra hvert sitt land. Ved et samlivsbrudd der foreldrene ikke er enige om foreldreansvar, barnets bosted eller samværsrett kan situasjonen bli spesielt vanskelig når foreldrene ønsker å bo i forskjellige land framover. Konflikten rundt fast bosted og samvær kommer da på

spissen. Det kan være vanskelig å finne fram til praktiske og fleksible løsninger. I noen tilfeller kan en slik konflikt ende med at en av foreldrene bortfører barnet.

Familievernkontorene vil ofte være den første offentlige instansen som møter familier i slike tilspisete konfliktsituasjoner, og som kan få et forvarsel om at det er risiko for barnebortføring.

7.9.2 Lov om familievernkontorer

Familievernet er en spesialtjeneste som har familierelaterte problemer som sitt fagfelt, og er lovregulert i lov om familievernkontorer. Det er familievernkontor i hvert fylke i Norge. De fleste er offentlige kontorer, og en del er kirkelige. Alle er organisert under Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Familievernets tilbud er gratis.¹⁰⁸

Familievernkontorene skal gi et tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. De bistår familier med rådgivning og samtaler som parterapi, familieterapi og mekling. Barn og unge kan også bruke familievernet. På familievernkontorene arbeider blant annet psykologer og sosionomer med videreutdanning i familieterapi.

Familievernkontorene utfører også lovpålagt mekling for ektepar med felles barn under 16 år, når paret separeres. Samboende foreldre med felles barn under 16 år, må også gjennomføre mekling for å få utvidet barnetrygd (barnetrygd for et barn mer enn det faktiske barnetall), jf. lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven) § 9 femte ledd. Foreldre som ønsker å reise sak for retten om barns bosted, samvær eller foreldreansvar, må først møte til mekling. Formålet med den lovpålagte meklingen er å bistå familier med å utarbeide skriftlige avtaler om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett.

Familievernet driver dessuten informasjonsvirksomhet på familie- og samlivsområdet overfor offentligheten, utvalgte befolkningsgrupper, media, barnehager, skole og andre faggrupper, og veileder fagpersoner og miljøer som jobber på dette området.

7.9.3 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Familievernet er en landsdekkende tjeneste, som ofte møter familier i krise.

Arbeidsgruppen mener familievernkontorene bør kunne benyttes mer målrettet i arbeidet med forebygging av barnebortføring. Kontorene har ansvar for obligatorisk mekling ved separasjon og samlivsbrudd, og tilbyr samarbeidssamtaler for foreldre som ikke bor sammen. De har spesialkompetanse på å hjelpe foreldre med samarbeidsproblemer til å løse konflikter og inngå avtaler om barna. *Arbeidsgruppen* understreker den viktige rollen som familievernet kan spille i saker om

---

¹⁰⁸ Informasjon hentet fra nettsiden: www.bufetat.no/familievernkontor

barnebortføring, og mener at tjenestens kompetanse bør utvikles når det gjelder forebygging og løsning av høykonfliktsaker som potensielt kan føre til barnebortføring.

Arbeidsgruppen anbefaler at meklere på familievernkontorene får informasjon og opplæring om barnebortføring. Det vil kunne bidra til at meklere kan avdekke risikofamilier og informere familiene om regelverket rundt barnebortføring.

7.10 Det nasjonale samarbeidsforumet for barnebortføringssaker

Justis- og beredskapsdepartementet leder det nasjonale samarbeidsforumet for barnebortføringssaker. Forumet møtes en til to ganger per år for å utveksle informasjon og erfaringer innenfor barnebortføringsfeltet. Forumet behandler ikke enkeltsaker, men diskuterer relevante problemstillinger på tvers av de ulike offentlige organene i Norge.

Forumet består av representanter fra Justis- og beredskapsdepartementets Sivilavdeling (sentralmyndigheten) og Politiavdeling, Utenriksdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Arbeidsdepartementet, Politidirektoratet, Kripos, Skatteetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus samt Statens sivilrettsforvaltning.

Arbeidsgruppens vurdering av det nasjonale samarbeidsforumet for barnebortføringssaker er inntatt under representantforslaget i punkt 9.3.

8 Særskilt meklingsordning for barnebortføringssaker?

8.1 Innledning

Haagkonvensjonen 1980 pålegger sentralmyndigheten å «treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at barnet leveres tilbake frivillig eller for å få i stand en minnelig løsning», jf. artikkel 7 annet ledd bokstav c. Fra Haagkonferansens spesialkommisjoner er det flere ganger anbefalt at landene oppretter særskilte meklingsordninger for barnebortføringssakene.¹⁰⁹ Haagkonferansen har også utarbeidet en veileder for meklingsordning i barnebortføringssaker.¹¹⁰

I norske barnelovsaker legges det stor vekt på at foreldrene skal forsøke å komme fram til frivillige avtaler om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett. Før sak kan anlegges for domstolen, er det obligatorisk meklingsordning mellom foreldrene. I domstolen kan det avholdes saksforberedende møter der det mekles mellom foreldrene, og også under en hovedforhandling kan det tas initiativ til at foreldrene skal avtale en løsning.

---

¹⁰⁹ Conclusions and Recommendations 2001, punkt 3.1 og Guide to Good Practice, Implementing Measures 2003, punkt 5.1, med henvisning til flere dommerseminarer som har truffet lignende konklusjoner.

¹¹⁰ Guide to Good Practice, Mediation 2012, punkt 6.2.3.

Det er spesielle utfordringer knyttet til mekling i internasjonale familiesaker, herunder internasjonale barnebortføringssaker, og internasjonal familiemekling skiller seg på flere områder fra nasjonal familiemekling. Dette skyldes blant annet at meklingen skjer i samspill mellom to ulike rettssystemer, med de jurisdiksjons- og tvangskraftspørsmål dette skaper, og at det ofte er kultur-, religion- og språkforskjeller, geografisk avstand, mulighet for straffeforfølgning av bortfører mv.

Arbeidsgruppen har fått oversendt utredningen fra tingrettsdommer Anne Marie Selvaag med tittelen «Mekling i barnebortføringssaker», og er i brev fra Justis- og beredskapsdepartementet 15. mai 2013 bedt om å komme med sine vurderinger og innspill til de problemstillinger som utredes av Selvaag. En særskilt meklingsordning for barnebortføringssaker er ikke tidligere utredet her i landet.

Arbeidsgruppen vil nedenfor gjennomgå den norske meklingsordningen for saker etter barneloven i punkt 8.2, deretter vil Selvaags utredning og forslag gjennomgås i punkt 8.3. Enkelte lands meklingsordninger vil bli kort presentert i punkt 8.4, før *arbeidsgruppen* presenterer sitt forslag til en ny meklingsmodell i punkt 8.5.

8.2 Meklingsordningen i barnelovsaker

I norsk lov fremgår reglene om mekling i ekteskapsloven og barneloven. Mekling etter ekteskapsloven og barneloven er nærmere regulert i forskrift 18. desember 2006 nr. 1478 om mekling etter ekteskapsloven og barneloven (meklingsforskriften) og i Barne- og likestillingsdepartementets rundskriv Q-02/2008¹¹¹.

Det er ingen særskilte regler om mekling i barnebortføringssaker, verken i barnebortføringsloven, ekteskapsloven eller barneloven.

8.2.1 Mekling utenfor domstolen

Foreldre med felles barn under 16 år skal møte til mekling før sak om separasjon eller skilsmisse kan bringes inn for fylkesmann eller domstol, jf. ekteskapsloven § 26. Også samboere med felles barn under 16 år skal møte til mekling ved samlivsbrudd, jf. barneloven § 51. Videre er det et krav om mekling for foreldre med felles barn under 16 år før det kan reises sak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast eller om samvær. Dette medfører et krav om at det skal mekles mellom foreldre uavhengig av foreldrenes sivilstand dersom de har felles barn under 16 år. Domstolen vil avvise en sak som gjelder foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær dersom det ikke foreligger en gyldig meklingsattest. Foreldrene må møte personlig til mekling, og det kan ikke avtales at det ikke skal mekles.

---

¹¹¹ Rundskriv Q-02/2008: Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven, av 14.3.2008

Selv om hovedregelen er at begge foreldrene plikter å møte personlig og samtidig for mekling, gis det fritak fra å møte dersom en eller begge foreldre er bosatt i utlandet, jf. meklingsforskriften § 7. Den som begjærer mekling og som ønsker separasjons-/skilsmissebevilling eller som vil anlegge sak for domstolen (for eksempel om foreldreansvar), må møte til mekling i Norge selv om vedkommende er bosatt i utlandet. Men er den av foreldrene som ikke har begjært mekling bosatt i utlandet, kreves det ikke mekling for denne forelderens. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) kan i særlige tilfeller gi unntak fra møteplikten der begge foreldre eller den som begjærer mekling er bosatt i utlandet, men dette er ment å være en snever unntaksregel.

For det tilfellet der den av foreldrene som ikke har begjært mekling er bosatt i utlandet, vil det i praksis medføre at kun den ene forelderens møter til mekling. Det skal fremkomme av meklingsattesten om kun en av foreldrene har møtt til mekling.

Barneloven § 51 tredje ledd fastsetter som nevnt at samboere med felles barn under 16 år skal møte til mekling ved samlivsbrudd, og innebærer at samboere på lik linje med gifte må mekle ved samlivsbrudd. Det er imidlertid egne regler for mekling etter samlivsbrudd mellom samboere der den ene eller begge er bosatt i utlandet ved samlivsbruddet. I slike tilfeller har den som bor i utlandet ikke plikt til å mekle, jf. meklingsforskriften § 7 annet ledd siste setning. Dersom det er gjennomført mekling skal det fremkomme av meklingsattesten hvis bare den ene forelderens har møtt til mekling.

Formålet med meklingen er at foreldrene kommer frem til en skriftlig avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samværsrett. Dette følger av ekteskapsloven § 26, barneloven § 52 og meklingsforskriften § 1. I meklingen skal det legges vekt på hva som vil være det beste for barnet.

Obligatorisk mekling varer en time og det skal deretter skrives ut meklingsattest. Dersom foreldrene ikke er enige, skal de oppfordres til å mekle i inntil tre timer til. De kan få tilbud om ytterligere tre timers mekling dersom mekleren mener det kan føre til at foreldrene kan komme frem til en avtale.

Mekling foretas av en som har meklingsbevilling, ofte ved et familievernkontor¹¹² eller av en advokat. Meklingen utføres uten kostnad for foreldrene i inntil syv timer.

---

¹¹² Se punkt 7.9

8.2.2 Mekling i domstolen

I barnelovsaker skal dommeren på hvert trinn i saken vurdere om det er mulig å oppnå forlik mellom partene, og legge til rette for det, jf. barneloven § 59 annet ledd. Et sentralt verktøy for å oppnå forlik er mekling.

Dersom dommeren beslutter at det skal mekles i en sak, vil dette ofte skje under det saksforberedende møtet før det ordinære rettsmøtet, jf. barneloven § 61 nr. 1.

Dommeren kan mekle selv eller oppnevne en sakkyndig til å foreta meklingen. Retten kan under særlige forutsetninger henvise saken til en godkjent mekler eller annen person med innsikt i det tvisten gjelder, jf. barneloven § 61 nr. 2.

8.3 Selvaags utredning fra februar 2013: Mekling i barne bortførings saker

Selvaag trekker i sin utredning blant annet frem følgende svakheter ved dagens meklingsordning i Norge:

Sentralmyndigheten har forpliktelser etter barne bortføringsloven § 5 første ledd bokstav c, jf. Haagkonvensjonen til «særlig, enten direkte eller ved hjelp av mellommann, [å] treffe alle nødvendige tiltak... (c) for å sikre at barnet leveres tilbake frivillig eller for å få i stand en minnelig løsning». Sentralmyndigheten i Norge gjør imidlertid lite aktivt for å få i stand en minnelig løsning, bortsett fra å sende et brev til bortfører der det bes om at denne vurderer å returnere barnet frivillig eller å ta kontakt med gjenværende med sikte på å få til en minnelig løsning.

Familievernet kan bistå foreldre både før og etter at det har skjedd en bortføring, med det formålet å finne en minnelig løsning mellom foreldrene. Familievernet har imidlertid begrenset erfaring med mekling i internasjonale familiesaker.

Mekling i domstolen er ikke særlig regulert i barne bortføringsloven eller i Haagkonvensjonen. De fleste dommere har erfaring med mekling etter norsk barnelov, men liten erfaring med internasjonal familiemekling.

Selvaag mener at det bør etableres en egen meklingsordning for internasjonale barne bortførings saker i Norge.

Hennes hovedargumenter for å etablere en slik særskilt meklingsordning er at foreldrene med bistand av en mekler med erfaring fra internasjonale familiesaker, gis mulighet til å vurdere sine alternativer, at man kan få til realistiske og praktiske løsninger, og at det overflødiggjør behovet for gjentatt rettslige prosesser. Det er av hensyn til barna som er involvert, behov for og ønskelig at det iverksettes arbeid for å få til en slik meklingsordning. Videre bør ikke utfordringene forbundet med internasjonal

familiemekling hindre mekling, men i stedet medføre at det etableres tiltak som ivaretar disse.

Selvaags forslag til modell for meklingsordning i barnebortføringssakene:

Selvaag mener at det er mest hensiktsmessig at en særskilt meklingsordning for barnebortføringssakene legges til domstolen, da de fleste norske dommere har erfaring med mekling i saker etter barneloven. For å kunne bygge opp og utvikle en meklingskompetanse i barnebortføringssaker i Norge, bør meklingssakene legges til én domstol. Selvaags forslag forutsetter derfor at jurisdiksjonen sentraliseres for barnebortføringssakene.

Foreldrene skal få informasjon om mekling tidlig i prosessen, senest i forbindelse med at sentralmyndigheten oversender saken til tingretten. I domstolen må dommeren som får saken til behandling foreta en innledende og løpende vurdering av om saken er egnet for mekling. Dersom dommeren anser at saken er egnet for mekling, vil foreldrene bli kontaktet for å avklare om de ønsker å mekle. På bakgrunn av tidsaspektet i barnebortføringssakene, at det bør foreligge en avgjørelse fra tingretten innen seks uker etter at saken kom inn dit, fastsettes dato for mekling og dato for eventuell muntlig forhandling samtidig. Dersom foreldrene kommer til en enighet, nedtegnes dette skriftlig. Hvis det ikke blir enighet, blir saken behandlet av domstolen. Det bør også være anledning til å mekle i lagmannsretten.

Dersom jurisdiksjonen i barnebortføringssakene ikke sentraliseres, mener Selvaag at det bør etableres en meklingsordning utenfor domstolen. Forslaget er da å etablere en meklingsordning i regi av sentralmyndigheten. En slik meklingsordning innebærer at sentralmyndigheten har ansvar for å informere foreldrene om mekling i regi av eksternt oppnevnte familiemeklere, for eksempel et familievernkontor med særlig kompetanse knyttet til internasjonale familiesaker. Det forutsettes at det etableres en ordning mellom meklingsinstitusjonen og domstolen, slik at ikke domstolen behandler saken før mekling er gjennomført.

8.4 Andre lands meklingsmodeller

I flere land som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1980 legges det til rette for å oppnå frivillige løsninger på en mer aktiv måte enn det som gjøres i Norge i dag, blant annet ved at det er egne meklingsordninger for barnebortføringssaker. I noen land mekles det i regi av sentralmyndigheten, i andre land mekles det som ledd i domstolsbehandlingen eller av eksterne familiemeklere. Det kan også foretas mekling per skype, blant annet benyttet i land som Nederland. I enkelte land er meklingen plassert i et uavhengig organ, for eksempel i Nederland, Storbritannia og Tyskland.

Arbeidsgruppen vil til illustrasjon her gi en nærmere beskrivelse av meklingsordningen i enkelte av landene som er med på Haagkonvensjonen 1980.

Verken Sverige eller Danmark har etablert en særskilt meklingsordning for barnebortføringssaker. I Sverige kan Stockholms tingsrätt beslutte mekling, og den svenske barnebortføringsloven inneholder regler om mekling i barnebortføringssaker.¹¹³ Enkelte svenske meklere har deltatt på EUs særskilte meklingsutdanning i «cross border mediation», men dette er ikke en del av myndighetenes eller domstolens meklingsstilbud. Myndighetene vil videreformidle kontaktopplysningene til disse meklerne dersom en forelder spør særskilt om det.

I Danmark vil domstolen (fogderetterne) tilby rettsmekling av utdannede meklere i barnebortføringssakene. Dansk sentralmyndighets rolle og oppgaver er i endring, og i forbindelse med dette vurderes mekling i barnebortføringssakene. Sentralmyndigheten ønsker å tilby mekling i de sakene hvor dette vurderes å være aktuelt for å oppnå en minnelig løsning. Til å utføre mekling vil sentralmyndigheten engasjere eksterne meklere på konsulentbasis. Meklere må ha deltatt på konfliktmeklerkurs eller tilsvarende familierettslig kurs. Det kan også være aktuelt for den danske sentralmyndigheten å samarbeide med et annet lands sentralmyndighet for å få til mekling i konkrete saker. Dette er foreløpig ikke etablert som en fast ordning for mekling i alle barnebortføringssaker, men sentralmyndigheten prøver det ut i de sakene der det vurderes å kunne være aktuelt.

EU-landene har implementert et direktiv (2008/52/EG) om mekling i sivile og kommersielle saker i det som omtales som «cross border conflicts». Dette inkluderer også familiemekling, og det er etablert en særskilt internasjonal meklingsutdanning («cross border mediation») delfinansiert av EU Kommisjonen¹¹⁴.

I Nederland, Storbritannia og Tyskland er det etablert egne meklingsmodeller for internasjonale barnebortføringssaker der meklingen gjennomføres av et eget organ utenfor sentralmyndigheten og domstolen.

I *Nederland* har International Child Abduction Center (IKO) ansvar for meklingen i barnebortføringssakene.¹¹⁵ Dette er en ekstern frivillig organisasjon (en NGO) som har ansatt advokater og sosialarbeidere. IKO har en gruppe av meklere i et såkalt «Mediation Bureau» som er spesialisert innen mekling på tvers av landegrensene («cross-border mediation»). IKO mottar økonomisk støtte fra den nederlandske sentralmyndigheten og EU Kommisjonen (Daphne programmet).

---

¹¹³ Jf. Svenska Verkställighetslagen § 16

¹¹⁴ <http://www.crossbordermediator.eu>

¹¹⁵ www.kinderontvoering.nl

Mekling kan finne sted både før saken oversendes fra sentralmyndigheten til domstolen og etter at den er oversendt til domstolen.¹¹⁶ Når sentralmyndigheten mottar en søknad om tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980, skal den innen seks uker avklare om foreldrene ønsker å mekle. Dersom det skal mekles, vil sentralmyndigheten avvente oversendelse til domstolen inntil det er klart at meklingen ikke har ført frem.

Meklingen er frivillig, og meklerne bistår foreldrene med å identifisere de punktene de er uenige om. Poenget er å finne løsninger som tar hensyn til barnets interesser og som samtidig kan aksepteres av foreldrene. I hver sak er det to meklere, en jurist som er spesialist i internasjonale barnebortføringssaker, og en psykolog. Meklingen kan foregå på nederlandsk, engelsk, fransk eller et annet språk (ved hjelp av tolk).

Som regel skjer meklingen raskt etter det forberedende møtet som domstolen alltid holder i slike saker. Dersom foreldrene ønsker mekling, blir de introdusert for en mekler i domstolen under det forberedende rettsmøtet, og tidspunkt for mekling blir avtalt. Vanlig tidsforløp er at forberedende rettsmøte finner sted torsdag, mekling foregår fredag og lørdag, partene har fri søndag, og avsluttende mekling finner sted mandag. På tirsdagen blir domstolen orientert om meklingen var vellykket eller om det må holdes et ordinært rettsmøte i saken.

Advokater er ikke direkte involvert i dette, men parten kan kontakte advokat i pausene ved behov. Hvis en avtale kommer på plass, blir den gjennomgått av partenes advokater før den signeres.

Resultatet av en mekling kan bli full enighet, og da blir saken ikke behandlet i domstolen. Hvis partene ikke kommer til enighet, går saken til behandling i domstolen. Foreldrene kan gjennom mekling inngå en såkalt «mirror agreement», hvor de blir enige om den fremtidige samværsordningen enten retten kommer til at barnet skal returneres eller ikke.

Kostnadene ved mekling blir delvis dekket av den nederlandske sentralmyndigheten og kan også bli dekket av ordningen med fri rettshjelp. Det kan påløpe en mindre sum som må dekkes av partene selv dersom en eller begge partene ikke har fri rettshjelp. Det er ikke kjent at kostnadene har vært grunnlag for ikke å ønske mekling.

Tallene nedenfor har arbeidsgruppen innhentet fra kontaktdommeren for barnebortføringssakene ved tingretten i Haag, den domstolen som behandler alle barnebortføringssakene i første instans (Nederland har sentralisert jurisdiksjon).

---

¹¹⁶ Det følgende bygger dels på Guide to the International Child Abduction Procedure, utgitt av det nederlandske Sikkerhets- og Justisdepartementet, dels på opplysninger gitt i møte med den nederlandske kontaktdommeren for barnebortføring ved tingretten i Haag.

Tabell 8.1 Barnebortføringssaker for tingretten i Haag, meklinger og resultat av meklinger

	2011	2012	2013 (per 10.sept)
Innkomne saker	32	20	20
Saker til forberedende rettsmøte i domstolen	19	17	17
Meklinger	17 (2 avslo)	7 (10 avslo)	13 (4 avslo)
Resultatet av meklingen	8 meklinger mislykkes, 3 «mirror agreement», 6 meklinger endte med enighet	4 meklinger mislykkes, 2 «mirror agreement», 1 mekling endte med enighet	7 meklinger mislykkes, 2 «mirror agreement», 4 endte med enighet

Tallene fra tingretten i Haag for 2011 til september 2013 viser at antallet saker det mekles i varierer disse tre årene, fra 7 til 17 saker. Av de sakene som ble meklet ble det enighet (avtale) mellom partene i et mindretall av sakene. *Arbeidsgruppen* har merket seg at antall saker som ble løst gjennom mekling ikke er spesielt høyt sett hen til den innsatsen som legges i meklingen fra myndighetene, domstolen og IKO.

I Storbritannia foretas mekling av den ideelle organisasjonen Reunite International Child Abduction Centre (Reunite)¹¹⁷. Reunite er en frivillig organisasjon som bistår sentralmyndigheten med å gi råd, informasjon og støtte til foreldrene og tilbyr mekling i barnebortføringssaker. Organisasjonen har eksistert i over 10 år. Reunite jobber aktivt opp mot myndighetene i Storbritannia og tilbyr blant annet opplæring av myndighetspersoner, advokater, politiet og andre profesjonelle aktører på området. Reunite mottar økonomisk støtte fra det britiske Ministry of Justice og Foreign & Commonwealth Office, i tillegg til donasjoner.

Reunite tilbyr spesialiserte meklere innen internasjonale familiesaker som involverer barn, blant annet i internasjonale barnebortføringssaker både innenfor og utenfor Haagkonvensjonen 1980.

Den praktiske gjennomføringen av meklingen starter med et telefonmøte mellom foreldrene og en av Reunites meklere for å avklare det praktiske rundt meklingen. Dersom begge foreldre ønsker mekling og mekleren mener at saken er egnet for mekling, blir det avtalt et tidspunkt for gjennomføring av meklingsmøte. Antall

¹¹⁷ Informasjonen som presenteres her er hentet fra Reunites hjemmeside; www.reunite.org

meklingsmøter vil variere, men vanligvis holdes det tre møter over to dager der hvert møte har en varighet av tre timer. Meklingen gjennomføres med to meklere til stede som har erfaring med familiemekling på tvers av landegrenser («cross-border family disputes») og som har god kunnskap om Haagkonvensjonen 1980.

Under meklingsprosessen har foreldrene adgang til å konsultere sine advokater og snakke med familiemedlemmer dersom de ønsker det. Reunites mekler kan, dersom det er behov, ha tilgang til Reunites spesialister på internasjonale familieforhold. Alt dette er ment å gi foreldrene det beste grunnlaget for å komme til en god avtale.

Meklingsprosessen skal ikke forsinke domstolsbehandlingen av barnebortføringssaken, men foregår parallelt med denne. Dersom foreldrene ikke oppnår enighet under mekling kan saken behandles av domstolen. Dersom foreldrene kommer til enighet under mekling, blir det skrevet en avtale som sendes til foreldrenes advokater og deretter blir fremlagt for domstolen som en såkalt «draft consent order». Dette er et krav for at avtalen skal være bindende mellom partene.

Kostnaden for mekling gjennom Reunite er 1500 pund for opp til tre tretimers meklingsmøter, hvorav hver forelder dekker halvparten. Hvis en forelder har fri rettshjelp vil kostnaden for mekling dekkes av UK Legal Services Commission.

I Tyskland foretas mekling av den ideelle organisasjonen MiKK e.V. (Mediation in International Conflicts Involving Parents and Children) som ble etablert i 2008.¹¹⁸ Organisasjonen samarbeider med og mottar økonomisk støtte fra tyske myndigheter. Organisasjonen er spesialisert på mekling i internasjonale familiekonflikter, herunder internasjonal barnebortføring. Dette er ikke en generell meklingsordning, men består av fire bilaterale meklingsordninger i samarbeid med land Tyskland erfaringsmessig har mange barnebortføringssaker med. Det er Frankrike, Storbritannia, USA og Polen, og det planlegges en femte ordning med Spania. For barnebortføringssaker Tyskland mottar fra andre land enn de det er etablert meklingsordning med, som for eksempel Norge, vil den tyske sentralmyndigheten tilby å sende et brev til bortfører der det oppfordres til frivillig retur. Dette gjøres før barnebortføringssaken oversendes til domstolen i Tyskland.

8.5 Arbeidsgruppens vurdering og forslag

Arbeidsgruppen legger vekt på at Haagkonferansen har anbefalt landene å etablere meklingsordninger for barnebortføringssaker. Det er også utarbeidet en internasjonal veileder for mekling i barnebortføringssaker.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Nettside www.mikk-ev.de

¹¹⁹ Guide to Good Practice, Mediation 2012.

Haagsekretariatet opplyser at det stadig er flere land som tilbyr foreldrene mekling i barnebortføringssaker etter Haagkonvensjonen 1980. Haagsekretariatet mener dette er en positiv utvikling, men at forutsetningen må være at mekling skjer under strenge tidsfrister slik at behandlingen av barnebortføringssaken ikke blir forsinket unødvendig. Landene som tilbyr mekling i barnebortføringssaker har valgt ulike modeller. I noen land vil meklingen skje i regi av sentralmyndigheten før saken oversendes til rettslig behandling, i andre land er det opp til domstolen selv å vurdere om mekling skal gjennomføres i saken.

Mekling i barnebortføringssaker vil i utgangspunktet skille seg fra mekling i ordinære barnelovsaker. I ordinære barnelovsaker er formålet at foreldrene kommer frem til en skriftlig avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samværsrett. Mekling i barnebortføringssaker vil i utgangspunktet omhandle spørsmålet om retur av barnet til bostedslandet. Meklingen kan imidlertid også omfatte spørsmål om foreldreansvar, fast bosted, samvær, barnebidrag osv. Dersom foreldrene kan bli enige om flere spørsmål enn kun retur av barnet, vil dette bidra til å dempe konfliktnivået rundt barnet, noe *arbeidsgruppen* mener er positivt.

Arbeidsgruppen vil nedenfor gjennomgå de ulike modellene for mekling som kan være aktuelle i barnebortføringssaker, og komme med forslag til en meklingsmodell.

8.5.1 En særskilt meklingsordning i domstolen

Etablering av en særskilt meklingsordning i domstolen for barnebortføringssakene må vurderes i forlengelsen av forslaget om sentralisert jurisdiksjon i disse sakene, se punkt 7.4.5. Dersom man beslutter å sentralisere jurisdiksjonen for barnebortføringssakene til én domstol, vil den samme domstolen også kunne etablere en særskilt meklingsordning for disse sakene. Som det er beskrevet i punkt 7.4.5, anbefaler Selvaag sentralisert jurisdiksjon. *Arbeidsgruppen* har konkludert med at den ikke støtter forslaget om å sentralisere jurisdiksjonen i barnebortføringssakene. *Arbeidsgruppen* ser det derfor slik at det heller ikke er aktuelt å legge en sentralisert meklingsordning til én domstol. *Arbeidsgruppen* mener at det vil være mer hensiktsmessig om det etableres en meklingsordning for barnebortføringssakene som innarbeides i dagens domstolsbehandling av sakene, se punkt 8.5.3.

8.5.2 En særskilt meklingsordning utenfor domstolen

Arbeidsgruppen har vurdert Selvaags forslag om å opprette en særskilt meklingsordning utenfor domstolen, på initiativ fra sentralmyndigheten og med eksterne meklere.

Det følger av barnelovens regler at dommeren på hvert trinn i saken skal vurdere om det er mulig å oppnå forlik mellom partene og legge til rette for det, jf. barneloven § 59

andre ledd. Ordningen med mekling i barnelovsaker er godt innarbeidet i norske domstoler.

Arbeidsgruppen mener derfor det er mer hensiktsmessig for behandlingen av barnebortføringssakene å videreutvikle dagens ordning med mekling i domstolen enn å etablere en ny særskilt meklingsordning utenfor domstolen.

Arbeidsgruppens forslag bygger på elementer fra utredningen til Anne Marie Selvaag og *arbeidsgruppen* mener at enkelte deler av Selvaags forslag bør inngå i en ny meklingsmodell for barnebortføringssakene, blant annet at sentralmyndigheten bør ha ansvar for å gi informasjon om mekling og at det bør være en ordning med eksterne meklere. Dette blir omtalt nedenfor.

8.5.3 Forslag til ny modell for mekling i domstolen i barnebortføringssaker

Det finnes ingen oversikt over om, og i tilfelle på hvilken måte, domstolen per i dag mekler i barnebortføringssaker. Enkelte saker heves på grunn av forlik mellom partene, og i noen saker er det også inngått rettsforlik. Men arbeidsgruppen har ikke informasjon om hvem som har tatt initiativ til disse forlikene, eller hvordan de ble inngått.

Arbeidsgruppen mener det i de fleste barnebortføringssaker vil være best om foreldrene selv avtaler en løsning. Det bør legges til rette for dette gjennom å tilby mekling i større grad enn det gjøres i dag, og dette bør skje etter mønster av den meklingsordningen som allerede er etablert i domstolene i barnelovsaker. På grunn av de særskilte utfordringene som kan oppstå i internasjonal familiemekling, mener *arbeidsgruppen* likevel at det bør opprettes et utvalg med særskilte internasjonale familiemeklere som kan bistå domstolen dersom det er behov. *Arbeidsgruppen* peker også på at hensynet til rask saksbehandling i domstolen er sentralt i barnebortføringssakene, og mekling må ikke forsinke behandlingen unødvendig.

8.5.3.1 Meklingsmodell for barnebortføringssakene

Arbeidsgruppen foreslår at når den norske sentralmyndigheten mottar en begjæring om tilbakelevering av et barn fra Norge, skal den sende et brev til både bortfører og gjenværende der partene oppfordres til å forsøke å finne en frivillig løsning på bortføringen. Partene må få informasjon om den norske meklingsordningen og oppfordres til å vurdere om det kan ligge til rette for mekling i saken.

Departementet må gi partene en frist for tilbakemelding om hvorvidt partene samtykker til mekling, og denne bør være kort, anslagsvis to uker.

Ikke alle barnebortføringssaker er egnet for mekling. Der spesielle forhold tilsier at det ikke bør mekles, for eksempel ved påstander om vold eller overgrep, som det er grunn til å ta alvorlig, kan sentralmyndigheten unnlate å foreslå mekling.

Arbeidsgruppen har vurdert om departementet bør vente med å oversende saken til domstolen til foreldrene har uttalt seg om hvorvidt de samtykker til mekling. Av hensyn til behovet for en rask saksbehandling, mener imidlertid *arbeidsgruppen* at begjæringen skal oversendes lokal tingrett samtidig som brevet med oppfordring om mekling går til foreldrene.

Når retten mottar begjæringen, starter rettens arbeid med å forberede sakens avgjørelse parallelt med at foreldrene vurderer meklingsoppfordringen.

Så snart foreldrene har uttalt seg om mekling, og senest innen fristens utløp, må sentralmyndigheten informere tingretten om hvorvidt foreldrene samtykker til mekling.

Dersom foreldrene samtykker til mekling, og retten finner at saken er egnet for mekling, berammes et særskilt rettsmøte til mekling av saken. I de tilfeller retten anser det nødvendig med muntlige forhandlinger hvis saken skal realitetsbehandles, berammes det også et rettsmøte til dette for det tilfellet at meklingen ikke fører fram. Det er viktig at det er kort tid mellom disse rettsmøtene, slik at saken ikke forsinkes unødig på grunn av meklingen.

Dersom foreldrene ikke samtykker til mekling, går rettens behandling av begjæringen videre, og det berammes rettsmøte til realitetsbehandlingen dersom dette er nødvendig.

Ved vurderingen av hvordan meklingen skal foregå, har *arbeidsgruppen* lagt vekt på at meklingsordningen i barnebortføringssaker bør bygge på meklingsordningen i barnelovsaker, og den erfaringen domstolene har derfra. *Arbeidsgruppen* foreslår derfor at dommeren selv kan forestå meklingen, og eventuelt kan oppnevne en sakkyndig til å bistå i meklingen. *Arbeidsgruppen* antar at rettsmøtet i disse tilfellene kan ligne de saksforberedende møtene i barnelovsaker, jf. barneloven § 61 nr. 1.

På grunn av de særskilte utfordringene mekling i barnebortføringssaker kan medføre, foreslår *arbeidsgruppen* at dommeren i stedet for selv å forestå meklingen, kan tilkalle en ekstern mekler fra sentralmyndighetens utvalg av godkjente meklere i barnebortføringssaker, se punkt 8.5.3.2. Det må innføres en ordning for oppnevning av særskilt mekler i saken, slik det etter tvisteloven kan gjøres i rettsmekling, jf. tvisteloven § 8-4 nr. 1. *Arbeidsgruppen* foreslår at oppnevningen i barnebortføringssaker ikke skal være avhengig av partenes samtykke, og at det offentlige skal bære kostnadene til meklere.

Arbeidsgruppen har vurdert om partene skal ha anledning til å møte med advokat (prosessfullmektig) under meklingen. Dersom det er ulikt styrkeforhold mellom partene, og denne ulikheten forsterkes ved at det er den antatt sterkeste parten som ønsker å møte med prosessfullmektig, kan dette virke uheldig for meklingen.

Arbeidsgruppen vil i denne sammenheng påpeke at retten bør vurdere balansen og styrkeforholdet mellom partene når det tas stilling til om saken er egnet for mekling.

Arbeidsgruppen har kommet til at partene bør ha anledning til å møte med prosessfullmektig under meklingen. *Arbeidsgruppen* viser til at partene har anledning til å møte med prosessfullmektig i saksforberedende møter i barnelovsaker. Det innebærer at norske familierettsadvokater har erfaring fra slike meklingsmøter. Det kan oppstå mange ulike rettslige problemstillinger under meklingen, spesielt fordi forholdet vil ha tilknytning til to eller flere rettssystemer. Endelig peker *arbeidsgruppen* på at en meklet avtale kan inngås som rettsforlik, som vil ha virkning som en rettskraftig dom.

En særskilt utfordring er spørsmålet om et norsk forlik vil bli anerkjent og fullbyrdet i andre land familien har tilknytning til. *Arbeidsgruppen* mener det er viktig at foreldrene i forbindelse med meklingen blir gjort kjent med denne problemstillingen og får mulighet til å konferere med sin advokat eller annen juridisk rådgivning.

Arbeidsgruppen mener også at en eventuell meklet avtale mellom foreldrene bør inngås som et rettsforlik i et rettsmøte.

Dersom partene inngår et forlik som også regulerer spørsmål om foreldreansvar, fast bosted og samværsrett, kan det av prosessuelle grunner være nødvendig at saken formelt utvides til å omfatte disse spørsmålene, fordi dette ligger utenfor den saken som er brakt inn for retten. *Arbeidsgruppen* mener det må gis en hjemmel til å foreta en formell utvidelse av saken der dette er nødvendig.

Den praktiske gjennomføringen av meklingen kan by på utfordringer, spesielt dersom gjenværende ikke har mulighet til å reise til Norge for å delta i rettsmøtet.

Haagsekretariatet har overfor arbeidsgruppen gitt uttrykk for at det er positivt om mekling også forsøkes i de tilfellene der gjenværende ikke har mulighet til å reise for å delta i meklingsmøte. Haagsekretariatet anser bruk av videokonferanse som positivt i slike tilfeller fordi det er tids- og ressursbesparende, spesielt for gjenværende.¹²⁰

Arbeidsgruppen mener at det at gjenværende ikke har mulighet til å reise til Norge ikke bør hindre at mekling gjennomføres dersom partene ønsker dette og dommeren vurderer at saken er egnet for mekling, og oppfordrer i slike tilfeller til bruk av videokonferanse.

---

¹²⁰ Muntlig opplysning under møte med Haagsekretariatet.

Arbeidsgruppen mener at i tillegg til denne særskilte meklingsordningen, må dommeren på et hvert tidspunkt i behandlingen av barnebortføringssaken vurdere muligheten for å løse saken ved en frivillig ordning. I Veileder for dommere oppfordres domstolene til så vidt mulig å forsøke å få til en frivillig tilbakelevering, eventuelt en annen minnelig løsning, uten at dette forsinker saksbehandlingen for øvrig.¹²¹ *Arbeidsgruppen* foreslår derfor at det tas inn en bestemmelse i barnebortføringsloven om at dommeren på et hvert tidspunkt i behandlingen av barnebortføringssaken bør vurdere muligheten for å løse saken ved en frivillig ordning, slik det allerede er i barnelovsaker etter barnelovens § 59 annet ledd.

Arbeidsgruppen mener at det også bør være anledning til å mekle i forbindelse med behandlingen av en eventuell ankesak i lagmannsretten.

Uavhengig av om mekling skjer før eller under domstolens behandling av barnebortføringssaken, skal mekleren gjøre foreldrene oppmerksomme på barnets rett til å bli hørt, jf. barneloven § 31 og barnekonvensjonen artikkel 12.

8.5.3.2 Utvalg av meklere i barnebortføringssaker

Arbeidsgruppen vil peke på at mekling i barnebortføringssakene kan være komplisert, og kan kreve særskilt kompetanse hos mekleren. Det kan være både kultur- og språkvansker, og i tillegg særskilte juridiske utfordringer fordi rettsforholdene har tilknytning til flere land. *Arbeidsgruppen* foreslår derfor at retten kan oppnevne en ekstern mekler til å mekle mellom partene, slik det fremgår ovenfor i punkt 8.5.3.1.

Arbeidsgruppen har vurdert hva slags meklere som kan være egnet til å foreta mekling i barnebortføringssakene. Det er ikke praktisk mulig at Norge kan etablere en ordning med meklere som har kultur- og språkkunnskap som omfatter alle land det potensielt kan skje en barnebortføring fra, sett hen til at Haagkonvensjonen 1980 per desember 2013 har 90 medlemsstater.

Arbeidsgruppen foreslår at det etableres en ordning med meklere som har en særskilt kompetanse innen familiemekling og fortrinnsvis i internasjonale familieforhold, og som kan benyttes i barnebortføringssaker. *Arbeidsgruppen* mener at meklere i barnebortføringssaker kan være advokater som er utdannet rettsmeklere eller andre eksterne familiemeklere, for eksempel tilknyttet familievernkontorene. *Arbeidsgruppen* anbefaler at interesserte meklere som allerede har kompetanse til å mekle i saker etter barneloven § 51, jf. meklingsforskriften § 4, får tilbud om særskilt opplæring i mekling i denne typen saker. På bakgrunn av opplæringen kan de godkjennes som meklere i barnebortføringssaker. Bare meklere som har slik godkjenning kan oppnevnes som meklere av tingretten som behandler tilbakeleveringsbegjæringen.

---

¹²¹ *Barnebortføringssaker for domstolen. En veileder*. Anne Marie Selvaag, 2013.

Arbeidsgruppen antar at det kan være påkrevd med meklere som har spesiell kjennskap til språk, kultur og rettsregler i den enkelte konvensjonsstat, og at enkelte meklere derfor kan godkjennes for mekling i forhold til særskilte land. Andre meklere kan antakelig gis generell godkjenning til å mekle i barnebortføringssaker.

Arbeidsgruppen mener at sentralmyndigheten må få ansvar for å administrere listen over meklere i barnebortføringssaker. Etter *arbeidsgruppens* forslag skal sentralmyndigheten oversende informasjon til partene om mulighet for mekling. Sentralmyndigheten må i oversendelsesbrevet til domstolen oppfordre til mekling i barnebortføringssaken og vedlegge listen over meklere som kan benyttes dersom domstolen beslutter at det skal mekles i saken. *Arbeidsgruppen* antar at ordningen med godkjente meklere vil ha en del paralleller til listen over advokater i barnebortføringssaker og at sentralmyndigheten kan trekke på erfaringene fra arbeidet med dette.

Arbeidsgruppen mener en slik meklingsordning som foreslås her bør innføres også i saker der en forelder i utlandet ønsker å få fastsatt en samværsrett i Norge, se nærmere om samværs sakene i punkt 6.10. *Arbeidsgruppen* mener at sentralmyndigheten bør gi informasjon om meklingsordningen når den mottar søknader om å sikre en samværsrett etter Haagkonvensjonen 1980 artikkel 21.

Arbeidsgruppen vil tilføye at en slik ordning med internasjonale familiemeklere, trolig kan være nyttig også i barnelovsaker der familien har tilknytning til flere land.

Arbeidsgruppen antar derfor at ordningen med særskilt internasjonale familiemeklere kan utvides til å omfatte sakstyper som ligger utenfor vårt mandat.

9 Representantforslag om endring av norske myndigheters håndtering av barnebortføringssakene

I mandatet er arbeidsgruppen bedt om å se hen til representantforslag der det fremkommer forslag til endringer av norske myndigheters håndtering av barnebortføringssakene, og det bes om at arbeidsgruppen foretar en egen vurdering av forslagene.

Følgende representantforslag er oversendt arbeidsgruppen:

Dokument 8:115 S (2011-2012), fremmet av stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Solveig Horne, Vigdis Giltun og Laila Marie Reiertsen den 8. mai 2012

Dokument 8:111 S (2010-2011), fremmet av stortingsrepresentantene Solveig Horne, Trine Skei Grande, Anders B. Werp og Kjell Ingolf Ropstad den 14. mars 2011

Dokument 8:77 S (2009-2010), fremmet av stortingsrepresentantene Siv Jensen, Solveig Horne og Per Sandberg den 3. mars 2010

Dokument 8:38 (2008-2009), fremmet av stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne, Thore A. Nistad og Karin S. Woldseth den 11. februar 2009

Forslagene er vurdert av henholdsvis Justis- og beredskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Arbeidsdepartementet, og svarene er også oversendt arbeidsgruppen for vurdering.

Forslagene tar i hovedsak for seg stans av offentlige ytelser og barnebidrag ved barnebortføring. I tillegg er det fremmet forslag om å beslaglegge bortførers norske formue, å opprette et råd for å samordne innsats mellom relevante myndigheter for bistand til norske foreldre som har fått barn bortført, snevrere adgang til å ha dobbelt statsborgerskap, å opprette en internasjonal domstol for barnebortføringssaker og forslag om å gi politiet utvidet adgang til å pågripe bortfører dersom personen returnerer midlertidig til Norge.

De ulike forslagene blir gjennomgått nedenfor.

9.1 Stans av offentlige ytelser og barnebidrag i barnebortføringssaker

Samtlige representantforslag inneholder forslag om å endre regelverket slik at bortfører ikke kan disponere over økonomiske midler fra gjenværende, det vil si barnebidrag og barnetrygd, på vegne av barnet. Forslagsstillerne mener at bidrag fra gjenværende utgjør et betydelig økonomisk tilskudd til den som har bortført et barn. Det foreslås også å stanse utbetalinger av offentlige ytelser til den som bortfører et barn.

Forslagsstillerne mener at det å stanse utbetaling av offentlige ytelser og barnebidrag vil virke allmennpreventivt, vil føre til færre barnebortføringer, og at bortførte barn kommer raskere tilbake til Norge.

Regjeringen Stoltenberg fremmet høsten 2013 lovforslag om stans av offentlige ytelser og barnebidrag i barnebortføringssaker i Prop. 200L (2012-2013). Lovforslaget ville gjøre det mulig for norske myndigheter å stanse utbetalingen av offentlige trygdeytelser og barnebidrag til personer som ulovlig bortfører et barn. Lovforslaget ble trukket av regjeringen Solberg, etter tilrådning fra Arbeidsdepartementet, den 29. november 2013, men regjeringen varsler at den vil komme tilbake til saken i en senere proposisjon.

På bakgrunn av regjeringens arbeid med lovforslaget, har arbeidsgruppen den 9. september 2013 fått skriftlig godkjenning fra Justis- og beredskapsdepartementet til å avgrense sin rapport mot å vurdere dette temaet.

9.2 Beslaglegge bortførers formue

I representantforslag Dokument 8:111 S (2010-2011) fremmes det forslag om at norske myndigheter skal gis adgang til å beslaglegge bortførers eventuelle formue i Norge. Dette er foreslått som en videreføring av forslaget om å stanse utbetaling av offentlige ytelser og barnebidrag, og vil føre til ytterligere innstramming av bortførers økonomi. Forslagsstillerne mener at dette kan være et virkemiddel for å forebygge barnebortføring og kan bidra til å gjøre det mindre økonomisk attraktivt å bortføre barn.

I sitt svar viser statsråd Knut Storberget til at gjeldende bestemmelse om beslag i straffeprosessloven neppe er egnet som virkemiddel i barnebortføringstilfellene. Beslag etter straffeprosessloven § 103 kan skje for ting som antas å ha betydning som bevis, som kan inndras eller som kan kreves utlevert av fornærmede. Verken alternativet om beslag av bevis eller alternativet om ting som kan kreves utlevert av fornærmede vil være aktuelle i disse sakene. Beslag av ting som kan inndras er en inngripende reaksjon, og krever en viss sammenheng mellom den straffbare handlingen og det som inndras.

Det vises videre til i dette svaret og senere svar at det er mest nærliggende å vurdere beslag som pressmiddel for å få et bortført barn tilbakeført i sammenheng med arbeidet med å vurdere stans i utbetaling av offentlige ytelser og barnebidrag.

Arbeidsgruppen viser til at forslaget om å beslaglegge bortførers formue ved en barnebortføring er vurdert i forlengelsen av forslaget om å stanse utbetaling av offentlige ytelser og barnebidrag.

Regjeringen Solberg har, etter tilrådning fra Arbeidsdepartementet, som nevnt i punkt 9.1, besluttet å trekke lovforslag om stans av offentlige ytelser og barnebidrag i barnebortføringssaker i Prop. 200L (2012-2013), for å komme tilbake til saken i en senere proposisjon.

Arbeidsgruppen legger til grunn at problemstillingen om beslag i bortførers formue vil inngå som en del av forslaget om stans av offentlige ytelser og barnebidrag, og vil derfor heller ikke foreta en selvstendig vurdering av dette, se punkt 9.1.

9.3 Et råd for å samordne innsats mellom norske myndigheter

I samtlige representantforslag fremmes det forslag om å opprette et råd eller en fast gruppe for å samordne innsats mellom relevante myndigheter for bistand til norske foreldre som har fått barn bortført. Forslagsstillerne mener det er behov for en samling av ansvaret i denne type saker og tydeliggjøring av hvordan man skal håndtere problemstillingene med barnebortføring. I dag bærer håndteringen av barnebortføringssakene preg av at ansvaret for å få bortførte barn hjem er pulverisert

og at det ikke er noen norsk myndighet som føler overordnet eierskap til disse problemstillingene. Det at det er etablert et løsere kontaktforum mellom de involverte norske myndighetene og at det avholdes møter med jevne mellomrom mener forslagsstillerne ikke er tilstrekkelig til effektiv håndtering av disse sakene.

I svaret til Dokument 8:77 S (2009-2010) og Dokument 8:115 S (2011-2012) redegjør statsråd Knut Storberget og statsråd Inga Marte Thorkildsen for det nasjonale samarbeidsforumet som ledes av Justis- og beredskapsdepartementet. Det vises til at det ikke er behov for å opprette et råd for å samordne innsats mellom relevante myndigheter i barnebortføringssaker, da det allerede eksisterer et samarbeidsforum som gjør norske myndigheter i stand til å håndtere barnebortføringssakene på en god og effektiv måte.

Arbeidsgruppen vil peke på at det er en klar ansvarsfordeling for barnebortføringssakene, der Justis- og beredskapsdepartementet er sentralmyndighet og har ansvaret for den sivile siden av barnebortføringer som omfattes av Haagkonvensjonen 1980, Utenriksdepartementet har ansvaret for den sivile siden av barnebortføringer som ikke omfattes av Haagkonvensjonen 1980, og politi og påtalemyndighet har ansvar for den straffe- og påtalemessige siden av barnebortføringer. *Arbeidsgruppen* ser at dette betyr at ansvaret for sakene er fordelt mellom flere instanser. Fordelen er at sakene behandles av de fagmyndigheter som etter *arbeidsgruppens* vurdering er best skikket til å ivareta den enkelte sak/problemstilling. *Arbeidsgruppen* mener derfor at dette gir en hensiktsmessig ansvars- og arbeidsfordeling, og har ikke funnet at det bør foreslås endringer i dette.

Derimot foreslår *arbeidsgruppen* at alle foreldre som får sitt barn bortført fra Norge og ber om myndighetenes bistand i saken, skal få rett til tilbud om et møte med Justis- og beredskapsdepartementet. Dersom det gjelder en bortføring som ikke er omfattet av Haagkonvensjonen 1980, skal også Utenriksdepartementet være representert i dette møtet. Når det innføres et slikt møte, betyr det at Justis- og beredskapsdepartementet får ansvar for å møte alle gjenværende foreldre i Norge. Alle foreldre vil dermed møte samme myndighet. I praksis vil dette innebære at Justis- og beredskapsdepartementet vil få en noe utvidet rolle som ansvarlig myndighet innledningsvis i alle barnebortføringssaker.

Arbeidsgruppen understreker at når ansvaret for barnebortføringssakene er fordelt mellom flere instanser, krever det et godt samarbeid mellom instansene både på et overordnet plan og når det er nødvendig også i den enkelte sak. Både Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har overfor arbeidsgruppen gitt uttrykk for at samarbeidet fungerer godt. Dette er også *arbeidsgruppens* vurdering.

Arbeidsgruppen skal også vise til det nasjonale forum for barnebortføringssaker. Dette forumet har møter 1-2 ganger i året, der berørte myndigheter utveksler informasjon og drøfter problemstillinger på et mer overordnet plan. *Arbeidsgruppens* vurdering er at dette er et nyttig forum, men som likevel ikke kan erstatte behovet for mer direkte samarbeid i enkeltsakene. Det vises for øvrig til punkt 7.10 der dette forumet er beskrevet nærmere.

9.4 Snevrere adgang til norsk statsborgerskap

I representantforslaget Dokument 8:77 S (2009-2010) mener forslagsstillerne at det er problematisk at både barn og bortfører har mulighet til å ha dobbelt statsborgerskap, det vil si at de kan ha norsk statsborgerskap samtidig som de også er statsborger i et annet land. Det er vist til at enkelte lands myndigheter er svært restriktive med hensyn til å samarbeide om tilbakeføring av barn til Norge når disse samtidig er statsborger av vedkommende land. Den norske statsborgerloven § 10 oppstiller tilsynelatende en snever unntaksregel fra prinsippet om at man bare kan ha ett statsborgerskap. I praksis gjøres det imidlertid ofte unntak. Representantene fremmer forslag om at statsborgerforskriften § 6-1 må gjennomgås og praksis endres, slik at intensjonen om kun ett statsborgerskap som hovedregel blir gjeldende.

Statsråd Knut Storberget har i sitt svar til Dokument 8:77 S (2009-2010) vist til regelen i statsborgerloven § 4 der barn blir norsk statsborger automatisk ved fødsel dersom moren eller faren er norsk statsborger. Dersom barnet samtidig erverver et annet statsborgerskap automatisk ved fødsel for eksempel fordi en av barnets foreldre har utenlandsk statsborgerskap, vil barnet få dobbelt statsborgerskap. For slike tilfeller vil det ikke ha særlig effekt å stramme inn reglene eller praksis. Dette vil trolig være tilfellet i de fleste sakene som tas opp i forslaget som gjelder bortføring av barn til utlandet fra Norge. Videre kan barn med både norsk og annet lands statsborgerskap som bortføres ha ervervet det norske statsborgerskapet ved søknad, men det har ikke vært rettslig eller praktisk mulig å la seg løse fra det andre statsborgerskapet. Disse barna vil derfor måtte ha dobbelt statsborgerskap for en periode, for eksempel frem til de fyller 18 eller 20 år, eller for resten av livet. Dersom man strammer inn reglene som gjelder disse barna, vil dette kunne føre til at flere barn får avslag på søknad om norsk statsborgerskap. Det vil igjen kunne medføre at norske myndigheters mulighet til å bistå barnet blir vanskeligere dersom barnet skulle bli bortført til utlandet. Verken innstramming i regelverket eller praksis anses som et hensiktsmessig tiltak for bedre å løse saker som gjelder barnebortføring.

Arbeidsgruppen vil peke på at norske myndigheter bare kan regulere adgangen til å få norsk statsborgerskap. En eventuell innstramming i adgangen til å ha dobbelt statsborgerskap, vil derfor i praksis medføre at færre barn får norsk statsborgerskap. Norske myndigheter kan verken begrense adgangen til at et barn får utenlandsk

statsborgerskap, eller et barns mulighet til å ha dobbelt statsborgerskap etter et annet lands rett. *Arbeidsgruppen* antar derfor at en innsnevring av adgangen til norsk statsborgerskap kan slå uheldig ut i barnebortføringssaker.

9.5 Opprette en internasjonal domstol for barnebortføringssaker

Representantene fremmer forslag i Dokument 8:77 S (2009-2010) om å utrede hvorvidt det er hensiktsmessig å opprette en internasjonal domstol for barnebortføringssaker. Forslagsstillerne mener dette kan være en løsning for å få bedre effektivitet i barnebortføringssakene. En slik domstol bør opprettes i medhold av internasjonale konvensjoner og fungere som en nøytral beslutningstaker i tilfeller der mor og far ikke er enige om i hvilket land barnet skal bo. Dette vil sikre uavhengige og riktige avgjørelser. Domstolen må suppleres med effektive tilbakeføringsmekanismer.

Statsråd Knut Storberget har i sitt svar til Dokument 8:77 S (2009-2010) vist til at det viktigste virkemiddelet for å løse barnebortføringssaker er Haagkonvensjonen 1980, og at det internasjonale samfunnet gjennom denne konvensjonen har kommet frem til at det beste er at avgjørelser om barnets fremtid skal treffes i det landet barnet har sitt bosted. Et forslag om en internasjonal domstol til behandling av «de mest konfliktfylte barnebortføringssakene» vil ikke sikre formålet bak Haagkonvensjonen 1980. Videre er det slik at de mest kompliserte barnebortføringssakene erfaringsmessig vil oppstå i forhold til stater som ikke er part i Haagkonvensjonen. Det er vanskelig å se for seg at en stat som ikke ønsker å anerkjenne prinsippet om gjensidig anerkjennelse av nasjonale avgjørelser, vil oppgi suverenitet til en internasjonal domstol i alle barnebortføringssaker. I tillegg kan det by på utfordringer med lang saksbehandlingstid og tvangsfullbyrding av avgjørelser fra en internasjonal domstol.

Arbeidsgruppen nevner at et av de første forslagene som ble drøftet i Haagkonferansen under forhandlingene som ledet frem til Haagkonvensjonen 1980, var nettopp om det burde opprettes en internasjonal domstol som skulle behandle internasjonale barnebortføringssaker. Dette ble avvist nesten enstemmig tidlig i forhandlingene. Derimot var det støtte til å finne en internasjonal løsning som bygde på samarbeid mellom landenes rettssystemer. *Arbeidsgruppen* er ikke kjent med at det senere er fremmet forslag om å opprette internasjonale domstoler på familierettens område.

Etter *arbeidsgruppens* vurdering vil det være svært vanskelig å få gjennomslag for en overnasjonal domsmyndighet på familierettens område. *Arbeidsgruppen* mener at løsningen i Haagkonvensjonen 1980 med rask tilbakeføring av bortførte barn gir en god løsning. Etter *arbeidsgruppens* skjønn vil det mest effektive arbeidet for å motvirke og å gjenopprette internasjonale barnebortføringer være å få flere stater til å ratifisere og etterleve Haagkonvensjonen 1980. For ytterligere styrking av samarbeidet, med bedre

beskyttelse av samværsrett og anerkjennelse og fullbyrding av barnelovavgjørelser, vil Haagkonvensjonen 1996 være et viktig virkemiddel.

9.6 Gi politiet utvidet adgang til å pågripe bortfører dersom personen returnerer midlertidig til Norge

I representantforslag Dokument 8:38 (2008-2009) fremmes det forslag om at det i større utstrekning blir mulig for politiet å pågripe bortfører dersom vedkommende returnerer midlertidig til Norge.

Statsråd Trond Giske har i svaret til Dokument 8:38 (2008-2009) vist til at det allerede er en ubegrenset adgang for politiet til å pågripe bortfører i Norge, forutsatt at vedkommende er etterlyst med sikte på pågrepelse. Personer som etterlyses internasjonalt med sikte på pågrepelse og utlevering til Norge, vil alltid også være etterlyst for pågrepelse i Norge.

Arbeidsgruppen vil for øvrig peke på at den alminnelige hjemmelen for pågrepelse og fengsling i straffeprosessloven § 171 vil kunne anvendes når en bortfører returnerer midlertidig til Norge. Vilkårene for anvendelse av § 171 i disse tilfellene vil være at bortfører med skjellig grunn kan mistenkes for bortføring etter straffeloven § 216 og at det foreligger unndragelsesfare, bevisforspillelsesfare eller fare for ny straffbar handling. I de tilfellene bortfører returnerer midlertidig til Norge vil særlig vilkåret om unndragelsesfare være aktuelt å anvende. Videre følger det av straffeprosessloven § 173 at den som påtreffes på fersk gjerning og ikke avstår fra den straffbare virksomhet kan pågripes. Dersom bortfører returnerer til Norge uten at barnet er med, vil denne bestemmelsen kunne komme til anvendelse. Etter *arbeidsgruppens* syn er det derfor ikke behov for å utvide pågripelsesadgangen.

10 Endringsforslag fra arbeidsgruppen med henvisninger

Nedenfor følger arbeidsgruppens endringsforslag. Det foreslås både konkrete endringer i relevant lovgivning og generelle endringer. Endringsforslagene har henvisninger til hvor forslagene er behandlet i rapporten.

Forslag til lovendringer

A. Endringer i barnebortføringsloven

Arbeidsgruppen foreslår at:

1. Unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a om at foreldreansvar ikke er utøvd, tas inn i barnebortføringsloven § 12. (Punkt 6.4.3)
2. Unntaksregelen i Haagkonvensjonen 1980 artikkel 13 første ledd bokstav a der gjenværende har samtykket til eller senere godtatt bortføringen, tas inn i barnebortføringsloven § 12. (Punkt 6.4.4)
3. Barnebortføringsloven § 12 bokstav a endres slik at det fremgår klart at fristen avbrytes når begjæring om tilbakelevering er fremsatt for retten. (Punkt 6.4.5)
4. Det innføres en ankefrist på to uker i tilbakeleveringssaker. Dette lovfestes i barnebortføringsloven § 16. (Punkt 7.4.3.1)
5. Det innføres regler om hvordan høring av barn skal gjennomføres i barnebortføringssaker. Dette lovfestes i barnebortføringsloven § 17. (Punkt 7.4.3.2)
6. Det innføres en regel om at kostnader til sakkyndig i barnebortføringssaker dekkes av staten. (Punkt 7.4.3.2)
7. Det innføres en regel om utsatt fullbyrding av kjennelser i barnebortføringssaker inntil de er rettskraftige. Dette lovfestes i barnebortføringsloven § 13. (Punkt 7.4.3.4)
8. Det innføres en lovregel om at tingretten skal oversende kjennelse om tilbakelevering av barn til namsmyndighetene så snart kjennelsen er avsagt. (Punkt 7.4.2.7)
9. Det innføres en lovregel som tilsvarer barneloven § 57, om at tilbakeleveringssak kan reises for Oslo byfogdembete dersom barnet bor på sperret adresse eller det er fremsatt søknad om eller gitt tillatelse til å benytte fiktiv identitet for barnet. (Punkt 7.4.2.2)

10. Det innføres en lovregel om innhenting av sosialrapport i saker om bortføring av barn fra Norge. (Punkt 7.8.9.6)
11. Det lovfestes en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten i barnets bostedskommune i alle tilfeller når et barn returneres etter en bortføring til utlandet. (Punkt 7.8.9.3)
12. Det lovfestes en plikt for sentralmyndigheten til å underrette barneverntjenesten der barnet oppholder seg i alle tilfeller når et barn er bortført til Norge. (Punkt 7.8.9.4)

B. Endringer i barneloven

Arbeidsgruppen foreslår at:

1. Det lovfestes at en midlertidig avgjørelse om foreldreansvar bare gir rett til utenlandsopphold med barnet frem til det treffes endelig avgjørelse i saken, med mindre domstolen i den midlertidige avgjørelsen har tatt eksplisitt stilling til spørsmålet om utenlandsflytting. (Punkt 6.7.2)
2. Unnlatt varsling etter barneloven § 42 og § 46 ikke bør innebære at barnet beholder bosted i Norge. Om nødvendig bør dette lovfestes for å unngå konkurrerende jurisdiksjon. (Punkt 6.7.2)
3. Det innføres en ny regel om at domstolen kan ta særskilt stilling til barnets utenlandsflytting selv om foreldrene har felles foreldreansvar. (Punkt 6.7.2)
4. Regelen om at en ulovlig bortføring ikke endrer barnets bosted lovfestes. (Punkt 6.8.2)
5. Dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, bør det vurderes om barnets bosted skal innføres som eksklusivt jurisdiksjonsgrunnlag i barnelovsaker, slik at reglene i barneloven § 82 første ledd bokstav a og c oppheves. Regelen om oppholdsjurisdiksjon for midlertidige avgjørelser må videreføres. (Punkt 6.8.2)

C. Endringer i barnevernloven

Arbeidsgruppen foreslår at:

1. Det innføres en lovregel om at foreldrene ikke kan reise utenlands med barnet etter at det er truffet midlertidig vedtak i en akuttsituasjon etter barnevernloven § 4-6 første og annet ledd eller foreløpig vedtak etter § 4-9 eller § 4-25, og der begjæring om omsorgsovertakelse eller atferdstiltak er oversendt fylkesnemnda. (Punkt 6.7.3)

2. Det innføres en lovregel om at det i tilfeller der det er grunn til å tro at barnet er bortført til utlandet, gjelder fylkesnemndas vedtak for ett år av gangen, med enkelte vilkår. (Punkt 6.7.3)
3. Når et barn bortføres fra barneverntjenesten i Norge, lovfestes en plikt for barneverntjenesten til å varsle lokale myndigheter v/barneverntjenesten i mottakerlandet. Sentralmyndigheten skal bistå barneverntjenesten med varslingen. (Punkt 7.8.9.2)

D. Endringer i straffeloven

Arbeidsgruppen foreslår at:

1. Straffansvaret for bortføring fra barnevernet utvides til å omfatte alle tilfeller hvor det etter norsk rett er forbud mot å ta med seg et barn ut av landet uten barnevernets samtykke. Dette bør lovfestes i straffeloven. (Punkt 6.13.5.2)
2. Straffeloven 2005 § 261 bør tre i kraft så snart som mulig, med de endringer som er foreslått om bortføring fra barnevernet. (Punkt 6.13.5.3)

E. Endringer i rettshjelploven

Arbeidsgruppen foreslår at:

1. Barnebortføringssaker *fra Norge* innenfor Haagkonvensjonen 1980 og saker utenfor konvensjonssamarbeidet likestilles i forhold til reglene for fri rettshjelp. Dette lovfestes i rettshjelploven § 12 første ledd nr. 2. (Punkt 6.14.4.1)
2. Barnebortføringssaker *til Norge* innenfor Haagkonvensjonen 1980 lovfestes i rettshjelploven § 11 annet ledd og § 16 annet ledd, som prioritert saksgruppe med behovsprøving. (Punkt 6.14.4.2)

Generelle forslag

1. Det bør etableres en meklingsordning for barnebortføringssakene som innarbeides i dagens domstolsbehandling av sakene. Meklingsordningen bør også gjelde for samværssaker. (Punkt 8.5.3)
2. Sentralmyndigheten bør innføre en egen godkjenningsordning for internasjonale familiemeklere. (Punkt 8.5.3.2)
3. Meklere på familievernkontorene bør få informasjon og opplæring om barnebortføring. (Punkt 7.9.3)
4. Norge bør tiltre Haagkonvensjonen 1996. (Punkt 6.9 og punkt 6.10.3)

5. Norske myndigheter bør foreta en konkret vurdering av hvert enkelt lands tiltredelse til Haagkonvensjonen 1980, herunder innhente tilstrekkelig informasjon om landets barnerett og rettsprosess, og vurdere den som akseptabel før en tiltredelse godtas. (Punkt 6.2.2)
6. Gjenværende bør i alle saker som gjelder bortføring *fra Norge*, få tilbud om et innledende møte med sentralmyndigheten. I saker om barnebortføring til land utenfor konvensjonssamarbeidet skal også Utenriksdepartementet delta. (Punkt 7.2.7.5 og 7.3.4)
7. Sentralmyndigheten bør oppfordre gjenværende til å bruke advokat i barnebortføringssakene, i saker både fra og til Norge. I saker om bortføring *til Norge* er det en fordel om også den forelderen som befinner seg her (bortfører), benytter advokat, og sentralmyndigheten bør oppfordre bortfører til å benytte advokat. (Punkt 7.2.7.5)
8. Sentralmyndigheten bør utarbeide et nytt rundskriv om barnebortføring som kan erstatte Justisdepartementets rundskriv G-136/91. (Punkt 6.15)
9. Sentralmyndigheten bør revidere egne interne retningslinjer for å redusere saksbehandlingstiden, og praksis må legges om i samsvar med dette. (Punkt 7.2.7.5)
10. Sentralmyndigheten bør regelmessig evaluere rundskriv og interne retningslinjer. (Punkt 7.2.9)
11. Sentralmyndigheten bør utarbeide skriftlig informasjon om hvordan en tilbakelevering av et barn kan gjennomføres, både med og uten bistand av namsmannen (Punkt 7.6.4)
12. Sentralmyndigheten bør utarbeide bedre informasjon om norsk barnevern til bruk i barnebortføringssakene, og som gjøres offentlig tilgjengelig på flere språk på aktuelle nettsider. (Punkt 7.8.9.1)
13. Sentralmyndigheten bør utarbeide skriftlige retningslinjer for behandlingen av anmodninger om innhenting av sosialrapporter i tilknytning til saker om bortføring av barn fra Norge. (Punkt 7.8.9.6)
14. Utenriksdepartementets arbeid med barnebortføringssaker bør omorganiseres og styrkes. (Punkt 7.3.4)
15. Norske myndigheter bør stille som observatør ved behandlingen av en barnebortføringssak i domstol i mottakerlandet når det vurderes å være behov for det. (Punkt 7.3.4)

16. Utenriksdepartementets instruks til utenriksstasjonene om bistand i barnebortføringssakene bør revideres for å sikre at gjenværende får lik og tilstrekkelig bistand ved alle de norske utenriksstasjonene. Instruksene bør også inkludere informasjon om bistand til norsk barnevern når det har rolle som gjenværende i en barnebortføringssak. (Punkt 7.3.4)
17. Riksadvokaten bør i form av brev eller rundskriv gi føringer for påtalemyndighetens håndtering av barnebortføringssaker. (Punkt 7.5.9.1)
18. Alle regionale statsadvokatembeter bør jevnlig sette opp barnebortføring som tema på sine påtalemøter. (Punkt 7.5.9.1)
19. Alle politidistrikt bør ha en egen kontaktperson/koordinator for barnebortføringssaker. (Punkt 7.5.9.1)
20. Dersom en tilbakeføring til Norge er betinget av at det ikke reises påtale eller at en allerede registrert straffesak blir henlagt, bør påtalemyndigheten om nødvendig utstede en erklæring om at saken vil bli henlagt eller at påtale ikke vil bli reist dersom bortfører reiser tilbake til Norge med barnet. (Punkt 6.13.5.1)
21. Det bør innføres som generelt prinsipp at barnefordelingsavgjørelser fra barnets bostedsland anerkjennes og fullbyrdes her i landet. (Punkt 6.9.3 og 6.9.4)
22. Foreldre med felles foreldreansvar bør underrettes før det utstedes pass til barn i de tilfeller der det ikke kreves samtykke. (Punkt 6.12.4)
23. Når en part i en barnebortføringssak søker om fri rettshjelp og har inntekt og formue over grensene for behovsprøving, bør det være en liberal praksis for innvilgelse av rettshjelp etter en helhetsvurdering. (Punkt 6.14.4.1)
24. Praksis for innvilgelse av fri rettshjelp til bortfører, dekning av utgifter til barnets hjemreise og utgifter til motpartens saksomkostninger bør gjøres mer liberal. (Punkt 6.14.4.2, 6.14.4.4 og 6.14.4.5)
25. Det bør informeres tydeligere i rettshjelpsroundskrivet om praksis for innvilgelse av fri rettshjelp i barnebortføringssaker, herunder muligheten til å søke om etterbevilling av rettshjelp. (Punkt 6.14.4.3 og 6.14.4.6)

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Arbeidsgruppen har i denne rapporten foretatt en vurdering av om det er behov for endringer i det norske regelverket og myndighetenes praksis i barnebortføringssakene. Arbeidsgruppen har kommet med en rekke forslag til endringer i lovverket og flere generelle forslag til tiltak gruppen mener vil bedre måten disse sakene behandles på i Norge. Endringsforslagene fremkommer ovenfor i punkt 10.

Arbeidsgruppen mener at følgende forslag vil få økonomiske og/eller administrative konsekvenser:

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 7.4.3.2 at barnebortføringsloven endres slik at staten dekker kostnaden til sakkyndig i barnebortføringssakene som behandles i norsk domstol. Tabell 7.5 viser at det i perioden 2007 til 2012 ble oppnevnt sakkyndig i mellom 0 og 8 saker per år, totalt 23 barn i hele perioden. *Arbeidsgruppen* legger derfor til grunn at kostnaden til å dekke sakkyndig i barnebortføringssakene vil være begrenset.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 7.2.7.5 og 7.3.4 at sentralmyndigheten skal tilby gjenværende et innledende møte i alle saker der et barn bortføres fra Norge. Det er vanskelig å anslå hvor mange møter dette vil medføre per år da antall nye saker vil variere fra år til år. Det fremkommer i tabell 5.1 at det er registrert mellom 19 og 43 nye saker i perioden 2005 til 2012. Sentralmyndigheten må derfor være forberedt på å kunne avholde opp til 3-4 møter per måned. I disse møtene kan gjenværende møte sammen med sin advokat. For sentralmyndigheten vil dette kreve ekstra bemanningsressurser i form av tiden saksbehandlerne må sette av til å arrangere og gjennomføre møtene, men *arbeidsgruppen* legger til grunn at dette kan gjøres innenfor eksisterende ressurser. I møtene der Utenriksdepartementet skal delta, vil dette trolig medføre et behov for økte ressurser. I tabell 5.2 fremgår det at Utenriksdepartementet i perioden 2005 til 2012 behandlet mellom 4 og 15 nye saker per år, et gjennomsnitt på 9 saker per år. Dersom det skal avholdes innledende møter i alle sakene, kan det medføre en viss økning i arbeidsbelastningen per måned i Utenriksdepartementet. Se mer nedenfor om forslaget til omorganisering i Utenriksdepartementet. Deltakelse på et slikt innledende møte kan medføre en økonomisk belastning for gjenværende. Møtene vil finne sted i sentralmyndighetens lokaler i Oslo, og gjenværende som bor andre steder i landet må dekke reiseutgifter til møtet. Dersom gjenværende ønsker å ha med sin advokat, vil utgifter til advokaten også måtte dekkes av gjenværende. Dette kan søkes dekket gjennom ordningen med fri rettshjelp. Denne kostnaden må ses i sammenheng med det som skrives nedenfor om en generell økning i kostnadene til fri rettshjelp i barnebortføringssakene.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 7.8.9.3 og 7.8.9.4 at sentralmyndigheten skal ha en lovbestemt plikt til å underrette barneverntjenesten når et bortført barn returnerer til

Norge og når et barn bortføres til Norge. I tabell 5.1 fremgår det at antall barn som er registrert bortført til Norge varierer fra 14 til 31 per år. Antall barn som er registrert returnert til Norge etter en bortføring til utlandet, varierer fra 7 til 37 per år. Det er derfor vanskelig å anslå hvor mange saker dette vil omfatte hvert år.

Sentralmyndigheten må innføre et standardisert system for varsling til barneverntjenesten som kan benyttes i disse tilfellene. *Arbeidsgruppen* antar at slik varsling kan skje ved et brev fra sentralmyndigheten til barneverntjenesten i barnets bostedskommune. Dette vil derfor i liten grad medføre administrative konsekvenser for sentralmyndigheten.

Varsel fra sentralmyndigheten til barnevernet skal sendes til den lokale barneverntjenesten og det vil derfor variere fra kommune til kommune hvor mange slike varsler de vil motta per år. Flertallet av kommunene vil sjelden eller aldri motta et slikt varsel i en barnebortføringssak. *Arbeidsgruppen* legger til grunn at det vil bli sendt flere varsler til de større byene, og at Oslo vil motta flest da tall fra Oslo byfogdembete viser at de mottar opp mot halvparten av barnebortføringssakene årlig.

Barneverntjenesten vil kunne vurdere å benytte egne hjelpetiltak eller å henvise til annen relevant tjeneste. Det vil følgelig variere hva slags oppfølging et barn i en slik situasjon eventuelt vil trenge, men den lokale barneverntjenesten må foreta en begrenset undersøkelse som et minimum i alle sakene. Det vil medføre kostnader for den kommunen det gjelder, men *arbeidsgruppen* antar at kostnaden vil være begrenset.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 7.5.9.1 at det opprettes en egen kontaktperson/koordinator for barnebortføringssakene i hvert av landets 27 politidistrikt. Det vil medføre en kostnad å gjennomføre opplæring av en kontaktperson/koordinator for barnebortføringssakene i hvert politidistrikt, men *arbeidsgruppen* legger til grunn at en del av opplæringen kan skje gjennom opplysning om allerede tilgjengelig informasjon om barnebortføring på politiets interne datasystem og departementets nettside, www.barnebortforing.no. Oppgaven til en kontaktperson/koordinator vil i hovedsak bestå i å gi informasjon og bistå i sitt distrikt ved håndteringen av konkrete saker, herunder spørsmål om anmeldelse og etterlysning. Innføring av en egen kontaktperson/koordinator for barnebortføring vil medføre en begrenset kostnad for politiet. Denne vil bestå i kostnader knyttet til opplæring og oppdatering av koordinatorene, samt den tiden den enkelte koordinator bruker på bistand og informasjonsvirksomhet.

Det foreslås i punkt 6.9.3 at meklere på familievernkontorene bør få opplæring om barnebortføring. *Arbeidsgruppen* mener at sentralmyndigheten bør være ansvarlig for å gi slik opplæring, i samarbeid med Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Trolig vil utarbeidelse av informasjonsskriv om internasjonal barnebortføring være mest hensiktsmessig.

Forslaget antas å ha begrensede økonomiske og administrative konsekvenser for familievernkantorene.

Arbeidsgruppens forslag om at sentralmyndigheten i større grad skal oppfordre gjenværende og bortfører til å bruke advokat vil trolig føre til at flere ønsker å benytte seg av advokat. *Arbeidsgruppens* forslag om endringer i rettshjelpsordningen må ses i forlengelsen av dette forslaget. Rettshjelploven foreslås endret slik at alle barnebortføringssaker *fra Norge* likestilles i forhold til reglene om fri rettshjelp, og at fri rettshjelp i saker *til Norge* innenfor Haagkonvensjonen 1980 også omfattes. Fylkesmannen opplyser at de i dag innvilger fri rettshjelp i alle de nevnte tilfellene selv om dette ikke er lovfestet i gjeldende regelverk. *Arbeidsgruppen* mener derfor at lovendringene isolert sett ikke vil ha store økonomiske konsekvenser.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 6.14.4.6 at det bør fremgå tydeligere i rettshjelpsrunskrivet at fylkesmannen har en liberal praksis for å dispensere fra inntekts- og formuesgrensene i saker om barnebortføring. Dette og forslaget om at det bør informeres tydeligere om muligheten til å søke om etterbevilling av rettshjelp, vil etter *arbeidsgruppens* syn trolig føre til at flere vil søke om fri rettshjelp. Fylkesmannen i Oslo og Akershus vil da få en økning i antall søknader som må behandles innenfor korte tidsfrister. *Arbeidsgruppen* antar at flere av de som søker vil kvalifisere til fri rettshjelp, og økningen i søknader vil da medføre en økning i utbetalinger av fri rettshjelp. Forslaget har dermed både administrative og økonomiske konsekvenser.

Arbeidsgruppen foreslår å gjøre praksis mer liberal for innvilgelse av fri rettshjelp til bortfører, dekning av utgifter til barnets hjemreise etter en bortføring og dekning av utgifter til motpartens saksomkostninger. Disse forslagene vil medføre økonomiske konsekvenser. For søknader fra bortfører er praksis i dag restriktiv. Det fremgår av tabell 7.9 at bortfører i de aller fleste barnebortføringssakene som behandles i Norge benytter advokat. Det til tross for at bortfører ikke får innvilget fri rettshjelp etter dagens praksis. Det er derfor sannsynlig at en liberalisering av praksis vil føre til en økning i utbetalinger av fri rettshjelp til bortfører.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 7.3.4 at Utenriksdepartementets arbeid med barnebortføringssakene bør omorganiseres og styrkes. Det bør være mer enn en til to saksbehandlere som håndterer slike og andre saker som omhandler barn. En styrking med flere saksbehandlere vil også gjøre det mulig for Utenriksdepartementet å delta på innledende møte med gjenværende som det foreslås over. *Arbeidsgruppen* mener det bør vurderes å opprette en gruppe som kan håndtere disse sakene og andre saker som omhandler barn. Forslaget har følgelig både økonomiske og administrative konsekvenser.

Arbeidsgruppen foreslår i punkt 8.5.3 at det etableres en meklingsordning for barne bortføringssakene og samværssakene til Norge. Det fremgår av tabell 5.1 at antall registrerte nye bortføringssaker har variert mellom 10 og 21 saker per år i perioden 2005 til 2012. For samværssakene viser tabell 6.1 at antall registrerte nye samværssaker per år har variert fra fire til ni saker. Mekling i sakene skal skje i den lokale tingretten der barnet er. Det er derfor et svært begrenset antall saker for tingrettene å håndtere, og for flertallet av tingrettene vil det ikke være noen slike saker. Unntaket er Oslo byfogdembete som opplyser at det årlig mottar mellom fire og syv barne bortføringssaker. Det vil medføre både økonomiske og administrative konsekvenser for Oslo byfogdembete.

For å gjennomføre meklingen skal det opprettes en godkjenningsordning for internasjonale familiemeklere administrert av sentralmyndigheten. Sentralmyndigheten må utarbeide et opplæringsprogram og opprette og administrere en liste over godkjente meklere. *Arbeidsgruppen* antar at dette kan gjøres etter tilsvarende system som for advokatlisten. Det vil likevel medføre administrative konsekvenser for sentralmyndigheten. Meklingen foreslås dekket av det offentlige, men sett hen til det svært begrensede antall saker per år, vil dette ikke medføre betydelige økonomiske konsekvenser. For personen i Norge (bortfører) som skal mekle vil det at meklingen skal foregå der bortfører/barnet oppholder seg, medføre mindre økonomiske konsekvenser, i form av reise og oppholdskostnader, enn om meklingen skulle skje for eksempel i Oslo i alle sakene. For gjenværende i utlandet som må reise til Norge vil forslaget ha slike økonomiske konsekvenser. *Arbeidsgruppen* mener disse kan søkes dekket gjennom ordningen med fri rettshjelp. Videre kan mekling gjennomføres med videokonferanse i slike tilfeller, noe som vil være tids- og ressursbesparende for gjenværende.

12 Kilder

Nedenfor gis en oversikt over relevante kilder det er henvist til i rapporten.

Lover og konvensjoner

Norge

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven 1902)

Lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstolloven)

Lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område (den nordiske fullbyrdingsloven)

Lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (rettshjelploven)

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven)

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)

Lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr (rettsgebyrloven)

Lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven)

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven)

Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven)

Lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass (passloven)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile saker (tvisteloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven 2005)

Lov 11. mai 2012 nr. 26 om endringer i straffelova mv. (internasjonal barnebortføring mv.)

Internasjonale konvensjoner og forordninger

Konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll (Den nordiske familierettskonvensjonen)

Den europeiske menneskerettskonvensjon med protokoller 4. november 1950 (Menneskerettskonvensjonen, EMK)

Konvensjon 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring (Haagkonvensjonen 1980)

Europeisk konvensjon 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenopprettelse av foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980)

FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller 20. november 1989 (Barnekonvensjonen)

Konvensjonen 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid når det gjelder foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen 1996)

Forordning (EF) nr. 2201/2003 av 27. november 2003 om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrding av rettsavgjørelser i ekteskapsaker og i saker om foreldreansvar og om opphevelse av forordning (EF) nr. 1347/2000 (Brussel II bis-forordningen)

Litteratur

Backer, Inge Lorange: *Barneloven kommentarutgave*, 2. utgave, 2008

Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus: *Straffeloven med kommentarer*, Første Del, 2. utgave, 2003

Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus: *Straffeloven med kommentarer*, Anden Del, Forbrydelser, 1995

Kvisberg, Torunn Elise: *Internasjonale barnefordelingssaker. Internasjonal barnebortføring*, 2009

Nylund, Anna: *Mekling i barnefordelingssaker på godt og ondt*, Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 2011

Ofstad, Kari og Randi Skar: *Barnevernloven med kommentar*, 2008

Offentlige dokumenter

Barnebortføringssaker for domstolen. En veileder, Selvaag, Anne Marie, 2013. Omtalt i rapporten som *Veileder for dommere*. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/sub/barnebortforing/bf/nettsider-og-litteratur/veileder-for-dommere.html?id=733113>

Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. Tilgjengelig fra: www.hcch.net/Publications

Ot.prp. nr. 52 (1987-88) *Om A Lov om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m.v. og om tilbakelevering av barn. B Lov om samtykke til ratifikasjon av Europarådskonvensjonen 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenoppsettelse av foreldreansvar og Haagkonvensjonen 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring*

Ot.prp.nr.44 (1991-1992) *Om lov om barnevernstjenester (barnevernloven)*

Ot.prp. nr. 56 (1996-97) *Om lov om endring i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)*

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) *Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28*

Prop. 46 L (2011-2012) *Endringer i straffelova mv. (internasjonal barnebortføring mv.)*

Rundskriv G-136/91 om barnebortføring. Justis- og politidepartementet 1991.

Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/pages/38411713/>

Rundskriv_om_bbf_136_1991.pdf

Rundskriv Q-18/97 Endringer i lov 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre (barnelova).

Barne- og familiedepartementet 1997. Tilgjengelig fra:

<http://www.regjeringen.no/nm/dep/bld/Dokument/Rundskriv/1997/endringer-i-lov-om-barn-og-foreldre.html?id=108109>

Rundskriv G-12/2005 om fri rettshjelp. Justis- og politidepartementet 2005. Tilgjengelig

fra: http://www.regjeringen.no/upload/JD/Rundskriv/G-12_05_per_29.07.2013.pdf

Rundskriv Q-02/2008: *Forskrift om mekling etter ekteskapsloven og barneloven.* Barne- og likestillingsdepartementet 2008. Tilgjengelig fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/rundskriv/2008/mekling-etter-ekteskapsloven-og-barnelov.html?id=504100>

Stortingsmelding nr. 12 (2010-2011) *Bistand til nordmenn i utlandet*

Norske høyesterettsavgjørelser

Norsk Retstidende

Rt. 1991 s. 1410

Rt. 1993 s. 881

Rt. 1993 s. 1144

Rt. 1996 s. 160

Rt. 1996 s. 1332

Rt. 2000 s. 185

Rt. 2004 s. 2034

Rt. 2008 s. 257

Rt. 2008 s. 829

Rt. 2011 s. 1564

Rt. 2013 s. 59

Aktuelle nettsteder

Dansk sentralmyndighets nettside om barnebortføring: <http://boernebortfoerelse.dk/>

EMDs nettside; www.echr.coe.int

Haagkonferansens hjemmeside: www.hcch.net

Informasjon fra norske myndigheter: www.barnebortforing.no

Nederlandsk sentralmyndighets nettside om barnebortføring:
<http://www.government.nl/issues/children-and-children-s-rights/international-child-abduction>

Svensk sentralmyndighets nettside om barnebortføring:
<http://www.regeringen.se/sb/d/11446>

13 Vedlegg

Vedlegg 1

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid per år for JD og domstolene

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
JD:	198 dager / 18 saker	113 dager / 9 saker	274 dager / 15 saker	387 dager / 20 saker	209 dager / 18 saker	136 dager / 10 saker
	11 dager	13 dager	18 dager	19 dager	12 dager	14 dager
Tingretten:	693 dager / 17 saker	601 dager / 9 saker	1449 dager / 15 saker	1806 dager / 19 saker	1272 dager / 18 saker	556 dager / 10 saker
	41 dager	60 dager	97 dager	95 dager	71 dager	56 dager
I domstolen (lagm.rett og høyesterett) for ankesakene:	1376 dager /9 saker	531 dager /4 saker	1524 dager /6 saker	628 dager / 4 saker	812 dager /6 saker (ikke medregnet 1 pågående sak)	(ikke medregnet 1 pågående sak)
	153 dager	133 dager	254 dager	157 dager	135 dager	0
For domstolen totalt:	1694 dager / 17 saker	872 dager / 9 saker	2122 dager / 15 saker	2168 dager / 19 saker	1587 dager / 17 saker	510 dager / 9 saker
	100 dager	97 dager	141 dager	114 dager	93 dager	57 dager
For JD og domstolen totalt:	1888 dager / 18 saker	918 dager / 9 saker	2369 dager / 15 saker	2624 dager / 20 saker	(ikke medregnet pågående sak): 1795 dager / 17 saker	(ikke medregnet pågående saker): 633 dager / 9 saker
	105 dager	102 dager	158 dager	131 dager	106 dager	74 dager

Antall kjennelser (realitet og heving) og rettslige forlik per år - tingretten

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Gjennomsnittlig
Realitets- kjennelser	12	6	11	11	15	4	10 (9,8) per år
Hevings- kjennelser	4	3	4	8	2	6	4,5 per år
Rettslige forlik	0	1	1	3	0	1	

ÅR 2007

Tilbakeleverin gssøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato tingrett oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstole n	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Danmark	190207	220207		3	120307 forlik	hevings- kjennelse etter utenrettslig forlik	Forlik: ikke retur (faktisk)	19	nei						19	21	ikke retur (faktisk)
Danmark	231107	61207		13	201207 t	avvisnings- kjennelse - barnet befant seg i bostedslande	retur (faktisk)	15	nei						15	26	Retur
Danmark	210107	31207		6	61207 Danmark	avsluttet uten avgjørelse - barnet tilbake i Danmark	retur (faktisk)	3	nei						3	14	Retur
Danmark	11107	121107		11	110108 tingretten)	hevings- kjennelse etter at saken er trukket	retur	68	nei						68	82	Retur
Litauen	81107	221107		14	280108 trukket	retur											
Nederland	220607	200807		59	161007 kjennelse	retur	58	ja	nei	141207 - kjennelse	nei	nei		115	175	Retur	
Spania	170807	300807		13	21008 kjennelse	retur	34	ja	nei	ingen avgjørelse - barnet ble returnert før behandling i LMR				34	49	Retur	

Tilbakeleverin gssøknad fra land	Dato registret inn i JD	Dato tingrett	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i JD	Avholdt rettsmøte i LMR			Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstole n	Endelig resultat (retur/ikke retur)
							Anket	Tid i tingrett totalt	Avholdt LMR								
Spania	81007	151007	7	60208 kjennelse	retur	115	ja	ja	050508 - kjennelse	nei	nei			204	211	Retur	
Spania	121107	201107	8	131207 kjennelse	ikke retur	24	ja	ja	030708 - kjennelse	ja	nei			227	235	retur	
Storbritannia	190407	250407	6	80607 kjennelse	retur	45	ja	nei	050907 - kjennelse	nei	nei			134	140	Retur	
Storbritannia	90707	90707	0	230707 kjennelse	retur	15	ja	nei	300807 - kjennelse	nei	ja	111007 - kjennelse (kjæremålsut valg)	nei	95	95	Retur	
Svelts	281107	101207	12	300108 kjennelse	retur	52	ja	nei	200708 - hevingskjenn else pga utenrettslige forlik	nei	nei			72	84	Retur Returkjennel ser, men senere privat avtale om ikke retur	
Sverige	210607	250607	4	270607 kjennelse	retur	3	nei							3	8	Retur	
Sverige	170807	30907	16	141207 kjennelse	retur	103	nei							103	120	Retur	
Sverige	170107	190107	2	140307 kjennelse	retur	55	ja	nei	210507 - kjennelse	nei	nei			93	95	Retur	
Tyskland	210907	11007	10	251007 171007	retur	25								25	35	ikke retur (faktisk)	
USA	40907	170907	13	81007 kjennelse	retur	22	nei							22	35	Retur	
USA	51107	061107 (?)	1	121207 kjennelse	retur	37	ja	første gang nei, andre gang ja	290208 - kjennelse 090209	nei	ja	opphever	ja - LMR ny avgjørelse 090209; ikke retur	462	463	ikke retur	
Totalt			198			693	9 anker	3 saker med rettsmøte		1 omgjort	2 anker		1 omgjort	1694	1888		

ÅR 2007 FORTSETTER

Tilbakeleveringssøknad fra land	Advokat	Sakkyndig	Barnets alder	Ble barnet hørt	Rettsmøte (muntlig forhandling) og antall dager
Danmark	ja, begge	nei	4 år	nei	ikke rettsmøte
Danmark	ja, begge	nei	1 år	nei	ikke rettsmøte
Danmark	nei	nei	1 år	nei	ikke rettsmøte
Danmark	ikke relevant	ikke relevant	5 og 4 år	ikke relevant	ikke relevant
Litauen	kun bortfører	nei	8 år	nei	ikke rettsmøte
Nederland	ja, begge	ja	12, 11, 9 og 7 år	ja, med alle barna av sakkyndig	2 dager
Spania	ja, begge	nei	8 år	ja, av dommeren	1 dag
Spania	ja, begge	ja	9 og 7 år	ja, med begge av sakkyndig	ikke rettsmøte
Spania	kun bortfører	nei	5 og 2 år	nei	1 dag
Storbritannia	ja, begge	nei	2 år	nei, alder	ikke rettsmøte
Storbritannia	kun bortfører	nei	6 år	nei, alder	1 dag
Sveits	kun bortfører	nei	7 år	ja, av dommeren	1 dag
Sverige	nei	nei	9 år	nei	trolig ikke rettsmøte (fremgår ikke klart av kjennelse)
Sverige	ja, begge	nei	4, 6 og 8 år	ja, eldste barn ble hørt av dommeren	1 dag
Sverige	ja, begge	ja	8 og 2 år	ja, eldste av sakkyndig	1+1+1 (saksforb.møte + to rettsmøter)
Tyskland	ikke relevant	ikke relevant	11 år	ikke relevant	ikke relevant
USA	ja, begge	nei	15, 13, 12, 6, 5 og 0 år	nei	ikke rettsmøte
USA	kun bortfører	ja	10 år	ja, både sakkyndig og dommeren	trolig 1 dag (JD har ikke kjennelsen)

ÅR 2008

Tilbake- leverings- spøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat		Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD-domstole n	Endelig resultat (retur/ikke retur)
						Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Resultat forlik eller annet (retur/ikke retur)											
Danmark	11208	31208		2	70109 kjennelse	ikke retur	36 ja	36	ja	nei	020209 - kjennelse	ja	nei			62	64	retur
England	90608	120608		3	160708 kjennelse	retur	35 ja	35	nei	nei	250908 - hevings- kjennelse etter at anke er trukket	nei	nei			106	109	retur
Estland	221008	51108		13	190308 kjennelse	ikke retur	135 nei	135	nei	nei						135	149	ikke retur
Italia	271008	61108		10	50109 hevings- kjennelse etter rettsforlik	ikke retur (faktisk) iht. forliket	61 nei	61	nei	nei						61	1	ikke retur
Mexico	140208	20308		15	180408 hevings- kjennelse fordi man ikke finner barnet i Norge	ukjent	48 nei	48	nei	nei						48	65	ukjent
Nederland	200808	290808		9	281008 hevings- kjennelse etter at saken er trukket av gjen- værende	ikke retur (faktisk)	61 nei	61	nei	nei						61	70	ikke retur
Sverige	141008	171108		34	221208 kjennelse	ikke retur	36 nei	36	nei	nei						36	70	ikke retur
USA	10208	120208		11	280408 kjennelse	ikke retur	77 ja	77	ja	nei	110708 - kjennelse	nei	nei			147	158	ikke retur
USA	20608	180608		16	71108 kjennelse	retur	112 ja	112	ja	nei	190109 - kjennelse	nei	nei			216	232	retur
USA	101108	Saken ligger fortsatt i bero i JD og er ikke oversendt tingretten.				berostilt av JD	berostilt av JD											berostilt av JD
Totalt				113			601 4 anker	601 4 anker	1 omgjort	0 saker med rettsmøte						872	918	

ÅR 2008 FORTSETTER

land	Advokat	Sakkyndig	Barnets alder	Ble barnet hørt	Rettsmøte (muntlig forhandling) og antall dager
Danmark	ja, begge	nei	1 år	nei	1 dag
England	kun bortfører	nei	2 og 4 år	nei, grunnet alder	ikke rettsmøte
Estland	kun gjenværende	ja	6 år	ja, av sakkyndig i forkant av rettens behandling	ikke rettsmøte
Italia	ja, begge	nei	7 år	nei	1 dag
Mexico	kun bortfører		8 og 10 år		ikke rettsmøte
Nederland	nei		13, 11 og 4 år		ikke rettsmøte
Sverige	ja, begge	ja	8 år	ja, av sakkyndig	uklart om det var rettsmøte
USA	ja, begge	nei	1 år	nei	1 dag
USA	ja, begge	nei	2 år	nei	1+2 dager (to rettsmøter)
USA	ikke relevant	ikke relevant	ukjent	ikke relevant	ikke relevant

ÅR 2009

Tilbake- leverings- søknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato tingrett	Dato oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Dato tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Ongjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Ongjort	Tid totalt JD+domstole n	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Australia	100909	160909	6	181209	kjennelse	ikke retur	94	nei							94	100 ikke retur
Danmark	220909	ikke oversendt pga frivillig retur				retur (faktisk)										retur (faktisk)
Danmark	21109	301109	28	140110	kjennelse	retur	77	ja	nei	020310 - kjennelse	nei	nei		124	124	retur
Finland	121109	301109	18	180210	kjennelse	ikke retur	82	nei						82	100	ikke retur
Finland	101209	110110	32	40210	hevings- kjennelse pga frivillig retur	retur (faktisk)	25	nei						25	57	retur (faktisk)
Frankrike	180209	søknad trukket 190209, før søknad ble oversendt tingretten				retur (faktisk)										retur (faktisk)
Island	230309	80609	77	250609	kjennelse	ikke retur	18	nei						18	96	ikke retur
Polen	290709	100909	42	220410	kjennelse	ikke retur	225	ja	nei	270410 - kjennelse	nei	nei		230	273	ikke retur
Slovakia	240809	280809	4	210510	kjennelse	ikke retur	267	ja	nei	221010 - kjennelse	nei	nei		421	425	ikke retur
Storbritannia	90909	220909	13	101209	hevings- kjennelse pga utenrettslig forlik	ikke retur (faktisk)	80	nei						80	93	ikke retur
Sverige	90309	200309	11	150509	kjennelse	retur	57	ja	nei	150909 - hevings- kjennelse pga utenrettslig forlik	nei	nei		180	191	ikke retur
Sverige	130709	140709	1	250909	hevings- kjennelse etter rettslig forlik	ikke retur (faktisk)	74	nei						74	75	ikke retur (faktisk)
Sverige	170909	81009	22	271009	hevings- kjennelse etter utenrettslig forlik	ikke retur (faktisk)	20	nei						20	41	ikke retur (faktisk)
Tyskland	200709	220709	2	211209	kjennelse	ikke retur	153	nei						153	155	ikke retur

Tilbake- leverings- spøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato tingrett oversendt til	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat		Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstole n	Endelig resultat (retur/ikke retur)	
						Retur/ikke retur	forlik eller annet												
Tyskland	51109	ikke oversendt tingretten fordi barnet ikke ble lokalisert i Norge																ukjent	
USA	230309	300309	7	190509	kjennelse	retur	51	ja			281009 - kjennelse	ja	nei			213		220 ikke retur	
USA	160609	190609	3	91209	kjennelse	retur	174	ja			180310 - kjennelse	nei	ja	100610 - kjennelse; anken forkastes		356		359 retur	
USA	150909	230909	8	131109	kjennelse	retur	52	nei								52		60 retur	
Totalt			274				1449	6	anker	0	saker med rettsmøte	1	omgjort	1	anke	2122	0	omgjort	2369

ÅR 2009 FORTSETTER

Tilbakeleveringssøknad fra land	Advokat	Sakkyndig	Barnets alder	Ble barnet hørt	Rettsmøte (muntlig forhandling) og antall dager
Australia	ja, begge	nei	3 år	nei	1 dag
Danmark	ikke relevant	ikke relevant	ukjent	ikke relevant	ikke relevant
Danmark	ja, begge	ja	5 år	ja, av sakkyndig	1 dag
Finland	ja, begge	nei	11 og 9 år	ja, av dommeren	ikke rettsmøte
Finland	kun bortfører	nei	1 år	nei	ikke rettsmøte
Frankrike	ikke relevant	ikke relevant	ukjent	ikke relevant	ikke relevant
Island	kun bortfører	nei	4 år	nei	1 dag
Polen	kun bortfører	nei	10 og 8 år	ja, av dommeren	1 dag
Slovakia	ja, begge	nei	2 år	nei	1+1 dag
Storbritannia	ja, begge	nei	5 år	nei	ikke rettsmøte
Sverige	ja, begge	nei	2 år	nei	ukjent
Sverige	ja, begge	nei	2 og 4 år	nei	1 dag
Sverige	ja, begge	nei	1 og 7 år	nei	ikke rettsmøte
Tyskland	kun bortfører	ja	13 og 11 år	ja, av sakkyndig	trolig ikke rettsmøte
Tyskland	ikke relevant	ikke relevant	6 år	ikke relevant	ikke relevant
USA	nei	ja	9 år	ja, av sakkyndig	ikke rettsmøte
USA	nei	ja	9 og 6 år	ja, av sakkyndig av den eldste	ikke rettsmøte
USA	ja, begge	nei	11 år	ja, av dommeren	1 dag

ÅR 2010

Tilbake- leverings- spøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato registrert oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR eller annet	Omgjørt i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjørt	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstol	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Belgia	260510	70610	12	200111	hevings- kjennelse pga privat avtale om frivillig retur	retur (faktisk)	228 nei								228	240	retur (faktisk)
Chile	40510	140510	10	90710	hevings- kjennelse etter rettslig forlik	ikke retur (faktisk)	57 nei								57	67	ikke retur (faktisk)
Danmark	220110	50210	14	140610	kjennelse	retur	130 nei								130	144	retur
Latvia	210910	290910	8	111110	kjennelse	retur	44 ja			210311 - kjennelse	nei				174	182	retur
Latvia	241110	81210	14	50411	kjennelse	retur	119 ja			140611 - kjennelse	nei				189	203	retur
Litauen	220210	90410	46	20610	kjennelse	retur	55 ja			150910 - kjennelse	nei				160	207	retur
Litauen	250510	10610	7	100710	kjennelse	retur	102 nei								102	109	retur
Litauen	301210	100111	11	110311	kjennelse (150411 - ny kjennelse om gjennom- føring)	retur	96 nei								96	107	retur
Nederland	180210	90410	50	70610	hevings- kjennelse etter privat forlik	ikke retur (faktisk)	60 nei								60	111	ikke retur (faktisk)
Nederland	90710	130710	4	150910	ble saken avsluttet hos JD etter informasjon fra NL. Ingen hevings- kjennelse.	retur (faktisk)										68	retur (faktisk)
Polen	180610	60810	49	220910	kjennelse	retur	48 ja			181110 - kjennelse	nei				105	155	retur
Storbritannia	120410	100510	28	20710	kjennelse	retur	54 nei								54	82	retur

Tilbake- leverings- spøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato tingrett	Dato oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstol	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Sveits	270710	30910	37	211210	hevings- kjennelse etter frivillig retur	retur (faktisk)	91 nei									91	130	retur (faktisk)
Sverige	120810	190810	7	61210	kjennelse	ikke retur	110 nei									110	117	ikke retur
Tyskland	50110	210110	16	250310	hevings- kjennelse pga at barna ikke er i Norge	retur (faktisk)	64 nei									64	80	retur (faktisk)
USA	280110	90210	12	231010	hevingskjenn else etter privat forlik	ikke retur (faktisk)	257 nei									257	269	ikke retur (faktisk)
USA	10210	90210	8	100610	hevings- kjennelse etter rettslig forlik	ikke retur (faktisk)	122 nei									122	130	ikke retur (faktisk)
USA	30310	290310	26	300610	kjennelse	ikke retur	94 nei									94	120	ikke retur
USA	190510	70610	19	210610	kjennelse	ikke retur	15 nei									15	34	ikke retur
USA	61010	151010	9	131210	hevings- kjennelse etter rettslig forlik	ikke retur (faktisk)	60 nei									60	69	ikke retur (faktisk)
Totalt			387				1806	4	anke	0	avholdte	0	omgjort	1	anke	2168	2624	

ÅR 2010 FORTSETTER

Tilbakeleveringssøknad fra land		Advokat	Sakkyndig	Barnets alder	Ble barnet hørt	Rettsmøte (muntlig forhandling) og antall dager
Belgia	ja, begge	ja	ja	8 år	ja, av sakkyndig	ikke rettsmøte
Chile	ja, begge	oppnevnt, men ikke benyttet grunnet forliket	nei	8 og 11 år	nei	1 dag
Danmark	ja, begge	nei	nei	7 år	nei	1 dag
Latvia	ja, begge	ja	ja	9 år	ja, av sakkyndig	1 dag
Latvia	ja, begge	nei	nei	5 år	nei	1 dag
Litauen	nei	ja	ja	10, 8 og 7 år	ja, av sakkyndig	1 dag
Litauen	kun gjenværende	nei	nei	5 år	nei	1 dag
Litauen	nei	nei	nei	5 år	nei	1 dag (forberedende møte med dommer)
Nederland	kun bortfører	nei	nei	4 år	nei	ikke rettsmøte
Nederland	nei	nei	nei	5 år	nei	ikke rettsmøte
Polen	ja, begge	nei	nei	3 år	nei	1+1 dag (forberedelse og rettsmøte)
Storbritannia	ja, begge	nei	nei	4 år	nei	trolig ikke rettsmøte (fremkommer ikke klart)
Sveits	kun bortfører	nei	nei	5 og 2 år	nei	1 dag
Sverige	ja, begge	nei	nei	11 år	ja, av dommeren	1 dag
Tyskland	kun bortfører	nei	nei	5 og 3 år	nei	ikke rettsmøte
USA	kun bortfører	nei	nei	10 og 8 år	nei	ikke rettsmøte
USA	ja, begge	nei	nei	2 år	nei	1 dag
USA	ja, begge	nei	nei	2 år	nei	1 dag
USA	ja, begge	nei	nei	6 år	nei	ikke rettsmøte
USA	ja, begge	nei	nei	6, 5, 2 og 2 år	nei	ikke rettsmøte

Tilbakeleverings- søknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Dato tingretts- avgjørelse forlik eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat		Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD-domstol	Endelig resultat (retur/ikke retur)
							retur (faktisk)	retur (faktisk)										
Australia	260911	101011	14	211011	211011	hevingskjennelse pga utenrettslig avtale om retur	retur (faktisk)	12	nei	nei						12	24	retur (faktisk)
Danmark	100311	230311	13	150411	150411	kjennelse	retur	24	ja	nei	090611 - hevingskjennelse etter rettsforlik	nei		nei		79	92	retur (faktisk)
Danmark	40511	90511	5	100611	100611	kjennelse	retur	33	nei							33	38	retur
Danmark	81111	301111	22	131211	131211	kjennelse	ikke retur	14	nei							14	36	ikke retur
Hellas	90611	50711	26	271011	271011	kjennelse	retur	115	ja	nei	061211 - kjennelse	nei		ja	JD har ikke registrert HR avgjørelse - kan skyldes at LMR besluttet at begjæring om oppsettende virkning ikke ble tatt til følge 091211	155	182	retur
Litauen	11111	91111	8	40512	40512	hevingskjennelse pga utenrettslig avtale om retur	retur (faktisk)	178	nei							178	186	retur (faktisk)
Litauen	141111	51211	21	20412	20412	kjennelse	ikke retur	120	nei							120	141	ikke retur
Litauen	60911	71011	32	11211	11211	kjennelse	ikke retur	56	nei							56	87	ikke retur
Polen	260811	90911	13	191011	191011	kjennelse	retur	41	ja	ja	230312 - kjennelse	nei		nei		197	211	retur
Polen	11211	071211	6	300112	300112	saken avsluttet pga utenrettslig løsning (trolig ingen hevingskjennelse)	retur (faktisk)	55								55	61	retur (faktisk)

Tilbakeleverings- søknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato tingrett- tingrett overendtd til tingrett	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstol	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Slovakia	141111	ikke oversendt tingrett pga frivillig retur			retur (faktisk)											
Storbritannia	61011	121011	6	61211	retur	56	nei							56	62	retur
Storbritannia	210111	240111	3	90311	retur	45	ja	ja	260511 - kjennelse	nei	nei			123	126	retur
Storbritannia	250311	290311	4	160611	retur	80	ja	nei	310811 - kjennelse	nei	nei			156	160	retur
Sveits	180311	290311	11	180511	retur	102	ja	nei	080711 - kjennelse	nei	nei			102	113	retur
Sverige	130111	200111	7	40311	ikke retur	44	nei							44	51	ikke retur
USA	180211	250211	7	80711	retur	133	nei							133	140	retur
USA	170311	280311	11	90611	ikke retur	74	nei							74	85	ikke retur
USA	60112	60112	0	40411	ikke retur	90	ja	nei	270911 - kjennelse	nei	ja	Pågår - anke er ikke behandlet av HR				pågår
Totalt			209			1272	7 anker	2 saker med rettsmøte		0 omgjort	2 anker			1587	1795	

ÅR 2011 FORTSETTER

land	Tilbakeleveringssøknad fra			Barnets		Rettsmøte (muntlig forhandling)	
	Advokat	Sakkyndig	alder	Ble barnet hørt	og antall dager		
Australia	ja, begge	nei	1 år	nei	ikke rettsmøte		
Danmark	ja, begge	nei	2 og 4 år	nei	ikke rettsmøte		
Danmark	kun gjenværende	nei	3 år	nei	1 dag		
Danmark	nei	nei	12 år	ja, av dommeren	ikke rettsmøte		
Hellas	ja, begge	ja	2 og 4 år	ja, av sakkyndig	2 dager		
Litauen	nei	nei	2 år	nei	ikke rettsmøte		
Litauen	kun bortfører	nei	6 år	nei	1 dag		
Litauen	kun bortfører	nei	14 år	nei	1 dag		
Polen	nei	nei	6 år	nei	ikke rettsmøte		
Polen	nei	nei	5 år	nei	ikke rettsmøte		
Slovakia	ikke relevant	ikke relevant	4 år	ikke relevant	ikke relevant		
Storbritannia	ja, begge	nei	5 år	nei	1 dag		
Storbritannia	ja, begge	ja	9, 9 og 6 år	ja, av de to eldste av dommer og sakkyndig	2 dager (inkl rettsforberedende møte)		
Storbritannia	ja, begge	nei	1 år	nei	1 dag		
Sveits	ja, begge	nei	2 og 5 år	nei	ikke rettsmøte		
Sverige	ja, begge	nei	1 år	nei	ikke rettsmøte		
USA	ja, begge	nei	6 år	nei	1 dag		
USA	ja, begge	nei	1 år	nei	1 dag		
USA	ja, begge	nei	2 år	nei	2 dager		

ÅR 2012

Tilbake- leverings- spøknad fra land	Dato registrert inn i JD	Dato oversendt til tingrett	Tid i JD	Dato tingretts- avgjørelse eller annet	Avsagt realitets- kjennelse, forlik eller annet	Resultat tingrett, forlik eller annet (retur/ikke retur)	Tid i tingrett totalt	Anket	Avholdt rettsmøte i LMR	Dato LMR avgjørelse eller annet	Omgjort i LMR	Anket	HR avgjørelse eller annet	Omgjort	Tid totalt i domstolen	Tid totalt JD+domstol	Endelig resultat (retur/ikke retur)
Estland	100412	230412	13	80612	kjennelse	ikke retur	47	nei							47	60	ikke retur
Litauen	240112	300112	6	200312	hevings- kjennelse	ikke retur (faktisk)	50	nei							50	56	ikke retur (faktisk)
Litauen	200612	260612	6	20712	kjennelse fordi saken ble trukket av gjenværende	retur (faktisk)	7	nei							7	13	retur (faktisk)
Nederland	10612	110612	10	11112	hevings- kjennelse fordi barnet er returnert	retur	144	nei							144	154	retur
Polen	280812	270912	29	30112	kjennelse	retur	64	nei							64	93	retur
Luxemburg	290812	130912	14	270912	hevings- kjennelse fordi barna er returnert	retur (faktisk)	15	nei							15	30	retur (faktisk)
Spania	30912	ikke sendt fra JD pga retur av barn før saken ble sendt til retten															retur (faktisk)
Litauen	261012	221112	27	40213	hevings- kjennelse pga barn returnert frivillig før rettsmøte	retur (faktisk)	74	nei							74	101	retur (faktisk)
Sverige	181012	291012	11	100113	hevings- kjennelse fordi saken ble trukket av gjenværende	ikke retur (faktisk)	73	nei							73	84	ikke retur (faktisk)
USA	61212	121212	6	170113	hevings- kjennelse pga rettslig forlik	ikke retur (faktisk)	36	nei							36	42	ikke retur (faktisk)
Polen	281212	110113	14	260213	kjennelse	retur	46	ja		pågår							pågår
Totalt			136				556	1 anke							510	633	

ÅR 2012 FORTSETTER

Tilbakeleveringssøknad fra land	Advokat	Sakkyndig	Barnets alder	Ble barnet hørt	Rettsmøte (muntlig forhandling) og antall dager
Estland	kun gjenværende	nei	1 år	nei	1 dag
Litauen	ja, begge	nei	11 og 5 år	nei	1 dag
Litauen	nei	nei	2 år	nei	nei
Nederland	ja, begge	nei	3 år	nei	1 dag
Polen	kun bortfører	nei	2 år	nei	1 dag
Luxemburg	nei	nei	10 og 7 år	nei	ikke rettsmøte
Spania	ikke relevant	ikke relevant	ukjent	ikke relevant	ikke relevant
Litauen	kun gjenværende	nei	3 år	nei	ikke rettsmøte
Sverige	kun gjenværende	nei	8 år	nei	ikke rettsmøte
USA	ja, begge	nei	4 og 3 år	nei	ikke rettsmøte
Polen	kun bortfører	nei	4 år	nei	1 dag

Krav om advokat og fri rettshjelp?

Oversikten nedenfor er basert på informasjon fra 55 av 90 land som har utarbeidet en «country profile» på Haagsekretariatets hjemmeside www.hcch.net.

Følgende fire spørsmål er undersøkt i landenes «country profile»:

1. Krav om advokat for gjenværende?

I 20 land er det krav om advokat for gjenværende.

I 13 land er det ikke krav om advokat for gjenværende.

I 21 land er det ikke et krav, men myndighetene anbefaler bruk av advokat.

For Canada vil det variere fra delstat til delstat, og landet regnes derfor ikke med.

2. Vil/kan gjenværende bli representert av statsadvokat, privat advokat, ev. Central Authority lawyers (ofte advokat ansatt i sentralmyndigheten)?

I 9 land vil en statsadvokat bringe saken inn for domstolen.

I 12 land vil sentralmyndighetenes egne advokater bringe saken inn for domstolen.

I 27 land oppgir de at det er adgang til å benytte privat advokat, enten alene eller i tillegg til statsadvokat/sentralmyndighetens egne advokater. Det er trolig adgang til å benytte privat advokat i flere av landene som ikke eksplisitt har svar på dette spørsmålet.

I de resterende landene har de ulike særordninger, som regjeringsadvokat, offentlig familieadvokat eller annet.

3. Har sentralmyndigheten en liste over advokater som kan representere gjenværende i barnebortføringssaken?

Av de landene som har svart på dette spørsmålet, oppgir 13 land at de har en egen advokatliste som kan benyttes i barnebortføringssaker og 6 land oppgir at de ikke har en slik liste.

4. Har landet ordning for fri rettshjelp?

I 48 land oppgir de å ha en ordning for fri rettshjelp.

I 5 land oppgir de ikke å ha en slik ordning.

2 land har ikke svart om de har en slik ordning.

Vedlegg 2

Land	Krav om advokat	Parten vil/kan blir representert av statsadvokat («Public Prosecutor») og/eller privat advokat, ev. Central Authority lawyers	Har sentralmyndigheten en liste over advokater	Fri rettshjelpsordning
Argentina	Ja	Statsadvokat/og mulighet for privat	Ja	Ja
Australia	Nei, forutsatt at søknad sendes via sentralmyndighet	Central Authority lawyers	Nei	Ja
Belgia	Ja	Statsadvokat	Nei	Ja
Brasil	Ja	The Office of the Attorney General ("Advocacia-Geral da União"), on behalf of the Federative Republic of Brazil.	Nei	Ja
Bulgaria	Ja	Central Authority lawyers	Nei	Nei
Burkina Faso	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Nei
Canada (ulik delstatslovgiv)	Varierer fra delstat til delstat	Varierer fra delstat til delstat, alle tillater privat advokat	Varierer fra delstat til delstat, ofte ja	Ja
Chile	Ja	Central Authority lawyers	Nei	Ja
Colombia	Nei	Statsadvokat	Ikke svar	Ikke svart
Costa Rica	Nei	Ev. privat advokat	Ikke svart	Ja
Danmark	Ja, vil bli oppnevnt i innkommende	Privat advokat	Ja	Ja

Vedlegg 2

	saker			
Dominikanske republikk	Nei	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Ecuador	Ja	Central Authority lawyers / offentlig forsvarer (Public defender)	Ikke svart	Ja
El Salvador	Ja	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Estland	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja
Finland	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Advokat fås gjennom sentralmyndigheten	Ja
Frankrike	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ikke svart	Ja
Guinea	Ja	Privat advokat	Ikke svart	Ja, ordning med reduserte utgifter til rettshjelp
Hellas	Ja	Legal Council of the State	Ikke svart	Ja
Honduras	Nei	Privat advokat	Ikke svart	Ja
Irland	Ja	Legal Aid Board	Ikke svart	Ja
Israel	Nei, men sterkt anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja
Italia	Nei	Privat advokat	Ikke svart	Ja
Kina (Hong Kong)	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja
Kypros	Ja	statsadvokat	Ikke svart	Ja
Latvia	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ikke svart	Ja

Vedlegg 2

Litauen	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja
Malta	Ja	Central Authority lawyers/statsadvokat	Ikke svart	Ja
Mauritius	Ja	statsadvokat	Ikke svart	Ja
Mexico	Nei, men anbefalt	Dommer kan kreve at man har advokat, anke krever advokat.	Ikke svart	Nei
New Zealand	Ja	Privat advokat	Ikke svart	Ja
Norge	Nei	Privat advokat	Ja	Ja
Panama	Ja	Trolig offentlig oppnevnt	Ikke svart	Ja
Paraguay	Nei	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Peru	Ja	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Polen	Nei	Privat advokat	Ja	Ja
Portugal	Nei	Uklart	Ikke svart	Nei
Romania	Nei, men anbefalt	Central Authority lawyers (og trolig privat advokat)	Ikke svart	Ja
Slovenia	Nei	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Spania	Ja	statsadvokat	Ikke svart	Ja
Storbritannia (ikke Nord-Irland)	Nei, men anbefalt	The ICACU will forward the application to a panel solicitor (For Nord-Irland: privat advokat)	Ikke svart	Ja (også for Nord-Irland)
Sveits	Ja	Privat advokat	Ja	Ja
Sverige	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja, ordning med reduserte utgifter til rettshjelp

Vedlegg 2

Sør-Afrika	Nei, men anbefalt	Privat advokat / Barnet får egen advokat dekket av det offentlige	Ikke svart	Ja
Sør-Korea	Nei	Privat advokat	Ikke svart	Nei
Thailand	Nei	Uklart	Ikke svart	Ikke svart
Tsjekkia	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja	Ja
Tyrkia	Nei, men anbefalt	Statsadvokat /og trolig mulig med privat advokat	Ikke svart	Ja
Tyskland	Nei, men anbefalt	Privat advokat organisert av sentralmyndighet	Ikke svart	Ja
Ukraina	Nei, men anbefalt	Central Authority lawyers	Ikke svart	Ja
Ungarn	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ikke svart	Ja
USA	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ja (liste over advokater som tar pro bono-saker, og liste med ordinære adv)	Ja
Uruguay	Nei, men anbefalt	Offentlig familieadvokat	Ikke svart	Ja
Venezuela	Nei, men anbefalt	Privat advokat	Ikke svart	Ja
Østerrike	Ja	Privat advokat (søker får oppnevnt advokat – free legal aid advokat)	Nei	Ja

Utgitt av:
Justis- og beredskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: G-0432 B

Trykk:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon 01/2014 - 150